

Зміст

Паспорт Програми.....	5
Вступ	7
1. Проблеми соціально-економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку Донецької області на сучасному етапі	11
2. Науково-технічний прогрес як ключовий фактор сталого розвитку Донецької області на перспективу до 2020 року.....	51
2.1. Мета, пріоритети та основні завдання Програми науково-технічного розвитку Донецької області.....	51
2.2. Основні напрями прискореного науково-технічного розвитку регіону.....	53
3. Науково-технічний потенціал області та шляхи його залучення до вирішення проблем науково-технічного розвитку на перспективу.....	63
3.1. Наявний науковий потенціал області.....	63
3.2. Фундаментальні та прикладні дослідження наукових організацій Донецької області.....	65
4. Заходи з використання досягнень науки і техніки для забезпечення прискореного науково-технічного та соціально-економічного розвитку області. Визначення інноваційних пріоритетів.....	73
4.1. Стратегічні напрями розвитку та впровадження сучасних технологій у галузях матеріального виробництва та соціальної сфери	73
Матеріальне виробництво	81
Мінерально-сировинний комплекс.....	81
Паливно-енергетичний комплекс	87
Металургійний та нафтохімічний комплекси.....	96
Машинобудівний комплекс.....	110
Агропромисловий комплекс	116
Транспорт та зв'язок	127
Інформаційні технології	129
Наукове забезпечення виробництва товарів народного споживання.....	130
Житлово-комунальний комплекс.....	133
Соціальна сфера.....	134
Деморесурсний розвиток.....	134
Трудові ресурси, зайнятість та ринок праці.....	139
Соціальний розвиток і рівень життя населення	144
Наукове забезпечення розвитку соціальної сфери.....	147
4.2. Охорона навколишнього природного середовища та техногенна безпека.....	151
4.3. Енергозбереження	160
4.4. Визначення інноваційних пріоритетів	162
5. Сценарії перспективного розвитку області з урахуванням рівня науково-технічного забезпечення.....	167
5.1. Сценарій інерційного розвитку господарства області.....	171

5.2. Сценарій пріоритетного розвитку регіоноформуючих галузей (виробничого комплексу)	172
6. Організаційно-економічні механізми реалізації Програми.....	179
6.1. Організаційний механізм управління Програмою	180
6.2. Економічний механізм забезпечення взаємодії науки з виробництвом.....	183
6.3. Механізм фінансового забезпечення Програми	183
6.4. Механізм сприяння та державної підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності в регіоні	186
6.5. Механізм правового забезпечення Програми.....	188
6.6. Механізм кадрового забезпечення виконання Програми.....	189
6.7. Моніторинг та контроль за реалізацією Програми	190
7. Етапи реалізації Програми	193
8. Очікувані результати реалізації Програми	197
Додаток.....	211

ПАСПОРТ ПРОГРАМИ

Назва програми	Програма науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року
Підстава для розробки Програми	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації
Державний замовник	Донецька обласна рада
Основні розроблювачі Програми	Донецька обласна державна адміністрація НАН України
Мета Програми	<i>Досягнення стабілізації і сталого розвитку народногосподарського комплексу та соціальної сфери регіону і держави в цілому на основі максимального використання науково-технічного потенціалу області, залучення інтелектуальних ресурсів вітчизняної науки до створення, виробництва і реалізації конкурентноздатної наукоємної продукції та технологій, зменшення безробіття, оздоровлення екологічної ситуації, підвищення життєвого рівня населення.</i>
Завдання Програми	<p>Створення сприятливих правових, економічних та організаційних умов для розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в області.</p> <p>Сприяння інтеграції науки і промисловості регіону.</p> <p>Формування інфраструктури підтримки підприємництва в науково-технічній сфері.</p> <p>Підготовка фахівців для науково-технічного комплексу і економіки регіону.</p> <p>Визначення потреб та розроблення механізмів фінансування пріоритетних заходів реалізації Програми.</p> <p>Оцінка очікуваних результатів здійснення Програми науково-технічного розвитку Донецької області.</p> <p>Розробка етапів і визначення послідовності реалізації Програми.</p> <p>Створення системи моніторингу та механізмів здійснення Програми.</p>
Термін реалізації	2002-2020 рр.
Перелік основних заходів	<p>Розробка нормативно-правових документів, які регламентують регіональні відносини між суб'єктами науково-технічної й інноваційної діяльності на території області і забезпечують сприятливе правове середовище для її розвитку.</p> <p>Створення організаційних форм інтеграції науки і промисловості регіону.</p> <p>Формування і розвиток інфраструктури підтримки інноваційної діяльності та підприємництва в науково-технічній сфері.</p> <p>Організація регіональної підтримки процесу адаптації науково-технічного потенціалу області до сучасних потреб її економіки та економіки України в цілому.</p> <p>Розробка засобів і організаційних форм підтримки талановитої студентської і наукової молоді в регіоні.</p> <p>Розширення інформаційного середовища для науки та інноваційної діяльності.</p> <p>Активізація міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері сучасної науки і техніки.</p>

Виконавці заходів програми	Наукові організації області, установи Національної Академії наук України, науково-дослідні інститути інших регіонів та виробничі структури, проекти яких включені до Програми
Обсяг і джерела фінансування	<p>Загальна вартість реалізації Програми (у цінах на 01.01.2002) до 2020 року складає, за розрахунками, 14,6-17,9 млрд.грн. Найбільша частка коштів передбачена на здійснення заходів щодо науково-технічного розвитку провідних галузей спеціалізації регіону, а також піднесення рівня виробничої та соціальної інфраструктури.</p> <p>Із загального обсягу фінансування Програми 3,1-3,7 млрд.грн. будуть спрямовані на фінансування науково-дослідних робіт, а 11,5-14,2 млрд.грн. – на фінансування інноваційної діяльності.</p> <p>У фінансуванні науково-дослідних робіт питома вага держбюджету становитиме по роках від 9 до 12 відс., власних коштів – від 8 до 9,5 відс.</p> <p>У фінансуванні інноваційної діяльності в області питома вага держбюджету становитиме по роках 0,3-0,4 відс., інноваційного фонду – 2,1-8,9 відс., кредитів – 3-6 відс., вітчизняних інвесторів –5-7 відс., іноземних інвесторів – 3-4 відс., власних коштів – 80 відс.</p>
Очікувані кінцеві результати Програми	<p>У результаті реалізації Програми очікується:</p> <ul style="list-style-type: none"> зростання обсягів реалізації вітчизняної наукоємної продукції та високих технологій як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках; активізація процесу впровадження передових науково-технічних розробок на промислових підприємствах області, підвищення конкурентноздатності товарів і послуг; забезпечення комплексної переробки сировини із створенням високорентабельних виробництв у гірничо-видобувних галузях; створення інфраструктури інноваційної підтримки підприємств для надання інформаційних, консультаційних, маркетингових, фінансових та ін. видів послуг; збільшення частки малих підприємств, які займаються інноваційною, науково-технічною і виробничою діяльністю і випускають високотехнологічну продукцію; створення нових робочих місць та зменшення безробіття; розширення бази оподаткування та збільшення наповнення обласного і місцевих бюджетів; збільшення обсягів залучення позабюджетних (в тому числі іноземних) інвестицій у наукоємні галузі економіки і наукоємний бізнес в області; збільшення кількості робочих місць для висококваліфікованих фахівців; підвищення рівня життя населення і наближення його до соціальних стандартів та рівня розвинених країн; оздоровлення природного середовища області.
Орган програмно-цільового управління	Донецька обласна державна адміністрація через спеціальний підрозділ
Система контролю за виконанням програми	Контроль за реалізацією Програми здійснюють: обласна державна адміністрація та обласна рада

ВСТУП

Сучасна модель сталого розвитку національної економіки в цілому та її регіональних складових базуються на безперервній конвертації сучасних досягнень науково-технічного прогресу в новітні технології, якісні товари і послуги.

Визнання провідної ролі науково-технічної та освітньої сфер у суспільному розвитку викликає необхідність розроблення і реалізації активних заходів з концентрації національних ресурсів та зусиль на пріоритетних напрямках науково-технічного і господарського розвитку в умовах відкритої ринкової економіки.

За останні роки держава здійснила ряд важливих заходів з реалізації науково-технічної та інноваційної політики: Верховною Радою України схвалено Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України, прийняті доповнення до Закону України “Про наукову та науково-технічну діяльність” та законодавчі акти про інтелектуальну власність, відбулося приєднання України до міжнародних угод у цій сфері, розробляється Державна програма захисту та використання інтелектуальної власності. Створюються нові інноваційні структури, діяльність яких спрямовується на виробниче впровадження наукоємних розробок, високих технологій та конкурентноздатної на світових ринках продукції (технопарки, технополіси тощо).

Позитивні зміни у регіонах очікуються завдяки впровадженню механізмів стимулювання регіонального розвитку, передбачуваних Концепцією державної регіональної політики, а також після прийняття Верховною Радою України Державної стратегії регіонального розвитку України та Закону України “Про стимулювання регіонального розвитку”.

Шляхи забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку та соціальної переорієнтації економічної політики, створення передумов набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі визначені у Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» (червень 2002р.).

Донецька область має значний науковий та промисловий потенціал, що надає вирішальної переваги регіону в процесі ринкової трансформації економіки та реалізації стратегічних орієнтирів регіонального розвитку.

Донецькою облдержадміністрацією розроблені Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку Донецької області на період до 2020 р. “Донбас у ХХІ столітті. Уроки реформ. Стратегія розвитку”, в основу яких покладені завдання, визначені Президентом України Л.Д.Кучмою в його Посланні до Верховної Ради України “Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000-2004 роки” та Концепцією державної регіональної політики, затвердженою Указом Президента України від 25.05.2001 № 341.

Донецька обласна рада та обласна державна адміністрація визначили стратегічною метою своєї діяльності формування інноваційної моделі розвитку економіки регіону, що має стати підґрунтям для нових підходів та методів управління, удосконалення економічних механізмів господарювання, використання програмно-цільового методу управління, який забезпечуватиме пропорційний розвиток різних галузей і сфер господарського комплексу регіону, рівновагу між галузевим та територіальним управлінням, узгодженість стратегічних завдань з ресурсною базою і потребами регіону.

Програмою науково-технічного розвитку Донецької області на перспективу до 2020р., розробленою Донецькою облдержадміністрацією та Національною академією наук України із залученням широкого кола наукових організацій регіону, вчених та провідних фахівців, передбачені заходи з розв’язання проблем соціально-економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку регіону на основі мобілізації наукового потенціалу області, а з

окремих питань – України в цілому. Результатом реалізації цієї цільової довгострокової програми буде створення ефективної, якісно нової структури економіки, високотехнологічного промислового комплексу, розвинутої промислової та соціальної інфраструктури, поліпшення екологічної ситуації та умов життя населення.

1. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО, НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Донецька область – найпотужніший за обсягами виробництва старопромисловий район України, від стабільності функціонування якого залежатиме сталість економіки країни в цілому.

Наявність в області власних паливно-енергетичних ресурсів, близькість залізорудної бази Криворізького басейну, щільна мережа автомобільних доріг та залізниць, вихід до моря, високий ступінь урбанізації забезпечують сприятливі можливості для подальшого промислового розвитку регіону.

Область є одним з найбільш технологічно розвинених регіонів України із значним науково-технічним і виробничим потенціалом.

У 2000 році питома вага області у ВВП України становила майже 11 відс., а у виробництві промислової продукції – більш як 18 відс. Прямі іноземні інвестиції в регіон досягли більш як 330 млн. дол. США., або майже 8 відс. від загальних обсягів по Україні. Більш сприятливою, ніж в інших регіонах, є ситуація з фінансуванням основного капіталу, головним чином, за рахунок законодавчого запровадження спеціальних правових інвестиційних режимів та державної підтримки вугільної промисловості. Державна підтримка області здійснюється також шляхом надання цільових податкових пільг господарюючим суб'єктам, які беруть участь в економічному експерименті.

Питома вага регіону в Україні у загальній сумі надходжень податків усіх рівнів у 2000р. складала 10 відс.

Область є одним із найзначніших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні. За обсягами зовнішньоторговельного обороту за останні роки вона поступається лише м. Києву, а по експорту займає перше місце в Україні.

Обсяг експорту та імпорту області у 2000 р. становив, відповідно, 20,3 та 6,4 відс. від обсягів по країні .

Економічний потенціал області – це понад 800 промислових підприємств, 13650 малих підприємств, більше 500 будівельних організацій, 472 сільськогосподарських підприємств, 2272 фермерських господарства. Їх обслуговує 181 банк, 27 страхових компаній і бірж. В області зосереджено близько 7 відс. усього науково-технічного потенціалу України.

Області належить майже п'ята частина основних промислово-виробничих фондів України, вона посідає провідні місця в Україні з виробництва багатьох видів промислової та сільськогосподарської продукції.

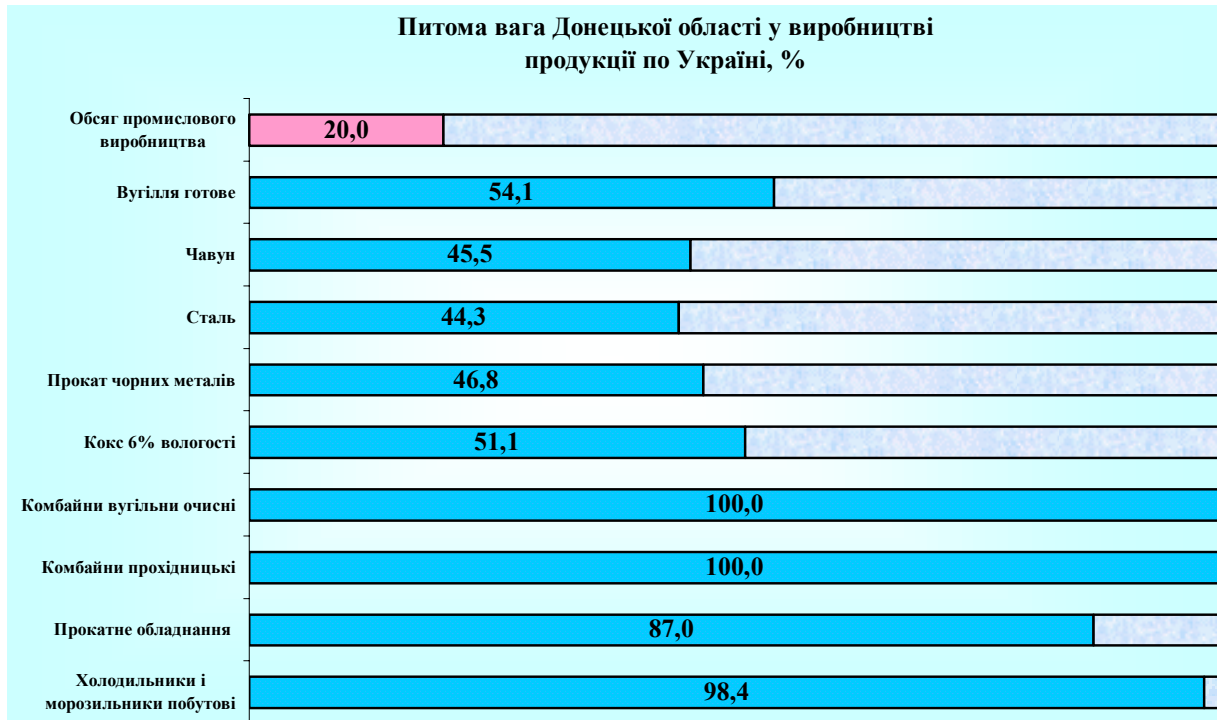
Основу економіки області складають підприємства вугільної промисловості та металургійного комплексу (68 відс. загальних обсягів промислового виробництва області). Вони забезпечують понад 50 відс. загальних обсягів в Україні вуглевидобутку, майже 80 відс. видобутку коксівного вугілля найцінніших марок для металургійного виробництва, майже половину виробництва чавуну, сталі, прокату чорних металів, коксу, п'яту частину - сталевих труб. В області зосереджені найважливіші для господарського комплексу України виробництва свинцю, цинку, ртуті, рідкісноземельних металів.

Підприємства хімічної промисловості забезпечують близько третини загального випуску в Україні аміаку, мінеральних добрив, сірчаної кислоти, полістиролів.

Машинобудівні підприємства області повністю забезпечують потреби держави в гірничопрохідницькому обладнанні (шахтних підйомних машинах, комбайнах очисних та прохідницьких), на 87 відс. – у прокатному обладнанні.

Потужності товаровиробничого комплексу області дозволяють забезпечити виробництво товарів повсякденного попиту майже всіх видів. Область виробляє до 98 відс. загального обсягу в Україні побутових холодильників, половину – пральних машин, 90 відс. – кухонної солі, п'яту частину – кондитерських виробів.

За обсягом роздрібного товарообігу область займає друге місце (після м. Києва) і забезпечує майже 9 відс. загального обсягу в Україні.

Людський розвиток. Населення і трудові ресурси

Чисельність населення області становить **4893,6 тис. осіб** (10 відс. від наявного в Україні), значна щільність населення – 189 осіб на 1 кв. км. У містах зосереджено 90 відс. населення. *Довідково:* в області, за чинним адміністративно-територіальним поділом, 28 міст обласного і 23 – районного підпорядкування, 17 сільських районів, 134 селища міського типу, 1124 сільських населених пункти.

За 1991-2000 рр. середньорічна чисельність постійного населення області зменшилася на 11,3 відс. Спостерігається від'ємне сальдо міграційних потоків. В умовах економічної кризи та масового безробіття все більша кількість населення в активному віці втягується у трудові міграційні переміщення.

Демографічні показники в області найгірші в Україні.

Починаючи з 1990 р., процес постаріння населення відбувається темпами, більш високими, ніж в цілому в Україні. Питома вага дітей у загальній чисельності населення зменшилася з 20,4 до 15,7 відс., а осіб старіше працездатного віку - зросла з 21 відс. до 24,7 відс. Частка населення працездатного віку складає 58 відс.

Рівень народжуваності населення за десять років зменшився на 40,2 відс. (з 10,2 на 1000 осіб у 1991 р. до 6,1 - у 2000 р.) і не забезпечує навіть простого відтворення населення. У 2000 р. сумарний коефіцієнт народжуваності склав 0,93, тоді як для простого відтворення населення він має бути 2,0-2,3. Вже тривалий час рівень народжуваності нижчий, а рівень смертності вищий, ніж в цілому по Україні.

Продовжує зростати рівень смертності в області (з 12,7 у 1991 р. до 17 – у 2000р.), що є одними з найбільших показників в Україні. Чверть померлих - особи у працездатному віці. Найвищі показники смертності спостерігаються серед сільського населення.

Перевищують обласний рівень показники смертності у містах Артемівськ, Горлівка, Дзержинськ, Єнакієве, Костянтинівка, Красний Лиман, Сніжне, Торез, районах – Шахтарському, Слав'янському, Краснолиманському, Красноармійському, Добропільському, Артемівському.

Серед *причин смертності* населення найпоширеніші хвороби системи кровообігу, онкологічні захворювання, нещасні випадки, захворювання органів дихання.

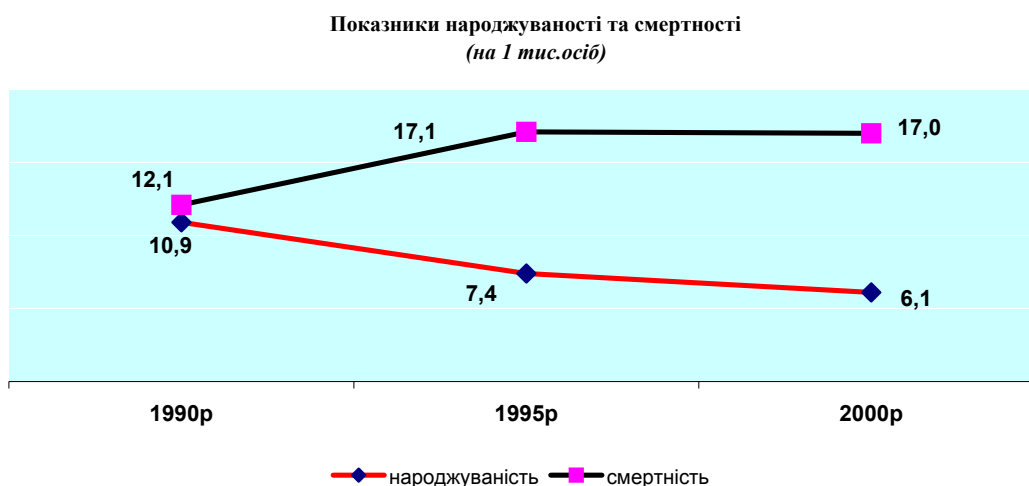
Зниження народжуваності та зростання смертності призвели до стабільно від'ємного **природного приросту** населення. За період 1991-2000 рр. показник природного зменшення населення зріс з –2,5 до –10,9 та майже вдвічі перевищує середній в Україні. В результаті протягом цього періоду природне зменшення чисельності населення області склало понад 400 тис. осіб.

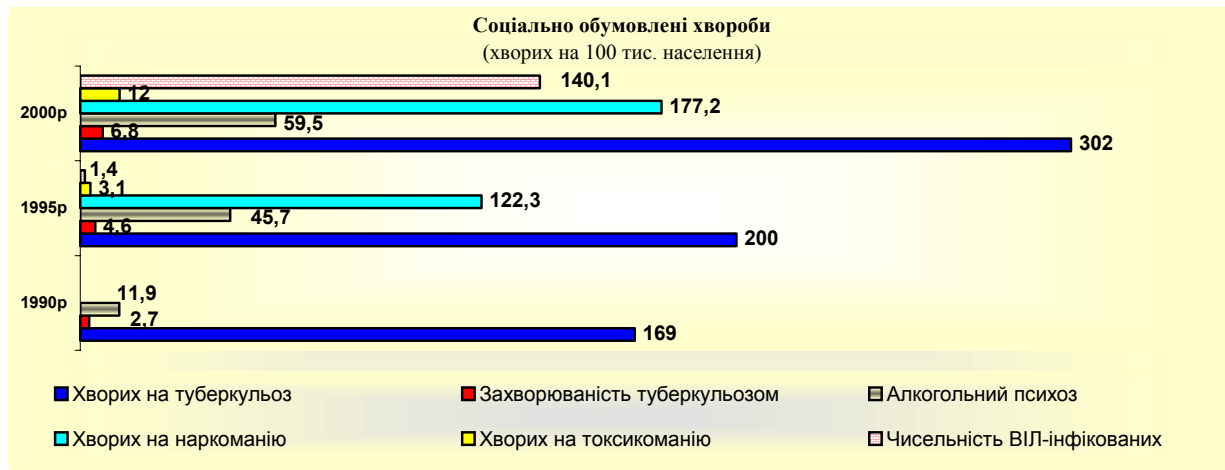
В цілому демографічна ситуація в області набула кризового характеру, знижується середня тривалість життя населення.

У 2000 р. в області функціонувало 568 лікувально-профілактичних установ та 41,7 тис. лікарняних ліжок (проти 609 установ та 60,6 тис. ліжок у 1995 р.). Майже на 40 відс. з 1995 р. зменшилася кількість установ з надання первинної медичної допомоги населенню, у тому числі у сільській місцевості та на промислових підприємствах.

У той же час, за останні десять років поширеність захворюваності населення зростає майже на 20 відс., а серед громадян, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС – за останні 15 років в 17 разів. Погіршилися показники здоров'я вагітних жінок та новонароджених. Епідеміологічного характеру набули соціально обумовлені хвороби: туберкульоз, СНІД, наркоманія.

За розрахунками, при збереженні існуючих тенденцій демографічного розвитку та незмінності соціально-економічних умов чисельність населення в області до 2020 р. може скоротитися на 1,1 млн. осіб.

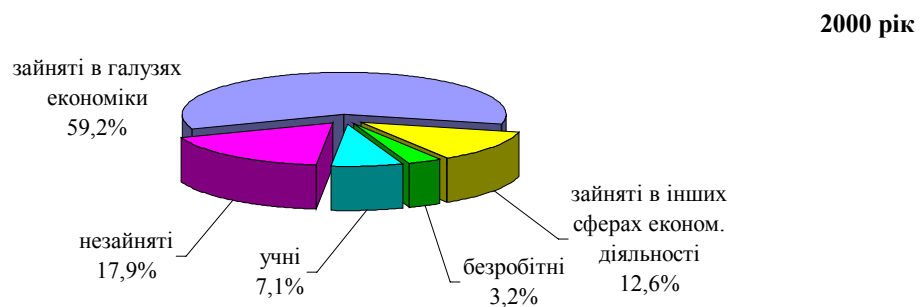
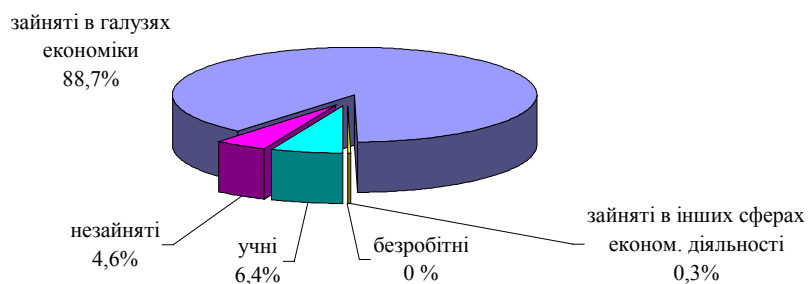
Трудові ресурси

Середньорічна чисельність трудових ресурсів області за 2000 р. склала 2962,3 тис. осіб, або 60,2 відс. загальної чисельності населення області (в 1990 р. – 56,6 відс.), з них 2726,7 тис. – працездатне населення у працездатному віці, 249,0 тис. – особи старшого віку та 0,2 тис. – підлітки, зайняті в галузях економіки.

Структурна переорієнтація економіки визначила суттєві зміни у кількості, структурі трудових ресурсів та сферах прикладання праці зайнятого населення.

Структура трудових ресурсів Донецької області

(в середньому за рік)

Протягом останніх 10 років обсяг трудових ресурсів зменшився на 60,1 тис. осіб, або на 2,0 відс.

За умови практичної стабільності трудових ресурсів за десятиріччя чисельність населення, зайнятого в усіх сферах економічної діяльності значно скоротилось – з 2637,7 тис. у 1990 р. до 2125,6 тис. у 2000 р., або на 19,4 відс.

У 1990 р. в усіх сферах економіки було зайнято майже 89,0 відс. трудових ресурсів, в 2000 р. – 71,8 відс.

Чисельність працівників, зайнятих в галузях економіки, скоротилась за цей період на 876,5 тис. осіб, або на третину і становила у 2000 р. 1753,9 тис. осіб.

Найбільше скорочення відбулося у будівництві (в 2,8 рази), промисловості (в 1,6 рази), сільському господарстві (в 1,4 рази).

В галузях невиробничої сфери чисельність працюючих також зменшилась: в установах охорони здоров'я, фізкультури та спорту і соціального забезпечення – на 9,9 відс., в освіті, культурі та мистецтві – на 22,7 відс., в науці та науковому обслуговуванні – майже в 3 рази.

**Розподіл зайнятого населення
за галузями економіки у 1990, 2000 роках, тис.чол.**

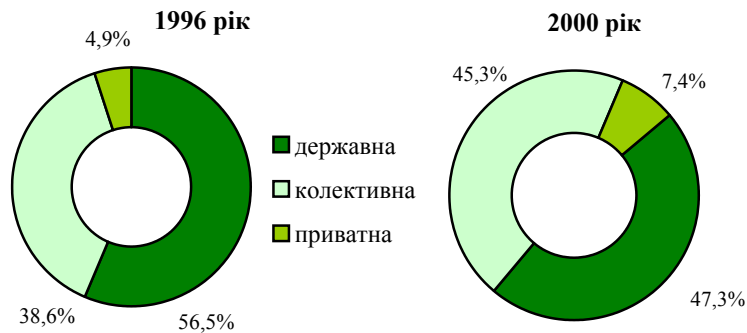
У галузях матеріального виробництва в 2000 р. працювали 1234,8 тис. осіб, або 70,4 відс. від зайнятих в галузях економіки. Найбільшу частку склали працівники промисловості та сільського господарства, їх чисельність становила, відповідно, 662,0 тис. осіб (37,7 відс. від зайнятих в галузях економіки) та 164,7 тис. осіб (9,4 відс.). На транспорті та в зв'язку працювало 134,7 тис. осіб (7,7 відс.), в будівництві – 94,6 тис. осіб (5,4 відс.), в торгівлі – 134,6 тис. осіб (7,7 відс.).

У невиробничих галузях зайнято 519,1 тис. осіб, або 29,6 відс.

За 1990-2000 рр. чисельність самостійно зайнятих зросла з 7,3 тис. у 1990 р. до 371,7 тис. осіб у 2000 р.

Внаслідок реформування відносин власності відбулося зростання чисельності на підприємствах з колективною та приватною формами власності. Так, у 2000 р. на підприємствах з колективною формою власності було зайнято 45,3 відс. працівників від загальної їх кількості в галузях економіки (проти 38,6 відс. у 1996 р.), з приватною формою власності, відповідно, 7,4 відс., 4,9 відс. Збільшення робочих місць у приватному секторі економіки відбулось, в основному, за рахунок розвитку особистого підсобного сільського господарства та самостійної зайнятості населення. На державних підприємствах чисельність зайнятих зменшилась у 2000 р. до 47,3 відс. працівників проти 56,5 відс. у 1996 р.

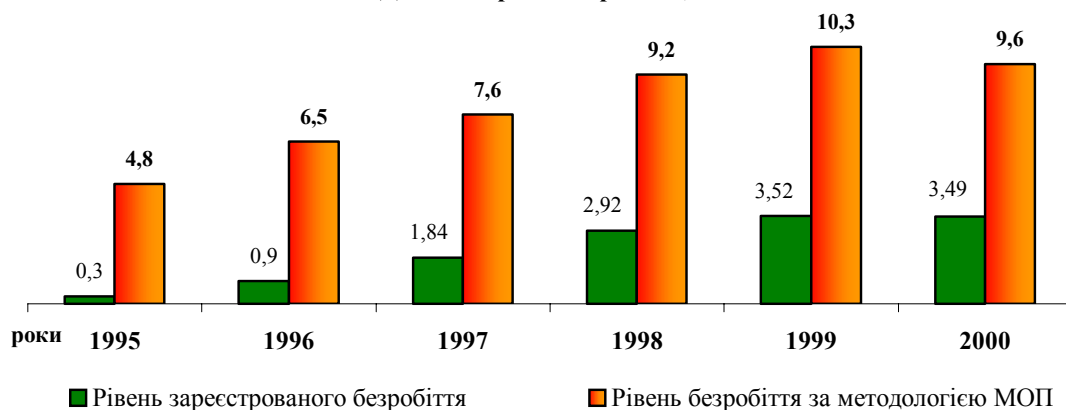
Чисельність зайнятих в галузях економіки за формами власності

Закріплення позитивних тенденцій в економіці області створили умови для стабілізації ситуації на ринку праці. У 2000 р. чисельність безробітних, визначених за методологією Міжнародної організації праці (МОП), дещо скоротилася і склала 231,7 тис. осіб. Рівень економічного безробіття в середньому за рік склав 9,6 відс. економічно активного населення проти 10,3 відс. у 1999 р.

Рівень зареєстрованого безробіття на кінець 2001 р. становив 2,65 відс. працездатного населення у працездатному віці (на початок року – 3,49 відс.).

Динаміка рівня безробіття, %

Закріплюються тенденції до підвищення ефективності використання робочої сили: зменшується чисельність працівників, які перебувають у вимушених адміністративних відпусках та працюють на умовах неповного робочого часу.

У 2000 р. дещо зменшився дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили. Навантаження на одне вільне робоче місце зменшилось з 10 осіб на початок року до 6 осіб на кінець року. Більш результативною щодо створення та збереження робочих місць у 2000 р. була економічна діяльність у спеціальних економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку, де застосовується спеціальний режим інвестиційної діяльності.

Протягом 2001 р. відбулося закріплення тенденцій поліпшення ситуації на ринку праці, які намітились у 2000 р. Так, заходами активної політики зайнятості було охоплено в 1,4 більше незайнятих та безробітних, ніж у 2000 р.

Разом з тим залишаються гострими такі проблеми:

- низькі темпи створення нових робочих місць;
 - професійно-кваліфікаційна незбалансованість попиту та пропозиції робочої сили;
 - нааявність регіонів з критичною ситуацією на ринку праці (монофункціональні міста, шахтарські регіони тощо);
 - неефективне використання робочої сили та низька мотивація до праці;
 - не забезпечується працевлаштування неконкурентоспроможних на ринку праці верств населення (інвалідів, молоді, особливо випускників навчальних закладів, військовослужбовців, вивільнених за скороченням чисельності);
 - низький рівень зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектору економіки;
 - значна нелегальна зайнятість і нелегальні трудові міграції;
 - збільшення середньої тривалості зареєстрованого безробіття.
- До 2020 р. прогнозується зниження трудового потенціалу області на 17,4 відс.

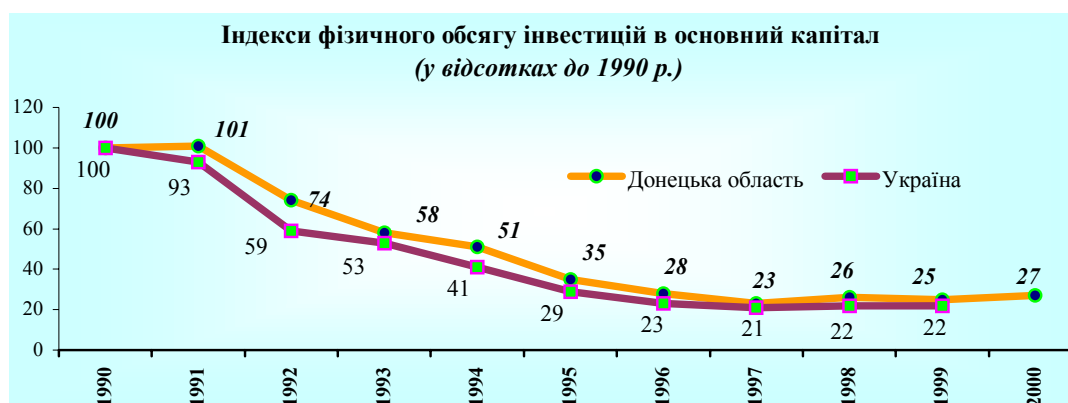
Інвестиційна політика та інноваційна активність

Кризові явища останнього десятиріччя негативно вплинули на інвестиційну діяльність.

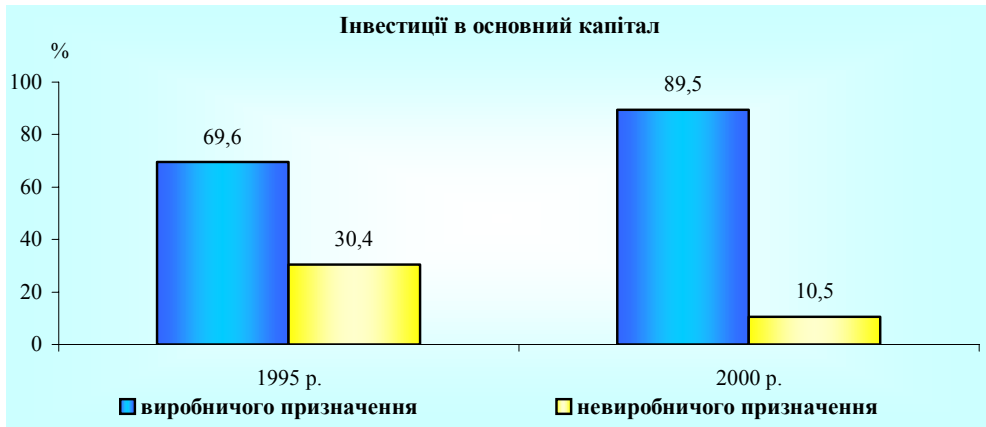
Через падіння обсягів виробництва, неефективну систему оподаткування, недосконалу амортизаційну політику значно скоротилися розміри прибутку та амортизації підприємств – основного джерела власних інвестицій у капітальне будівництво з одночасним зменшенням обсягів бюджетного фінансування капітальних вкладень та відсутністю пільгового державного інвестиційного кредитування.

Дефіцит внутрішніх інвестиційних ресурсів не компенсувався іноземними інвестиціями.

За 10 років інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення) за рахунок усіх джерел фінансування скоротилися в області майже в 4 рази.

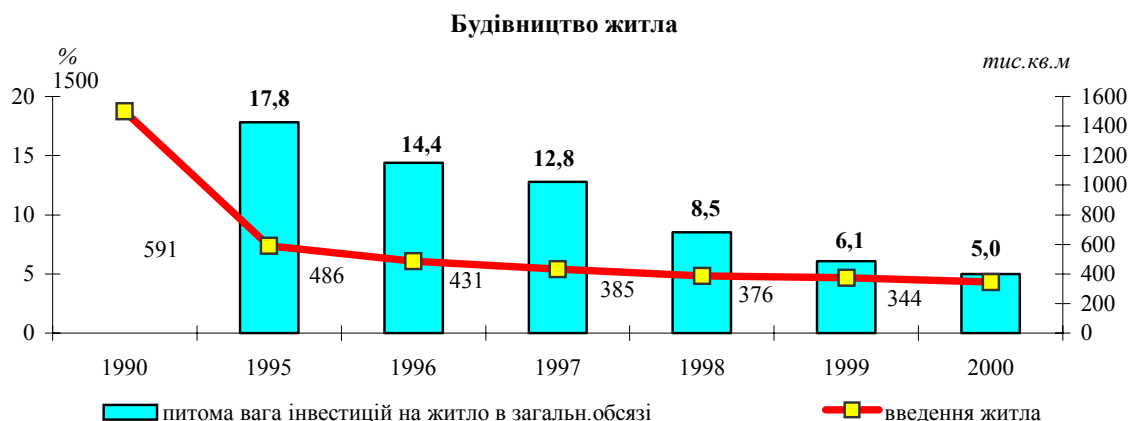
Переважні обсяги інвестицій в основний капітал (2000 р. – 90 відс., 1995 – 70 відс.) були спрямовані у розвиток виробничої сфери.

Найбільше падіння темпів інвестицій в основний капітал спостерігалось у вугільній промисловості, сільському господарстві, кольоровій металургії, деревообробній промисловості. Проте зросла частка інвестицій в чорну металургію, машинобудування, легку та харчосмакову промисловість.

Загальне поживлення інвестиційної діяльності в останні роки сприяло завершенню будівництва та введенню в дію важливих виробничих потужностей.

Через недостатнє фінансування суб'єктами господарювання, обмеженість бюджетних ресурсів, власних коштів населення різко скоротилася питома вага інвестицій на будівництво об'єктів соціального призначення. У 2000 р. на розвиток невикористаної сфери було спрямовано лише 10,5 відс. інвестицій проти 30,4 відс. у 1995 р. Найбільше скоротилися інвестиції в житлове будівництво. За період з 1990 р. введення в експлуатацію загальної площі житла зменшилося в 4,5 рази (більш як половина житла збудовано індивідуальними забудовниками), майже призупинено будівництво об'єктів освіти, культури, охорони здоров'я, різко знижені обсяги газифікації, будівництва інженерних мереж, об'єктів охорони природи.

У 2000 р. вдалося досягти стабілізації та приросту інвестицій (107 відс. до 1999 р.). Зросла частка іноземних інвестицій.

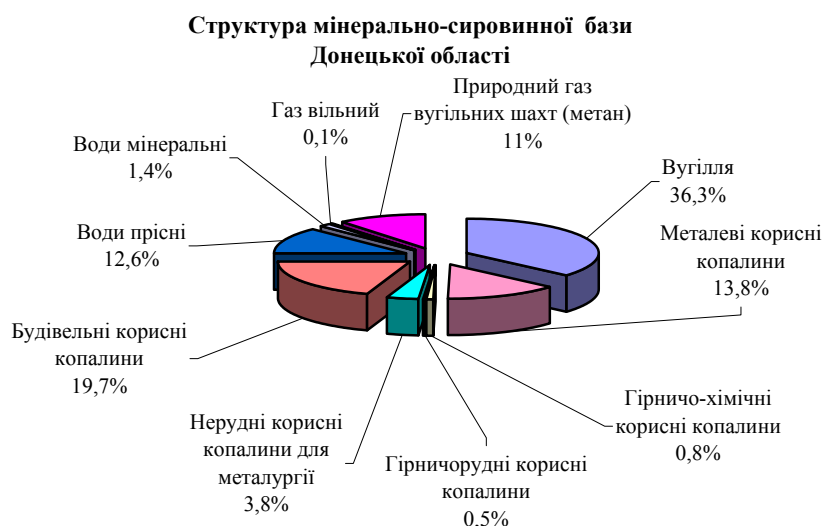
Протягом останніх п'яти років відбулися позитивні зміни в технологічній структурі капітальних вкладень. Майже вдвічі зросла частка вкладень в активну частину основних фондів (обладнання, інструменти, інвентар).

Мінерально-сировинна база області на 47 відс. складається з паливно-енергетичної сировини, майже на 20 відс. - сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – металеві, гірничо-хімічні, гірничорудні та нерудні матеріали для металургії, ін.

За обсягами видобутку корисних копалин область посідає провідне місце в Україні. **В області зосереджено біля 33 відс. запасів кам'яного вугілля держави, в т.ч. 50 відс. – коксівного.** Надра області містять 33 відс. запасів кам'яного вугілля в Україні, в тому числі 50 відс. коксівного, 100 відс. доломіту металургійного, 91 відс. солі кам'яної, 72 відс. глини тугоплавкої, 66 відс. глини вогнетривкої та гіпсу, 48 відс. вапняку флюсового, 42 відс. крейди будівельної.

Велике значення мають запаси кам'яної солі, флюсових вапняків і доломіту, вогнетривких глин, а також мергелів, гіпсу, каолінів, крейди та інших корисних копалин, які знаходяться у промисловій експлуатації. Область має значний потенціал для розвитку хімічної промисловості та металургії. У промисловій розробці знаходиться 271 родовище з тридцяти видів корисних копалин (з 608 розвіданих родовищ п'ятдесяти видів).

Забезпеченість регіону розвіданими запасами основних видів сировини сягає ста і більше років, що дозволяє у перспективі значно збільшити їх видобуток.

Мінерально-сировинна база області має значні потенційні можливості для забезпечення структурної перебудови економіки регіону з орієнтацією на створення нових наукоємних виробництв з використанням нових видів сировини. В області відкриті, розвідані або розвідуються родовища біля 20 нових видів мінеральної сировини. Зокрема, рідкісні і рідкісноземельні метали, нефелінові сієніти, флюорит, вермикуліт, бентоніт, кварцит, калійна сіль, ставроліт, ртуть, азбест, графіт тощо.

Проблеми галузі. Незважаючи на наявність багатой мінерально-сировинної бази в області існує дефіцит багатьох видів ресурсів.

Ситуація з забезпеченням сировиною ускладнюється застосуванням застарілої техніки і технологій переробки видобутої сировини, низьким рівнем вилучення корисних компонентів, через що природна мінеральна сировина в значних обсягах використовується не комплексно.

Господарський комплекс регіону гостро відчуває нестачу паливно-енергетичних ресурсів, перш за все вуглеводневих. Базова для економіки області чорна металургія працює на привізній залізорудній сировині. Металургійні комбінати імпортують спеціальні лігатури (феросплави), що містять рідкісні метали.

Недостатній рівень державного фінансування геологорозвідувальних робіт стримує підготовку та передачу до промислового використання перспективних родовищ корисних копалин. Розробка родовищ здійснюється не комплексно, що призводить до утворення значних породних відвалів, викликає виведення з обороту земель, забруднення атмосфери, підземних і поверхневих вод.

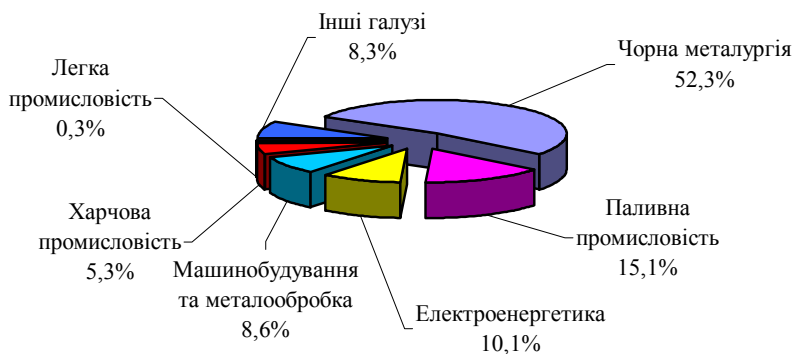
Суттєвим негативним фактором у вирішенні проблем ефективної розробки та використання мінерально-сировинних ресурсів є недосконалість системи управління галуззю та відсутність наукового підходу до моніторингу надр і надрокористування, прогнозування розвитку мінерально-сировинної бази.

Виробничий комплекс

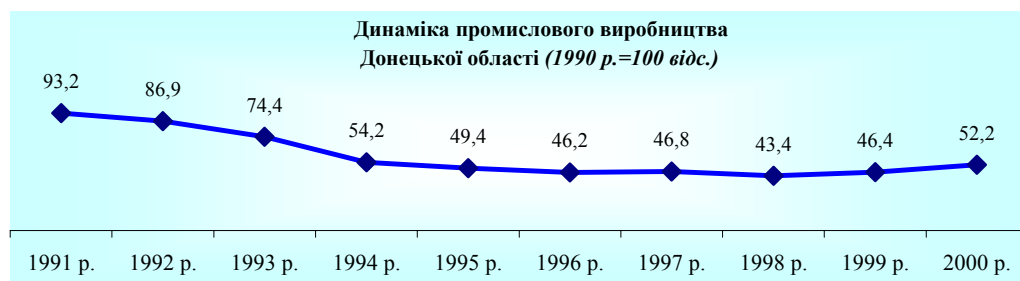
Промисловий потенціал області складає основу господарського комплексу регіону і займає важливе місце в економіці держави.

У галузевій структурі промислового виробництва області найбільш питому вагу займають галузі важкої індустрії: чорна металургія – 52,3 відс., паливна промисловість – 15,1 відс., електроенергетика – 10,1 відс., машинобудування та металообробка – 8,6 відс.

**Галузева структура промислової продукції
Донецької області у 2000 році (в діючих оптових цінах)**

Внаслідок глибокої економічної кризи початку 90-х років в промисловому комплексі області відбулось значне падіння обсягів виробництва. За 1991-1996 рр. обсяг промислового виробництва скоротився до рівня 1990 р., тобто на 53,8 відс. Більш як наполовину зменшився видобуток вугілля, знизилось виробництво електроенергії, чавуну, сталі, прокату чорних металів, коксу тощо.

Завдяки послідовній реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону (Програми невідкладних заходів щодо вирішення найважливіших економічних і соціальних проблем Донецької області у 1997р., Програми соціально-економічного розвитку Донецької області на 1998-2000 рр.) вдалося не тільки подолати спад промислового виробництва, а й

досягти його зростання і нормалізувати фінансово-економічне становище у промисловому комплексі регіону.

Загальний обсяг виробництва промислової продукції до рівня попереднього року у 1999р. зріс на 6,8 відс., в 2000р. – на 12,4 відс. Було також досягнуто позитивного фінансового результату в цілому по промисловості у 1999 р. – 883,1 млн.грн. прибутку, в 2000р. – 1431,9 млн.грн. Збільшення обсягів виробництва відбулося у більшості галузей промисловості і, перш за все, в металургійному комплексі.

Стійке зростання обсягів виробництва відбувалося в галузях, зорієнтованих на кінцевий вжиток продукції, насамперед в машинобудуванні (зріст випуску продукції у 2000р. до попереднього становив 15,3 відс.), деревообробній промисловості (47,7), легкій (41,2), харчовій (35,2), поліграфічній (30,5), що було обумовлене поживленням платоспроможності, зростанням реальних доходів населення, зниженням темпів інфляції.

Незважаючи на стабільні темпи зростання виробництва, в промисловому комплексі області існує ряд невирішених проблем, в тому числі науково-технічного характеру.

Фактори, які гальмують економічне зростання в промисловості, пов'язані передусім з її структурними диспропорціями, триваючою кризою відтворювальних процесів. Промисловість продовжує зберігати сировинну направленість при зниженні частки виробництва в наукоємних галузях.

З 1990 по 2000 рік частка базових галузей промисловості зросла з 54 до 77,5 відс., одночасно частка машинобудування зменшилась з 17 до 8,6 відс., легкої промисловості – з 7 до 0,3 відс., харчової – з 7,9 до 5,3 відс.

Низький технологічний рівень і велике зношення основних фондів обумовлюють зростання енерго- і матеріалоємності виробництва, зниження кадрового потенціалу. Фізичний знос в цілому по промисловості досяг 47,5 відс., а рівень використання виробничих потужностей підприємств в багатьох галузях (машинобудування та металообробки, промисловості будівельних матеріалів, легкої та харчової промисловості) коливається від 4 до 50 відс. Причини цього – незначний обсяг інвестицій в розвиток виробництва, неефективність інноваційних процесів в промисловості при відсутності державної підтримки і нестабільності, недосконалості податкового законодавства.

Через нестачу коштів у підприємств продовжує домінувати промислова продукція з низькими інноваційними рівнями (застарілими принципами дії та застарілою або частково поновленою елементною базою).

Не налагоджена повноцінна система управління якістю продукції та її сертифікації.

Через формальне в багатьох випадках роздержавлення і приватизацію підприємств не створено ефективного власника, що зменшує результативність функціонування підприємств.

Розвиток промислового комплексу регіону потребує послідовного та поетапного формування на підприємствах і в галузях *високих та наукоємних технологій* з використанням конкурентних переваг області, до яких належать:

потужний науково-технічний потенціал, спроможний організувати високотехнологічні виробництва, орієнтовані на внутрішній ринок та експорт;

наявність в області унікальних виробництв та великих спеціалізованих підприємств, які мають монопольне становище в Україні та країнах СНД;

високий потенціал транспортної інфраструктури, який дозволяє успішно реалізувати вигідне географічне положення регіону, ефективно здійснювати міжрегіональні та зовнішньоекономічні зв'язки;

потужна мінерально-сировинна база;

потенційно висока ємність регіонального ринку продукції машинобудування;

значна кількість підприємств, що мають замкнений технологічний цикл, готові виробничі потужності чи площі, що незадіяні, досвід роботи з суміжними підприємствами в країнах СНД і світу;

інвестиційна привабливість області за рахунок дії Закону України “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області”.

Основними проблемами, що стримують розвиток промислового виробництва області та впровадження інноваційної діяльності залишаються:

високі процентні ставки (велика вартість вітчизняних кредитних ресурсів);

відсутність довгострокового кредитування на пільгових умовах;

значна кількість збиткових підприємств;

створення умов для розширення виробництва та продажу продукції вітчизняних підприємств, захист вітчизняного ринку від неконтрольованого ввозу імпортованих товарів;

недосконала існуюча податкова та митна система, яка “вимиває” обігові кошти у виробників;

відсутність законодавчої бази для створення лізингових компаній для довгострокового кредитування експлуатантів авіаційної техніки;

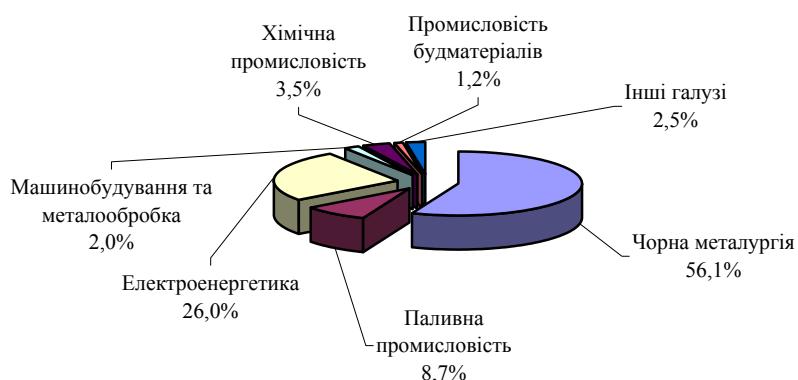
нерозвинені ринки технологій, ліцензій, патентів, наукових досліджень, дизайн-проектів та іншої інтелектуальної продукції;

відсутність повнофункціональної системи моніторингу, маркетингових досліджень внутрішніх і зовнішніх ринків промислових товарів.

Паливно-енергетичний комплекс

Галузева структура паливно-енергетичних ресурсів, яка склалась у попередні роки, є нерациональною і потребує суттєвих корективів.

Галузева структура споживання паливно-енергетичних ресурсів в 2000 році

Електроенергетична галузь регіону - комплекс генеруючих, мережних, ремонтно-технічних підприємств, підприємств інфраструктури, наукових підрозділів.

Основними з них є:

ВАТ “Донбасенерго” (Зуївська, Старобешівська, Слов’янська, Курахівська ТЕС);

Вуглегірська ТЕС ВАТ “Центренерго”;

ТОВ “Краматорська ТЕЦ”;

ВАТ “Донецькобленерго” (вісім підприємств електричних мереж напругою 110 КВ та нижче, Миронівська ТЕС);

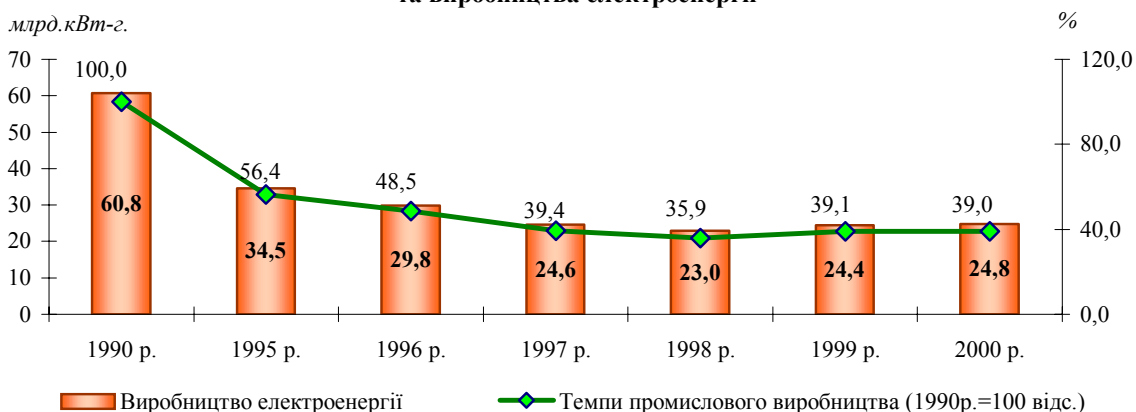
Донбаська електроенергетична система НЕК “Укренерго”, яка обслуговує електричні мережі напругою вище 110 КВ.

Установлена потужність електростанцій становить 10278 МВт (п’ята частина генеруючих потужностей України).

Питома вага області у загальному обсязі виробництва електроенергії в Україні складає 14 відс. (в 1990 р. – 20 відс.).

Протягом 1991-1998 рр. у галузі спостерігалось постійне скорочення обсягів виробництва електроенергії, що обумовлено зменшенням обсягів електроспоживання, кризою платежів та низьким технічним станом галузі (у 1990 р. виробництво електроенергії в області перевищувало 60 млрд. кВт-год., у 1998 р. – 23 млрд. кВт-год.).

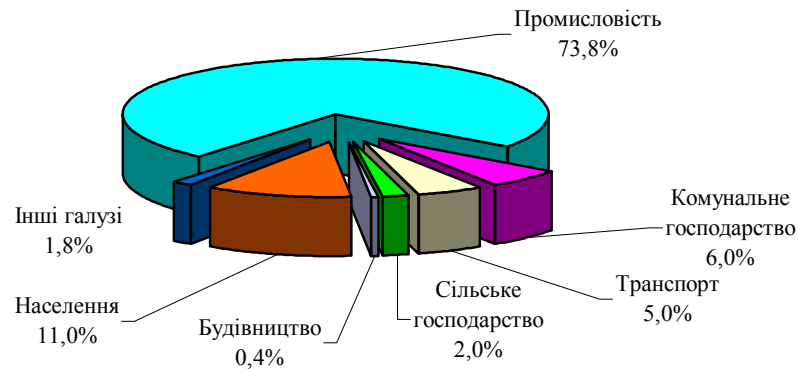
Динаміка промислового виробництва галузі та виробництва електроенергії

З 1999р. ситуація в галузі почала стабілізуватися. У 2000р. вироблено 24,8 млрд.кВт-год. електроенергії, що на 1,5 відс. більше ніж у 1999 р., але в 2,5 рази менше рівня 1990 р.

У загальному обсязі спожитої електроенергії (без урахування власних потреб підприємств електроенергетики) 73,8 відс. припадає на промислові підприємства, 6 відс. – на комунальне господарство, 5 відс. – на транспорт, 2 відс. – на сільське господарство, 11 відс. – на населення.

Галузева структура споживання електроенергії в 2000 році

Основними споживачами електроенергії в промисловості області є підприємства металургії – 39,0 відс. та вугільної промисловості – 29,4 відс.

На стабільність виробництва в галузі негативно впливає:

дефіцит паливно-енергетичних ресурсів через відсутність обігових коштів на їх придбання;

значне постаріння технологічного обладнання ТЕС (спрацьованість - від 79 до 93 відс.), основні фонди галузі в цілому зношені на 55 відс., мають низьку ефективність і незадовільні екологічні показники;

низький рівень використання генеруючих потужностей ТЕС (в середньому - 35 відс.);

низький рівень розрахунків за спожиту електроенергію (рівень оплати складає 80,7 відс., в тому числі грошима - 48,8 відс.);

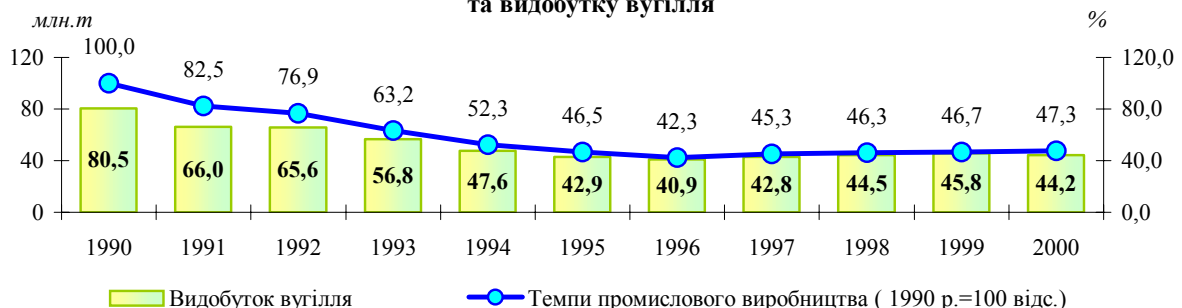
збільшення втрат електроенергії в електромережах загального користування (в 1995 р. - 8 відс., в 2000 р. - 14,9 відс.).

Теплова електроенергетика є одним з основних джерел забруднення довкілля в області.

Вугільна промисловість області – це 96 шахт і шахтоуправлінь, 90 відс. яких входять до складу 8 холдингових компаній та 6 виробничих об'єднань), 26 збагачувальних фабрик, шахтобудівні підприємства, 15 наукових організацій та установ. Виробнича потужність вугледобувних підприємств – 56 млн. тонн. Балансові запаси вугілля складають 20 млрд. т, в тому числі 10,7 – коксівного, 5,9 – енергетичного, 3,4 – антрациту. Чисельність зайнятих на вугледобувних підприємствах – 228 тис. осіб, з них безпосередньо на видобутку вугілля – 31,7 тис. працівників.

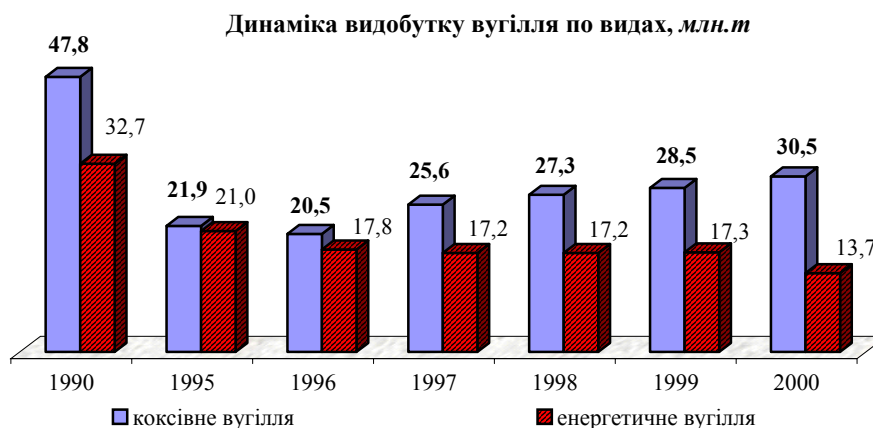
Основною тенденцією розвитку галузі протягом останніх 10 років є поступове зниження обсягів промислового виробництва.

Динаміка промислового виробництва галузі та видобутку вугілля

У 2000р. обсяг промислового виробництва у порівнянних цінах відносно рівня 1990р. склав 47,3 відс., що обумовлено зниженням видобутку вугілля на 45,1 відс. (з 80,5 млн. т у 1990 р. до 44,2 млн. т у 2000р.).

В останні роки поряд з тривалим зниженням обсягів видобутку енергетичного вугілля відбувається нарощування видобутку коксівного.

Основною причиною зменшення обсягів видобутку є недостатній рівень державної підтримки вугледобувних підприємств, криза платежів, висока ступінь зношення виробничих потужностей, використання в роботі морально застарілого малоефективного обладнання, нестача капітальних вкладень на будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення шахт.

Промислово-виробничі фонди вугледобувних підприємств спрацьовані в середньому на 65 відс. У такому стані сьогодні експлуатується 51 відс. підйомних машин, 69 відс. вентиляторів головного провітрювання, 70 відс. підземних електровозів.

У загальному парку діючого вибійного устаткування питома вага очисних механізованих комплексів і прохідницьких комбайнів нового технічного рівня становить лише 2 відс., а нових навантажувальних машин і стрічкових конвеєрів – менш як 0,5 відс. На шахтах з пластами крутого падіння майже 70 відс. видобутку вугілля забезпечується відбійними молотками.

Процес вибуття виробничих потужностей галузі випереджає введення в дію нових, що є загрозою подальшого зниження обсягів виробництва.

Не зменшується рівень смертельного травматизму на шахтах, зростає кількість випадків професійних захворювань шахтарів. Регресні виплати за трудове каліцтво і професійне захворювання одержують біля 40 відс. підземного виробничого персоналу галузі.

Спостерігається стійка тенденція до старіння кадрів: кожний третій працюючий – пенсіонер.

З 1998 р. в області відбувається реалізація програми реструктуризації вугільної галузі і закриття неперспективних шахт. В стадії закриття знаходиться 38 шахт. Загальна проектна вартість робіт на 01.10.2001 освоєна на 29 відс. За цей час фізична ліквідація завершена на 13 шахтах, проте жоден з проектів не реалізовано повністю. При цьому щорічно до процесу реструктуризації включаються нові шахти. При реалізації проектів відбувається випереджаюче фінансування заходів по їх фізичному закриттю без рішення соціальних проблем.

У видобуванні та переробці вугілля використовуються застарілі технології, рівень механізації прохідницьких робіт складає близько 70 відс., продуктивність праці порівняно з світовим рівнем залишається низькою, високий травматизм працюючих. Не забезпечено комплексної переробки вугілля, яке містить велику кількість цінних складових. Виробнича потужність значної частини шахт не перевищує 300 тис. т на рік.

Неможливо вирішити без проведення фундаментальних і прикладних досліджень такі проблеми вугільної промисловості, як :

- недосконалість системи управління галуззю, повільні темпи структурних реформ ;
- відсутність реальних механізмів приватизації підприємств, які б враховували специфіку галузі;
- низька інвестиційна привабливість вугледобувних підприємств внаслідок їх значної капіталоемності і нерентабельності;
- відсутність ринкових механізмів утворення ціни на вугільну продукцію, невідповідність цін на вугілля витратам на його видобуток;
- значні витрати на виробництво через незадовільний стан шахтного фонду (кожна третя шахта експлуатується більш як 50 років);
- складні гірничо-геологічні умови експлуатації вугільних родовищ (середня глибина розробки становить 720 метрів);
- несвоєчасні та неповні розрахунки за відвантажену вугільну продукцію;
- дефіцит платіжного балансу, істотне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, наявність заборгованості з платежів до бюджету і позабюджетних фондів, з виплати заробітної плати та інших соціальних виплат, низький рівень заробітної плати та пенсій шахтарів;
- нестача коштів на розвиток шахт, фінансування науки, геологорозвідки, гірничорятувальної служби;
- соціально-економічні і екологічні проблеми, пов'язані з ліквідацією шахт;
- недостатній рівень техніки безпеки та охорони праці.

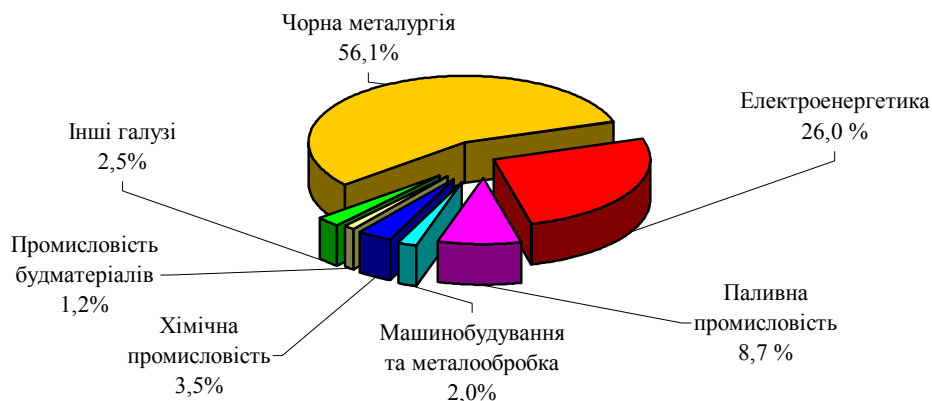
Енергозбереження

Проведення активної енергозберігаючої політики є одним з основних напрямів науково-технічного розвитку господарського комплексу на період до 2020 р.

Основним напрямом використання паливно-енергетичних ресурсів є виробниче споживання (92 відс.).

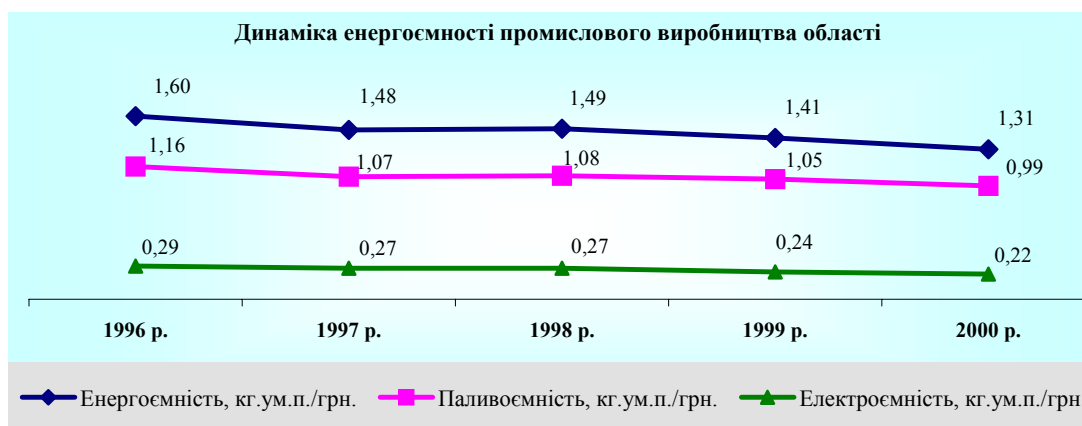
Промисловість є головним споживачем паливно-енергетичних ресурсів (майже 87 відс. електроенергії і теплоенергії та 95 відс. котельно-пічного палива). Питома вага підприємств металургійної, паливної та електроенергетичної галузей в споживанні паливно-енергетичних ресурсів промисловістю перевищує 90 відс.

Галузева структура споживання паливно-енергетичних ресурсів в 2000 році

У 2000 р. промисловими підприємствами області спожито понад 36 млн.т паливно-енергетичних ресурсів в умовному обчисленні, три чверті з яких – котельно-пічне паливо, 17 відс. – електроенергія, 8 відс. – теплоенергія. В обсязі котельно-пічного палива третина – природний газ, чверть – кам'яне вугілля, п'ята частина – кокс.

Аналіз динаміки обсягів споживання енергоресурсів у порівнянні із загальними обсягами виробництва продукції (послуг) показує, що ефективність використання енергоносіїв в області має стійку позитивну тенденцію.

У 2000 році в області було досягнуто приріст обсягу промислового виробництва до попереднього року на 12,4 відс. В той же час споживання електроенергії зменшилося на 2,3 відс., котельно-пічного палива – на 1,5 відс., теплоенергії – на 0,3 відс. Енергоємність 1 грн. загального обсягу виробництва знизилася на 7,1 відс. і склала 1,31 кг.ум.п./грн.

Однак, енергоємність виробництва залишається значною, що обумовлено його недосконалою структурою та великою питомою вагою застарілих енерговитратних технологій. У структурі матеріальних витрат енергоресурси перевищують 50 відс., а в окремих галузях – 80 відс. Питомі витрати енергоносіїв на виробництво основних видів енергоємної продукції в 1,5-3,5 разів вищі, ніж у розвинених країнах світу.

Металургійний комплекс

Чорна металургія області – потужний промисловий комплекс, що забезпечує половину промислового виробництва області та складається з трьох металургійних комбінатів, чотирьох металургійних заводів, двох підприємств з виробництва металевих виробів, трубного, труболиварного та металопркатного заводів. Крім того, функціонують

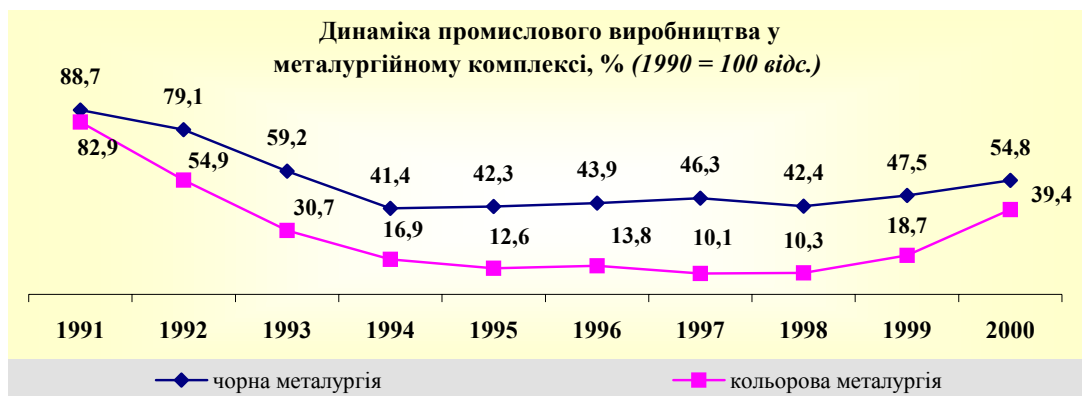
сім коксохімічних заводів, три гірничодобувних підприємства з виробництва металургійних вапняків і доломітів, рудоуправління з видобутку вогнетривких глин і формотворних пісків, десять вогнетривких підприємств, ряд ремонтних підприємств та наукових організацій і установ. У галузі зосереджено 31,7 відс. основних фондів промисловості та 21,6 відс. промислово-виробничого персоналу області.

Установлена потужність підприємств галузі складає (млн. т) : з виробництва чавуну (в перерахунку на переробний) – 17,7; сталі – 22,4; готового прокату – 16,9; коксу 6%; вологості – 11,8; вогнетривів – 2,3 млн. т (42 відс. загального потенціалу чорної металургії України).

Галузь виробляє майже половину загального обсягу в Україні чавуну, сталі та прокату чорних металів, 51 відс. – коксу, 20 відс. – сталевих труб і є головним експортером в області, на її долю припадає понад 70 відс. обсягів експортних операцій, металеві вироби ввозяться до 50 країн світу.

Збільшення обсягів виробництва, а також участь в економічному експерименті, який проводиться в гірничо-металургійному комплексі України, обумовило суттєве поліпшення фінансових показників роботи металургійних підприємств.

З 1990 р. у галузі відбувся різкий спад виробництва. Мінімальної позначки обсяг виробництва у чорній металургії досяг у 1994 р. (41,4 відс. до рівня 1990 р.).

У 1997-1998 рр. вдалося призупинити спад виробництва і закріпити тенденцію сталого нарощування виробництва товарної продукції, збільшення обсягів експорту металопродукції. У 2000 р. підприємства чорної металургії порівняно з 1999 р. збільшили виробництво товарної продукції на 14,8 відс., у кольоровій – в 2,1 рази. Але досягнуті обсяги до рівня 1990 р. склали лише 54,5 відс.

Участь металургійних підприємств в економічному експерименті, який проводиться в гірничо-металургійному комплексі України, обумовила суттєве поліпшення фінансових показників їх роботи. За результатами роботи у 2000 р. в чорній металургії одержано біля 2,1 млрд. грн. прибутку проти 82 млн. грн. у 1999 р.

Активізувати інвестиційну діяльність підприємствам металургії дозволила послідовна реалізація Закону України “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності у Донецькій області”. За останні три роки в галузь інвестовано 145 млн.дол.США, в тому числі 90 млн.дол.США – іноземних інвестицій. Завдяки цьому на металургійних підприємствах освоєно понад 60 прогресивних технологічних процесів, з яких більше половини – маловідходні і ресурсозберігаючі.

Разом з тим, сьогодні в чорній металургії домінує промислова продукція з низькими інноваційними рівнями, яка має застарілі технології та застарілу чи декілька поновлену елементну базу, що обумовлено недосконалими зв'язками між наукою і виробництвом.

Понад 80 відс. металопродукції, що виробляється в області, експортується в 50 країн світу, проте, в основному, це продукція з низьким ступенем обробки. Посилення експортної орієнтації чорної металургії (через зменшення потреб внутрішнього ринку) має характер вимушеної стратегії виживання не тільки для галузі, але і для усієї економіки регіону.

Ускладнює роботу галузі:

стійке старіння основних фондів, знос яких за станом на 01.01.2001 становив 56,9 відс. Понад 50 відс. усієї продукції виробляється з використанням обладнання, яке перевищило нормативний термін служби;

неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів (витрати на одиницю продукції значно перевищують аналогічні показники промислово розвинених країн);

недосконала структура сортаменту металопродукції (недостатня частка легованого металу, тонкого листа, відсутня жерсть);

залежність галузі від коливань кон'юнктури зовнішнього ринку.

Кольорова металургія. *Область – єдиний в Україні виробник свинцю, ртуті, твердих сплавів, а також прокату кольорових металів.*

Галузь об'єднує підприємства з виробництв кольорових та рідкісних металів: свинцю, цинку, ртуті та її сполук, твердих сплавів на основі заліза, нікелю, кобальту, прокату кольорових металів та сплавів на основі міді та алюмінію.

Головним джерелом сировини для виробництва кольорових металів є вторинні ресурси (доля брухту та відходів складає 100 відс.).

Мінерально-сировинна база кольорової металургії включає родовище ртуті (м.Микитівка) та руди рідкісних металів (тантал, ніобій, цирконій) – Мазуровське родовище.

Всі 7 підприємств галузі працюють на вторинній сировині. Освоєно випуск феросплавів тугоплавких металів: молібдену, вольфраму, ванадію, твердих сплавів на основі заліза, нікелю, кобальту.

З 1990 р. галузь зазнала різкого спаду виробництва (у 1995-1998 рр. обсяги промислового виробництва не перевищували 14 відс. до рівня 1990 р.).

Внаслідок відсутності в Україні власної сировинної бази та загального зниження попиту рівень використання наявних виробничих потужностей не перевищує 10-15 відс., знос основних фондів в середньому - 60 відс.

Перспективний розвиток кольорової металургії в області потребує вирішення таких організаційно-економічних проблем :

недостатнє забезпечення сировинними ресурсами наявних потужностей підприємств внаслідок відсутності власної сировинної бази, зменшення або призупинення експортних поставок сировини (первинної і вторинної) і концентратів;

наявність значної кількості на діючих підприємствах фізично і морально застарілого устаткування;

велика енерго- та ресурсоемність;

висока екологічна небезпека виробництва;

скорочення і призупинення виробництв на ряді підприємств через зниження попиту на їхню продукцію, відсутність оборотних коштів, труднощі її реалізації на зовнішніх ринках через низьку конкурентоспроможність;

відсутність підприємств з повним циклом виробництва, значна питома вага проміжної продукції;

недостатність власних коштів підприємств, бюджетного фінансування і інвестицій з недержавних джерел на розвиток і реконструкцію виробництва.

Заходи з розвитку кольорової металургії області мають здійснюватись у відповідності з Комплексною програмою розвитку кольорової металургії України.

Хімічна промисловість (15 підприємств) - потужності з виробництва мінеральних добрив, пластмас, соди, сірчаної кислоти, продукції для військово-промислового комплексу і гірничих робіт, товарів побутової хімії.

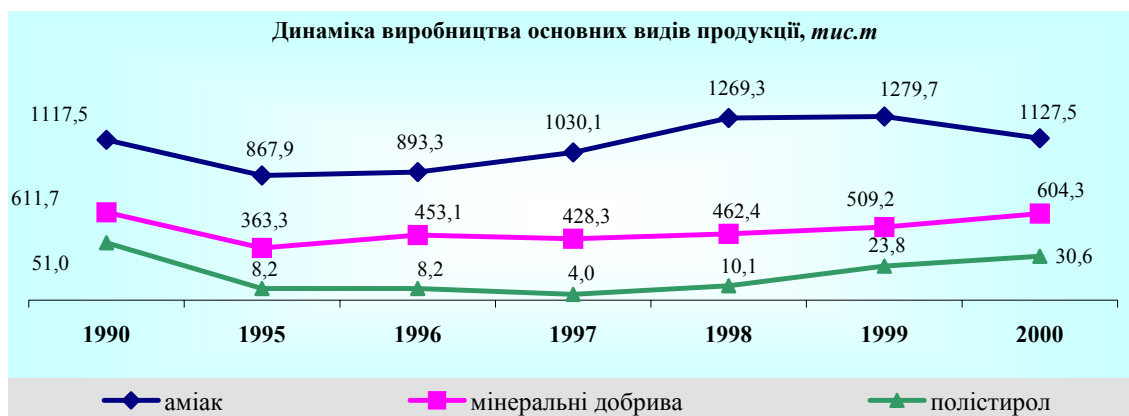
Виробничі потужності заводів з випуску основних видів продукції складають: аміаку – 1350, карбаміду – 780, аміачної селітри – 220, сульфату калію – 9, сірчаної кислоти – 900, полістиролу і співполімерів стиролу – 25 тис. тонн на рік.

Близько 80 відс. загального обсягу хімічної продукції області йде на експорт в країни СНД, Європи та Азії.

Як і в інших галузях промисловості регіону, з 1990 р. у хімічній галузі відбувся спад виробництва, який досяг максимуму у 1996 р. Однак, обвального падіння обсягів виробництва не відбулося, оскільки провідне підприємство галузі - концерн “Стирол” зуміло адаптуватися в умовах ринкових перетворень та за рахунок випуску нових видів продукції, використовуючи принцип диверсифікації виробництва, наростити обсяги, зберегти напрацьовані виробничі зв'язки та ринки збуту.

У 1997 р. ситуація у галузі стабілізувалась, а в подальшому були закріплені тенденції до нарощування обсягів промислового виробництва.

У 2000 році обсяги виробництва основних видів продукції – аміаку і мінеральних добрив – досягли рівня 1990 р., а полістиролу – 60 відс. від рівня 1990 р.

Був забезпечений високий рівень використання виробничих потужностей по випуску зазначеної продукції (80-95 відс.).

Збільшення обсягів виробництва обумовило суттєве поліпшення фінансових показників роботи підприємств галузі. У 2000 р. галуззю отримано 110 млн. грн. прибутку, який спрямовувався на подальше техпереозброєння і модернізацію підприємств.

Тільки у 2000 р. вкладено у розвиток хімічних підприємств області біля 25 млн.дол. США інвестицій.

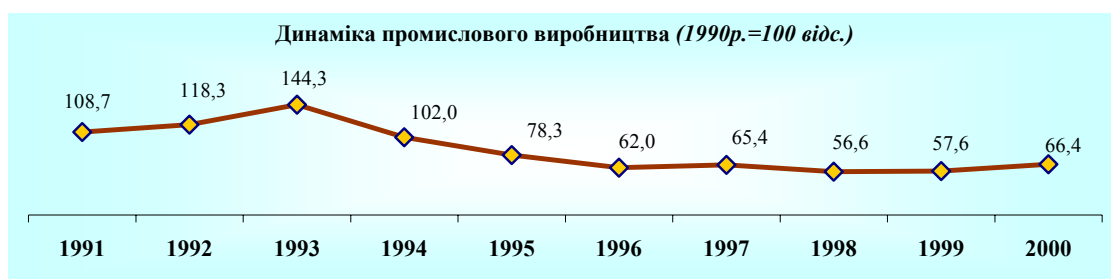
Машинобудівний комплекс області у складі 220 підприємств забезпечує технікою практично усі базові галузі промисловості України. В ньому зосереджено понад 13 відс. основних промислово-виробничих фондів області і працює кожний п'ятий робітник промисловості.

Провідними напрямками машинобудування є металургійне і гірничошахтне. Крім того, розвинуте електротехнічне, хімічне, будівельне, сільськогосподарське машинобудування і машинобудування для військово-промислового комплексу.

Спеціальне машинобудування та машинобудування військово-промислового комплексу - 42 підприємства підгалузі, на яких працюють понад 35 тис. осіб, в основному підпорядкованих Мінпромполітики.

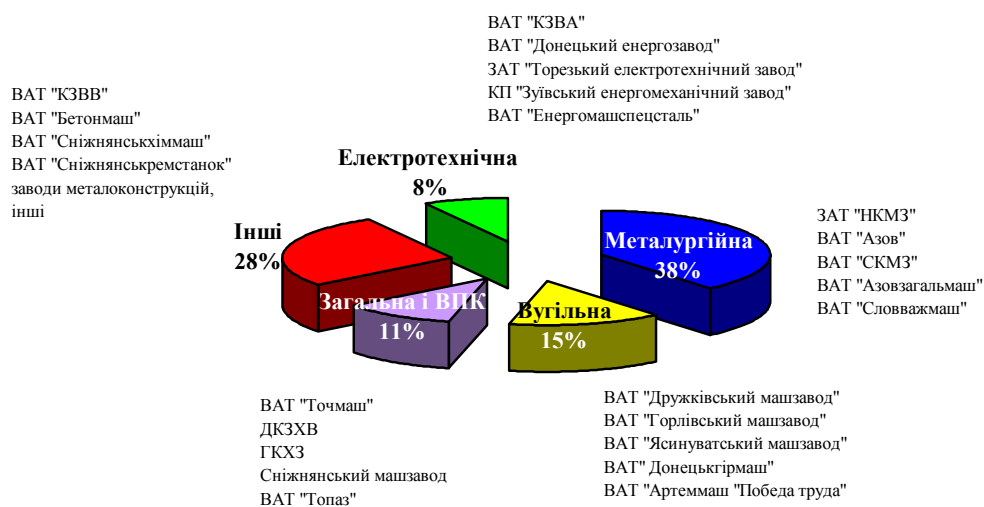
Номенклатура продукції машинобудівних заводів області дуже широка, по окремих видах машин і обладнання область стійко зберігає монопольне становище як в Україні, так і серед інших країн СНД. Машинобудівні підприємства області повністю задовольняють потреби держави в гірничопрохідницькому обладнанні (шахтних підйомних машинах, очисних та прохідницьких комбайнах), на 90 відс. - в прокатному обладнанні, на 75 відс. - в вантажних магістральних вагонах, більш ніж на 60 відс. - в доменному та сталеплавильному обладнанні, виготовляють 95 відс. холодильників і морозильних камер в Україні.

Під впливом кризових змін протягом останнього десятиріччя динаміка виробництва у галузі відзначалась нестабільністю з поступовим зниженням обсягів. У 2000р. обсяги виробництва склали 66,4 відс. від рівня 1990р.

Одночасно через низьку платоспроможність споживачів на складах підприємств накопичувались значні залишки готової продукції (на деяких від 6 до 14-місячного обсягу виробництва), що спричиняло низький рівень використання виробничих потужностей (у середньому на 30 відс.).

Питома вага підгалузей у машинобудуванні

На роботі галузі негативно позначаються такі фактори, як:

висока металоємність продукції, фізичний знос основних фондів складає в середньому біля 45 відс., машин і обладнання - 50-70 відс., більше 40 відс. обладнання експлуатується понад 20 років;

використання технічного потенціалу в середньому не перевищує 30 відс. У 2000 р. потужності з виробництва прохідницьких комбайнів були завантажені на 58 відс., комбайнів вугільних очисних та стругових установок – на 36,7 відс., прокатного обладнання – на 27,2 відс., доменного і сталеплавильного обладнання – на 28,5 відс.;

низький рівень роздержавлення підприємств вугільного машинобудування, що стримує залучення до їх розвитку стратегічних інвесторів, спроможних забезпечити інвестування реконструкції виробництв, освоєння нової техніки, вихід підприємств на зовнішній ринок;

низький рівень використання мобілізаційних потужностей через відсутність державного замовлення підприємствам військово-промислового комплексу, що призводить до утримання їх незадіяними та негативно впливає на фінансовий стан;

вироблення неконкурентоздатної продукції внаслідок використання застарілих технологій, недостатнє застосування міжнародних стандартів, комплексних систем якості, сучасного менеджменту та маркетингу.

Забезпечення перспективного розвитку машинобудування потребує впровадження новітніх технологій та державної підтримки.

Посилення ролі маркетингу в підвищенні рівня економічної ефективності управління підприємством сприяло збільшенню обсягів реалізації продукції, у тому числі за рахунок зменшення запасів обладнання на складах (у 2000 р. вони скоротилися у середньому на 60 відс.).

Агропромисловий комплекс має у користуванні 2049,8 тис.га сільськогосподарських угідь, з них 1663,1 тис. га ріллі (5 відс. в Україні), у тому числі зрошуваної - 133 тис. га (8 відс.). Рівень землезабезпеченості найнижчий в Україні (0,33га ріллі області у розрахунку на 1 жителя). Ступінь розораності сільськогосподарських угідь складає понад 80 відс. З 1996 по 2000 рр. виведено з активного обороту близько 60 тис. га еродованих земель. В області функціонує більш 600 сільськогосподарських підприємств, 2195 селянсько-фермерських господарств. У сільськогосподарському виробництві зайнято 165 тис. працівників.

Специфіка галузі – у сезонності виробництва, що зумовлює невідповідність робочого періоду виробничому. Крім того, життя культивованих рослин і тварин залежить не лише від діяльності людини, а й від природнокліматичних і погодних умов. Продукція галузі має обмежені терміни зберігання і використання.

Аналіз структури сільськогосподарських угідь області свідчить про її спотвореність: ступінь розораності постійно зростає і на сьогодні перевищує 80 відс., що є найвищим показником в Україні (для прикладу, у США, Великобританії, Німеччині та Франції розораність земель складає від 16 до 33 відс.).

Погіршується стан сільгоспугідь. Високе освоєння земельного фонду (по області – 77 відс., по Україні 69,4 відс.), екстенсивне використання сільгоспугідь у поєднанні з технологічними порушеннями у землеробстві (недотримання систем сівозмін, порушення технологій вирощування сільгоспкультур, недостатнє внесення органічних та мінеральних добрив) призвели до посилення деградації земель – ґрунти виснажуються, втрачають свою родючість.

Вичерпується сформований раніше ресурсний потенціал. Протягом останніх років в сільгосппідприємствах практично призупинився процес відновлення основних виробничих

фондів. Більш як 60 відс. тракторів та зернозбиральних комбайнів, які знаходяться в експлуатації, відпрацювали амортизаційний строк.

У складному стані перебуває тваринництво. Прогресує демографічна криза села. Через фінансову кризу сільськогосподарських підприємств, зuboжіння сільського населення та мізерність бюджетного фінансування занепадає й руйнується соціальна інфраструктура села. Закриваються дільничні лікарні, фельдшерсько-акушерські пункти, школи. Значно скоротилась кількість підприємств роздрібної торгівлі та побутового обслуговування. Скорочуються капітальні вкладення в соціальний розвиток села. Деградує система транспортного сполучення. Незадовільні процеси в сферах побуту та культури зумовлюють подальше скорочення сільського населення, трудових ресурсів.

За роки тривалої економічної кризи сільське господарство, незважаючи на величезні збитки, зберегло внутрішній ринок продовольства і забезпечило, в основному, населення області продовольчими товарами за доступними цінами. В той же час низький рівень цін на сільськогосподарську продукцію, недостатній попит на неї, конкуренція з боку сусідніх областей та імпортованої продукції, безробіття, безсистемне реформування підприємств АПК призвели до різкого зниження виробничого потенціалу сільського господарства і всіх галузей агропромислового комплексу.

За останні 10 років виробництво валової продукції по всіх категоріях господарств скоротилося на 41 відс., у тому числі в сільгоспідприємствах - у 3,7 рази. У приватному секторі спостерігається зростання у 1,5 рази.

Зменшилось виробництво зерна, овочів, плодів та ягід. Значно скоротилось виробництво продукції тваринництва. Незадовільний стан тваринництва позначився на скороченні чисельності поголів'я худоби і птиці та значному зниженні їх продуктивності.

Разом з тим, внаслідок аграрних перетворень, з 2000 р. в області намітилась позитивна тенденція до нарощування сільськогосподарського виробництва та скорочення його збитковості.

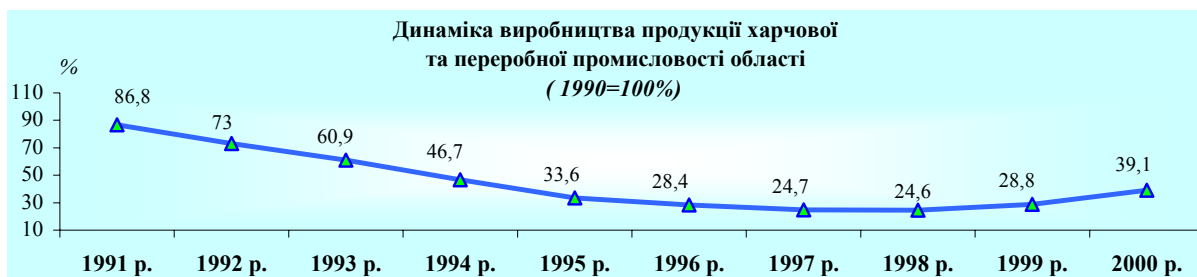
Харчова та переробна промисловість

Ця галузь є структуроформуючою ланкою, інтегратором і координатором ефективного розвитку агропромислового виробництва.

Вона нараховує більш як 150 підприємств 16 підгалузей: м'ясної, молочної, рибної, борошномельно-круп'яної, хлібопекарної, кондитерської, макаронної, олієжирової, лікеро-горілчаної, виноробної, пивоваренної, виробництва безалкогольних напоїв, дріжджової, плодоовочевої, соляної, виробництва харчових концентратів. У галузі зайнято 4,7 відс. промислово-виробничого персоналу області.

Підприємства харчової та переробної промисловості області забезпечують до 90 відс. виробництва солі харчової, 18 відс. – кондитерських виробів, 17 відс. – шампанських вин, 16 відс. – олії в Україні, мають значний експортний потенціал.

До 1999 р. у галузі спостерігався різкий спад виробництва продукції, однак в останні два роки намітилась тенденція до його зростання. За 2000 р. випуск харчової продукції збільшився на 35,9 відс., але у порівнянні з 1990 р. він залишається ще вкрай низьким (39,1 відс.).

Протягом останніх років значних результатів досягли підприємства кондитерської та олієжирової підгалузей. Обсяги виробництва кондитерських виробів та олії вже перевищили рівень 1990 р.

По інших підгалузях у порівнянні з 1990 р. спостерігається значне скорочення обсягів випуску. Разом з тим за останні роки намітилась тенденція до збільшення виробництва ковбасних виробів, борошна, хліба та хлібобулочних виробів, маргаринової продукції.

Підприємства постійно оновлюють асортимент, працюють над дизайном продукції, яка випускається, проводиться також робота по впровадженню прогресивних технологій.

На теперішній час в області вітчизняна харчова продукція практично витіснила імпортні вироби (питома вага вітчизняної харчової продукції складала у 1997 р. 20-30 відс., у 2000 р. – більш як 90 відс.).

Незважаючи на позитивні зрушення в галузі вкрай низьким тут залишається рівень використання виробничих потужностей. Це викликано значним скороченням надходження сировини, відсутністю обігових коштів, низькою платоспроможністю населення. Крім того, відбувається інтенсивне старіння активної частини виробничих фондів (спрацьованість перевищила 45-50 відс.).

Значною соціальною проблемою в області є скорочення середньодушового споживання населенням основних продуктів харчування.

Незважаючи на те, що в 2000 р. до рівня попереднього року намітилась тенденція збільшення споживання на душу населення основних продуктів харчування, рівень їх споживання, крім хлібних, значно менший, ніж науково обґрунтовані фізіологічно необхідні норми і складає:

- по м'ясу і м'ясопродуктам – 37,8 відс. від норм;
- по молоку і молокопродуктам – 41,4 відс.;
- по яйцям – 64,3 відс.;
- по овочам і баштанним – 69,9 відс.;
- по плодам і ягодам – 37,1 відс.;
- по рибі і рибодуктам – 51,7 відс.

Погіршився якісний склад харчування: при стабілізації рівня споживання таких вуглеводмістких продуктів як хлібні вироби, значно скоротився рівень споживання продуктів з високим вмістом білка і вітамінів, зокрема м'яса і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів, овочів, плодів і ягід, що, в свою чергу, впливає на народжуваність, смертність та працездатність населення.

В області досить високий рівень інтенсифікації сільського господарства. За обсягами виробництва овочів, яєць, молока, зерна, соняшника, м'яса птиці та з виробництва їх на

100 га сільгоспугідь область неодноразово посідала провідні місця в Україні, що дозволило довести рівень споживання на душу населення основних продуктів харчування та його структуру майже до рекомендованих науково обґрунтованих норм.

Область має базові дослідні господарства сільськогосподарської науки, нові технології і районовані сорти сільськогосподарських культур, здійснюється дослідження ґрунтів і кормів, на достатньо високому рівні поставлена зооветеринарна робота.

Виробництво товарів народного споживання в області здійснюють понад 500 підприємств різних галузей і форм власності з широким діапазоном спеціалізації, які випускають товари повсякденного попиту. У процесі конверсії освоюють випуск таких товарів підприємства військово-промислового комплексу. За останні роки виникло багато підприємств малого бізнесу, що займають відповідні ніші на товарному ринку.

За обсягом виробництва товарів народного споживання область займає четверте місце в Україні.

Протягом останнього десятиріччя основні тенденції розвитку товаровиробничого комплексу склалися неоднозначно.

На початку 90 років комплекс виявився найбільш невідготовленим до роботи в умовах реформування та вільної конкуренції. Через відсутність необхідних фінансово-сировинних ресурсів, неконкурентоздатність більшості товарів, зниження платоспроможності населення, збільшення ввезення відносно дешевих імпортованих виробів товаровиробничі підприємства, насамперед спеціалізовані, опинилися у кризовому стані.

Така тенденція зберігалась до 1998р. включно. Випуск споживчих товарів скорочувався щорічно у середньому на 17 відс., потужності більшості спеціалізованих підприємств використовувались на 15 відс., а окремих – на 3-5 відс.

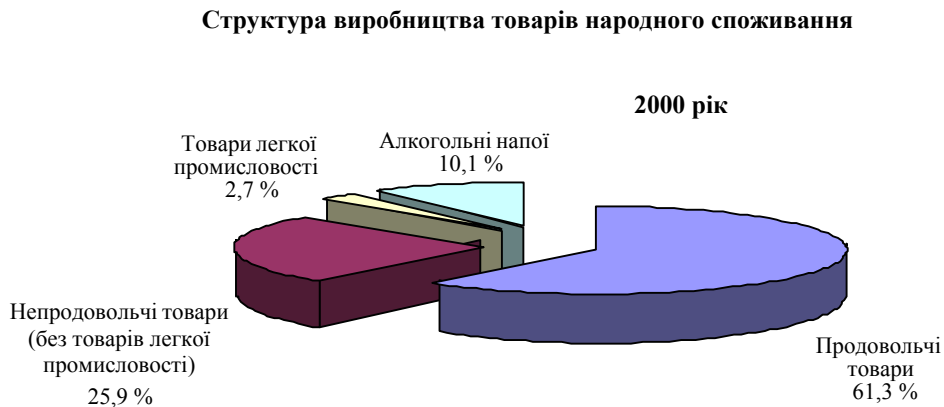
Відбулась втрата багатьох сегментів споживчого ринку, що призвело до скорочення його наповнення вітчизняними товарами непродовольчої групи майже наполовину. Значно зменшилась забезпеченість населення області виробами тривалого користування.

З 1999р., завдяки вжитих на державному та регіональному рівнях заходів щодо нарощування випуску споживчих товарів, вдалось зупинити падіння виробництва товарів народного споживання. У 2000р. були закріплені позитивні зрушення в роботі товаровиробничого комплексу. Вперше за останні роки випуск товарів народного споживання у порівнянні з попереднім роком зріс на 26,3 відс. Додатково споживчому ринку було поставлено товарних ресурсів власного виробництва більш ніж на 400 млн.грн. Прибутково почала працювати легка промисловість області.

За 1998-2000рр. було освоєно виробництво майже 400 видів нових товарів, які користуються підвищеним попитом населення.

З орієнтацією на платоспроможний попит населення у товарній структурі виробництва товарів народного споживання посилилась тенденція до зростання питомої ваги

продовольчої групи (з 35,8 відс. у 1990р. до 61,3 відс. у 2000 р.) і зниження непродовольчої (з 44,7 відс. до 28,6 відс.).

У структурі непродовольчих товарів 9,6 відс. зайняли товари легкої промисловості, 90,4 відс. – товари культурно-побутового та господарського призначення, з яких 47 відс. припадає на конкурентоспроможну продукцію АТ “Група “Норд”.

Процес динамічного трансформування власного товаровиробництва продовжується. Закріплюються позитивні зрушення у фінансовій діяльності провідних спеціалізованих підприємств. Зростає завантаження виробничих потужностей з випуску товарів культурно-побутового та господарського призначення, а також легкої промисловості.

Поліпшенню результатів роботи товаровиробничого комплексу сприяє активізація інвестиційної діяльності підприємств в рамках реалізації Закону України “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області”.

Разом з тим, розвиток товаровиробничого комплексу області ускладнюється через такі кризові явища:

низький рівень обсягів виробництва товаровиробничого комплексу внаслідок його довгострокового спаду (досягнутий в 2000 р. випуск товарів становить менше 30 відс. до обсягу 1990 р. При цьому виробництво непродовольчих товарів знизилося в 4,2 рази, виробів легкої промисловості – майже в 12 разів);

значне старіння основних виробничих фондів спеціалізованих підприємств (їх знос станом на 01.01.2001 року перевищив в легкій промисловості – 50 відс., в деревообробній – 86 відс.);

складний фінансовий стан майже третини спеціалізованих товаровиробничих підприємств, які мають значний дефіцит обігових коштів і продовжують працювати нерентабельно (в легкій та харчовій промисловості причинами цього є бартерна форма розрахунків на рівні, відповідно, 10,1 та 40,6 відс. і достатньо значний обсяг виробництва продукції з давальницької сировини);

домінування виробів з низькими інноваційними рівнями у номенклатурній структурі споживчих товарів непродовольчої групи тривалого користування, що обумовлює витіснення вітчизняної продукції як з внутрішнього, так і з зовнішнього ринку (з цієї причини повністю втрачені позиції регіону з експорту центрифуг, електроплит, бавовняних тканин);

низька купівельна спроможність населення, рівень якої стримується, насамперед, постійним зростанням споживчих цін (за 2000 р. рівень інфляції на споживчому ринку області досяг 123,6 відс., що на 7,9 відс. вище, ніж у 1999 р.).

Як наслідок, у 2000р. випуск товарів народного споживання на душу населення у грошовому обчисленні (423 грн.) майже в 2 рази нижчий від аналогічного показника по Україні та в 5-8 разів - у розвинених країнах.

Незадовільним склалося співвідношення обсягів виробництва товарів до фонду оплати праці: якщо у 1995 році на 1 грн. заробітної плати приходилося 0,6 грн. виробів, то зараз – 0,4 грн. (у паливній галузі, чорній металургії, електроенергетиці цей показник нижче середньообласного).

Позбутися зазначених диспропорцій у функціонуванні товаровиробничого комплексу області можливо лише за рахунок вирішення його проблем на сучасному науково-технічному рівні та підвищення добробуту широких верств населення.

Виходячи з аналізу сучасного положення у товаровиробничому комплексі області, можна визначити основні проблеми його розвитку:

неурегульованість державної системи підтримки вітчизняного товаровиробника в умовах чинного законодавства допускає необґрунтований податковий тиск щодо регіональних суб'єктів господарювання, що недостатньо стимулює нарощування обсягів власного виробництва товарів для населення. Здійснені на державному рівні заходи по захисту внутрішнього ринку шляхом введення ввізного мита на іноземні товари також не дали позитивних результатів, оскільки велика їх кількість ввозиться контрабандою. Споживчий ринок Донецької області насичений завезеними, у тому числі імпортними, товарами, що посилює відтік грошової маси за межі регіону;

недосконалість законодавчої бази щодо захисту інвестиційної діяльності обумовлює недостатнє фінансування розвитку виробництва товарів народного споживання. Практично інвестування відбувається за рахунок виключно вітчизняних інвесторів та власних коштів підприємств;

незабезпеченість фінансово-кредитними ресурсами існуючої потреби більшості підприємств комплексу стримує проведення необхідної модернізації та технологічної перебудови виробництва для організації випуску якісно нових конкурентоспроможних видів товарів. Особливо це стосується підприємств, які складають сировинну базу товаровиробництва: текстильних, трикотажних, деревообробних.

Транспортний комплекс. Високий рівень розвитку виробництва, у першу чергу, з великотоннажною продукцією (вугільна і металургійна промисловість, машинобудування, сільське господарство), а також географічне положення Донецької області на перехресті транспортних комунікацій із Російської Федерації, Білорусі, Кавказького регіону і до портів Азовського басейну сприяли формуванню тут одного з найбільш розвинених транспортно-дорожніх комплексів України.

Транспортна система області представлена сукупністю усіх видів сучасного магістрального і промислового транспорту.

Донецька залізниця, одна з найбільших в Україні, обслуговує Донецьку, Луганську, частково Дніпропетровську, Запорізьку та Харківську області та здійснює понад 40 відс. загальнодержавних вантажних і пасажирських залізничних перевезень.

Область має густу мережу автомобільних доріг загальнодержавного та місцевого значення, які зв'язують її з іншими регіонами України і півднем Росії. Автомобільний транспорт виконує майже 15 відс. вантажних та більш як 10 відс. пасажирських загальнодержавних перевезень.

Донецька державна авіакомпанія “Донбас-Східні авіалінії України” – одне з найбільших авіапідприємств держави, займає третє місце в Україні з обсягу авіаперевезень.

Маріупольський державний морський торговельний порт, потужністю переробки вантажів 12 млн.т на рік, оснащений сучасним обладнанням, забезпечує зовнішньоекономічні зв'язки з багатьма країнами світу.

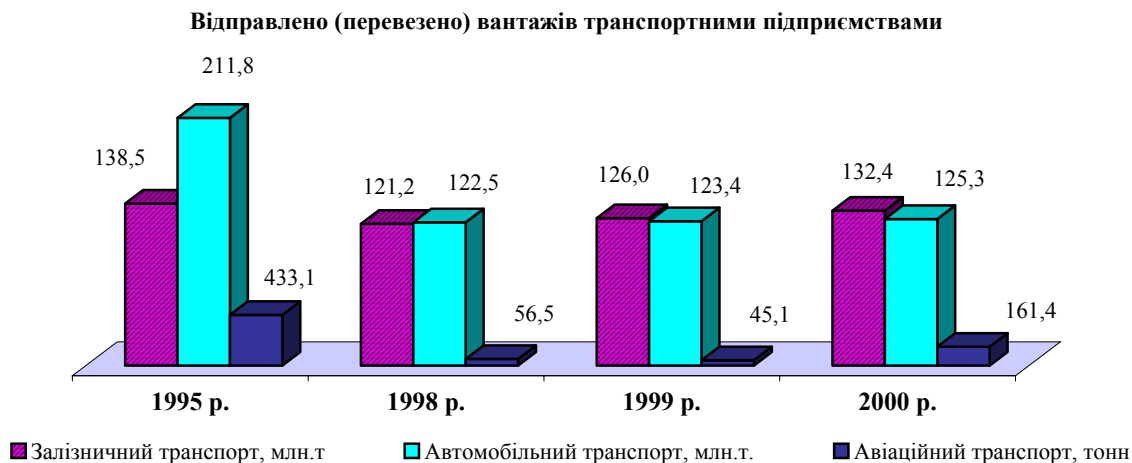
Основним видом транспорту на внутрішньообласних перевезеннях є автомобільний, робота якого забезпечується 140 вантажними і 46 пасажирськими автопідприємствами. Для збільшення обсягів вантажопереробки планується будівництво основних об'єктів за рахунок власних коштів і залучення інвестицій. Відбувається часткове оновлення парку автомашин, в основному іномарками.

Найгострішими проблемами функціонування транспортної системи є критичний рівень зносу рухомого складу автомобільного, морського, залізничного і авіаційного транспорту (за останні роки – на рівні 57 відс.) і зростання собівартості перевезень через підвищення цін на енергоносії та ін. матеріально-технічні ресурси.

Негативні тенденції, які проявилися в минулому десятиріччі в усіх сферах економіки, спостерігаються і у транспортному комплексі.

Обсяги надання транспортних послуг постійно знижувалися, погіршувались фінансові показники і зростала кількість збиткових підприємств.

Стабілізація економіки регіону і нарощування виробництва адекватно вплинули на розвиток транспортного комплексу. У 2000 р. збільшились обсяги вантажоперевезень до рівня 1999 р. на залізничному транспорті – на 5,1 відс., автомобільному - 1,5 відс. та авіаційному - в 3,6 рази.

Обсяги перевезень на морському транспорті зменшились на 63,6 відс., що пов'язано, перш за все, зі зниженням кількості торгових суден (за останні 3 роки - на 40 відс.), передачею їх в оренду, старінням та списанням. Майже 96 відс. морських торгових суден знаходяться в експлуатації більше 15 років, кожне друге – понад 20 років.

Поступово нарощує обсяги переробки вантажів Маріупольський державний морський торговельний порт. У 2000 р. портом було перероблено 10,2 млн.т вантажів, що в 2 рази більше, ніж у 1995 р., і на чверть, ніж в попередньому. У загальному обсязі перероблених вантажів експортні займають 47,7 відс.

Найбільш суттєвими проблемами функціонування і розвитку транспортної системи області є:

критичний рівень зносу рухомого складу автомобільного, морського, залізничного і авіаційного транспорту (протягом останніх років – на рівні 57 відс.);

зростання собівартості перевезень через підвищення цін на енергоносії та інші матеріально-технічні ресурси;

незавершеність ринкових перетворень у галузі щодо формування конкурентного середовища, відносин власності, управління державним майном;

витіснення вітчизняних перевізників з регіонального ринку транспортних послуг, в першу чергу, зовнішньоторгових перевезень вантажів автомобільним і морським транспортом, через їх низьку конкурентоспроможність;

недостатній рівень інвестування у розвиток матеріально-технічної бази транспортного комплексу.

Екологічна ситуація та проблеми раціонального використання природно-ресурсного потенціалу.

Екологічна ситуація. Область належить до найбільш екологічно напружених регіонів України. Висока концентрація промислового, сільськогосподарського виробництва, транспортної інфраструктури в області у поєднанні із недосконалими технологіями та значною щільністю населення створили найбільше в Україні і Європі навантаження на біосферу, яке у багатьох місцях області досягло рівня, загрозливого для довкілля та здоров'я населення.

Рівень техногенного навантаження в області на довкілля перевищує середньоукраїнський показник у 8,7 рази.

За кількістю техногенних та природних надзвичайних ситуацій по регіонах України за період 1997-2000 роки область займає перше місце.

На сьогодні сумарний викид шкідливих речовин у повітря в області складає понад 40 відс. обсягів в Україні.

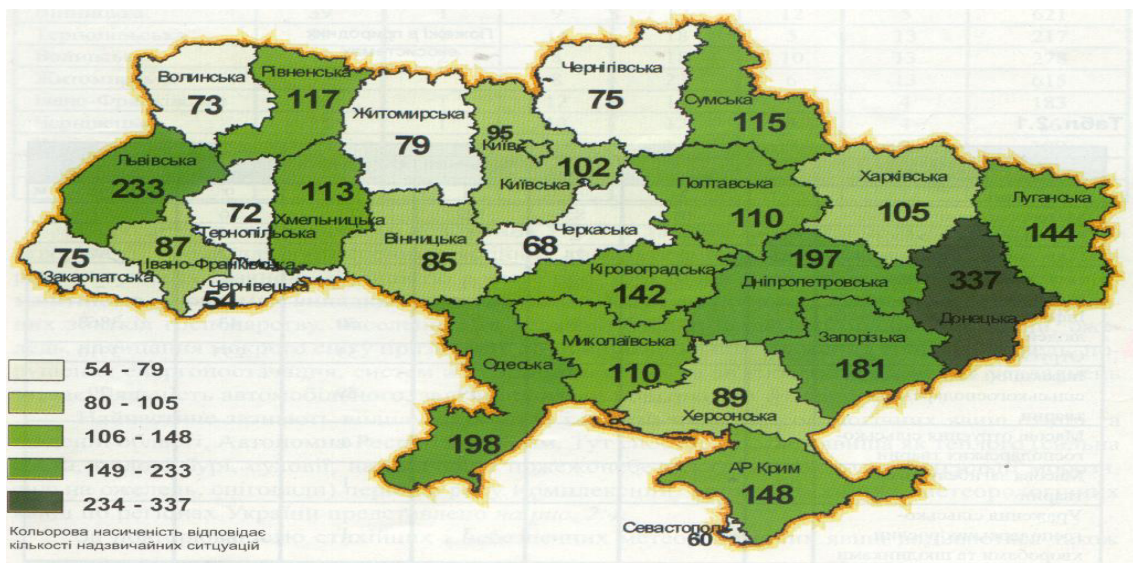
На область припадає майже 30 відс. обсягу забруднених стічних вод, скинутих в водойми країни. Гранично допустимі концентрації основних забруднюючих речовин у водоймах області перевищуються в 2-90 разів. На межі екологічного лиха стан Азовського моря.

Обсяг накопичених відходів складає чверть від накопиченого обсягу відходів в Україні, з них біля 60 відс. - токсичні.

Негативно впливають на техногенно-екологічну безпеку наслідки закриття вугільних шахт. Відбуваються процеси погіршення інженерно-геологічного стану території, що спричиняє руйнування цивільних і промислових споруд, комунікаційних і транспортних мереж, порушення гідрологічного режиму, підняття рівня підземних вод і забруднення раніше збезводнених горизонтів, підтоплення територій шахтними водами.

За останні роки викиди в атмосферне повітря промислових підприємств зменшуються, але в той же час значно збільшуються викиди від автотранспорту (приріст - майже 14 тис.т на рік), що є загрозою забруднення сільськогосподарської продукції свинцем, особливо в умовах розгалуженої транспортної інфраструктури області.

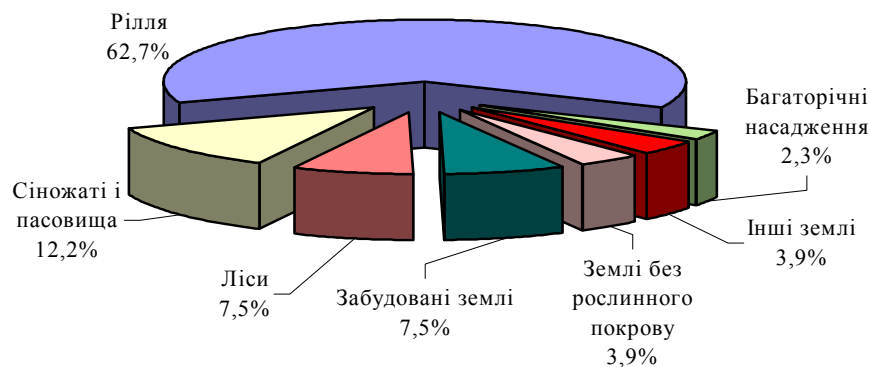
**Розподіл техногенних та природних надзвичайних ситуацій
по регіонах України за період 1997-2000 рр.**

Земельні ресурси. Найактуальнішим питанням у забезпеченні раціонального природокористування в області є поліпшення використання та охорони земельних ресурсів.

Земельний фонд області на 01.01.2001 становив 2651,7 тис. га. Сільськогосподарськими землями зайнято 79,1 відс. площ, з них сільськогосподарськими угіддями – 77,2 відс., в тому числі багаторічними насадженнями – 2,3 відс., сіножатями та пасовищами – 12,2 відс.

Земельний фонд Донецької області

Аналіз динаміки структури сільськогосподарських угідь свідчить, що структура угідь області спотворена.

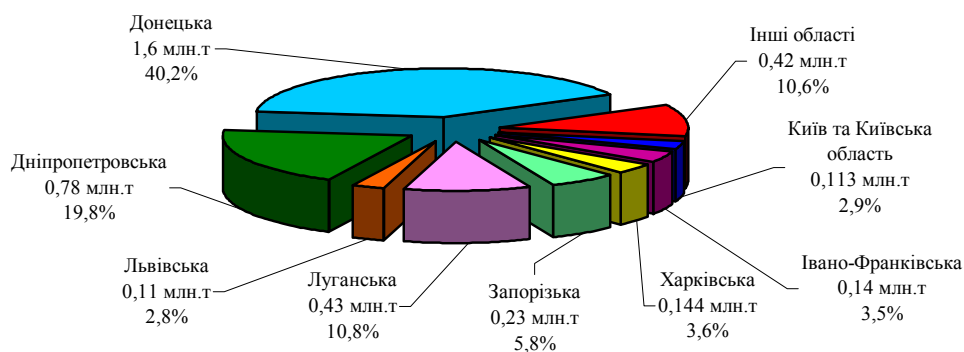
Ступінь розораності сільськогосподарських угідь в області (понад 80 відс.) найвищий в Україні, що вкрай негативно позначилося на стійкості ландшафту. Така висока розораність земель не спостерігається у жодній з економічно розвинених країн світу: у США та Великобританії розораність земель складає від 16 до 19 відс., Німеччині та Франції – 33 відс., Італії – 31 відс.

Донецька область – один з регіонів України, де землі найбільше піддаються водній та вітровій ерозії, що у поєднанні з технологічними порушеннями у землеробстві спричинило надто значну еродованість земель. Площа ярів в регіоні складає близько 20 тис.га. Рілля

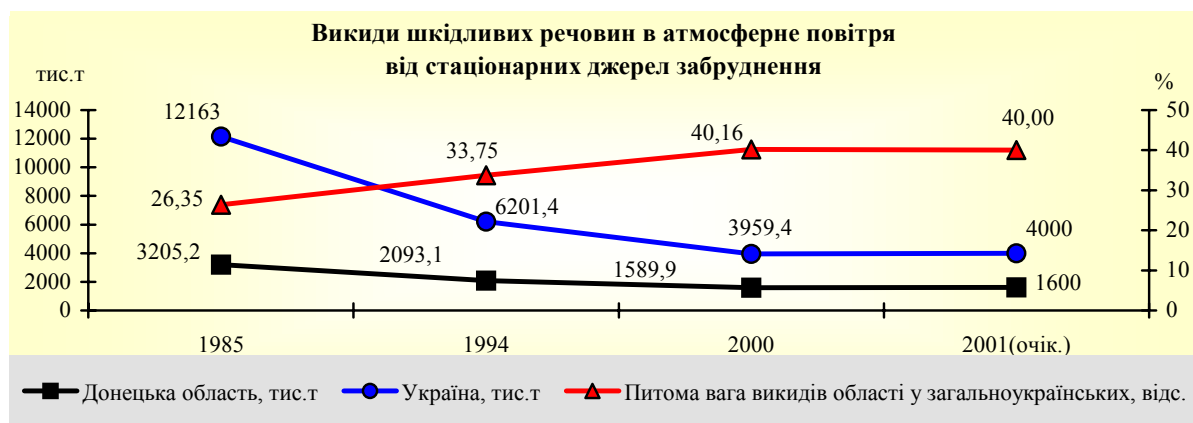
еродована майже на 70відс., а в окремих районах (Старобешівський, Шахтарський, Амвросіївський) ерозія ґрунтів сільськогосподарських угідь досягла 95відс.

Проблеми забруднення атмосферного повітря. У 2000 р. щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення складала 67,7 т на 1 кв.км, що в 9 разів більше, ніж в середньому по Україні. В атмосферне повітря області стаціонарними джерелами було викинуто 1589,9 тис.т шкідливих речовин (40,2 відс. від загальних викидів в Україні).

Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел в Україні в 2000 році

На фоні абсолютного зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря частка області в Україні зростає з 26,4 відс. у 1985 р. до 40,2 відс. у 2000 р.

Найбільш забруднене повітря в містах: Маріуполі (у 2000 р. частка викидів від загальнообласних складала 21,4 відс.), Донецьку (12,4відс.), Дебальцевому (6,8 відс.), Макіївці – (6,5 відс.), Харцизьку (5,6відс.), Єнакієвому (4,7 відс.); Старобешівському (7,8 відс.), Мар'їнському (7,4відс.) районах.

Найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел в атмосферне повітря припадає на підприємства вугільної промисловості (36 відс. загального обсягу), електроенергетики (29,2 відс.) та металургії (32,8 відс.).

Вкрай негативно на стан атмосферного повітря впливають пересувні транспортні засоби. Протягом 2000 р. викид шкідливих речовин в атмосферу від них склав 205,3 тис.т.

Однією з причин незадовільного стану повітряного басейну області є недостатнє оснащення джерел викидів шкідливих речовин високоефективним газопиловловлюючим

обладнанням. В області оснащено очисними установками лише близько 40 відс. джерел викидів шкідливих речовин.

Водні ресурси

Надзвичайно складною залишається в області ситуація з водними ресурсами через їх обмеженість та інтенсивність використання. Забезпеченість природним річковим стоком на 1 мешканця становить 190 куб.м на рік, що в 5 разів менше, ніж в Україні.

В області налічується 247 річок, 152 водосховища і 1014 ставків загальною ємністю близько 2 млрд.куб.м води. Обсяг розвіданих підземних вод складає 346 млн.куб.м.

У 2000 р. забір води підприємствами, організаціями, установами та населенням з усіх джерел водопостачання склав 2446 млн.куб.м, з них морської – 785 млн. куб.м, прісної – 1661 млн.куб.м.

Використано води в обсязі 1750,5 млн.куб.м, в тому числі для потреб промисловості майже 1270 млн.куб.м, або 73 відс.

Практично у всіх річках області вода високомінералізована внаслідок скидання шахтно-рудничних вод.

Більшість річок області відноситься до категорії брудних і дуже брудних. Високі рівні забруднення водних ресурсів мають місце в Горлівсько-Єнакієвському, Донецько-Макіївському і Північному промрайонах. Залишаються незадовільними показники якості води Азовського моря.

Основними забруднювачами водних об'єктів залишаються підприємства металургійної та вугільної промисловості, біологічні очисні споруди Кіровсько-Жданівського промвузла, міст Артемівська, Добропілля, Ясинуватої, Костянтинівки, Маріуполя.

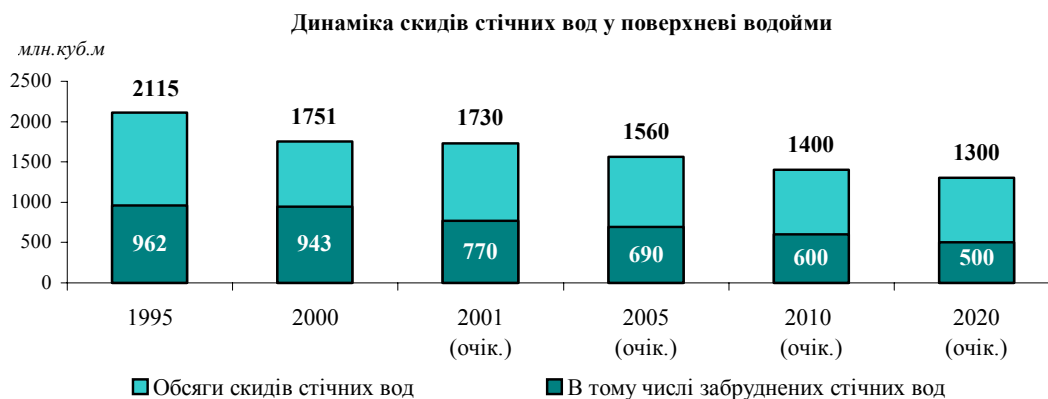
Через аварійні ситуації на об'єктах каналізаційного господарства, постійне скидання забруднених стічних вод промисловими підприємствами санітарно-епідеміологічний стан водних об'єктів залишається незадовільним, особливо у м.Білозерську.

В області вкрай відчувається нестача питної води задовільної якості. Показники якості підземних питних вод, що експлуатуються, перевищують допустимі концентрації за вмістом сухого залишку, сульфатів, хлоридів тощо.

Внаслідок незбалансованості природного розподілу водних ресурсів по території області деякі міста та населені пункти (на сході та півдні області) відчують гострий дефіцит води. 130 селищ з населенням 54 тис. осіб за відсутності поверхневих та підземних джерел води необхідної якості практично повністю користуються привізною питною водою.

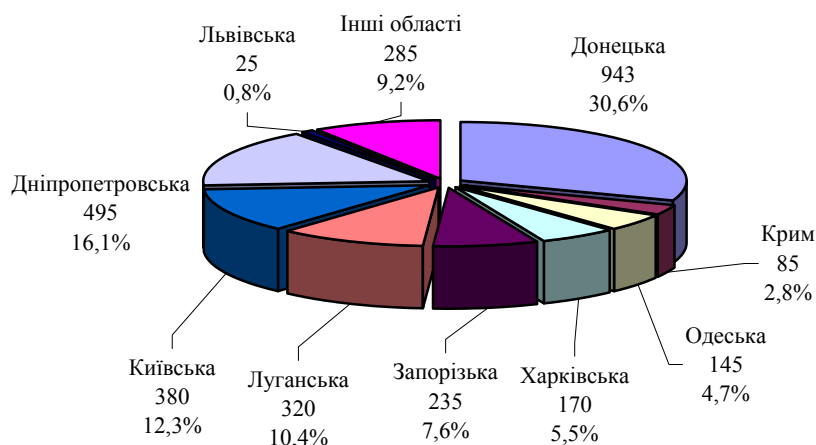
Негативно впливають на якість та обсяги питної води негативні геологічні процеси, які призводять до змін у рівнях та хімічному складі підземних вод. Внаслідок значного підйому підземних вод збільшуються площі підтоплення полігонів для складування відходів забруднених промислових майданчиків, зростає їх мінералізація. За результатами проведених досліджень встановлено, що в останні роки майже вдвічі скоротились обсяги питної підземної води з мінералізацією до 1г/л.

За 1996-2000 рр. скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти скоротився на 10 відс.

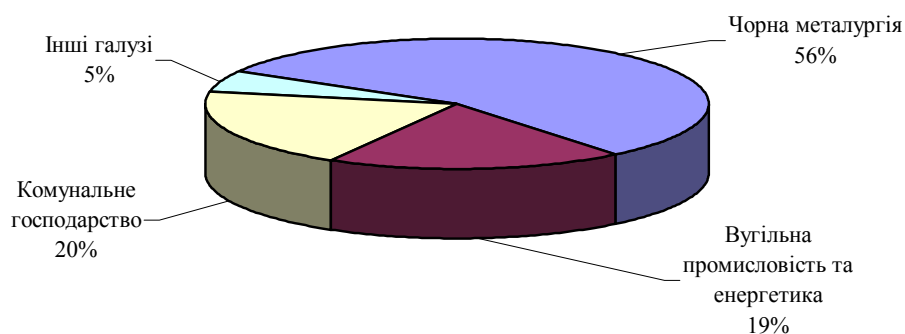
Скид забруднених стічних вод по області в 2000 р. склав 943 млн.куб.м, або майже 54відс. від загального обсягу скинутих в поверхневі водні об'єкти стічних вод і 30,6відс. від скиду всіх забруднених вод України.

Скид забруднених стічних вод у водні об'єкти України в 2000 році (млн.куб.м)

Основними забруднювачами водних об'єктів залишаються підприємства металургійної і вугільної промисловості, біологічні очисні споруди комунального господарства.

Скид стічних вод по галузях промисловості в Донецькій області у 2000 році

Велику тривогу викликає стан малих річок області. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами, розорюванням схилів і заплавної земель, скидом без очищення стічних вод більшість малих річок замулені. Глибина замулення річок складає від 1 до 4 метрів, ставки і водосховища замулені на 15 – 80 відс. первинного обсягу, що призводить до підйому рівня ґрунтових вод, підтоплення населених пунктів і багатьох тисяч гектарів землі, в результаті зменшення водовіддачі водних об'єктів, погіршення умов пропуску паводкових вод.

Основними причинами забруднення водних ресурсів є:

неефективна робота багатьох водоочисних споруд та систем водовідведення (перевантаження, фізичний знос, низький рівень експлуатації);

забруднення водних об'єктів поверхневим та дренажним стоком з територій міст, промайданчиків підприємств, сільгоспугідь тощо;

високе антропогенне навантаження на водні об'єкти;

недосконалість діючого економічного механізму водокористання та здійснення водоохоронних заходів, виділення коштів на водоохоронні цілі за залишковим принципом.

Вторинні ресурси та відходи. Проблема використання відходів залишається однією з найгостріших екологічних проблем. На території області накопичено чверть промислових відходів України.

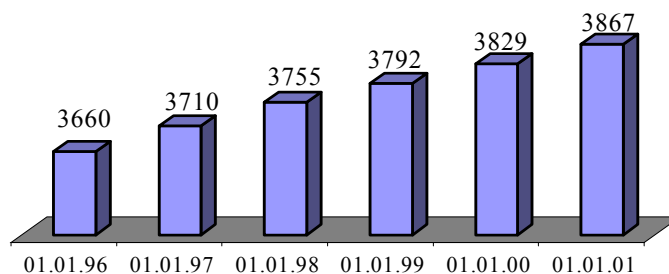
В області утворюється половина загальноукраїнських обсягів відходів вуглевидобутку та вуглезбагачення, відходів металургії – більше 40 відс., золи та золошлакових відходів – понад 30 відс.

У структурі накопичених відходів відходи вуглевидобудку та вуглезбагачення складають більше 50 відс., металургії – 15 відс., добувної галузі нерудних матеріалів – 25 відс., зола і золошлакові відходи – 3,8 відс.

Величезну екологічну небезпеку мають токсичні відходи, обсяг яких складає біля 60 відс. усіх накопичених в області відходів. Особливо небезпечні відходи містять миш'як, свинець, ртуть, кадмій, нікель, нафтопродукти тощо.

Щорічно обсяги відходів збільшуються майже на 50 млн.т. Сьогодні в регіоні накопичено біля 4 млрд. т промислових та 400 млн. куб .м побутових відходів.

**Наявність відходів виробництва і споживання,
млн. т**

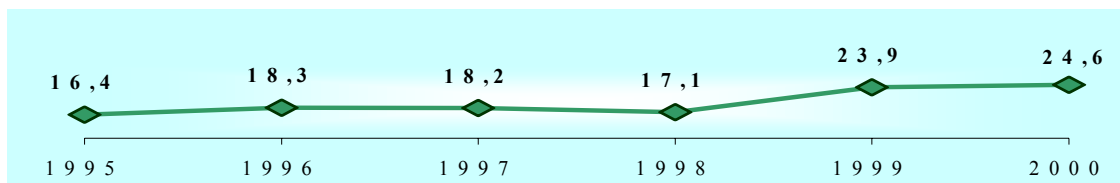
До 60 відс. промислових відходів зосереджено в містах Донецьку, Маріуполі, Макіївці, Горлівці, Докучаєвську.

На душу населення припадає 800 т відходів, що в 2 рази перевищує загальноукраїнський показник.

Під складування відходів зайнято біля 1 відс. території області.

Незважаючи на зростання рівня використання відходів, він залишається вкрай низьким. У 2000 р. використано тільки близько 25 відс. відходів, а по деяким їх видам (зола і золошлакові, вапняково-магнієві, вуглевидобутку і вуглезбагачення) рівень використання становив лише 1,5 – 5 відс.

Фактичний рівень використання відходів (%)

Це зумовлено, перш за все, значним скороченням обсягів будівельних робіт, недосконалістю економіко-правового механізму щодо стимулювання залучення відходів у господарський обіг, недостатністю фінансових ресурсів для створення та розвитку спеціалізованих виробництв з використання відходів, недосконалістю системи управління у цій сфері.

Майже усі відходи, які накопичуються в області, мають значний енергетичний, сировинний та ресурсний потенціал. Великотоннажні відходи є джерелом дешевої сировини та ресурсів для шляхової та будівельної індустрії. Крім того, вони містять низку рідкісноземельних елементів та благородних металів. Так, у відходах вуглезбагачення присутні талій, германій, літій, срібло, скандій та інші; у відходах металургії – вольфрам, цинк, барій, олово, магній, молібден тощо. У складі твердих побутових відходів знаходиться близько 40 відс. картону та паперу, 25 відс. – гуми, скла, деревини, шкіряних відходів, 10 відс. – пластмаси, жерстяних банок, батарейок.

В умовах дефіциту природного палива, сировини, матеріалів, збільшення витрат на їх придбання та транспортування зростає актуальність залучення відходів виробництва і споживання в господарський оборот. Як свідчить світовий досвід, в народногосподарському комплексі може бути використано не менше 60 відс. відходів. Саме це має стати одним із напрямків комплексного вирішення економічних, соціальних і екологічних проблем області.

На даний час у господарському комплексі області накопичилося багато невирішених проблем.

Незважаючи на стабільні темпи зростання виробництва останніх років, у **промисловому комплексі** області:

- значний ступень фізичного та морального зносу основних фондів ;
- низький рівень використання виробничих потужностей, що призводить до зменшення технічного та кадрового потенціалу підприємств;
- деформована галузева структура ;
- низький рівень інноваційної діяльності підприємств через нестачу власних обігових коштів, відсутність централізованих джерел фінансування та дорожнечу залучених коштів;
- відсутня повноцінна система управління якістю продукції та її сертифікації;
- незбалансовані потужності промислового комплексу, недостатня кількість малих підприємств;
- відсутність у багатьох випадках реального власника через недоліки у проведенні роздержавлення і приватизації;

технічна та технологічна відсталість підприємств, низький рівень механізації та роботизації, особливо важких і шкідливих виробництв ;

очікуване протягом найближчих 7-10 років масове вибуття з експлуатації виробничих потужностей, що декілька разів відпрацювали парковий ресурс, та вивільнення десятків тисяч робітників, у тому числі вихід на пенсію значної кількості інженерних та висококваліфікованих робочих кадрів.

Моральний та фізичний знос значної частини виробничого апарату є сьогодні головним фактором, який заважає можливому залученню вільних потужностей у процес виробництва, оскільки продукція таких підприємств є неконкурентоспроможною як на світовому, так і на внутрішньому ринках. Наявність значної кількості не завантажених потужностей стримує мотивацію до інвестування та відволікає кошти на ремонт застарілого обладнання.

При умові збереження наявної інтенсивності відтворення основного виробничого капіталу і масштабів його вибуття (2 відс. на рік) на його повну заміну можна розраховувати лише через 50 років.

Відтворенню та розвитку **аграрного сектора** заважає недостатня правова урегульованість власності на землю та майно, обмеженість власних коштів підприємств, недостатність кредитного забезпечення, нерозвиненість ринкової, фінансової та соціальної інфраструктури, деградація та зниження родючості земель. Майже припинилося поновлення основних виробничих фондів, процес реформування господарств здійснюється повільно. Частка області у валовій продукції сільського господарства України складає всього 5,4 відс.

Недостатній розвиток **підприємництва** не стимулює до створення ефективного конкурентного середовища. У малих підприємствах працює лише близько 9 відс. зайнятих у галузях економіки, переважна більшість з них - у торгівлі і громадському харчуванні.

Повільно вирішується проблема **житлового будівництва**, відсутній механізм залучення коштів населення та довгострокових банківських кредитів.

У виробничо-господарському комплексі недостатньо мобілізуються резерви підвищення ефективності **використання палива і енергії**, рівень якої значно нижчий від досягнутого розвиненими країнами.

Екологічний стан області залишається небезпечним, незважаючи на зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин внаслідок спаду обсягів виробництва. **Нестача прісної води стає однією з найгостріших проблем.** Забруднення питних вододжерел створює загрозу для поширення інфекційних захворювань.

Не створено системи фінансово-економічних і правових механізмів надання **медичної допомоги** в належному обсязі та системи соціального медичного страхування.

Соціально-економічні та екологічні умови останнього десятиріччя негативно вплинули на стан генофонду, призвели до від'ємного показника приросту населення та скорочення середньої тривалості життя людини. Фактично сьогодні в області відбувається процес **депопуляції населення**.

Потребують невідкладного вирішення питання підвищення рівня **освіти та професійної підготовки** кадрів.

Значна частина території області внаслідок спаду виробництва перетворилася у депресивну.

Таким чином, трансформаційні процеси в економіці області посилили деградацію продуктивних сил, загострили проблему відтворення сировинної бази та виробничих фондів, викликали зростання безробіття та зменшення чисельності населення, а також погіршення екологічної ситуації.

Стабілізація та нестійке зростання у базових секторах економіки здійснюється за рахунок переважного випуску енергоємної продукції з постачанням її на експорт та високоліквідної продукції, виробництво якої пов'язане з високим техногенним забрудненням навколишнього природного середовища. Використання зношених виробничих фондів та застарілих технологій призводить до вироблення неконкурентної низькоякісної продукції, перевитрат матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів, зростання травматизму працівників та підвищеного навантаження на довкілля. Недосконалі системи управління надрокористуванням, а також прогнозування розвитку мінерально-сировинної бази не сприяє впровадженню сучасних комплексних технологій геологорозвідки, видобутку та переробки мінеральної сировини (корисних копалин).

Незважаючи на прийняті Урядом рішення з пріоритетного розвитку наукоємних галузей виробництва і переходу на інноваційні методи розвитку, господарський комплекс області стає все більш низькотехнологічним і ресурсномістким. Обмеження мінімальної вартості інвестиційного проекту 1 млн. дол. США не сприяє диверсифікації економіки та прискореному створенню робочих місць на територіях пріоритетного розвитку.

2. НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРСПЕКТИВУ ДО 2020 РОКУ

Головною метою науково-технологічної та інноваційної політики області є забезпечення економічного зростання регіону шляхом збереження існуючого науково-технічного потенціалу, залучення інновацій, розвитку наукоємних виробництв, подолання ресурсовитратного характеру виробництва та його технологічне оновлення, підвищення конкурентоздатності продукції, зменшення безробіття та оздоровлення екологічної ситуації, утвердження Донецької області як найпотужнішого високотехнологічного технополісу держави.

2.1. Мета, пріоритети та основні завдання Програми науково-технічного розвитку Донецької області

Складна соціально-економічна ситуація, накопичені проблеми вимагають прийняття неординарних рішень стратегічного характеру, які б надали нового імпульсу комплексному збалансованому розвитку економіки та соціальної сфери області.

Метою Програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року є розроблення та реалізація системи проектів і заходів, які забезпечать формування інноваційної моделі економіки, прискорене зростання науково-технічного і виробничого потенціалу, сталий розвиток регіону та високий рівень життя населення.

Досягнення зазначеної мети вимагає вирішення комплексу **завдань** стратегічного і тактичного характеру.

Пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку області:

формування наукоємних виробничих процесів для пріоритетних галузей економіки;

розробка ресурсо-, енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;

розробка сучасних інформаційно-індустріальних технологій і техніки для електроенергетики, машинобудівної, а також легкої, харчової та інших галузей з швидким обігом капіталу;

розробка техніки і технологій комплексного використання мінеральної сировини та промислових відходів;

впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, які спроможні забезпечити сталий розвиток, швидку окупність вкладеного та накопичення власного капіталу, покласти початок прогресивним змінам в структурі виробництва і тенденціях його розвитку;

створення конкурентоспроможних обробних виробництв з відповідним науковим супроводженням, технологічне та технічне оновлення базових галузей економіки;

сприяння створенню і функціонуванню технопарку спеціальної економічної зони «Донецьк» та інших інноваційних структурах;

підготовка кадрів спеціалістів та науковців по пріоритетних напрямках науково-технологічного розвитку;

створення нової системи управління розвитком продуктивних сил регіону за інноваційною моделлю розвитку економіки.

Стратегічні завдання науково-технічного розвитку області:

створення сприятливих правових, економічних та організаційних умов для розвитку науково-технічної й інноваційної діяльності, інтеграції науки і промисловості регіону ;

забезпечення ефективного використання результатів науково-технічної діяльності, подолання енерго- і ресурсовитратного характеру виробництв та їх технологічне оновлення, підвищення конкурентоспроможності продукції;

включення інноваційних факторів до процесу соціально-економічного розвитку; ефективне використання та збереження природних ресурсів і довкілля для майбутніх поколінь;

відновлення наукового потенціалу у сфері фундаментальних досліджень, зокрема всесвітньо визнаних наукових шкіл;

завоювання передових позицій у світі на основі нових відкриттів, впровадження “ноу-хау”, наукових ідей через підтримку відповідних прикладних досліджень та розробок, промислових наукоємних новацій;

перехід від моделі “витратної науки” до реальної комерціалізації наукових знань, формування інфраструктури підтримки підприємництва в науково-технічній сфері;

підготовка фахівців для науково-технічного комплексу й економіки регіону, підтримка унікальних технологій, вчених і талановитої наукової молоді.

Тактичні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо науково-технічного розвитку області на перспективу :

збільшення обсягів фінансування науки за рахунок розширення джерел фінансування, в тому числі забезпечення виконання Закону України “Про наукову та науково-технічну діяльність” в частині бюджетного фінансування науки в обсязі не менш як 1,7відс. ВВП;

сприяння збереженню та розвитку кадрового потенціалу науково-технологічної сфери, створення сприятливого клімату для розвитку всіх його складових та покращання професійного рівня науковців та їх вікового складу;

підвищення рівня зарплати науковим працівникам;

сприяння відновленню матеріально-технічної бази науки;

формування інфраструктури підтримки підприємництва в науково-технічній сфері;

спрямування наукових розробок на вирішення гуманітарних, екологічних та соціальних проблем відкритого суспільства, реформування освіти як основного засобу інноваційного розвитку та інструменту модернізації суспільства;

залучення провідних науковців до викладання у вищих навчальних закладах, виконання комплексних науково-технічних проектів організаціями освітянської, наукової (першою чергою, академічної) та виробничої сфер економіки;

заохочення молоді до участі у науковій та науково-технологічній діяльності;

створення умов для спрямування припливу капіталу в науково-технологічну, інноваційну сферу шляхом реалізації спеціального режиму економічного функціонування наукових установ, розвитку мережі спеціалізованих бізнес-інкубаторів, технопарків та інноваційних структур інших типів;

стимулювання інноваційної діяльності шляхом забезпечення контролю за поетапним введенням до господарського обігу інтелектуального продукту, об'єктів інтелектуальної власності;

створення договірно-правового поля міжнародної науково-технологічної кооперації в рамках прикордонного співробітництва, формування на договірних засадах технологічних та інноваційних структур з іншими регіонами України.

Критеріями досягнення поставлених цілей є:

поступове поліпшення соціально-економічної ситуації, всебічний збалансований розвиток науково-технічного, трудового, виробничого та експортного потенціалу регіону;

підвищення престижу вітчизняної науки, зростання попиту на науково-технічні розробки з боку національних інвесторів;

збільшення ВДВ та надходжень до державного і місцевих бюджетів (всього, і в тому числі від інноваційної діяльності);

збільшення кількості промислових і сільськогосподарських підприємств, що впроваджують інновації;

збільшення кількості створених та ефективно працюючих суб'єктів інноваційної діяльності (технопарків, технополісів, бізнес-інкубаторів тощо).

співвідношення кількості виконаних і впроваджених науково-технічних розробок;

збільшення кількості проданих ліцензій на об'єкти інтелектуальної власності.

Ризики, що впливатимуть на ефективність реалізації Програми:

відсутність механізмів захисту національної економіки від експансії іноземних товарів, техніки, технологій;

невиконання через відсутність дієвих механізмів, передбачених Програмою обсягів фінансування науково-технічної діяльності з Державного та місцевих бюджетів.

2.2. Основні напрями прискореного науково-технічного розвитку регіону

Завданнями науково-технологічної та інноваційної діяльності місцевих органів виконавчої влади та науковців області має стати реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, затверджених Верховною Радою України, а також пріоритетів інноваційної діяльності в галузях науки, промисловості, АПК, медицини, в яких область має значний науковий, технологічний і виробничий потенціал.

Найважливіші фундаментальні проблеми природничих, суспільних і гуманітарних наук будуть розроблятися на конкурсних засадах в рамках проектів.

Основні напрями прискореного науково-технічного розвитку області

Галузі господарського комплексу, соціальної сфери	Пропозиції щодо пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку	Очікувані результати
<p>Мінерально-сировинний комплекс</p>	<p>Удосконалення технологій розробки родовищ корисних копалин, комплексне використання мінеральної сировини.</p> <p>Розвідка та передача до промислового використання перспективних родовищ корисних копалин, нових видів мінеральної сировини (рідкісні і рідкісноземельні метали, нефелінові сієніти, флюорит, вермикуліт, бентоніт, кварцит, калійна сіль, ставроліт, ртуть, азбест, графіт, тощо).</p> <p>Комплексна розробка родовищ, запобігання утворенню породних відвалів, виведенню з обороту землі, забрудненню атмосфери, підземних і поверхневих вод, закладка виробленого простору і залишення в надрах пустих порід.</p> <p>Зменшення обсягів експорту непереробленої природної мінеральної сировини.</p>	<p><i>Приріст розвіданих запасів корисних копалин, підвищення ефективності діяльності вугільної та ін. галузей промисловості</i></p>
<p>Паливно-енергетичний комплекс</p>	<p>Реалізація стратегії розвитку комплексу, реструктуризації шахт і вдосконалення процесу вуглевидобутку, максимального використання альтернативних і поновлюваних джерел енергії.</p> <p>Комплексне техніко-технологічне оновлення виробництва у вугільній галузі, зниження енергоємності, собівартості і підвищення якості продукції.</p> <p>Диверсифікація діяльності вугільних шахт шляхом утворення автономних теплоенергетичних комплексів малої потужності, зорієнтованих на місцеве паливо та відходи виробництва.</p> <p>Створення виробництва видобутку, комплексної переробки та утилізації шахтного метану.</p> <p>Перетворення шахт на підприємства нового технічного рівня шляхом впровадження новітніх технологій, комплексного вирішення проблем проведення та кріплення гірських виробок, видобутку вугілля, дегазації гірського масиву, вентиляції гірничих виробок та транспортування гірської маси.</p> <p>Технічне переозброєння устаткування теплових електростанцій, впровадження екологічно чистих технологій спалювання вугілля, ефективних способів очищення димових газів від шкідливих викидів із врахуванням досвіду України та зарубіжжя.</p> <p>Науково-технічне забезпечення формування обсягів видобування і переробки вугільної продукції в обсягах і якості, що відповідає потребам національної економіки.</p> <p>Підвищення рівня безпеки та охорони праці шахтарів, зменшення негативних екологічних наслідків виробничої діяльності вугільних підприємств, забезпечення технікою для пилоподавлення, індивідуального захисту та засобами боротьби з раптовими викидами вугілля та газу.</p> <p>Поглиблення ринкових засад функціонування галузі, формування адаптованої до ринкових умов системи управління, стимулюючої використання внутрішньогалузевих резервів виробництва.</p> <p>Запровадження моніторингу енергетичної безпеки регіону.</p>	<p><i>Підвищення ефективності та екологічної безпеки енергетики. Підвищення ефективності роботи вугільної галузі за рахунок комплексної переробки вугілля і порід на основі застосування новітніх технологій. Зменшення соціальної напруги у депресивних регіонах</i></p>

Галузі господарського комплексу, соціальної сфери	Пропозиції щодо пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку	Очікувані результати
Металургійний і нафтохімічний комплекси	<p>Збереження та розвиток потенціалу виробництва чорних металів, поліпшення енергозбереження на металургійних підприємствах області, підвищення якості металопродукції.</p> <p>Освоєння металургійним комплексом технологій виробництва високоякісних сортових сталей для вугільної, автомобільної, атомної та інших галузей промисловості.</p> <p>Будівництво нових доменних печей і оснащення діючих сучасним обладнанням, збільшення термінів служби завантажувального устаткування. Збільшення виробництва киснево-конвертерної сталі, вдосконалених кисневих конвертерів обсягом до 500 тонн.</p> <p>Забезпечення прокатного виробництва новим обладнанням з приладами автоматичного контролю і термомеханічної обробки прокату в потоці.</p> <p>Розробка методики визначення обсягів сировинних ресурсів кольорових металів на перспективний період.</p> <p>Обґрунтування доцільності залучення у виробництво вторинних ресурсів кольорової металургії, що до теперішнього часу не використовувалися.</p> <p>Методологічне, методичне та організаційне забезпечення розробок перспективних балансів потреб і виробництва кольорових металів, визначення товарних і потенційних ресурсів вторинної металосировини.</p> <p>Збільшення виробництва продукції хімічної промисловості та мінеральних добрив для сільського господарства, засобів протикригової обробки доріг, пом'якшення води для котелень і т. ін.</p> <p>Збільшення частки продукції, що задовольняє європейським та світовим стандартам якості і споживання.</p> <p>Зменшення негативних екологічних наслідків галузевого виробництва.</p>	<p><i>Підвищення конкурентоспроможності металургійного виробництва, збільшення питомої ваги виробництва киснево-конвертерної сталі.</i></p> <p><i>Підвищення рентабельності хімічної галузі.</i></p> <p><i>Зменшення негативних екологічних наслідків діяльності підприємств комплексу</i></p>
Машинобудівний комплекс	<p>Забезпечення машинобудівною продукцією пріоритетних галузей області (металургійної, вугільної, енергетики, залізничного транспорту тощо) на світовому рівні розвитку науки, техніки і технологій.</p> <p>Науково-технічне та технологічне забезпечення:</p> <ul style="list-style-type: none"> переорієнтації усіх галузей економіки регіону на використання вітчизняних високих технологій і сучасної техніки; технічного переозброєння машинобудівного комплексу на основі новітніх технологій й обладнання; створення нових виробництв з випуску радіоелектронної, електропобутової, вимірювальної техніки, приладів та засобів автоматизації; 	<p><i>Забезпечення конкурентоспроможності та якості на рівні міжнародних стандартів продукції провідних галузей регіону</i></p>

Галузі господарського комплексу, соціальної сфери	Пропозиції щодо пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку	Очікувані результати
	<p>розвитку виробництва товарів народного споживання; зростання конкурентоспроможності продукції та виходу її на світовий рівень за найважливішими параметрами; стабілізації і оптимізації ресурсних та кооперативних зв'язків; виробництва енергозберігаючого обладнання ; автоматизації і механізації виробництва, впровадження нових роботизованих технологічних процесів; зниження матеріалоємності і вдосконалення конструкційних матеріалів; вдосконалення організаційно-економічних механізмів управління машинобудівними підприємствами, впровадження досягнень сучасного менеджменту з урахуванням досвіду розвинених країн.</p>	
Агропромисло-вий комплекс	<p>Підвищення ролі аграрної науки в регіоні, сприяння переводу сільського господарства на новітні агротехнології, поглиблення спеціалізації та корпоратизації в АПК. Забезпечення продовольчої безпеки регіону і держави у межах виконання державного замовлення з урахуванням агропромислової спеціалізації регіону. Насичення продовольчого ринку регіону основними продуктами харчування місцевого виробництва при оптимальному співвідношенні "ціна-якість". Розвиток конкурентоспроможних переробних виробництв на основі ресурсозберігаючих технологій. Забезпечення ефективності господарювання підприємств різних форм власності переробної галузі АПК регіону. Підвищення рівня техніко-технологічної оснащеності та конкурентоспроможності переробного виробництва.</p>	<p><i>Повніше задоволення потреб населення регіону у продуктах харчування власного виробництва, підвищення продовольчої безпеки держави</i></p>
Транспорт і зв'язок	<p>Створення необхідних організаційних, технічних, фінансових і правових умов для збільшення обсягів перевезень пасажирів і вантажів всіма видами транспорту, поповнення і оновлення рухомого складу автомобільного, морського, залізничного і авіаційного транспорту різної місткості і вантажопідйомності з урахуванням технічних, економічних і екологічних вимог; формування здорової конкуренції на ринку транспортних послуг серед перевізників усіх форм власності, в першу чергу на пасажирських; удосконалення договірних стосунків між місцевими органами влади (замовниками транспортних послуг) і перевізниками.</p>	<p><i>Забезпечення населення та господарського комплексу транспортними послугами всіх видів, підвищення</i></p>

Галузі господарського комплексу, соціальної сфери	Пропозиції щодо пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку	Очікувані результати
	<p>Забезпечення потреб транспортної галузі у цистернах для нафтопродуктів великої вантажопідйомності (120 т), а також спеціальних цистернах для легкотвердіючих продуктів, аміаку, фосфору, порошкоподібних вантажів, харчових продуктів і ін.</p> <p>Задоволення попиту на транспортні послуги на внутрішньому ринку та транзитних перевезень, зовнішньоторгових перевезень вантажів автомобільним і морським транспортом, підвищення їх конкурентоспроможності.</p> <p>Завершення ринкових перетворень у транспортній галузі з формування конкурентного середовища та управління державним майном.</p>	<p><i>прибутковості роботи транспортного комплексу</i></p>
Інформаційні технології	<p>Опрацювання техніко-технологічних, інформаційних та організаційно-методичних проблем активного переходу промислових підприємств регіону до систем електронної комерції з виходом у глобальні інформаційні комп'ютерні мережі.</p> <p>Розвиток досліджень та методичне забезпечення застосування інформаційних технологій у процесах виробництва та менеджменту на підприємствах.</p> <p>Розробка організаційно-методичних та фінансово-економічних проблем трансферу технологій.</p> <p>Створення ефективної системи моніторингу промислового розвитку в регіоні на основі прогресивної статистичної методології та комплексної інформатизації.</p>	<p><i>Розширення сфери використання новітніх інформаційних технологій у регіоні</i></p>
Охорона довкілля та техногенна безпека	<p>Прискорення процесів ресурсозбереження та екологізації виробництва, транспорту та споживання.</p> <p>Відпрацювання сучасних екологічно придатних технологій зі зниженням викидів речовин, що забруднюють атмосферу, ґрунт і водяні об'єкти, підприємствами чорної і кольорової металургії, енергетики, хімічної промисловості, комунального господарства, інших ноу-хау і чистих технологій.</p> <p>Відпрацювання технологічних заходів з фізичного закриття шахт і ліквідації гірничих виробок, шахтних споруджень на поверхні, які не придатні для перепрофілювання, та гірничих відвалів.</p> <p>Розроблення екологічних заходів з попередження небезпечних зрушень поверхні в період ліквідації шахт та у віддаленій перспективі, з недопущення провалів ґрунту, підтоплення територій населених пунктів і промислових зон, скупчення у вибухонебезпечних концентраціях метану в місцях роботи і проживання людей.</p> <p>Підвищення рівня екологічного менеджменту на всіх рівнях управління, забезпечення умов загального підвищення екологічної та економічної культури виробництва та споживання.</p>	<p><i>Оздоровлення довкілля, зменшення техногенного навантаження у регіоні</i></p>

Галузі господарського комплексу, соціальної сфери	Пропозиції щодо пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку	Очікувані результати
Житлово-комунальний комплекс	<p>Впровадження сучасних схем теплопостачання міст з використанням енергозберігаючих технологій, розробка та впровадження устаткування з використання нетрадиційних джерел тепла, таких як енергія сонця, вітру, біогазу тощо, зокрема у сільській місцевості.</p> <p>Забезпечення збалансованого розвитку житлового будівництва у містах і сільській місцевості та інженерно-транспортної і соціальної інфраструктур, доведення до сучасних стандартів забезпечення послугами та комфорту проживання.</p> <p>Виробництво нових коагулянтів і флокулянтів та застосування їх в системах очищення питної та стічних вод і обробки осадів, перехід до жорсткіших умов приймання промислових стічних вод системою комунальної каналізації.</p> <p>Налагодження та розвиток вітчизняного виробництва спеціальної техніки, обладнання та приладів для потреб житлово-комунального господарства.</p> <p>Розробка та впровадження новітніх технологій утилізації побутових відходів, перетворення їх на корисні продукти вторинного виробництва.</p>	<i>Підвищення якості послуг до рівня державних соціальних стандартів</i>
Енергозбереження	<p>Створення і реалізація науково-технічних проєктів для забезпечення переходу до інтенсивного типу розвитку матеріального виробництва, розв'язання паливно-енергетичних проблем.</p> <p>Подолання ресурсно-витратного характеру виробництва, прискорення його технологічного оновлення, впровадження наукоємних технологій, збільшення випуску та підвищення конкурентоспроможності продукції, зростання продуктивності праці.</p> <p>Удосконалення паливно-енергетичного балансу одночасно з поліпшенням галузевої і територіальної структури економіки</p> <p>Скорочення технологічних втрат сировини, енергоносіїв, продукції виробничо-технічного призначення і кінцевого споживання; розробка і впровадження безвідходних технологій.</p> <p>Впровадження нових енергозберігаючих технологій, ефективнішого виробничого обладнання і приладів.</p> <p>Удосконалення обліку і контролю за витратами енергоресурсів, оптимізація режимів виробництва і систем управління.</p> <p>Зменшення втрат енергоресурсів у виробництві, переробці та розподілі .</p> <p>Залучення коштів з різних джерел фінансування для реалізації інвестиційних проєктів з енергозбереження.</p>	<i>Підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, зниження енергоємності виробництв</i>

Галузі господарського комплексу, соціальної сфери	Пропозиції щодо пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку	Очікувані результати
Соціальна сфера	<p>Розробка заходів щодо зменшення впливу екологічної ситуації у промислових зонах на здоров'я населення. Вивчення особливостей формування патології, розробка методів діагностики та лікування хвороб.</p> <p>Підвищення ефективності наукових досліджень в галузі профілактики захворювань та передчасної смертності, ризиків негативного впливу природного та соціального середовища.</p> <p>Створення належного інформаційного середовища та пропаганди здорового стилю життя.</p> <p>Удосконалення підготовки наукових кадрів.</p> <p>Реалізація комплексної системи заходів у галузі професійної переорієнтації та перепідготовки кадрів з урахуванням специфіки регіону.</p> <p>Подолання депресивності шахтарських регіонів за рахунок диверсифікації їх економіки, вирішення проблеми зайнятості шахтарів, що вивільняються у зв'язку із закриттям шахт.</p>	<p><i>Підвищення якості життя населення, наближення основних його параметрів до рівня розвинених країн</i></p>

3. НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗАЛУЧЕННЯ ДО ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ПЕРСПЕКТИВУ

3.1. Наявний науковий потенціал області

Донецька область має значний науковий потенціал, який повинен стати основою науково-технічного та інноваційного розвитку та визначати перспективний соціально-економічний уклад регіону.

Науково-технічний потенціал області складається з науково-дослідних організацій (55 відс. їх загальної кількості), вищих навчальних закладів (12 відс.), науково-дослідних та конструкторських підрозділів на промислових підприємствах (10 відс.), конструкторських (8 відс.), проектних та проектно-пошукових організацій (6 відс.), малих підприємств науково-впроваджувального характеру.

Система наукових організацій області зазнала суттєвих змін в останні роки. Майже у три рази скоротилася частка прикладних науково-конструкторських організацій та збільшилася частка науково-дослідних організацій і вищих навчальних закладів. Збільшення частки академічного сектору відбулося за рахунок включення до його складу Українського науково-дослідного і проектно-конструкторського інституту гірничої геології, геомеханіки та маркшейдерської справи, а також науково-технологічного центру “Реактивелектрон”. Вузівський сектор науки зріс за рахунок створення недержавних вищих навчальних закладів. Зменшилася кількість науково-дослідних інститутів і конструкторських організацій регіону технічного напрямку. Частка державних наукових організацій зменшилася з 82 відс. у 1995 р. до 67 відс. – у 2000 р.

Загальна чисельність працівників конструкторських, проектних і проектно-пошукових організацій зменшилася у 18 разів. Скорочення кількості працівників науки вищої кваліфікації відбулося в основному за рахунок їх еміграції до країн СНД. Тільки у 2000 р. з області виїхало 92 доктора і кандидата наук.

У той же час, відбувається оновлення кадрового потенціалу наукових організацій. В аспірантурі підвищують кваліфікацію спеціалісти дев'яти науково-дослідних організацій та п'ятнадцяти вузів, переважна більшість - за рахунок бюджетних коштів.

Стан матеріально-технічної бази наукових установ області не відповідає потребам сучасного наукового процесу, що позначається на якості та обсягах наукових розробок.

Загальна вартість основних фондів на 01.01.2001 складала 353,1 млн. грн., у т.ч. машин і обладнання - 86 млн. грн. (24 відс.). З них у галузевих наукових організаціях - 77,2 відс., в академічних організаціях - 13,6 відс., у заводських організаціях - 6,1 відс., у вузах області - 3,1 відс. (проти 79,9 відс. – у 1995 р.).

За винятком окремих підрозділів промислових підприємств і наукових організацій, основні фонди наукових організацій області мають високий рівень фізичного та морального зносу.

Знос машин та обладнання на 01.01.2001 складав (у відс. до загальної вартості їх):

до 50 відс. зносу - 12,2 відс. ;
50,1-100 відс. зносу - 58,3 відс. ;
більше 100 відс. зносу - 29,5 відс.

За 1994-2000 рр. питома вага обладнання із терміном використання 1-5 років скоротилася з 15 до 7,4 відс., а машин та обладнання, термін експлуатації яких перевищує 10 років, - зросла з 62,7 до 76,6 відс.

За умов обмеженого фінансування науки немає підстав сподіватися на поновлення матеріальної бази наукових закладів у найближчий час, якщо не забезпечуватиметься поєднання інтересів науки, виробництва і всього суспільства.

На тлі загального зменшення в цілому державного фінансування наукових організацій, воно помітно зросло для інститутів, підпорядкованих НАН України (питома вага обсягів фінансування їх складала 13 відс. у 2000 р. проти 5,1 відс. у 1995 р.).

У 2000 р. загальне фінансування наукових розробок в області здійснювалося в основному за рахунок вітчизняних замовників - 56,1 відс., замовників інших країн - 17,6 відс., державного бюджету - 15,3 відс.

Погіршення кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного та фінансового забезпечення наукових організацій позначилося на результатах їх діяльності. Обсяг наукових та науково-дослідних робіт, виконаних власними силами наукових організацій, складав у 1995 р. 8 відс., а у 2000 р. - 6,8 відс. від рівня 1990 р.

За 1990-2000 рр. зменшилася питома вага фундаментальних і прикладних робіт та збільшилася частка науково-технічних послуг, наданих науковими організаціями області, при цьому за останні шість років питома вага фундаментальних досліджень скоротилися більш як у два рази.

У той же час, частка фундаментальних досліджень, які здійснювалися у вищих навчальних закладах за останні 6 років, зросла майже на 9 відс. і склала у 2000 р. 22 відс. загального обсягу наукових і науково-технічних робіт в області.

В цілому ж в області з 1995 р. у півтора рази скоротилася кількість виконаних розробок, у тому числі у 5 разів скоротилася кількість розробок із створення принципово нових видів техніки й технологій.

Значно зменшилася частка точних і технічних робіт. Так, у 2000 р., порівняно із 1995р., питома вага розробок зменшилася у галузях : фізико-математичних наук - у 2,8 рази, хімічних - у 2,2 рази і технічних - у 1,2 рази. У той же час зріс обсяг наукових досліджень у сільському господарстві (у 2,6 рази) і з проблем економіки (у 2,4 рази).

Знизився якісний рівень виконаних досліджень із створення нових видів техніки і технологій. Якщо у 1990 р. в області питома вага розробок, технічний рівень яких перевищував світовий, складала 8,2 відс., то у 1995 р. – 2,7 відс., а у 2000 р. – лише 1 відс. від загальної кількості розробок із створення нової техніки і технологій. У той же час зросла кількість розробок із невизначеним технічним рівнем.

Незважаючи на вказані негативні процеси, в області зберігся науково-технічний потенціал, достатній для якісних проривів з вирішення невідкладних проблем соціально-економічного розвитку регіону.

3.2. Фундаментальні та прикладні дослідження наукових організацій Донецької області

Основні напрями діяльності наукових та науково-виробничих організацій

Наукова чи науково-виробнича організація	Напрями діяльності
Фундаментальні і прикладні дослідження наукових організацій НАН України	
<p><i>Фізико-технічний інститут ім. О.О.Галкіна та його відділення з питань фізико-технічних гірничих проблем</i></p> <p><i>Інститут фізико-органічної хімії та вуглекімії ім. Л.М.Литвиненка</i></p> <p><i>УкрДНДПКІ гірничої геології та маркшейдерської справи, ін. інституту</i></p>	<p>Розробка та виготовлення наукоємної продукції та нових матеріалів. Використання результатів досліджень фізики та техніки високого тиску, магнітних, електромагнітних і кінематичних властивостей твердого тіла, фазових переходів та інших властивостей в розробці нових технологій для хімічної, електронної, машинобудівної, металургійної, вугільної промисловості, криогенної техніки.</p> <p>Дослідження механізмів реакції органічних сполук, вивчення хімічних і фізико-хімічних властивостей вугілля і його компонентів з метою раціонального використання вугілля і продуктів його переробки. Вивчення процесів синтезу, структури і властивостей біологічно активних сполучень, які використовуються у фармацевтичній, харчовій промисловості та сільському господарстві.</p> <p>Проведення досліджень та розробка засобів боротьби із раптовими викидами вугілля, породи і газу у вугільних вибоях.</p> <p>Виконання фундаментальних прикладних досліджень з проблем геологічної розвідки та розробки родовищ корисних копалин. Розробка засобів створення геоінформаційних систем області.</p>
<p><i>Інститут прикладної математики і механіки</i></p>	<p>Дослідження різноманітних фізичних і технологічних процесів, управління, проектування виробів нової техніки у вугільній, коксохімічній, енергетичній, ін. галузях промисловості. Проведення фундаментальних і прикладних досліджень в області математики, механіки і кібернетики.</p>
<p><i>Донецький ботанічний сад, Український природний заповідник</i></p>	<p>Проведення наукових досліджень в області промислової ботаніки, інтродукції та акліматизації рослин з метою збагачення і використання рослинних ресурсів в народному господарстві і оптимізації техногенного середовища. Вивчення проблем з природоохоронних заходів в умовах індустріальних регіонів південного сходу України.</p>

Наукова чи науково-виробнича організація	Напрями діяльності
<i>Інститут економіки промисловості, Інститут економіко-правових досліджень, Донецький науковий центр</i>	<p>Здійснення досліджень актуальних проблем регіональної економіки промисловості, розробка пропозицій з удосконалення управління економікою, промислової політики, формування економічних механізмів функціонування регіональної економіки та вивчення проблем охорони навколишнього середовища.</p> <p>Розробка наукових і прикладних питань господарського права, включаючи проблеми територій із спеціальним правовим режимом господарської діяльності.</p>
Прикладні дослідження науково-дослідних організацій області	
<i>В соціальній сфері</i>	
<i>Інститути та інші організації МОЗ України, Донецький державний університет економіки ім. Туган-Барановського. Вищі учбові заклади різних форм власності</i>	<p>Дослідження стану і прогнозування на перспективу здоров'я населення, в першу чергу, матерів та дітей. Розробка і застосування сучасних медичних технологій в лікуванні та профілактиці захворювань.</p> <p>Вивчення проблем демографічної ситуації та формування і використання трудових ресурсів у регіоні.</p> <p>Підготовка та перепідготовка фахівців відповідно до потреб господарського комплексу і соціальної сфери.</p>
<i>У галузях сфери економічної діяльності</i>	
Геологорозвідувальні роботи	
<i>Державні інститути НАН України та галузеві НДІ області</i>	<p>Вивчення та оцінка родовищ корисних копалин на основі сучасних технологій геологічної та геофізичної розвідки. Розробка ефективної апаратури і засобів вирішення завдань маркшейдерської справи, шахтної геології, геомеханіки і геофізики.</p> <p>Розробка заходів з охорони надр і раціонального використання корисних копалин. Комплексне вирішення питань будівництва, захисту будівель і споруд, у тому числі пам'яток культури та архітектури в умовах просідання земної поверхні, а також у сейсмічно небезпечних зонах. Прогнозування і розробка рекомендацій з попередження гірських ударів та раптових викидів вугілля, породи і газу.</p>
Електроенергетика	
<i>Науково-дослідні, проектно-конструкторські організації Мін палив-енерго (ДНДІ тепло-енергетики, НДІ високої напруги, ін.)</i>	<p>Дослідження, розробка та забезпечення виробництва конкурентоспроможних нових та модернізація діючих електроізоляційних виробів і обладнання. Випуск пробних партій лінійних, опорних, опорно-стержневих ізоляторів. Розробка державних, міждержавних стандартів, технічних умов і нормативів документів в області високовольтної та низьковольтної ізоляції та лінійної апаратури.</p> <p>Здійснення комплексних пусконаладжувальних і експериментальних робіт всіх видів обладнання типових електростанцій, електричних і теплових мереж та нетрадиційних джерел енергії.</p>

Наукова чи науково-виробнича організація	Напрями діяльності
Вугільна промисловість	
<p><i>Науково-дослідні та проектні інститути і спеціалізовані науково-виробничі галузеві підприємства; організації і підприємства ВПК (ВАТ «Дондiproшахт», наукові організації, Донецький національний технічний університет)</i></p>	<p>Комплексне проектування нових, розширення, реконструкція та технічне переоснащення діючих вугільних виробництв, включаючи об'єкти охорони навколишнього природного середовища, перепрофілювання вугільних підприємств.</p> <p>Розробка засобів і способів попередження вибухів газу та пилу, забезпечення нормальних кліматичних умов роботи на підприємствах вугільної промисловості, забезпечення засобами газового і пилового контролю у гірничих виробках.</p> <p>Створення нових технологій, технологічного оснащення та засобів механізації та автоматизації вугледобування.</p> <p>Розробка засобів гірничорятувальних робіт та засобів захисту шахтарів і гірничорятувальників від газу, тепла та пилу.</p> <p>Розробка галузевих і міжгалузевих нормативних матеріалів по організації і нормуванню труда на підприємствах.</p>
Металургія	
<p><i>Науково-дослідні організації Мінпромполітики (Донецький ДНДІ чорної металургії, Донецький ДНДІ кольорової металургії)</i></p>	<p>Розробка нових, удосконалення діючих процесів і технологій виробництва чавуна, сталі, прокату, підвищення їх якості та економії сировини, паливно-енергетичних і фінансових ресурсів в чорній металургії.</p> <p>Організація та проведення досліджень, створення інформаційних ресурсів і моделей та прогнозування на основі сучасних інформаційних технологій розвитку металургійного комплексу в ринкових умовах господарювання за умов реконструкції, технічного переоснащення діючих виробництв з використанням прогресивних, екологічно чистих технологій.</p> <p>Розробка нових технологічних процесів обробки кольорових металів і сплавів, у т.ч. створення високопродуктивного технологічного обладнання лиття та прокату. Аналіз і прогноз кон'юнктури ринку кольорових металів.</p>
Хімічна промисловість	
<p><i>Український ДНДІ пластичних мас</i></p>	<p>Розробка технології виробництва синтетичних смол і полімерних матеріалів. Проведення досліджень стандартизації та розробка вихідних даних для проектування промислових виробництв синтетичних смол і полімерних матеріалів.</p> <p>Дослідження і підготовка довідкових даних фізико-хімічних властивостей і пожежо-, вибухонебезпечних характеристик продуктів технічного призначення нафтохімічного, нафтопереробного, коксохімічного і хімічного виробництва, включаючи пластмаси в первинній формі.</p>

Наукова чи науково-виробнича організація	Напрями діяльності
Машинобудування	
<p><i>Галузеві недержавні науково-дослідні та проектно-конструкторські організації (УкрНДІ металургійного машинобудування, «ВАТ Донецький ПКТИ», Український НДПК і технологічний інститут вибухозахистного електрообладнання з дослідно-експериментальним виробництвом, ЗАТ “Інститут керамічного машинобудування”, ВАТ “Автомат гармаш ім. В.А. Антипова”, Донбаська державна машинобудівна академія</i></p>	<p>Створення засобів для комплексної механізації технологічних процесів, технічного переозброєння вугільних підприємств.</p> <p>Дослідження та розробка і сертифікація вибухозахищеного шахтного обладнання.</p> <p>Створення нових і модернізація діючих стаціонарних установок (підйомних, вентиляційних, водовідбірних, пневматичних та теплоенергетичних).</p> <p>Наукове забезпечення розвитку паливно-енергетичного комплексу шляхом розробки і впровадження нових ефективних технологій, обладнання для спалення та газифікації вугілля. Розробка пропозицій з модернізації зношених енергетичних об'єктів. Розробка і удосконалення водно-хімічних режимів ТЕС і котельних. Розробка технічних засобів захисту навколишнього природного середовища та нетрадиційних джерел електро- і тепlopостачання для промислових і побутових споживачів.</p> <p>Дослідження і створення нових технологій і головних зразків прокатного обладнання для обробки штаби, листів, стрічок, фольги, сортового прокату і дроту із чорних і кольорових металів.</p> <p>Дослідження, розробка та впровадження засобів переробки дорогоцінних і кольорових металів, у тому числі лому. Виконання аналітичного контролю якості сертифікації, також метрологічне забезпечення металічної продукції та виробництв кольорових, дорогоцінних і рідких металів.</p> <p>Проведення науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт та розробка технологій із створення нових і модернізації діючих систем і засобів автоматичного та дистанційного управління і контролю обладнання, технологічних процесів, зв'язку, робіт з підвищення безпеки труда на підприємствах вугільної, металургійної, нафтової, газової та ін. галузей.</p> <p>Виконання дослідно-конструкторських робіт із створення нового і модернізації існуючого спеціального технологічного обладнання для керамічних, скляних, машинобудівельних, металургійних та інших виробництв, оснащення і споруд, в яких використовується газ.</p> <p>Розробка радіоелектронного обладнання і радіотехнічних комплексів господарського комплексу і спеціального призначення.</p>
Промисловість будівельних матеріалів, скляна та фарфоро-фаянсова промисловість	
<p><i>Галузеві комерційні науково-дослідні та проектно-конструкторські організації</i></p>	<p>Здійснення проектних робіт із створення міні-заводів, ділянок, майстерень для виробництва будівельних матеріалів та виробів. Виробництво відповідного технологічного обладнання.</p> <p>Розробка перспективних технологій і виробів із скла та кришталевих матеріалів. Виготовлення фізико-хімічних основ виробництва скляних виробів із новими функціональними властивостями та створення технології їх виробництва.</p>

Наукова чи науково-виробнича організація	Напрями діяльності
Сільське господарство	
<i>Спеціалізовані наукові та науково-дослідні організації Академії аграрних наук України</i>	Проведення досліджень та розробка рекомендацій із селекції та насінництва овочевих культур. Виконання розробок щодо плодового та декоративного садівництва і підготування та зберігання генетичних ресурсів рослин.
Будівництво і архітектура	
<i>Донбаська державна академія будівництва і архітектури</i>	Здійснення проектно-конструкторських робіт з будівництва будівель і споруд та їх комплексів різного функціонального призначення.
Транспорт	
<i>Науково-дослідні та учбові інститути</i>	Дослідження проблем створення і удосконалення транспортних засобів.
Екологія та охорона природи	
<i>Спеціалізовані та галузеві НДІ, Донецький держуніверситет економіки та торгівлі, Донецький технічний університет</i>	Проведення досліджень джерел та рівня забруднення землі та атмосферного повітря небезпечними відходами Розробка прогнозів екологічного стану регіонів і систем. Підготовка природоохоронних заходів з оздоровлення та зменшення антропогенного і промислового забруднення територій.

Особливостями сучасного науково-технічного розвитку області є:

значна кількість наукових розробок (у тому числі найкращих в Україні та світового рівня), які не знайшли втілення в практичних проектах на підприємствах і в організаціях регіону;

наявність суттєвих проблем в економіці, соціальній та екологічній сферах, вирішення яких неможливе без залучення науково-технічного потенціалу та інших ресурсів України в цілому;

різке скорочення обсягів і зниження науково-технічного рівня досліджень і проектно-конструкторських розробок;

відсутність надійних механізмів взаємодії наукових організацій із потенційними споживачами результатів їх досліджень, неготовність діючих підприємницьких структур до сприйняття науково-дослідних розробок у ринкових умовах господарювання;

Продовження цих тенденцій може призвести до безповоротної втрати вагомого потенціалу країни і вимагатиме використання далеко не кращих іноземних технологій із низькими економічними і екологічними параметрами.

Виправити ситуацію в регіональному розвитку можливо шляхом розроблення комплексу довгострокових дій місцевих і центральних органів влади з організації і реалізації найактуальніших наукових досліджень і проектів для забезпечення сталого розвитку області та удосконалення нормативно-правової бази і адекватних форм і механізмів взаємодії науки і виробництва.

4. ЗАХОДИ З ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ І ТЕХНІКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИСКОРЕНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ. ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ

4.1. Стратегічні напрями розвитку та впровадження сучасних технологій у галузях матеріального виробництва та соціальної сфери

Стратегія розвитку промисловості на період до 2020 року визначає шляхи створення сучасного високоефективного, інтегрованого у світове виробництво, здатного до саморозвитку промислового комплексу, який за своїми основними показниками відповідатиме аналогічним утворенням найбільш розвинених країн світу і забезпечуватиме внутрішні потреби та експорт на рівні, необхідному для життєдіяльності та незалежності регіону, потреб держави.

Основними пріоритетами розвитку промисловості є:

створення в області високоефективного інноваційно-виробничого комплексу шляхом реконструкції на базі новітніх технологій усіх галузей промисловості, інтеграції їх у єдину систему розробки, виробництва і реалізації високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, впровадження нових підходів в його управлінні;

оптимізація виробництва шляхом системної реструктуризації галузей з метою приведення потужностей підприємств у відповідність з кон'юктурою внутрішнього та зовнішнього ринку;

сприяння розширенню міжрегіональної кооперації у високотехнологічних виробництвах;

підвищення конкурентоспроможності продукції через зменшення витрат на її виробництво;

забезпечення високих темпів структурної перебудови машинобудування і металообробки з метою створення матеріально-технічної основи для переоснащення інших галузей економіки наукоємною продукцією;

скорочення структурних деформацій у промисловості, переорієнтація на пріоритетний розвиток галузей, діяльність яких безпосередньо спрямована на задоволення потреб населення: агропромисловий комплекс, харчова промисловість, сфера послуг тощо;

досягнення оптимальної частки державного сектора в промисловому комплексі та підвищення ефективності управління державним майном;

розвиток виробництв для задоволення потреб власної міжгалузевої кооперації, підвищення збалансованості економіки та зменшення зовнішньоекономічної залежності області;

активізація інвестиційної діяльності з використанням сприятливого інвестиційного клімату для внутрішніх та зовнішніх інвесторів, який надає Закон України "Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності у Донецькій області".

Наукове забезпечення розвитку промисловості передбачається здійснити у три етапи.

На першому етапі (2002-2005 роки) головною метою буде розробка наукових засад щодо стабілізації виробництва та призупинення інфляційних процесів, створення умов для подальшого економічного зростання.

Зростання виробництва на цьому етапі супроводжуватиметься підвищенням конкурентоспроможності за рахунок зниження енергоємності виробництва, скорочення і виведення з експлуатації надлишкових потужностей та застарілих агрегатів, збереження позицій на зовнішніх ринках.

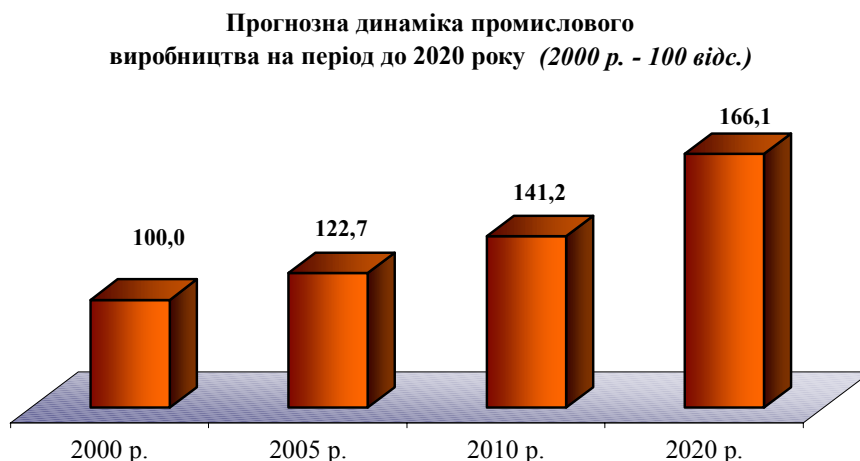
На **другому етапі (2006-2010 роки)** будуть проводитись наукові дослідження щодо активізації економічного розвитку. Головна мета – науково-технічна перебудова виробництва промислового комплексу області. Найважливіші завдання цього етапу: використання власних досягнень в науково-технічному прогресі для створення нових видів продукції і технологій, вихід на нові ринки збуту.

За рахунок впровадження наукоємних технологій буде подоланий ресурсно-витратний характер виробництва, прискориться його технологічне оновлення, збільшиться випуск продукції та підвищиться її конкурентноздатність, зросте продуктивність праці.

Третій етап (2011-2020 роки) – розробка наукових засад становлення раціональної структури промисловості. Головна мета – досягнення сталого і ефективного функціонування промислового комплексу, розробка і реалізація значних науково-технічних проектів, розширене відтворення засобів виробництва, перехід до інтенсивного типу розвитку матеріального виробництва, розв'язання паливно-енергетичних проблем;

Загальним для кожного етапу стратегії є досягнення нового технологічного рубежу.

Середньорічний темп зростання товарної продукції на період 2001-2005рр. прогнозується на рівні 104,2 відс. Обсяг промислової продукції в 2005 р. зросте до рівня 2000р. на 22,7 відс.

У 2006-2010 рр. середньорічні темпи росту виробництва промислової продукції складуть 102,8 відс. У 2010 р. обсяги виробництва зростуть до рівня 2000 р. на 41,2 відс.

У 2011-2020 рр. передбачаються середньорічні темпи подальшого підйому на рівні 101,6 відс. За прогнозними оцінками обсяг промислового виробництва зросте у 2020 р. порівняно з 2000 р. майже в 1,7 рази.

Поряд із стабілізацією виробництва у паливно-енергетичному комплексі та його нарощуванням у металургійному, більш високі темпи розвитку будуть у машинобудуванні, промисловості будівельних матеріалів (до рівня 2000 р. зростання в 3 рази).

Подальше підвищення рівня життя населення та розширення ринків збуту сприятимуть досягненню високих темпів зростання виробництва товарів народного споживання, а зміни у структурі споживання у бік збільшення частки непродовольчих товарів – випереджаюче зростання виробництва у легкій промисловості (в 11,2 рази) у порівнянні з харчовою і переробною (в 3,3 рази).

Відбудуться також позитивні зрушення у галузевій структурі промислового виробництва.

У загальному обсязі виробництва в діючих цінах в 2020 р. до рівня 2000 р. знизиться питома вага сировинних експортно-орієнтованих галузей: чорної металургії – з 52,3 відс. до 39,2 відс., паливної промисловості – з 15,1 відс. до 11,3 відс.

Водночас збільшиться частка машинобудування з 8,6 відс. до 15,5 відс., легкої та харчової промисловості – з 5,6 відс. до 12,9 відс.

Довгострокова система заходів науково-технічного розвитку регіону націлена на стабілізацію і прискорення соціально-економічного розвитку області як потужної складової країни в цілому на основі реалізації ключових напрямів і розробок прикладної і фундаментальної науки з метою ефективного вирішення найбільш важливих проблем в базових галузях економіки, соціальній та екологічній сферах регіону.

Враховуючи виключне значення для країни в цілому окремих секторів економіки регіону (перш за все, енергетики, металургії і мінерально-сировинного комплексу) та рівня техногенного і екологічного навантаження, заходи з перспективного науково-технічного розвитку області носять загальнодержавний характер. Це проекти, пов'язані із здійсненням науково-технічних розробок такої спрямованості:

підвищення ефективності використання і дорозвідки мінерально-сировинної бази із застосуванням нанотехнологій і відповідних космічних технологій;

реабілітація електрогенеруючих потужностей та магістральних електромереж;

удосконалення технологій видобування і комплексної переробки кам'яного вугілля та забезпечення безпеки гірничих робіт;

створення систем машин і приладів для технічного переозброєння базових галузей економіки шляхом розробки нових технологій отримання високоякісних матеріалів і застосування мікропроцесорів та сучасних інформаційних технологій;

комплексна переробка відходів і екологічне оздоровлення навколишнього середовища;

стабілізація і забезпечення розвитку соціальної сфери з урахуванням європейського вектору України.

Оптимізація структури промислового виробництва, збільшення частки наукоємних, ресурсозберігаючих, екологічно безпечних та соціально важливих галузей, принципове оновлення ресурсної бази із залученням нових джерел енергії, конструкційних матеріалів та інформаційних технологій, оптимізація використання факторних ресурсів області у виробничо-відтворювальному циклі, підвищення конкурентоспроможності промислових товаровиробників області на українському, європейському та світовому ринках високотехнологічних товарів і послуг, зменшення технологічного навантаження на довкілля – ці завдання мають бути вирішені шляхом запровадження науково-технічного прогресу у всіх галузях господарського комплексу та соціальної сфери області.

Головною метою регіональної промислової політики є створення сучасного, інтегрованого у державне та світове виробництво, здатного до саморозвитку промислового комплексу, який забезпечує внутрішні потреби і експорт країни.

Для цього доцільно здійснити такі заходи:

у металургії та обробці металу

збільшення у структурі експорту питомої ваги кінцевих видів продукції;

технічне переозброєння та реконструкція застарілих виробництв, впровадження передової техніки і технологій, які відповідають кращим досягненням світової практики і забезпечать конкурентоздатність продукції підприємств гірничо-металургійного комплексу України на світовому ринку.

у машинобудуванні

модернізація енергетичного устаткування;

подальший розвиток нетрадиційної енергетики шляхом переходу на більш потужні вітроагрегати (1000 кВт) і збільшення їх відсотку в загальному обсязі виробництва електроенергії;

організація серійного випуску пасажирських та вантажних магістральних електровозів, повного ряду оптично-волоконних кабелів для систем телезв'язку, розширення випуску енергетичного обладнання для заміни і модернізації потужних трансформаторів, турбо- та гідрогенераторів;

подальший розвиток наукового та аналітичного приладобудування;

виконання державних замовлень на виробництво спеціальних видів техніки;

у хімічній і нафтохімічній промисловості

розвиток виробництва хімічної продукції для сільського господарства та переробних галузей агропромислового комплексу;

розширення асортименту та збільшення виробництва хімічної продукції та матеріалів соціальної спрямованості (хімічних волокон і ниток, синтетичних миючих засобів, барвників, лакофарбових матеріалів, товарів побутової хімії);

зниження енергоємності виробництв хімічного комплексу: каустичної соди, аміаку, метанолу, сірки, сірчаної кислоти, двоокису титану та інших.

Ризики, які негативно впливатимуть на передбачувані дії науково-технічної політики :

погіршення світової кон'юнктури на товари традиційного українського експорту (металопродукція, продукція хімічної промисловості);

зростання світових цін на енергоносії;

зменшення платоспроможного попиту населення.

Заходи регіональної політики:

провести фінансове оздоровлення і реструктуризацію підприємств галузей промисловості, збільшити їх інвестиційну привабливість;

реалізувати заходи державних науково-технічних програм з метою створення та запровадження новітніх технологій, обладнання і технічних засобів в галузях промисловості України;

виконати Державну програму "Енергетичне обладнання енергетичного комплексу України до 2010 року";

виконати галузеві програми "Продукція важкого машинобудування";

створити виробництво клесених меблевих щитів з натуральної деревини в ВАТ "Макіївський завод деревинних плит";

виконати комплекс заходів по енергозбереженню на підприємствах гірничорудної промисловості;

провести на підприємствах електронної підгалузі реконструкцію виробничих потужностей і локальних енергетичних мереж з метою зменшення енергоспоживання, зниження собівартості, підвищення рентабельності продукції, подальшого розвитку технології виробництва інтегральних мікросхем, напівпровідникових приладів для їх використання в системах передачі інформації, зв'язку, приладобудуванні, авіабудуванні, створенні нових видів спеціальної техніки;

створити виробництва високоякісної міді методом вогневого рафінування з брухту та відходів виробництва на ВАТ "Артемівський завод ОКМ".

Стратегічні завдання на перспективу:

досягнення темпів виробництва промисловості у 2002-2005 рр. на рівні 1 відс. щорічно завдяки прийняттю Закону України "Про Національну програму розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року";

сприяння створенню сучасного високоефективного хімічного комплексу на засадах енергозбереження, конкурентоспроможності та екологічної безпеки, як основи надійного забезпечення потреб економіки у хімічній продукції і розвитку експортного потенціалу держави.

Заходи з формування, розвитку і реалізації науково-технічної та інноваційної стратегії області сформовано у відповідності з Концепцією науково-технологічного та інноваційного розвитку України (Постанова Верховної Ради України від 13.07.99 № 916-XIV), законами України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (№1977-XII від 13.12.91 з доповненнями - № 284- XIV від 01.12.98), "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки України", "Про інноваційну діяльність", про інтелектуальну власність, міжнародними угодами у цій сфері.

Формування та ефективне впровадження нових форм і структур реалізації науково-технічного та інноваційного потенціалу має здійснюватися на основі консолідації зусиль науково-технічної, фінансової, виробничої та адміністративно-управлінської сфер, залучення широкого кола промисловців і підприємців до використання потенціалу світових науково-інформаційних ресурсів з проблем технологічного, економічного та соціального прогресу.

Найважливіші фундаментальні проблеми природничих, суспільних і гуманітарних наук будуть розроблятися на конкурсних засадах в рамках проектів.

Перелік розроблених, підготовлених до впровадження та запропонованих до першочергової розробки заходів з реалізації досягнень науково-технічного прогресу на підприємствах і в організаціях області з метою забезпечення прискореного регіонального розвитку в 2002-2020 рр., додається.

У відповідності з визначеними напрямками впровадження результатів науково-технічних розробок пріоритетними завданнями науково-дослідного забезпечення регіонального розвитку в цілому в період до 2020 року будуть:

розробка методології й методики моделювання та прогнозування діяльності окремих галузей та регіонального розвитку в цілому на основі міжгалузевого балансу (моделей типу "затрати-випуск") за системою національних рахунків, запровадження їх у практику соціально-економічного прогнозування та обґрунтування управлінських рішень з питань регіонального розвитку;

наукове обґрунтування регіональної промислової та інноваційної політики на довгострокову перспективу;

здійснення комплексних аналітичних досліджень процесів промислового розвитку області у контексті національних господарських тенденцій;

визначення пріоритетних виробництв за комплексом критеріїв соціально-економічної ефективності для підвищення результативності розвитку регіонального промислового комплексу.

Науково-дослідне супроводження розвитку промислового комплексу області забезпечить обґрунтування найефективніших техніко-технологічних й організаційно-економічних напрямів, форм і методів модернізації окремих галузей і комплексу в цілому із забезпеченням розв'язання таких проблем:

оптимізація структури промислового виробництва у напрямі збільшення частки наукоємних, ресурсозберігаючих, екологічно безпечних та соціально значущих галузей;

принципове оновлення ресурсної бази на основі залучення нових джерел енергії, конструкційних матеріалів та інформаційних технологій;

раціоналізація використання та розміщення усіх місцевих ресурсів області у виробничо-відтворювальному циклі;

формування людського потенціалу нової якості як провідного чинника розвитку нової моделі промислового виробництва у регіоні;

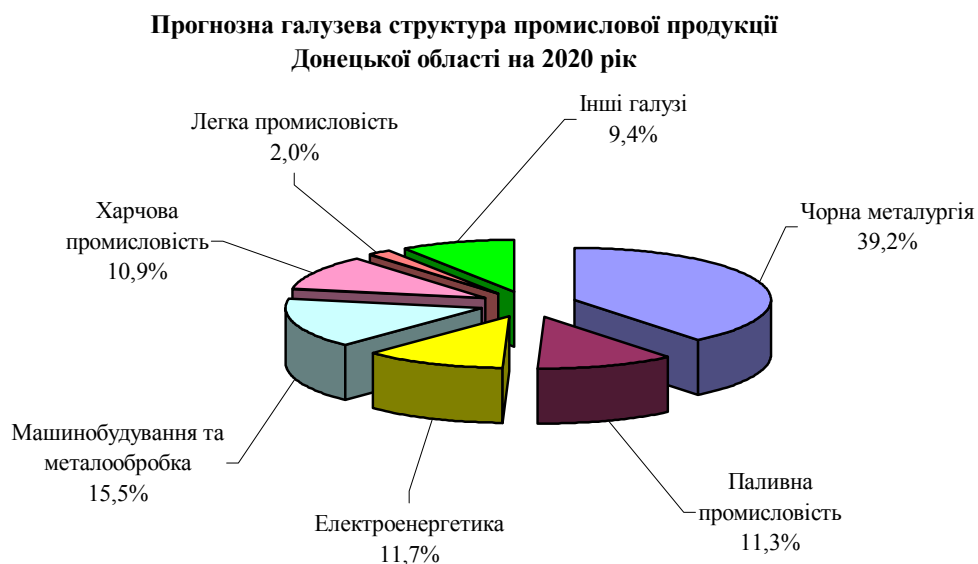
суттєве підвищення конкурентоспроможності промислових товаровиробників області на українському, європейському та світовому ринках високотехнологічних товарів і послуг;

визначення сфери ефективної участі промислових товаровиробників області у виробничо-економічних інтеграційних утвореннях на національному та транснаціональному рівні;

розробка дійової політики енерго- та матеріалозбереження в області на перспективу до 2020 року;

масштабне зменшення небезпечного техногенного навантаження на довкілля.

З урахуванням рівня модернізації виробництва та впровадження досягнень науково-технічного прогресу структура промислового виробництва у 2020 році буде наступною:

Наукова та інноваційна діяльність

	Звіт			Прогноз		
	2000 р.	2001 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2020 р.
Фінансування науково-дослідних робіт-всього, млн. грн.	111,3		160-220	180-200	150-176	160-180
в тому числі за рахунок:						
- Державного бюджету, %	15,3		10,0	9,0	11,0	12,0
- власних коштів, %	9,2		8	7,5	8,0	9,5
Кількість виконаних робіт, всього	3750		4200	4000	3800	3900
в тому числі зі створенням нових видів :						
- техніки	399		500-600	450-500	420-480	430-500
- технологій	288		250-300	260-320	300-350	300-320
- матеріалів	238		200-250	220-280	230-300	200-210
- сортів	9		5-10	5-12	6-15	5-10
- методів	141		158-20	180-200	200-220	200-240
- інших	2660		3087-2840	2885-2688	2644-2195	2765-2660
Фінансування інноваційної діяльності - всього, млн.грн. в тому числі за рахунок (у %):	467,603		600-800	720-800	600-720	620-680
- власних коштів	82,5		80	80	80	80
- Державного бюджету	0,03		0,03	0,03	0,04	0,04
- інноваційного фонду	-		2,1	3,3	5,6	8,9
- кредитів	4,0		3	3	5	6
- вітчизняних інвесторів	4,99		5	5	6	7
- зарубіжних інвесторів	3,79		4	4	3	3

	Звіт			Прогноз		
	2000 р.	2001 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2020 р.
- інших джерел	4,69		2,87	0,67	0,36	0,06
Науковий потенціал: кількість наукових закладів і організацій області - всього	101		105	108	108	110
в том числі - наукових організацій НАН України	8		8	8	8	8
- інші наукові, проектні та проектно-конструкторські організації	83		83	88	91	95
Чисельність зайнятих в науці і науковому обслуговуванні, осіб- всього						
в тому числі:						
наукових співробітників НАН України	1416					
із них:						
- наукових співробітників	487	485	490	490	490	490
Із загальної чисельності наукових співробітників- кандидатів і докторів наук	451	450	450	450	450	450
Кількість докторів наук на 100 наукових співробітників	8	8	9	9	9	10

Матеріальне виробництво

Мінерально-сировинний комплекс

Сучасний стан мінерально-сировинної бази має ряд недоліків: недостатність паливно-енергетичного потенціалу через складні гірничо-геологічні умови залягання більшості вугільних родовищ та недостатні обсяги розвіданих родовищ вуглеводнів, невисока якість окремих видів корисних копалин порівняно з кращими світовими аналогами, що вимагає підвищених витрат на їх розробку; відсутність підготовлених до промислового освоєння родовищ цілого ряду дорогоцінних, кольорових, рідкісних і рідкісноземельних металів, алмазів, нерудної сировини, пошуки і розвідка яких раніше не проводилися, орієнтуючись на забезпечення ними з інших регіонів колишнього СРСР тощо.

Недостатнє фінансування геологорозвідувальних робіт, обсяги яких постійно скорчувались, не давали можливості усунути зазначені недоліки. Зниження обсягів державного фінансування призвело до скорочення приросту запасів корисних копалин, спаду обсягів видобутку корисних копалин, зниження експортного потенціалу країни і значних втрат державного бюджету через необхідність забезпечення вітчизняної промисловості значною мірою імпортною мінеральною сировиною.

Основною ціллю є нарощування розвіданих та розвідка нових економічно перспективних, екологічно чистих видів корисних копалин, збалансованість мінерально-сировинної бази, забезпечення нагальних потреб переробних підприємств, а також суттєве скорочення обсягів імпортованої сировини.

Заходи регіональної політики:

забезпечити сировиною паливно-енергетичний, гірничо-металургійний, гірничо-хімічний комплекси;

продовжити вивчення режиму підземних вод, екзогенних і ендегенних геологічних процесів, *забезпечення моніторингу прісних підземних вод*, проводити картування забруднених територій, ведення постійно діючих моделей геологічного середовища, радіологічні дослідження територій, а також роботи з вивчення та розробки нових технологічних засобів і методичних основ для дегазації вугільних пластів і виявлення промислових родовищ метану та ліквідаційний тампонаж відпрацьованих свердловин.

Стратегічні завдання на перспективу:

скорочення та припинення розвідки тих видів корисних копалин, переробка яких спричиняє найбільш негативний вплив на стан довкілля;

поступове переведення фінансування геологорозвідувальних робіт за рахунок коштів надрокористувачів;

технічне переоснащення геологорозвідувальних підприємств.

Основним напрямом розвитку комплексу буде удосконалення технологій розробки родовищ корисних копалин, включаючи комплексне використання мінеральної сировини.

Для самозабезпечення потреб економіки області і України та створення експортного потенціалу пріоритетними напрямами розвитку мінерально-сировинної бази буде видобуток сировини для паливно-енергетичного, хімічно-металургійного, агропромислового комплексів, керамічної промисловості та будівельної індустрії.

Геологорозвідувальні роботи передбачатимуть:

детальну розвідку та дорозвідку на шахтних полях, резервних блоках, ділянках біля діючих шахт з метою підготовки запасів до промислового освоєння шляхом других черг будівництва, а також реконструкції діючих шахт;

класифікацію вугілля для розробки технологій з непаливного його використання, видобування германію, сірки та інших елементів; вторинну переробку продуктів вуглевидобутку;

пошук, розвідку та освоєння нових родовищ вуглеводнів, метану вугільних пластів;

у перспективі - створення сировинної бази бентонітів, довивчення родовищ танталу, ніобію, ін. металів, а також вермикуліту, визначення можливостей залучення до експлуатації залізородних родовищ, сировини для виробництва міді, свинцю, цинку.

До 2020 року передбачається:

промислове освоєння Докучаєвського родовища уранових руд;

збільшення мінерально-сировинної бази з виробництва цементної сировини, гіпсу, ангідриду, пісків, вапна, глини, сировини для виробництва скла, цегли ;

комплексне використання вогнетривкої глини, каоліну, пегматиту, кварцового піску, доломіту, гіпсу, вапна для виробництва різноманітних вогнетривких керамічних, фарфоро-фаянсових, фарфоро-електричних виробів, реалізація обласної програми «Кераміка» із залученням коштів внутрішніх та іноземних інвесторів;

геологічне вивчення та видобуток природно-декоративних матеріалів, створення сучасних каменеобробних виробництв;

раціональне використання резерву підземних питних та мінеральних вод шляхом створення систем управління всіма водозабірними свердловинами;

залучення до експлуатації шахтних вод працюючих вугільних підприємств і тих, що закриваються, з метою посилення технічного і господарчо-питного водозабезпечення невеликих міст, селищ та підприємств.

**Реєстр перспективних об'єктів
мінерально-сировинної бази Донецької області на період до 2020 р.**

Види корисних копалин, об'єкти (родовища, місцезнаходження)	Стан вивченості, освоєння	Кінцеві результати робіт з геологічного вивчення чи освоєння	Термін виконання (закінчення) - рік	Орієнтовна вартість, тис. грн., джерело фінансування
Гірничо-металургійний комплекс				
Залізо Куксунгурське родовище	Виконані розвідувальні роботи. Запаси залізистих кварцитів: Куксунгурське – 237 млн. т	Виконання ТЕО для вибору першочергового об'єкту для експлуатації	2003	100 держбюджет
Алюміній, рідкісні метали Мазурівське та Калино-Шевченківське родовища	Виконана попередня розвідка, дана оцінка запасів рідкісних металів та глинозему (429 та 335 млн. т) відповідно	1. Дорозвідка з підрахунком запасів рідкісних металів хвостів Мазурівського родовища. 2. Розвідка Мазурівського та Калино-Шевченківського родовищ рідкіснометальних нефелінових сієнітів. 3. Промислова переробка хвостів родовища. 4. Оцінка можливості промислового освоєння родовища. Проектування та будівництво рудників.	2004 2008 при необхідності	300 інвестиції 5000 держбюджет, інвестиції інвестиції держбюджет
Свинець, цинк Біляєвське та Новодмитрівське родовища	Біляєвське – виконані пошуково-оціночні роботи. Ресурси Pb+Zn – 1,23 млн. т; Новодмитрівське – виконані пошуки. Ресурси Pb+Zn – 2 млн. т.	1. Завершення пошуково-оцінювальних робіт на Новодмитрівському родовищі. 2. На основі співставлення ТЕО – вибір об'єкту для розвідувальних робіт. Проведення розвідувальних робіт	2001-2006 2008-2012	3500 держбюджет держбюджет

Види корисних копалин, об'єкти (родовища, місцезнаходження)	Стан вивченості, освоєння	Кінцеві результати робіт з геологічного вивчення чи освоєння	Термін виконання (закінчення) - рік	Орієнтовна вартість, тис. грн., джерело фінансування
Рідкісноземельні метали <i>Азовське родовище</i>	Виконана попередня розвідка з оцінкою запасів рідкісноземельних елементів.	1.Проведення детальної розвідки родовища з дослідно-промисловою розробкою з метою вивчення технологічних властивостей руд та вибору ділянки під проектування гірничо-видобувного підприємства. 2.Проектування та будівництво рудника.	до 2008 з 2010	5000 держбюджет інвестиції
Мідь. Благородні метали <i>Донбас та Північно-Західні його країни</i>	Проводяться прогнозні та пошукові роботи	1. Завершення пошукових робіт. Оцінка запасів перспективних ділянок. Розробка ТЕО проведення подальших робіт. 2.Розвідувальні роботи з оцінкою запасів та технологій переробки руд	2005 2012	1400 держбюджет інвестиції
Розсипні родовища (Ti, Sn, Nb, Ta) <i>Західний Донбас</i>	Виконані прогнозні дослідження. Виділені перспективні ділянки для проведення пошукових робіт	1.Проведення геологорозвідувальних робіт з оцінкою запасів, технологій переробки руд. Складання ТЕО доцільності видобутку. 2.Проектування та будівництво руднику	2010 з 2011	2500 держбюджет інвестиції інвестиції
<i>Гірничорудна сировина</i>				
Магнезійна сировина <i>Приазов'я (Камишуватське родовище)</i>	Виконані пошукові роботи, виділені ділянки для проведення розвідки.	1.Проведення розвідувальних робіт з дослідно-промисловим видобутком. Технологічні дослідження, складання ТЕО промислового освоєння родовищ. 2.Проектування та будівництво руднику.	2005 з 2006	1000 інвестиції інвестиції
Вогнетривкі глини <i>Передове та Затишанське родовища</i>	Виконана попередня розвідка з оцінкою запасів (65 та 93,6 млн. т відповідно)	1. Проведення детальної розвідки з оцінкою запасів під відкритий видобуток, ТЕО промислового освоєння. 2.Проектування та будівництво кар'єру.	при необхідності	1500 інвестиції

Види корисних копалин, об'єкти (родовища, місцезнаходження)	Стан вивченості, освоєння	Кінцеві результати робіт з геологічного вивчення чи освоєння	Термін виконання (закінчення) - рік	Орієнтовна вартість, тис. грн., джерело фінансування
<i>Донське та Північно-Донське родовища</i>	Виконана попередня розвідка з оцінкою запасів (22 та 24 млн. т відповідно)	1.Проведення детальної розвідки з оцінкою запасів та технологічних особливостей глин. ТЕО промислового освоєння. 2.Проектування та будівництво кар'єру.	при необхідності	800 інвестиції
<i>Західно-Андріївська та Октябрьсько-Олександрівська площі</i>	Виконані прогнозно-пошукові роботи. Виділено до 10 перспективних ділянок (загальні ресурси до 50 млн. т до глибини 50 м)	1.Проведення геологорозвідувальних робіт: - пошуки та пошуково-оціночні роботи; - розвідка родовищ з підрахунком запасів глин для різних сфер використання. ТЕО промислового освоєння. 2. Проектування та будівництво кар'єру.	2005 при необхідності	800 держбюджет інвестиції
Каоліни <i>Катеринівське родовище лужних каолінів</i>	Виконана детальна розвідка з оцінкою промислових запасів (1,85 млн. т до глибини 40 м)	Переоцінка запасів довивчення технологічних властивостей. Проектування та будівництво кар'єру.	при необхідності	інвестиції
Вермикуліт <i>Петровське родовище</i>	Проведені пошуки. Ресурси – 1 млн. т до глибини 40 м	1. Розвідувальні роботи з дослідно-промисловим видобутком, технологічні дослідження. 2. Проектування та будівництво кар'єру	2006 з 2007	800 держбюджет інвестиції інвестиції
Амфіболіт <i>Садове родовище</i>	Виконана детальна розвідка. Запаси – 26,2 млн. т до глибини 50 м	Затвердження запасів у ДКЗ України Проектування та будівництво кар'єру	2003 з 2004	50- держбюджет інвестиції
Графіт <i>Сачкінське родовище</i>	Виконані пошуково-оціночні роботи. Ресурси – 51,6 млн. т до глибини 30 м	1. Проведення розвідувальних робіт з оцінкою промислових запасів, технологічних властивостей руд. ТЕО промислового освоєння. 2. Проектування та будівництво кар'єру	2005 при необхідності	інвестиції інвестиції

Види корисних копалин, об'єкти (родовища, місцезнаходження)	Стан вивченості, освоєння	Кінцеві результати робіт з геологічного вивчення чи освоєння	Термін виконання (закінчення) - рік	Орієнтовна вартість, тис. грн., джерело фінансування
Гірничо-хімічна та агрохімічна сировина				
Фосфорити <i>Осиківське родовище</i>	Виконані розвідувальні роботи на Південно-Осиківській ділянці. Запаси – 0,7 млн. т P ₂ O ₅	Проектування та будівництво кар'єру та збагачувальної фабрики	при необхідності	інвестиції
<i>Інші ділянки</i>	Виконані прогнозні дослідження	Пошуково-розвідувальні роботи по виявленню та оцінці малих родовищ фосфоритів у крейдяних, палеогенових та кам'яновугільних відкладах.	2003-2012	600 держбюджет інвестиції
Калійна сіль <i>Краматорська площа</i>	Виконані прогнозно-пошукові роботи. Оцінені ресурси у кількості 2,1 млрд. т.	ТЕО доцільності проведення розвідувальних робіт та подальшого промислового видобутку	2006	100 держбюджет
Інші види сировини (декоративно-облицювальні матеріали)				
Граносініт <i>Староласпінське родовище</i>	Виконана попередня розвідка. Запаси 3,3 млн. м ³ до глибини 30 м.	1. Детальна розвідка, складання ТЕО промислового освоєння. 2. Проектування та будівництво видобувного підприємства	при необхідності при необхідності	600 інвестиції інвестиції
<i>Стрілецьке родовище</i>	Виконана детальна розвідка. Запаси 2,7 млн. м ³ до глибини 30 м	Проектування та будівництво видобувного підприємства	при необхідності	інвестиції
Рожевий граніт <i>Мирне родовище</i>	Виконана попередня розвідка. Запаси 5,8 млн. м ³ до глибини 50 м.	1. Детальна розвідка, складання ТЕО промислового освоєння. 2. Проектування та будівництво видобувного підприємства	при необхідності при необхідності	700 інвестиції інвестиції
Базальти <i>Камішувахське родовище</i>	Виконана детальна розвідка. Запаси – 26,4 млн. м ³ .	1. Перезатвердження запасів у ДКЗУ, ТЕО промислового освоєння. 2. Проектування та будівництво видобувного підприємства	2002-2003 при необхідності	40- держбюджет інвестиції

Паливно-енергетичний комплекс

Наукове забезпечення розвитку електроенергетичної галузі полягає в досягненні сталого та якісного забезпечення господарського комплексу області електричною і тепловою енергією.

Пріоритетними напрямками визначено:

широкомасштабне технічне переозброєння діючих теплових електростанцій, оновлення генеруючих потужностей шляхом їх реконструкції і модернізації;

впровадження високоефективного парогазового обладнання та нових екологічно чистих технологій спалювання низькосортного вугілля, що забезпечить зниження використання газу і мазуту, підвищення рівня екологічної безпеки та зменшення шкідливого впливу на довкілля;

здійснення модернізації та реконструкції електричних і теплових мереж;

підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та здійснення політики енергозбереження;

розширення та поглиблення ринкових відносин між виробниками, постачальниками та споживачами паливно-енергетичних ресурсів;

удосконалення системи управління паливно-енергетичним комплексом та окремими його складовими;

розширення обсягів проведення науково-технічних, економічних досліджень у галузі, вдосконалення діючих та розробка нових технологій виробництва, транспортування і споживання енергетичних ресурсів, раціоналізації паливно-енергетичних балансів, спрямованих на зменшення частки дорогих та дефіцитних видів палива;

створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій на розвиток підприємств електроенергетики.

Науковий супровід розвитку електроенергетичної галузі реалізується в 3 етапи:

Перший етап (2002-2005 роки) – створення бази для технічного переозброєння устаткування ТЕС, забезпечення випробування екологічно чистих технологій спалювання вугілля без підвищення рівня використання потужностей, а також ефективних засобів очищення димових газів від шкідливих викидів з урахуванням вже діючих в Україні та зарубіжжі технологій.

Другий етап (2006-2010 роки) – виведення з експлуатації та демонтаж обладнання, парковий ресурс якого складе більше 250 тис. годин, із заміною його на високоманеврове та економічне.

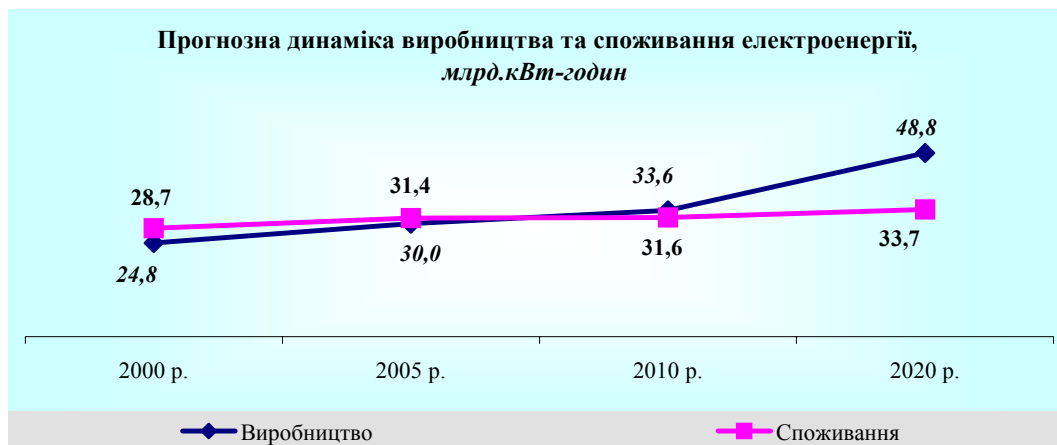
Третій етап (2011-2020 роки) – продовження роботи з технічного переозброєння та реконструкції ТЕС, електричних та теплових мереж, впровадження високоекономічного, екологічно чистого обладнання, підвищення рівня використання потужностей електростанцій.

Протягом 2002-2005 років передбачається щорічне зростання обсягів виробництва електроенергії в середньому на 4,0 відс. У 2005 р. прогнозується збільшити її виробництво порівняно з 2000 р. на 21,0 відс.

В 2006-2010 роках середньорічні темпи приросту виробництва електроенергії прогнозуються на рівні 2,2 відс., очікуваний приріст виробництва електроенергії у 2010 р. до 2000 р. становитиме 35,5 відс.

Протягом 2011-2020 років планується щорічне збільшення обсягів виробництва на рівні 3,8 відс. Виробництво електроенергії в 2020 р. зросте до рівня 2000 р. майже у два рази і досягне 48,8 млрд.кВт-годин.

Встановлену потужність електростанцій планується збільшити до 10483 МВт, або на 2,0 відс., а коефіцієнт її використання - підвищити з 35 до 50 відс.

За рахунок впровадження новітніх енергозберігаючих технологій в усіх галузях економіки темпи споживання електроенергії в регіоні до 2020 р. (в середньому щорічно на 1,0 відс.) передбачаються нижче темпів росту промислового виробництва (на 3,0 відс.).

За прогнозом, починаючи з 2010 р. обсяг виробництва електроенергії буде задовольняти потреби її споживання в області.

Одним з основних факторів, які визначають можливості розвитку як української економіки в цілому, так і Донецької області, є забезпеченість всіх її складових паливно-енергетичними ресурсами, що відображається наявністю пропозицій на ринку енергоносіїв.

Створення умов для ефективного розвитку паливно-енергетичного комплексу потребує здійснення таких заходів:

застосувати ефективну форму управління підприємствами паливно-енергетичного комплексу та подальше реформування відносини власності;

інтенсифікувати процеси запровадження енергозберігаючих технологій, а також заходи, спрямовані на зниження енергоємності ВРП;

розробити та реалізувати програми стимулювання залучення інвестицій в розвиток підприємств паливно-енергетичного комплексу;

відродити науково-технічний потенціал провідних науково-дослідних та проектно-конструкторських установ та організацій енергетичного сектора економіки;

розв'язати соціальні та екологічні проблеми галузей паливно-енергетичного комплексу, підвищити на підприємствах паливно-сировинного комплексу техніку безпеки та вдосконалити систему охорони праці.

В електроенергетиці :

перейти на повне відшкодування витрат на виробництво, передачу та постачання електроенергії;

запровадити механізм стимулювання постачання на теплоелектростанції якісного вугілля із визначенням його ціни в залежності від теплотворної здатності;

удосконалити ринок електроенергії;

підвищити роль та активізувати діяльність вітчизняних науково-дослідних організацій і установ з метою наукового забезпечення модернізації енергетичної галузі за рахунок розроблення та впровадження новітніх технологій;

здійснити заходи щодо стимулювання залучення інвестицій у розвиток електроенергетики;

фінансово забезпечити програми модернізації та підвищити безпеку експлуатації енергоблоків атомних електростанцій з урахуванням міжнародних зобов'язань України.

Основними напрямками науково-технічного забезпечення розвитку електроенергетики є :

широкомасштабне технічне переозброєння діючих теплових електростанцій, оновлення генеруючих потужностей шляхом їх реконструкції і модернізації із залученням машинобудівного комплексу області до виготовлення новітнього технологічного обладнання;

впровадження нових екологічно чистих технологій спалювання вугілля із застосуванням високоефективного парогазового обладнання і зниження використання газу та мазуту, підвищення рівня екологічної безпеки та зменшення шкідливого впливу на довкілля;

підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та здійснення політики енергозбереження;

розширення та поглиблення ринкових відносин між виробниками, постачальниками та споживачами паливно-енергетичних ресурсів;

удосконалення системи управління паливно-енергетичним комплексом та окремими його складовими;

розширення обсягів проведення науково-технічних, економічних досліджень у галузі, вдосконалення діючих та розробки нових технологій виробництва, транспортування і споживання енергетичних ресурсів, раціоналізації паливно-енергетичних балансів, спрямованих на зменшення частки дорогих та дефіцитних видів палива;

створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій на розвиток підприємств електроенергетики.

З метою технічного переозброєння устаткування теплових електростанцій у 2002-2005 рр. забезпечуватиметься розроблення екологічно чистих технологій спалювання вугілля, ефективних засобів очищення димових газів від шкідливих викидів з урахуванням існуючих технологій України та зарубіжжя.

У 2006-2010 рр. виводитиметься з експлуатації та демонтуватиметься обладнання, парковий ресурс якого складає більш як 250 тис.год, та встановлюватиметься на його місці нове, високоманеврове і економічне.

Після реалізації основних напрямів технічного переозброєння ТЕС області, у 2020 році встановлена потужність електростанцій, розташованих на території області може скласти 6130 МВт, без врахування Вуглегірської ТЕС (на сьогодні встановлена потужність 5925 МВт) та покращиться екологічна ситуація в цілому.

Виробництво електроенергії в області до 2020 р. має зрости у 2 рази і досягти 48,8 млрд.кВт-годин.

Нетрадиційні джерела вироблення електроенергії. У 2005 р. буде завершено будівництво Новоозовської вітрової електростанції з річним виробництвом електроенергії 93 млн.кВт.год. та нижчою, ніж на реконструйованих теплоелектростанціях, собівартістю.

Крім того, на період до 2020 року передбачається розвиток таких нетрадиційних та відновлених джерел енергії, як :

використання шахтного метану як палива для виробки з нього теплоенергії та електроенергії (в Донецькому вугільному басейні зосереджено від 3 до 25 трлн.куб.м метану);

використання дегазованого метану для заправлення автомобілів;

використання надлишків коксового газу підприємств металургії для виробництва з них теплової та електричної енергії;

використання сонячної енергії для опалення та гарячого водопостачання, зокрема на узбережжі Азовського моря;

впровадження біогазових установок для вироблення біогазу з рослинницьких та тваринницьких стоків.

Передбачається розвиток *цирконієвої енергетики*. З урахуванням набутого досвіду створення цирконієвої кераміки, здатної перетворювати теплову енергію в електричну, та наявності на півдні області великих, світового значення, родовищ циркону (Мазурівське та Азовське), необхідно створити сучасну технологію вироблення високоякісного цирконієвого порошку для виробництва електрогенераторів з цирконієвої кераміки, конкурентоспроможних на світовому ринку.

З урахуванням досягнень науково-технічного розвитку прогнозний баланс електроенергії може мати наступний вигляд:

Баланс електроенергії Донецької області на період до 2020 р.

(млн. кВт-год.)

	2000р.	2005р.	2010р.	2015р.	2020р.
Виробництво - всього	23035,0	24400,0	26300,0	29334,2	32245,3
у тому числі:					
ТЕС	21101,0	22340,0	24080,0		
блокстанції	1910,0	2011,0	2153,0		
нетрадиційні джерела енергії	4,7	30,0	48,0		
інші	19,3	19,0	19,0		
Споживання (з урахуванням втрат в електромережах загального користування) - всього	28994,0	31313,0	33633,0	35242,2	37156,3
з нього:					
на промислове виробництво	19325,0	21100,0	22900,0		
на комунально-побутові потреби та населенням	2770,0	2750,0	2730,0		
Перетоки (+, -)	-5959,0	-6913,0	-7333,0	-5908,0	-4911,0

Прогнозний баланс вугілля, що видобувається в Донецькій області, підтверджує можливість повного забезпечення потреб теплових електростанцій регіону у вугіллі антрацитових марок. Дефіцит вугілля газових марок має бути ліквідований за рахунок ввозу його з Луганської, Дніпропетровської областей та імпорту з Росії.

Технічне переоснащення діючого обладнання теплових електростанцій передбачається здійснювати на протязі 2002-2010 років шляхом впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій. До таких технологій належать циркулюючий киплячий шар і киплячий шар під тиском, які дозволяють використовувати високозольне вугілля Донбасу та відходи вуглезбагачення в повному обсязі. Застосування цих технологій дозволить знизити собівартість електроенергії та покращити екологічний стан у регіоні.

Впровадження циркулюючого киплячого шару передбачається на Старобешівській ТЕС шляхом реконструкції енергоблоку №4, фінансування якої здійснюватиметься за рахунок власних коштів енергогенеруючої компанії та кредиту Європейського банку реконструкції та розвитку.

Зменшити витрати на виробництво електроенергії і знизити собівартість 1 кВт-години електроенергії можливо також за рахунок впровадження маловитратних та швидкоокупних реконструкцій вузлів, деталей основного і допоміжного обладнання. Так, реконструкція циліндрів низького тиску турбін енергоблоків 200 МВт та 300 МВт надасть можливість збільшити їх потужність на 10-15 МВт без підвищення витрат палива.

Реконструкція пилосистеми на Курахівській ТЕС дозволить підвищити потужність турбін ще на 5-10 МВт. Спалювання вугілля проектної якості та розрахунки з постачальниками палива з урахуванням його теплотворної здатності дозволить зменшити собівартість електроенергії на 15-20 відс.

Вугільна промисловість

Наукове забезпечення розвитку вугільної галузі області базується на положеннях державної Програми “Українське вугілля”, затвердженої Кабінетом Міністрів України у вересні 2001 р.

Наукові дослідження мають визначати основні напрями реформування вугільної галузі, розвинення енергетичного потенціалу регіону для задоволення власними паливно-енергетичними ресурсами стратегічно важливих галузей економіки та населення в необхідних обсягах, забезпечення енергетичної безпеки регіону, держави.

Основними напрямами розвитку галузі є:

оновлення основних виробничих фондів підприємств шляхом реконструкції та модернізації, введення нових потужностей на основі досягнень науки і техніки;

збільшення обсягу видобування власних енергоносіїв із забезпеченням виконання Програми “Українське вугілля” та вжиттям першочергових заходів для розвитку промислового виробництва метану вугільних родовищ області;

підвищення якості вугільної продукції за рахунок удосконалення технології видобутку вугілля, збільшення обсягів його збагачення;

реформування відносин власності підприємств та удосконалення системи управління вугільною галуззю;

приватизація на конкурсних засадах інвестиційно привабливих шахт, рентабельність яких дає змогу перейти до самофінансування;

ліквідація неперспективних вугледобувних і вуглепереробних підприємств;

своєчасне забезпечення розрахунків у повному обсязі грошима за вугільну продукцію;

фінансове оздоровлення підприємств шляхом максимального зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості;

концентрація і раціональне використання фінансових ресурсів галузі та коштів державної підтримки для розв'язання найважливіших виробничих, науково-технічних, економічних та соціальних проблем;

закупівля обладнання, матеріалів і забезпечення послуг для потреб шахт через проведення тендерів;

диверсифікація джерел інвестиційних ресурсів у розвиток вугільної промисловості (державні капіталовкладення, приватні інвестиції, власні кошти підприємств галузі, інноваційні кошти);

підвищення престижності шахтарської праці шляхом створення системи матеріального стимулювання працівників шахт залежно від результатів господарської діяльності підприємств;

запровадження дієвого механізму соціального захисту працівників, які вивільняються у зв'язку з ліквідацією або реорганізацією підприємств;

забезпечення належного рівня техніки безпеки, охорони праці, медико-санітарного обслуговування шахтарів;

подолання факторів депресивності шахтарських регіонів.

Дослідження з розвитку вугільної галузі реалізуватимуться в 3 етапи.

Перший етап (2002-2005 роки) – фінансове оздоровлення галузі шляхом максимального використання власного ресурсного потенціалу, прискорення ліквідації неперспективних вугледобувних і вуглепереробних підприємств, створення передумов для інвестиційної привабливості шахт.

Другий етап (2006-2010 роки) – введення нових лав і техпереозброєння на перспективних шахтах, будівництво нових шахт сучасного типу, реструктуризація та технічне переоснащення діючих вугледобувних і вуглепереробних підприємств, ліквідація неперспективних шахт і санація потенційно перспективних, відродження ролі науки в розвитку вугільної промисловості.

Третій етап (2011-2020 роки) – введення в експлуатацію нових шахт і горизонтів, інфраструктура яких орієнтована на високоефективну техніку і технології видобутку вугілля. Важливою складовою цього періоду стане закінчення реформування галузі, вирішення питань із соціального захисту працівників, поліпшення умов оплати та охорони праці.

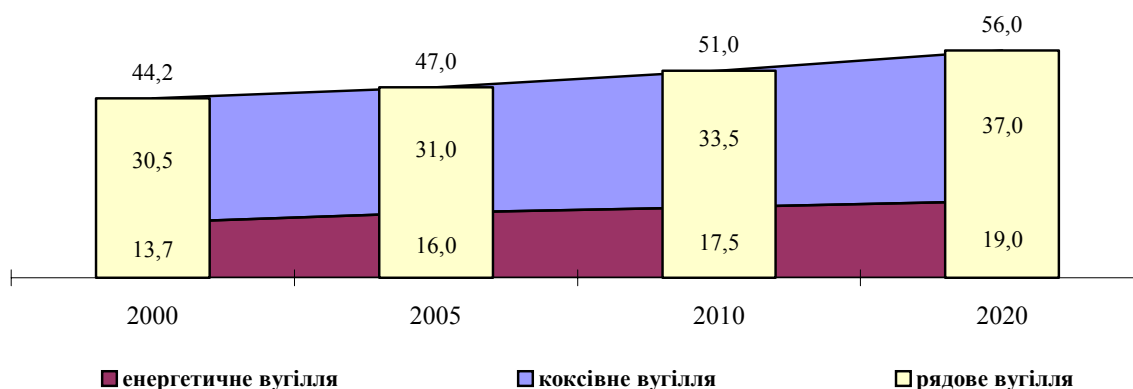
У 2005 р. обсяг видобутку вугілля на шахтах області зросте до рівня 2000 р. на 6,3 відс. і складе 47 млн. т;

У 2010 р. видобуток вугілля досягне 51 млн.т (зростання до рівня 2000 р. на 15,4 відс.);

До 2020 р. шахти області вийдуть на рівень видобутку вугілля в обсязі 56-60 млн.т (зростання видобутку вугілля у 2020 р. до рівня 2000 р. на 26,7 відс.) при середньодобовому навантаженні на очисний вибій 1350 т/добу (у 2000 р. – 326 т/добу).

У 2020 р. загальний обсяг видобутку енергетичного вугілля (19 млн. т) в цілому забезпечить потребу в паливі електростанцій області (17 млн. т). Проте залишиться дефіцит енергетичного вугілля марок Д і Дг, який буде покриватися поставками з інших регіонів.

**Прогнозна динаміка видобутку вугілля
в цілому і по видах у 2001-2020 роках, млн.т**

Знизиться собівартість вугілля за рахунок підвищення концентрації та ефективності гірничих робіт, кількість діючих лав скоротиться з 303 одиниць у 2000 р. до 120 одиниць у 2020 р. при підвищенні вуглевидобутку на 26,7 відс.

З урахуванням світових тенденцій розвитку вугільної промисловості, частка кам'яного вугілля у паливно-енергетичному балансі країни зростатиме, тому вугільна промисловість області і в майбутньому збереже своє стратегічне значення.

Основними напрямками науково-технічного розвитку вугільної промисловості на період до 2020 року будуть:

формування і підтримування виробничих потужностей з видобування і переробки вугілля на рівні, який гарантував би забезпечення національної економіки власною вугільною продукцією;

випереджувальний розвиток фундаментальної гірничої науки як основи створення нових геотехнологій;

підвищення ефективності робіт з пошуку, розвідки та розробки родовищ твердих паливно-енергетичних ресурсів з урахуванням екологічних вимог;

глибока переробка та комплексне використання твердих паливно-енергетичних ресурсів;

комплексне техніко-технологічне оновлення виробництва, зниження енергоємності і собівартості вугільної продукції, підвищення її якості, мінімізація державної фінансової підтримки галузі;

розробка вітчизняних технологій для забезпечення прискореної технічної модернізації діючих і створення нових промислових об'єктів;

наукове супроводження створення безпечних умов праці у вугільній промисловості, підвищення рівня безпеки та охорони праці шахтарів, зменшення негативних екологічних наслідків виробничої діяльності вугільних підприємств;

вдосконалення технологій та обладнання для проведення гірничорятувальних робіт;

вивчення процесів, що відбуваються у гірничих масивах, розроблення заходів та устаткування для попередження вибухів газу метану;

поліпшення технології і обладнання для кріплення гірничих виробок;

вдосконалення і підвищення надійності електросилового обладнання;

забезпечення перевodu вугільних шахт на напругу 1600 В;

створення та організація серійного виробництва комплексу вітчизняного обладнання видобутку вугілля в залежності від гірничо-геологічних умов залягання пластів, їх потужності, його переробки та забезпечення безпеки гірничих робіт;

широке використання на промислових об'єктах вугільної галузі технологій енергозбереження, сучасних систем автоматизації виробничих процесів та управління ними на основі інформаційних технологій;

розробка прохідницької та вугледобувної техніки нового покоління, з елементами роботизації найбільш трудомістких та небезпечних робіт, для вуглевидобутку в екстремальних умовах (на малопотужних, крутопадаючих пластах, на глибині залягання понад 1200 м тощо);

розробка нанотехнологій використання підземним способом покладів вугілля і нанотехнологій одержання речовин, матеріалів, сполук із заданими властивостями;

поглиблення ринкових засад функціонування галузі, формування галузевої системи управління і регулювання господарської діяльності, адаптованої до ринкових умов, забезпечення паритетності економічних взаємовідносин з іншими галузями та максимальне використання внутрішньогалузевих резервів виробництва;

подолання соціальних протиріч і негативних наслідків реструктуризації галузі.

Пріоритетними завданнями наукового забезпечення цих напрямів є :

здійснення науково обґрунтованих прогнозних розрахунків на визначену перспективу щодо потреб у вугільній продукції за призначенням та можливих обсягів її виробництва для забезпечення енергетичної, сировинної незалежності країни з урахуванням напрямів структурної перебудови економіки регіону;

переоцінка промислових запасів вугілля;

створення високопродуктивного уніфікованого комплекту буропрохідних машин для проведення виробок по міцним породам буровибуховим способом (ківшова навантажувальна машина, бурильна установка, профілеподдирочна машина та ударно-сколюща установка);

розроблення технології і засобів механізації бурошнекової виїмки пологих тонких газоносних вугільних пластів, застосування якої дозволяє забезпечити виїмку тонких (0,5-0,9 м) пластів вугілля без присутності людей в очисному вибої та забезпечує зниження металоємкості процесу видобутку вугілля, економію лісу, зниження травматизму і профзахворювань;

освоєння у виробництві для шахт з обмеженими можливостями менш продуктивна і недорога, але підвищеної надійності і ресурсу видобувна техніка на базі легкого щитового кріплення, стругових і конвеєростругових установок, у т.ч. переважно з дистанційним управлінням для тонких пластів;

освоєння для відпрацювання промислових запасів вугілля, залишених раніше в ціликах, які вже втратили своє охоронне значення, мобільного комбайну для камерної системи видобутку вугілля;

створення для підвищення надійності і ресурсу вибійного устаткування гірничих машин на базі принципово нових конструктивних рішень, застосування нових високоміцних і зносостійких марок сталей, синтетичних матеріалів для ущільнень, що комплектують виробни конверсійних і спільних виробництв, нетрадиційних технологій механообробки і термообробки, що дасть можливість підняти механізацію вуглевидобутку на якісно новий рівень;

розроблення для контролю і своєчасного попередження аварійних ситуацій на шахтах автоматизованої системи протиаварійного захисту шахт (АСПАЗШ), яка забезпечувала б

контроль за безпекою функціонування всього технологічного ланцюга шахти та прогноз стану гірничого масиву, гірничошахтного устаткування і навколишнього середовища;

розроблення методів підвищення витягу метану з вугільних пластів при видобутку його через підземні та поверхневі свердловини, обладнання та системи кондиціонування шахтного повітря для забезпечення нормальних теплових умов в очисних вибоях шахт, вентиляторні установки нового рівня;

створення підйомних установок нового класу з високим технічним рівнем;

розроблення та впровадження засобів випереджаючого вимикання електроенергії у початковій стадії викидання вугілля та газу;

розроблення технології гідророзпушування вугільних пластів для запобігання рапто-вим викидам вугілля та газу на глибині більше 800 м;

розроблення методів завчасної дегазації вугільних пластів і порід, не розвантажених від гірського тиску.

З метою попередження аварійних ситуацій та катастрофічних явищ після закриття шахт необхідно розробити заходи з розв'язання еколого-гідрологічних проблем, що виникають внаслідок закриття гірничодобувних підприємств, шахт і розрізів по Донецькій області.

Геоінформаційні (ГІС) технології мають стати інструментом поліпшення роботи всіх служб геологорозвідувальної і вугільної галузей, забезпечувати їх інформаційною базою для рішення технічних, технологічних, економічних, екологічних і ін. завдань.

З метою підвищення безпеки гірничих робіт, повноти витягу запасів, зниження зольності вугілля при відпрацюванні в зонах тектонічних порушень необхідно :

розробити методи контролю стану території, що прилягають до закинутих і ліквідованих стволів з метою попередження катастрофічних просідань;

розробити рекомендації з відпрацювання раніше залишених ціликів під забудованими територіями і природними об'єктами;

здійснювати моніторинг очисних і підготовчих вибоїв із високим навантаженням, що потребують штучного зміцнення порід;

розробити прогноз регіональних змін геологічного середовища внаслідок масового закриття шахт в умовах промислово-міських агломерацій області,

розробити заходи з охорони будівель, споруд і природних об'єктів від негативних наслідків автореабілітаційного (природного) підняття рівнів підземних вод (розвиток підтоплення), зменшення міцності і додаткових деформацій породного масиву;

розробити комплексний проект забезпечення екологічної безпеки забудованих територій і природних об'єктів під впливом деформацій земної поверхні і підтоплення на гірничих відводах діючих і ліквідованих шахт Донецької області.

На період до 2020 р. необхідно передбачити :

створення методичної бази розробки середньострокових індикативних планів виробництва і споживання вугільної продукції на термін до 5 років та періодичного коригування цих планів, з урахуванням змін рамкових умов їх реалізації, на основі моніторингу стану галузі і маркетингових досліджень, що надасть можливість рівномірного розвитку галузі;

розробка спеціальних програм та створення нових організаційних структур (технопарків, промислово-фінансових груп, тощо) з включенням до їх складу науково-технічних організацій для забезпечення ефективності процесів реконструкції та технічного переоснащення діючих вугледобувних і вуглепереробних підприємств, будівництва нових та

виведення з експлуатації безперспективних підприємств, заходів щодо підвищення безпеки і охорони праці, оздоровлення навколишнього природного середовища;

вдосконалення механізму надання державної підтримки, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів;

стимулювання розвитку підприємництва, створення конкурентного середовища в галузі;

узагальнення набутого вітчизняного й зарубіжного досвіду та поглиблення наукових розробок з питань утворення гірничої ренти в специфічних умовах розробки українських вугільних родовищ, створення необхідної нормативної бази;

розширення досліджень щодо галузевих особливостей змін відносин власності (приватизації підприємств, передачі їх в оренду, комунальну або колективну власність, можливої деприватизації), з урахуванням специфіки вугледобувних підприємств як об'єктів прав власності (частка неліквідних основних фондів, рівень рентабельності тощо), забезпечення оптимізації процесів роздержавлення та керованості ними;

наукове обґрунтування шляхів перебудови організаційних структур і вдосконалення методів управління у вугільній галузі, визначення умов ефективного функціонування і доцільності створення підприємств і об'єднань (включаючи міжгалузеві) різного типу (державних, в тому числі казенних, підприємств, холдингових, акціонерних компаній, концернів, промислово-фінансових груп, тощо);

вдосконалення механізмів регулювання внутрішнього вугільного ринку з метою забезпечення його прозорості, сприяння збалансованості попиту і пропозиції та формуванню об'єктивно обумовлених ринкових цін з урахуванням державних дотацій та впливу кон'юнктури світового ринку;

аналіз та узагальнення досвіду залучення приватного капіталу до інвестування розвитку шахт, використання інвестиційних ресурсів з різних джерел (державних, недержавних) з урахуванням можливостей самофінансування шахт;

науково-методичне супроводження реформування оплати праці в галузі на засадах, затверджених Концепцією подальшого реформування оплати праці в Україні, з метою поновлення її відтворюючої (соціальної) та стимулюючої (мотиваційної) функцій на основі спеціально розробленої програми;

вдосконалення практики розробки і здійснення програм комплексного розвитку депресивних шахтарських регіонів з метою зниження соціальної напруженості та створення сприятливих умов для зайнятості працівників, які вивільняються у зв'язку з реструктуризацією вугільної промисловості.

Металургійний та нафтохімічний комплекси

Чорна металургія

Науковий супровід розвитку галузі визначає основні напрями та шляхи збалансованого розвитку металургійного комплексу з урахуванням сучасного економічного стану і подальшого розвитку економіки галузі, регіону, України, тенденцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, задоволення потреб регіону і держави у чорних металах, входження України у світовий ринок металів з конкурентоспроможною продукцією.

Пріоритетними напрямками промислової політики щодо розвитку металургійного комплексу є:

реструктуризація та технічне переозброєння підприємств, виробничих потужностей з вилученням морально застарілого і фізично зношеного металургійного обладнання, нерентабельних виробництв, впровадженням передової техніки і технологій, що

відповідають найкращим досягненням світової практики, та оптимальним завантаженням наявних високопродуктивних потужностей;

здійснення економічних, технологічних та організаційних заходів з мінімізації витрат на виробництво та забезпечення рентабельної роботи підприємств комплексу;

розроблення та реалізація інноваційних проектів, новітніх технологій, що забезпечуватимуть виробництво конкурентоспроможної за якістю та ціною продукції;

розроблення концептуальних засад утворення ефективних об'єднань підприємств для спільного виробництва ліквідної продукції з метою поліпшення структури експорту і створення сприятливих умов на зовнішніх ринках для вітчизняних виробників;

здійснення заходів з енергозбереження та поліпшення екологічних умов у районах розміщення підприємств металургійного комплексу;

забезпечення збалансованого розвитку підприємств галузі з урахуванням соціального аспекту їх реструктуризації;

удосконалення структури експорту металургійної продукції шляхом переорієнтації на експорт кінцевої продукції (труби, металовироби, металевий та сортовий прокат).

З метою подальшого розвитку основних виробництв чорної металургії передбачається здійснити заходи щодо:

в аглодоменному виробництві

стабілізації та поліпшення якості агломерату, збільшення його виробництва за рахунок модернізації й оновлення виробничих потужностей аглофабрик;

розвитку і впровадження нових технологій виробництва металургійної сировини;

виведення з експлуатації фізично і морально застарілих доменних печей малого об'єму;

удосконалення технологій доменної плавки і модернізації доменних печей;

в сталеплавильному виробництві

освоєння випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції, зокрема чистої сталі для виробництва газонафтопровідних труб, канатів для вугільного машинобудування, металокорду;

створення вітчизняної технології позапічної обробки металу порошковими дротами з різноманітними наповнювачами;

розробки і впровадження технологій безперервного лиття заготовок та виробництва слябо-блюмо-сорткових заготовок на універсальній машині безперервного лиття заготовок;

у коксохімічному виробництві

будівництва, відновлення та реконструкції коксових батарей, цехів сіркоочистки коксівного газу;

впровадження технологій, що дозволяють збільшити використання слабоспекаючогося вугілля;

виведення з експлуатації фізично та морально зношених коксових батарей при збереженні оптимального рівня виробництва валового коксу бвідс. вологості в обсязі 10 млн.т на рік;

у виробництві феросплавів

впровадження і освоєння технології електротермічної виплавки сплаву “Феро-сіліко-алюміній”;

розробки і впровадження технології виробництва низьковуглицевого феромарганцю;

у прокатному виробництві

розробки устаткування і технологій, спрямованих на підвищення споживчих властивостей готового прокату;

розробки сучасних технологій підготовки заготовок до подальшої прокатки і обробки готового прокату;

розширення сортаменту за рахунок випуску нової металопродукції, максимально наближеної до готового виробу;

реконструкції прокатних агрегатів;

створення безперервних металургійних комплексів “виплавка – безперервне лиття – прокатка”;

на вогнетривких підприємствах

технічного переоснащення підприємств з заміною застарілого устаткування (гідравлічних пресів) ;

створення спільно з науковими інститутами власної сировинної бази магнезитів і хромітів на Україні;

у вапняково-обпалювальному виробництві

розробки і впровадження нових високотемпературних процесів спікання доломіту, а також удосконалення шахтних печей для їх виробництва.

Стратегічне значення у перспективі до 2020 р. має збереження та розвиток потенціалу області як потужного виробника чорних металів. Це може бути забезпечене шляхом збалансованого розвитку зовнішнього й внутрішнього ринків збуту продукції, підвищення енергозбереження на підприємствах галузі та якості металопродукції.

Збереження та посилення активних позицій на ринку металопродукції може бути досягнуто вирішенням таких науково-практичних завдань:

прогнозування можливостей збільшення завантаженості виробничих потужностей до 80-90 відс., дослідження шляхів виводу з експлуатації застарілих агрегатів, що випускають продукцію аналогічного сортаменту;

обґрунтування заходів щодо поліпшення товарної структури експорту металопродукції;

розробка організаційних схем з контролю за кон'юнктурою світового ринку з метою забезпечення диверсифікації продажу та визначення стратегії виходу на світові ринки регіональних експортерів;

дослідження напрямів транснаціоналізації в галузі шляхом створення у споживаючих регіонах філій або спільних підприємств з виробництва металопродукції (насамперед, готового прокату).

Актуальними завданнями наукового забезпечення розв'язання проблем створення ефективного внутрішнього ринку чорних металів є:

моніторинг та прогнозування кон'юнктури внутрішнього ринку металопродукції та виробів з металу з точки зору перспективного експорту;

визначення основних сфер та тенденцій розвитку потреб у продукції чорної металургії у розрізі номенклатурних груп;

обґрунтування найефективніших співвідношень обсягів постачання металопродукції на експорт та внутрішній ринок з урахуванням першочерговості переважного забезпечення вітчизняних споживачів;

розробка сучасних організаційних форм інфраструктури внутрішнього ринку основних видів металургійної сировини та металопродукції;

обґрунтування паритетного рівня внутрішніх та експортних цін на металопродукцію;

розробка пропозицій щодо максимального використання коштів, отриманих у результаті експерименту у ГМК внаслідок зниження ставки податку на прибуток, на поповнення обігових коштів металургійних підприємств;

розробка організаційно-економічних механізмів інвестування передових технологій на підприємствах регіону (виплавка сталі в електродугових печах, безперервне лиття, суміщенні ливарно-прокатних технологій);

зниження ціноутворюючих факторів шляхом використання технології міні-заводів, які володіють такими перевагами, як низькі капітальні вкладення, використання регіональної сировини у вигляді металевго скрапу, орієнтація спеціалізованого сортаменту продукції на конкретного споживача.

З урахуванням високого рівня енергоспоживання в галузі, невідповідності технологій і устаткування сучасному високоефективному рівню виробництва металу, потребою у підвищенні конкурентноздатності галузі, необхідно нарощувати науково-методичний потенціал з питань:

модернізації шахт, що добувають коксівне вугілля, при спільній участі в інвестиціях потужних міжгалузевих компаній, створених на базі підприємств технологічного ланцюга «вугілля-кокс-метал»;

збільшення можливостей широкого застосування в електродугових сталеплавильних печах додаткових джерел тепла за допомогою вдмухування кисню, використання тепла газів, що відходить, для підігріву шихти, більш якісного підготування металобрухту до переплаву, застосування деякої кількості рідкого чавуну;

застосування енергозберігаючих нових технологічних процесів позапічної доводки сталі, її розливання на машинах безперервного лиття заготовок, а також реконструкції прокатних станів із забезпеченням умов і стандартів, прийнятих у провідних країнах світу - виробників металу;

доцільності реконструкції окремих циклів великих металургійних підприємств з метою виходу на класичну схему послідовних переділів: агломерація - доменне виробництво - конвертерне виробництво - безперервне розливання - прокатне виробництво.

Першочергові напрями науково-дослідних та проектно-конструкторських розробок:

спорудження високопродуктивної установки сухого гасіння коксу продуктивністю однієї камери 140 і 200 т/годину;

розробка і спорудження нових великопродуктивних коксових батарей з камерами ємності більше 60 м³;

розробка нових установок для виробництва спеціальних сортів коксу;

удосконалення існуючих технологічних схем уловлювання і переробки хімічних продуктів коксування з підвищенням економічної ефективності та зниженням шкідливих викидів у навколишнє середовище.

З діючих у Донецькій області восьми металургійних підприємств особливе місце займають ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» та ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», які забезпечують половину експортних поставок області і біля 10 відс. національного експорту та будуть основними центрами прибутку серед металургійних підприємств області у найближчий час. Тому питання технічного переозброєння на кожному з цих підприємств має вирішуватися за індивідуальними програмами розвитку з поступовим виводом з експлуатації мартенівського виробництва сталі (на обох підприємствах) та припиненням розливки сталі у злитки. Плани технічного переозброєння цих підприємств спрямовані на підвищення ефективності виробництва металопродукції, суттєве зниження

питомих витрат матеріальних і енергетичних ресурсів та максимально можливе використання існуючих технологій.

Особливу актуальність для комбінатів буде мати розроблена програма виробництва штрипсів для труб великого діаметру в обсязі до 600 тис. т на рік, які виробляються на ВАТ «Харцизький трубний завод» (у т. ч. із сталі Х70 виробництва ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча») і відповідають світовим стандартам. Ця програма сприятливо вплине на економіку регіону (додаткові бюджетні надходження, спрощення розрахунків за природний газ, що використовується, та ін.), і підвищить загальну рентабельність підприємств-учасників реалізації програми.

На ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» (стан 3000) доцільно зосередити все виробництво штрипса, що виробляється в Україні по контрольованим режимам прокатки. На стан 3000 доцільно передати і більшу частку штрипсів, які зараз прокатуються на стані 3600 ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь».

Надзвичайно актуальна для України проблема виробництва високоякісної холоднокатаної сталі, у тому числі і для глибокої витяжки і з першою групою виробки поверхні, також повинна вирішуватися з урахуванням можливостей виробничого комплексу ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча».

Передбачені програмою заходи дозволяють довести матеріальні і паливно-енергетичні витрати на виробництво готової продукції до рівня кращих закордонних підприємств.

Після 2010 р. необхідно визначитися з мартенівським виробництвом сталі. В залежності з кон'юнктури ринку і потреби в прокаті можливі два варіанти:

Вивід з експлуатації мартенівського цеху і слябінгу, що дозволить повністю відмовитися від злиткового переділу, однак зменшить обсяги виробництва листового прокату приблизно на 2 млн.тонн на рік.

Заміна мартенівських печей кисневими конвертерами або іншими сучасними сталеплавильними агрегатами, оснащення цеха установками позапічної обробки сталі і будівництво МБЛЗ.

На ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь» доцільно завершити модернізацію енергетичного господарства і повну реконструкцію конвертерного цеху з виведенням його на повну потужність; вивести з експлуатації мартенівський цех, блюмінг і крупносортовий стан 650, завершити будівництво блюмової МБРЗ; зберегти відливку злитків обсягом 10 тис.тонн на рік для виробництва плит на стані 3600. З метою повного завантаження існуючих засобів для різних видів термообробки на стані 3600 доцільно зосередити виробництво товстого листа і плит і, перш за все, суднобудівної сталі. Рейкобалковий стан 800 доцільно перевести на використання безперервнолітої заготовки з побудованої МБЛЗ і зосередити на ньому виробництво рейок (600 тис.тонн на рік) і балок (250 тис.тонн на рік). На ньому також зберігається виробництво смуги для залізничних накладок і підкладок і переводиться виробництво заготовки для куль.

Означені заходи дозволять суттєво скоротити витрати енергоресурсів, комбінат буде мати у своєму складі тільки сучасні технології і значно покращить техніко-економічні показники своєї роботи і конкурентоспроможність продукції.

У складі ВАТ «Макіївський металургійний комбінат» після завершення будівництва стану 350 (390) буде два найновіших в Україні сучасних прокатних стани: дровий 150 і середньосортовий 350 (390). Обсяги виробництва комбінату по переділам доцільно визначити виходячи з повного завантаження означених станів, тобто 1,5-1,6 млн. тонн заготовки на рік.

Планом технічного переозброєння підприємства передбачається будівництво сортової МБЛЗ і установки «піч-ківш» на обсяг розливки 1 млн.т сталі на рік (2002 р.) і будівництво

електросталеплавильного модуля річним обсягом виробництва 200 тис.т канатної сталі (2004р.) у складі: одна електропіч ємністю 35 тонн, установка «піч-ківш», вакууматор і одна двохструмкова МБЛЗ. З експлуатації виводяться усі мартенівські печі і прокатні стани 350-1 і 350-2.

З 2007 року планується розпочати будівництво конвертерного цеху, а після того, як його потужність буде доведено до повного забезпечення потреби станів 150 і 350 (390) - будівництво ще однієї МБЛЗ і установки «піч-ківш».

У результаті намічених заходів на ВАТ «Макіївський металургійний комбінат» збережеться повний металургійний цикл із сучасними переділами, зменшаться витрати матеріальних і енергетичних ресурсів, якість продукції відповідатиме світовому рівню.

Загальний обсяг виробництва **ВАТ «Снакієвський металургійний завод»** визначатиметься можливостями конвертерного цеху. Для забезпечення обсягів виплавки сталі 3 млн.тонн на рік і подальшої її переробки необхідно збудувати три МБЛЗ (дві сортові і одну слябову), що дозволить до 2005 р. відмовитися від злиткового переділу, вивести з експлуатації цех підготовки составів, блюмінг і безперервнозаготовчий стан, відмовитися від виготовлення і купівлі ізложниць. Будівництво слябової МБЛЗ фактично є початком створення комплексу з виробництва жерсті.

Стани 550, 360, 280 і 250 у 2003 р. виводяться з експлуатації. З урахуванням виведення з експлуатації у 2001 р. сортової МБЛЗ № 1 доцільно стан 250 перевести на роботу з безперервнолітої заготовки і розширити сортамент за рахунок виробництва на ньому дрібного сорту. Його поетапна реконструкція має бути завершена до 2005 р. Рішення про організацію виробництва жерсті на ВАТ «Снакієвський металургійний завод» було прийняте Урядом у 1994 р. у зв'язку з інтенсивним розвитком в Україні переробної промисловості та зростанням потреби у білій та чорній жерсті (відповідно 370 та 107 тис.т.). З урахуванням цього, необхідно здійснити будівництво напівбезперервного широкоштабового стану гарячої прокатки 1500 (2007 р.) і цеху жерсті (2008-2012 рр.).

За межами 2010 р. передбачається розпочати будівництво ще однієї слябової (тонко- або товстослябової) МБЛЗ. У такому разі з'являються вільні потужності МБЛЗ, що надає заводу гнучкості, в залежності від кон'юнктури можливо буде змінювати обсяги виробництва сортового прокату, гарячекатаного і холоднокатаного листа, жерсті.

Перспективний розвиток **ВАТ «Донецький металургійний завод»** буде забезпечений реконструкцією мартенівського виробництва сталі, злиткового переділу і електросталеплавильного виробництва сталі. Це дозволить зробити завод виробником продукції з високоякісних і легованих сталей. Зменшення розливу сталевих злитків дозволяє суттєво зменшити відходи металу, а будівництво газоочищувального обладнання у мартенівському цеху дозволить значно покращити екологічну обстановку у м. Донецьк, оскільки сьогодні шкідливі викиди цього цеху складають близько 50 відс. загальних викидів заводу.

Планується реконструкція стану 950/900 (обробка круглих заготовок для машинобудування), реконструкція станів 400 і 350 (у зв'язку з переходом на безперервноліту заготовку). Реконструкція стану 2300 з перетворенням його у стан 2500 дозволить зберегти сортамент товстих листів, що прокатувались на існуючому стані 2300 і освоїти виробництво тонких листів.

Після 2010 р. можливе будівництво цеху холодної прокатки листа з організацією виробництва електротехнічних сталей.

Суттєве перевищення виробничих потужностей МБЛЗ у порівнянні з потужністю електросталеплавильного цеху забезпечуватиме гнучкість обсягів виробництва різних видів прокату в залежності від кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків.

Потужності доменних печей **ВАТ «Краматорський металургійний завод»** дозволяють повністю забезпечити потребу металургійних підприємств України у розкислювачах (феро- і сілікомарганці). Враховуючи постійний дефіцит електроенергії в країні, доцільно зберегти за підприємством спеціалізацію - виробництво феро- і сілікомарганцю.

Передбачається виведення з експлуатації мартенівського цеху (після переробки власних запасів металобрухту) і стану 330.

З урахуванням того, що стан 620 має унікальний сортамент, орієнтований, головним чином, на суднобудування, і відповідне обладнання для обробки прокату, у тому числі ділянку електроконтактного нагріву з наступною термообробкою виробів, його доцільно залишити в експлуатації.

ВАТ «Костянтинівський металургійний завод» перспективи розвитку не має у зв'язку із збитковістю виробництва. Доцільно залишити в експлуатації калібровочний цех, визначивши можливі обсяги його виробництва.

ВАТ «Донецький металопрокатний завод» працює у складі трьох цехів: прокатного, труболivarного і цеху столових приборів.

З метою максимального використання існуючих на підприємствах регіону відносно сучасних технологій доцільно об'єднати в єдиний технологічний комплекс чотири близько розташовані підприємства: **ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»**, **ВАТ «Єнакієвський металургійний завод»**, **ВАТ «Донецький металургійний завод»** і **ВАТ «Костянтинівський металургійний завод»**. а відносно невеликі капітальні вкладення використовувати головним чином на будівництво МБЛЗ і завершення будівництва.

Базовими підприємствами з виплавки сталі повинні стати **ВАТ «Єнакієвський металургійний завод»** і **ВАТ «Донецький металургійний завод»**. Це обумовлено тим, що обидва заводи мають сучасні сталеплавильні виробництва: перший - конвертерне, а другий - електросталеплавильне. Дві блюмові МБЛЗ пропонується збудувати на **ВАТ «Єнакієвський металургійний завод»** (будівництво вже розпочато). В такому випадку на **ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»** на першому етапі залишається в експлуатації одна-дві, доменні печі, виводяться з експлуатації мартенівський цех, блюмінг, безперервно-заготовочний стан 630, прокатні стани 350-1 і 350-2 та добудовується стан 350 (390). Введення в дію нового стану 350 (390) на **ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»** і МБЛЗ на **ВАТ «Єнакієвський металургійний завод»** дозволяє вивести з експлуатації на **ВАТ «Єнакієвський металургійний завод»** блюмінг, безперервнозаготівельний стан, сортові стани 550, 360, 280, а можливо і стан 250.

Обидва нових стани **ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»** пропонується забезпечувати заготовкою з **ВАТ «Єнакієвський металургійний завод»** і частково (для канатної катанки і металокорду) з **ВАТ «Донецький металургійний завод»**.

Відповідно до пропозиції по **ВАТ «Костянтинівський металургійний завод»** річне виробництво калібровочного цеху доцільно встановити на рівні 50 тис. тонн (у такому випадку його рентабельність становитиме не менш 10 відс.). Заготовка для цього цеху буде надходити зі станів 150 і 350 (390) **ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»**.

Основною перешкодою на шляху реалізації запропонованої схеми реструктуризації металургійного комплексу області є те, що сьогодні означені підприємства мають неоднакову глибину приватизації та різних власників. Однак позитивний досвід роботи останніх років по реалізації регіональних програм з організації виробництва на підприємствах області зварювального дроту і «людських» канатів для вугільної промисловості, в яких були задіяні підприємства різних галузей господарчого комплексу країни (**ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»**, **ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»**, **ЗАТ «Новокраматорський машинобудівний завод»**, **ВАТ «Сілур»**,

ВАТ «Харцизький трубний завод» та ін.) із залученням науково-дослідних інститутів, свідчить про те, що такий варіант кооперації цілком можливий.

В коксохімічній підгалузі протягом останніх п'яти років мають місце тенденції зростання обсягів випуску продукції на чотирьох основних підприємствах: ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ВАТ «Донецьккокс», ВАТ «Маркохім» та ВАТ «Ясинівський коксохімічний завод». Середньорічний рівень зростання випуску коксу на цих чотирьох коксохімічних заводах становить 5 відс., вони виробляють понад 90 відс. коксу в області.

Аналіз існуючих і потенційних ринків збуту коксу і коксохімічної продукції дає підстави прогнозувати подальший розвиток цих двох основних тенденцій у коксохімічній підгалузі.

Прогноз виробництва коксу на перспективу до 2010 р. становить 11 млн.т. Існуючий рівень концентрації виробництва коксу на 4-х основних коксохімзаводах області та резерви використання їх виробничих потужностей дозволять забезпечувати коксом основних його споживачів – металургійні підприємства області.

Решта коксохімічних підприємств області не мають стратегічного значення, як виробники коксу, проте їх подальша виробнича діяльність буде доцільна за умови їх рентабельної роботи та поступового погашення боргів.

Майже на кожному коксохімзаводі є виробництва окремих видів продукції, яку не виробляють інші підприємства. Так, ВАТ «Маркохім» виробляє технічну сірку, ЗАТ «Смолопереробний завод» (м. Горлівка) виробляє якісний високотемпературний пек, ВАТ «Єнакієвський коксохімічний завод» – препаратів смоли та сульфовугілля, ВАТ «Ясинівський коксохімічний завод» – високоякісний чистий бензол, ін.

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин, концентрації виробництва коксу на більш конкурентоспроможних підприємствах, на решті коксохімічних заводів доцільно збільшувати випуск тих видів коксохімічної продукції, з яких вони є монополістами або до випуску яких вони найбільш пристосовані. У цьому випадку навіть повна зупинка коксових батарей не призведе до ліквідації підприємства, а лише до його реструктуризації.

Поява реальних власників або інвесторів на тому чи іншому коксохімічному заводі може значно покращити його виробничо-фінансовий стан, який, в першу чергу, залежить від стану забезпечення підприємства коксівним вугіллям або шихтою для коксування.

Першочергові напрями науково-дослідних та проектно-конструкторських розробок:

спорудження високопродуктивної установки сухого гасіння коксу продуктивністю однієї камери 140 і 200 т/годину;

розробка і спорудження нових великопродуктивних коксових батарей з камерами ємності більше 60 м³;

розробка нових установок для виробництва спеціальних сортів коксу;

удосконалення існуючих технологічних схем уловлювання і переробки хімічних продуктів коксування з підвищенням економічної ефективності та зниженням шкідливих викидів у навколишнє середовище.

Протягом останніх років стабільно працюють шість підприємств вогнетривкої підгалузі: видобувне ВАТ «Дружківське рудоуправління» та п'ять вогнетривких - ВАТ «Часівоярський вогнетривкий комбінат», ВАТ «Красногорівський вогнетривкий завод», ВАТ «Пантелеймонівський вогнетривкий завод», ВАТ «Великоанадольський вогнетривкий комбінат», ВАТ «Кіндратівський вогнетривкий завод», на яких виробляється більш 80 відс. вогнетривкої продукції в області. Існуючі резерви виробничих потужностей цих підприємств дозволяють забезпечити вогнетривкою продукцією весь господарчий комплекс України.

З урахуванням зростання попиту на вогнетриви доцільна подальша діяльність решти підприємств галузі (ВАТ «Костянтинівський вогнетривкий завод», ВАТ «Красноармійський динасовий завод», ВАТ «Білокаменський вогнетривкий завод», ВАТ «Микитівський доломітний завод») за умови розширення виробництва дефіцитної, конкурентоспроможної, високоякісної продукції. Враховуючи те, що ці підприємства є приватними, без частки державної власності, доцільно розглянути застосування до них положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

За умови забезпечення потреби у вогнетривих металургійної та інших галузей господарства України та наявності резервів виробничих потужностей, можливий імпорт вогнетривкої продукції. Для зниження імпорту вогнетривів необхідно забезпечити своєчасне постачання імпоротної сировини (магнезит, хромітова руда) та прискорення впровадження передових технологій виробництва вогнетривів, підвищення їх якості, реконструкції та технічного відновлення основних виробничих фондів. З цією метою розроблено 10 інноваційних проектів розвитку вогнетривких виробництв, які будуть впроваджені за рахунок власних коштів підприємств і потребують додаткового залучення фінансових ресурсів в сумі близько 100 млн. доларів США.

Щодо перспектив структурних перебудов у **флюсовидобувній галузі**, то одним із шляхів подальшої інтеграції трьох флюсовидобувних підприємств області може бути їх об'єднання в єдиний виробничо-господарський комплекс, наприклад, концерн.

Сучасні проблеми підприємств з видобутку залізних та інших руд значно складніші, ніж для нерудних, у тому числі флюсовидобувних підприємств, тому є доцільним об'єднання трьох флюсовидобувних підприємств області у формі концерну, асоціації, компанії чи ін., що допоможе їм вижити у перехідний період зміни форм власності. При цьому, доцільно управління державними пакетами акцій цих трьох відкритих акціонерних товариств, які створюються на базі флюсовидобувних підприємств, передати Донецькій державній адміністрації.

Реалізація комплексного підходу до переробки вугілля дозволяє ставити питання про доцільність повного забезпечення металургійних підприємств електроенергією за рахунок роботи власних електростанцій. Останнім часом металургійні підприємства області, як і весь господарчий комплекс країни, працюють в умовах гострого дефіциту електроенергії, що негативно відзначається на фінансово-економічних показниках їх роботи. Використання покупної електроенергії пов'язане із збитками через природні втрати при транспортуванні і відповідним збільшенням собівартості продукції. Одним із шляхів вирішення проблеми електрозабезпечення може бути будівництво власних теплових електростанцій на металургійних підприємствах. Таким шляхом ідуть металургійні підприємства Японії, при цьому електроенергія, яка виробляється на металургійних підприємствах, дешевша, ніж на звичайних електростанціях. Електростанції мають у своєму складі усі великі металургійні комбінати Росії, але забезпечують себе електроенергією, як правило, не більш як на 40-50 відс. Між тим, витрати на транспортування (з урахуванням неминучих збитків при перевезенні) вугілля в такому випадку будуть покриватися за рахунок виробництва побічної продукції.

Підприємствами області, де доцільно побудувати електростанції, можуть бути ВАТ «Макіївський металургійний комбінат» або ВАТ «Єнакієвський металургійний завод». Обидва підприємства розташовані поряд з вугільними шахтами, крім того, створюваний у перспективі у складі ВАТ «Єнакієвський металургійний завод» комплекс з виробництва жерсті достатньо енергоємний.

Виробництво металевих виробів

Для підприємств підгалузі металевих виробів **найважливішими завданнями науково-технічного забезпечення є :**

визначення перспектив модернізації і реконструкції виробництва металевих виробів з використанням світових досягнень і досвіду українських підприємств для впровадження енергозберігаючих технологій і підвищення якості продукції;

оцінка можливості забезпечення власних обсягів виробництва або одержання за експортними поставками напівфабрикатів для заводів металевих виробів (сталевий дроту, катанки та ін.);

розробка заходів з підтримки вітчизняних виробників, протидії антидемпінговим процедурам та захисту внутрішнього ринку;

розробка рекомендацій щодо вдосконалення ціноутворення на металеві вироби;

розробка організаційних заходів з виходу підприємств області на міжнародні органи із сертифікації продукції, зокрема, Міжнародну організацію із стандартизації;

підвищення рівня фінансового менеджменту і маркетингу на підприємствах підгалузі.

Кольорова металургія

У кольоровій металургії основними завданнями наукового супроводу на 2002-2020рр. є:

технічне переозброєння і реконструкція застарілих виробництв шляхом впровадження передової техніки і технологій, що забезпечить випуск конкурентоспроможної продукції кольорової металургії;

впровадження енергозберігаючих та екологобезпечних технологій;

розвиток власної мінерально-сировинної бази, раціональне і повне використання ресурсів брухту та відходів кольорових металів.

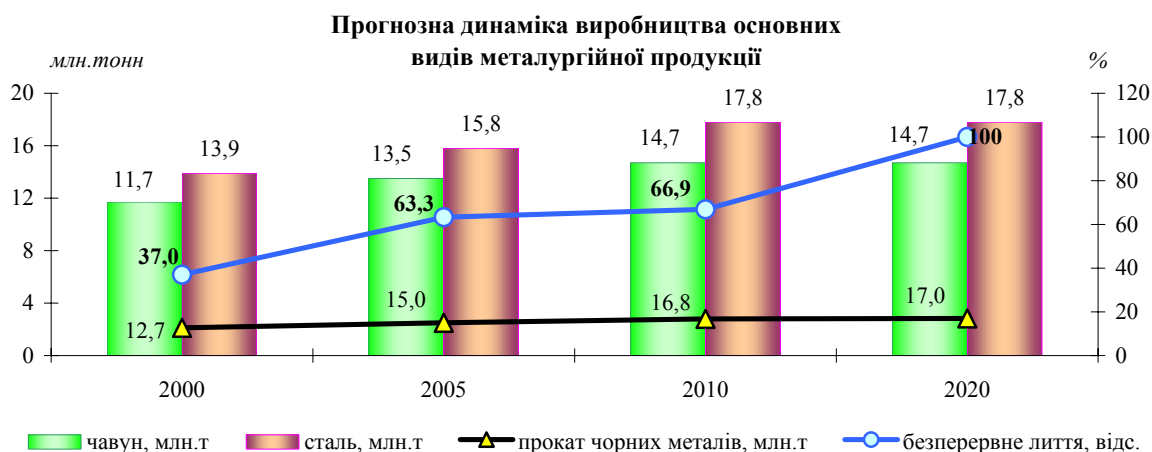
Це передбачає 3 етапи розвитку металургійного комплексу.

На **першому етапі** (2002-2005 роки) здійснюватиметься реструктуризація виробничих потужностей підприємств підгалузей (відповідно до кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків) шляхом технічного переозброєння та реконструкції основних промислово-виробничих фондів металургійного комплексу. Важливим завданням цього етапу є забезпечення стабільної беззбиткової роботи підприємств незалежно від кон'юнктури зовнішнього ринку.

На **другому етапі** (2006-2010 роки) – будівництво та введення в експлуатацію нових агрегатів, впровадження передової техніки та технологій: конверторного та електросталеплавильного способів виробництва сталі, процесу безперервного лиття сталі, що забезпечить випуск рентабельної конкурентоспроможної продукції високої якості.

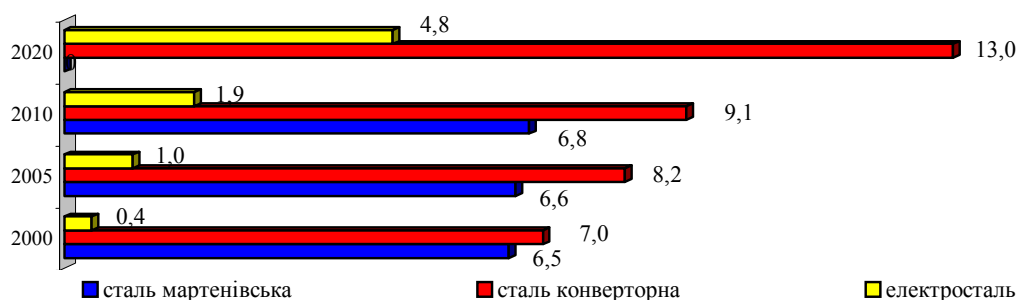
На **третьому етапі** (2011-2020 роки) – формування оптимальної структури металургійного комплексу за рахунок виведення неефективних агрегатів та застарілого обладнання, нерентабельних виробництв, створення нових безперервних металургійних комплексів (виплавка – безперервне лиття – прокатка), впровадження новітніх технологій для подальшого зниження питомих витрат енергетичних та матеріальних ресурсів, поліпшення якості продукції, зменшення шкідливих викидів у навколишнє середовище.

Стратегією передбачається зростання обсягів виробництва продукції у 2020 р. на 22,5 відс. до рівня 2000 р. Збільшиться випуск основних видів металургійної продукції: чавуну – на 25,6 відс., сталі – на 28,1 відс., прокату чорних металів – на 34,0 відс.

Якісно зміниться структура металопродукції. За рахунок поетапного зменшення і до 2020 р. припинення лиття мартенівської сталі у 12 разів збільшиться виплавка електросталі і майже в 2 рази - конверторної сталі при її 100-відсотковій безперервній розливіці.

Прогнозна структура виробництва сталі на період 2000-2020 роки,
млн.т

Рівень використання потужностей у 2020 р. складатиме: з виробництва чавуну – до 83 відс., сталі – 89 відс., прокату – 85-90 відс., коксу – 83 відс.

За рахунок впровадження новітніх технологій у виробництві продукції на 30-40 відс. порівняно з 2000 р. зменшаться питомі витрати енергетичних та матеріальних ресурсів. Але в цілому споживання електроенергії (через зростання у 12 разів виробництва електросталі) збільшиться майже на 55 відс.

Потреба у залізорудній сировині в обсязі 23,3 млн.т буде забезпечена за рахунок відновлення її поставок з Камиш-Бурунської аглофабрики, а також добудови та введення в дію Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд потужністю 9,9 млн. т окатишів на рік.

Коксом 6-відсоткової вологості в обсязі 9 млн.т галузь буде забезпечена коксохімічними підприємствами області.

Основними завданнями науково-дослідного забезпечення є :

розробка методичної бази визначення обсягів сировинних ресурсів кольорових металів на перспективний період;

обґрунтування доцільності залучення у виробництво вторинних ресурсів кольорової металургії, які нині не використовуються;

методологічне, методичне та організаційне забезпечення розробок перспективних балансів потреб і виробництва кольорових металів, визначення товарних і потенційних ресурсів вторинної металосировини;

розробка методичних засад техніко-економічних обґрунтувань і складання бізнес-планів створення нових і розвитку існуючих виробництв кольорових металів і готової металопродукції;

дослідження можливостей створення підприємств і компаній із замкнутим циклом виробництва готової продукції і кольорових сплавів;

визначення напрямів реструктуризації підприємств кольорової металургії, що призупинили свою виробничу діяльність (виведення з дії потужностей, їх консервація, передача або продаж устаткування іншим підприємствам і т. ін.);

розробка методичних і організаційних аспектів сертифікації виробництва і продукції підприємств кольорової металургії у відповідності з вимогами міжнародних стандартів якості ISO.

Зважаючи на те, що область не має власної бази сировини для кольорової металургії і внутрішнім джерелом її поповнення є брухт та відходи кольорових металів, головним напрямом розвитку підприємств галузі є більш якісна та глибока їх переробка.

Об'єднання в єдиний комплекс потужностей з підготовки брухту та відходів на мідній основі ВАТ «Донецьквторкольтмет» та металургійних потужностей ВАТ «АЗОКМ» забезпечило створення замкнутого технологічного циклу з переробки брухту та відходів кольорових металів на мідній основі, який включає первинну переробку та отримання чорної міді (бронзи та латуні), а також продуктів первинної підготовки (пакети, стружка, кусковий брухт) для подальшої металургійної переробки на ВАТ «АЗОКМ».

Перспективний розвиток ВАТ «АЗОКМ» має передбачати:

- створення ділянки рафінування міді і відливки плоских та круглих зливків (інвестиційний проект), що дозволить підвищити якість вироблюваного прокату;

- технічне переозброєння трубопрокатного цеху з метою освоєння нових видів прокату;

- технічне переозброєння прокатного цеху і впровадження виробництва плоского прокату минаючи переробку гарячої деформації з метою економії енергоносіїв і зниження витрат кольорових металів;

- створення виробництва катодної міді з низькосортного мідєвміщуючого брухту і відходів виробництва для забезпечення потреб у власній сировині для виробництва прокату, що відповідає вимогам вітчизняного та світового ринків.

Головним напрямком розвитку ЗАТ «Свинець» до 2020 року є проведення реконструкції існуючого свинцевого виробництва та створення потужностей для виробництва свинцевих листів і припоїв з метою забезпечення свинцем і свинцевими сплавами акумуляторної та кабельної промисловості України.

Передбачається удосконалення технології рафінування свинцю, розробка технології та обладнання ливарно-прокатного виробництва, розробка комплексної технології переробки відходів з утилізацією основних компонентів.

З метою збільшення обсягів переробки брухту міді і її сплавів, доцільним є створення виробництва катодної міді на існуючих виробничих потужностях ВАТ «Укрцинк».

На ВАТ «Укрцинк» передбачено розробку та впровадження у виробництво нових технологічних процесів: створення потужностей для виробництва цинку пірометалургійним способом, організація більш глибокої переробки цинковміщуючих відходів з випуском цинкового купоросу та солі цинку. Для збільшення обсягів виробництва продукції доцільним є використання первинної сировини Білявського родовища (Харківська область).

На ВАТ «Торезтвєрдосплав» передбачається технічна реконструкція підприємства шляхом модернізації діючого обладнання та заміна старого обладнання, що відпрацювало

свій ресурс, реконструкція кокільної машини, модернізація печі плавлення сплаву «реліт», придбання нового покоління установок типа ТПЧ-800 та ТПЧ-320 з метою забезпечення випуску порошків на основі нікелю, кобальту, міді, заліза.

До 2020 р. буде забезпечено його фінансову стабілізацію як за рахунок подальшого нарощування випуску традиційно вироблюваних твердих матеріалів, так і завдяки розширенню номенклатури продукції. На базі існуючого та обновлюваного обладнання планується випуск порошкового дроту малого діаметру з використанням холоднокатаних стрічок українських виробників, порошкових стрічок, які містять нікель і мідь, перехід від випуску зварювальних електродів загального призначення на випуск електродів спеціального призначення. За рахунок часткового використання сировини власного виробництва передбачається зниження собівартості литого карбїду вольфраму та розширення його випуску у вигляді стрічок та трубок.

З урахуванням накопиченого досвіду та досліджень у галузі виробництва та споживання матеріалів для розкислення сталі передбачається перспективний випуск розкислювачів у вигляді стрічок, дроту, зливків різноманітної конфігурації, а також обладнання, необхідного для їх вводу у розплавлений метал.

Перспективним є розвиток сировинної бази кольорової металургії області за рахунок родовищ танталу, ніобію, цирконію, розташованих у Приазов'ї. Основним носієм ніобію і танталу є мінерал пірохлор, а цирконію - циркон. Вони мають розроблятися комплексно, і, окрім рідких металів, з них можна отримувати нефелін, польовий шпат.

Серед Приазовського блоку найбільш вивчене і значне за розмірами Мазурівське родовище, розташоване біля «Хіміко-технологічної фабрики ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», у зв'язку з чим доцільно перепрофілювати роботу фабрики на переробку відходів збагачення руд Мазурівського родовища для отримання цирконію, танталу, ніобію (концентратів).

Хімічна промисловість

Наукове забезпечення розвитку хімічної промисловості визначає пріоритетні напрямки та шляхи створення високоефективного хімічного виробництва, здатного гнучко реагувати на зміни кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків.

Пріоритетними напрямками розвитку хімічної галузі є:

оптимізація структури виробництва з вилученням морально і фізично застарілого обладнання, оптимальним завантаженням високопродуктивних потужностей;

подальша реструктуризація та модернізація виробництва з впровадженням нових прогресивних технологій, в тому числі енергозберігаючих;

освоєння нових, екологічно безпечних технологій виробництва хімічної продукції та розширення асортименту випуску медичних препаратів;

пошук нових перспективних споживачів і ринків;

забезпечення стабільно високих темпів розвитку галузі та конкурентоспроможності її продукції;

підвищення ефективності використання кадрового потенціалу.

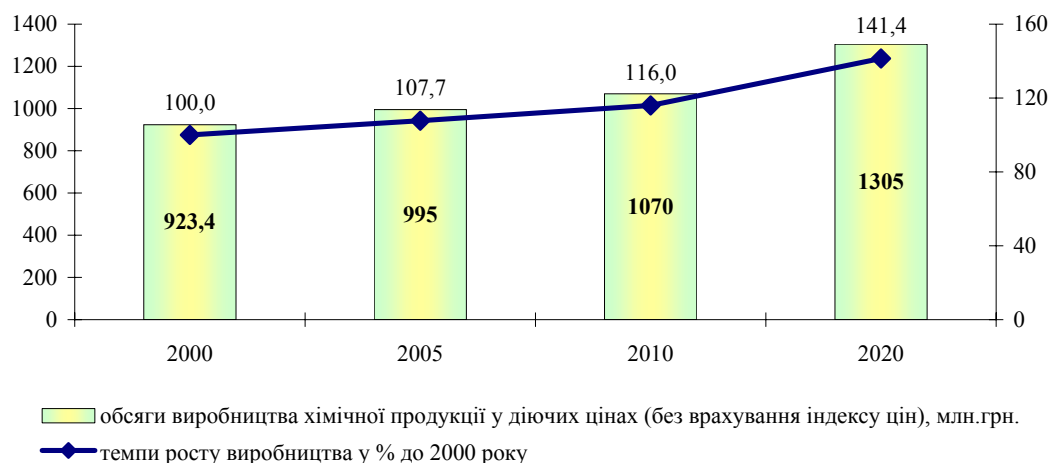
Передбачається розвиток галузі у три етапи.

На першому етапі (2002-2005 роки) має бути забезпечена стабілізація фінансово-економічного стану підприємств, підвищення обсягів виробництва і реалізації продукції, закріплення позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках.

На другому етапі (2006-2010 роки) здійснюватимуться заходи щодо науково-технічної перебудови виробництва з впровадженням нових технологій; освоєння випуску конкурентоспроможної, оригінальної продукції за рахунок використання наявного науково-виробничого потенціалу; забезпечення виходу на нові ринки збуту; підвищення ефективності виробництва, якості продукції.

Третій етап (2011-2020 роки) – етап створення високоефективного хімічного виробництва, становлення раціональної структури економіки галузі, досягнення нового технологічного рубежу.

Динаміка виробництва хімічної продукції на період 2000-2020 роки

У період 2002-2005 рр. обсяг виробництва на кінець періоду прогнозується збільшити до рівня 2000 р. на 7,7 відс., в тому числі з основних видів хімічної продукції: мінеральних добрив – на 7,4 відс., аміаку – на 19,7 відс., полістиролу – на 16,7 відс.

У період 2006-2010 рр. обсяг виробництва на кінець періоду збільшиться до рівня 2000 р. на 16,0 відс., в основному за рахунок підвищення на 30,7 відс. випуску полістиролу.

У період 2011-2020 рр. обсяг виробництва на кінець періоду збільшиться до рівня 2000 р. на 41,4 відс., в тому числі випуск мінеральних добрив – на 15,8 відс., аміаку – на 24,2 відс., полістиролу – майже в 2 рази.

Основними напрямками науково-технічного розвитку в галузі є забезпечення:

рентабельності роботи та стабілізації фінансово-економічного стану підприємств, зростання обсягів виробництва продукції ;

утримання традиційних ринків збуту хімічної продукції та розширення їх як в Україні, так і в близькому та далекому зарубіжжі;

впровадження нових прогресивних технологій, у тому числі енергозберігаючих; проведення подальшої реструктуризації хімічних підприємств, підвищення рівня використання діючих потужностей;

скорочення витрат на виробництво хімічної продукції та зниження її собівартості шляхом звільнення від невиробничих витрат, виведення зі складу діючих безперспективних та застарілих виробництв, агрегатів, реконструкції та модернізації існуючих, будівництва та введення в дію нових сучасних технологій;

розширення асортименту та підвищення якості продукції;

підвищення завантаження діючих виробничих потужностей;

розширення асортименту випуску медичних препаратів.

Солевидобувна промисловість

Перспективи розвитку солевидобувної галузі області передбачають:

збільшення загальних обсягів виробництва солі по всіх основних асортиментних групах (приблизно у 2,5 рази);

збереження сталих позицій регіональних виробників в Україні як провідних у галузі (у межах 90-100 відс. виробництва);

зростання обсягів реалізації солі в результаті росту потреб у цій продукції хімічної промисловості України та країн СНД, виробництва мінеральних добрив для сільського господарства, протикригової обробки доріг, пом'якшення води для котелень і т. ін.;

зростання частки продукції, що відповідає європейським та світовим стандартам якості і споживання (зокрема, вакуум-вिवарювальної солі типу "Екстра");

зменшення негативних екологічних наслідків галузевого виробництва через освоєння та збільшення випуску упакованої солі (до 90-95 відс. загального обсягу);

розширення асортименту продукції у відповідності до вимог споживачів та медичних нормативів (з різними наповнювачами, насамперед, йоду).

Серед найбільш суттєвих проектів, що потребують науково-технічного забезпечення, слід визначити:

розробку та впровадження у виробництво видобувних комбайнів нового покоління, які мають кращі показники використання енергетичних ресурсів та забезпечують зростання продуктивності праці у 1,5-2 рази;

заміну фасувального обладнання на сучасне, що дозволить у 2,5-3 рази підвищити продуктивність праці на даному процесі, покращити якість продукції, знизити виробничі витрати;

проекування та будівництво підприємства з випуску таропакувальних матеріалів з поліетилену та поліпропілену, що буде суттєво впливати на зниження собівартості випуску продукції, створення нових робочих місць;

створення виробництва з випуску вакуум-вिवарювальної солі та фармакопейної солі. Це дозволить відмовитися від імпорту даного виду продукції;

вдосконалення організаційно-правових форм підприємств, формування сучасної корпорації, яка здатна успішно конкурувати на зовнішніх ринках.

Машинобудівний комплекс

У структурній перебудові промисловості, підвищенні її економічної ефективності, провідна роль належить машинобудуванню. Це обумовлює високі вимоги до розвитку економічного та науково-технічного потенціалу машинобудування з метою створення вискоелективних зразків техніки, економічних та екологічно чистих технологій.

Пріоритетними напрямками досліджень щодо розвитку галузі є:

інноваційні перетворення за рахунок розвитку науки, технологій, прискорення впровадження у виробництво науково-технічних розробок;

створення нового ресурсозберігаючого обладнання для задоволення потреб паливно-енергетичного комплексу, гірничорудної промисловості, гірничо-металургійної та вугільної галузей, залізничного транспорту;

створення сучасного устаткування для металургійної промисловості з метою організації виробництва високоефективних видів металопродукції та впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій;

налагодження виробництва конкурентоспроможних технологічних комплексів машин і обладнання для агропромислового комплексу, харчової та переробної промисловості;

модернізація виробництва з впровадженням нових прогресивних технологій, в тому числі енергозберігаючих, що дозволить збільшити коефіцієнт використання сировини та матеріалів, знизити енергоємність машинобудівного виробництва;

впровадження системи автоматизованого проектування;

сертифікація на зовнішньому ринку обладнання, що виготовляється у машинобудівній галузі;

подальша реструктуризація машинобудівних підприємств з консервацією та виведенням зі складу діючих безперспективних виробництв, агрегатів, устаткування, приведенням чисельності персоналу у відповідність до обсягів виробництва;

звільнення собівартості продукції від невикористаних витрат;

оздоровлення фінансового стану підприємств, в тому числі шляхом банкрутства та санацій;

впровадження інституціональних перетворень по формуванню ефективно діючої галузі;

продовження приватизації заводів вугільного машинобудування; фінансове оздоровлення підприємств; збільшення випуску гірничошахтного обладнання нового технічного рівня, насамперед, механізованих комплексів, прохідницьких комбайнів підвищеної продуктивності, які відповідають безпечним умовам праці у важких гірничо-геологічних умовах; вихід на нові ринки збуту;

реконструкція з урахуванням інноваційних перетворень у металургії існуючого та впровадження нового високоякісного обладнання та перспективних технологій для виробництва конкурентоспроможного обладнання для металургійних підприємств, у тому числі машин безперервного литва заготовок, прокатних станів, прокатних валків, високоякісних виробів на основі заготовок деталей з конструкційних, високолегованих і мало вуглецевих сталей, нарощування обсягів виробництва для забезпечення потреб внутрішнього ринку та розширення зовнішніх ринків збуту;

модернізація підприємств з оновленням і розширенням видів продукції, серійне освоєння виробництва нафтобензинових цистерн типу “Схід-Захід” для міжнародних перевезень, вагонів-цистерн, що забезпечують екологічний захист навколишнього середовища при проведенні зливоналивних операцій з бензином, а також ряду виробів, які відповідають вимогам міжнародних стандартів;

поглиблення конверсійних процесів, пошук можливого використання високих технологій для виготовлення ліквідної продукції загальнопромислового призначення, збільшення частки експорту за рахунок освоєння виробництва та продажу нових видів озброєння;

розробка та виготовлення енергозберігаючого обладнання з впровадженням у виробництво новітніх технологій.

Передбачається три етапи розвитку галузі:

перший етап (2002-2005 роки) – стабілізація фінансово-економічного стану підприємств за рахунок використання наявного науково-виробничого потенціалу і дії Закону України “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в

Донецькій області”, підвищення обсягів виробництва і реалізації продукції, закріплення на внутрішньому і зовнішньому ринках;

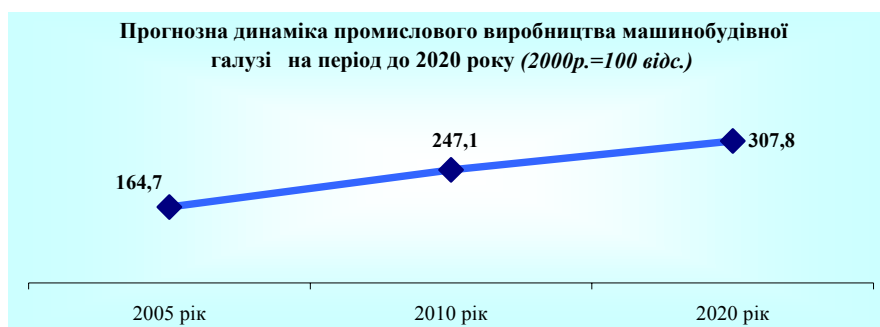
другий етап (2006-2010 роки) – науково-технічна перебудова виробництва з впровадженням нових технологій; зростання обсягів наукоємної продукції; створення нових конкурентоспроможних зразків техніки, формування попиту на неї і вихід на нові ринки збуту; підвищення якості та ефективності виробництва; вдосконалення механізму ціноутворення; впровадження системи автоматичного проектування;

третій етап (2011-2020 роки) – прискорений науково-технічний прогрес в машинобудуванні в напрямку, який дозволить досягти нового технологічного рубежу і створити принципово новий тип продукції.

На період 2002-2005 рр. середньорічні темпи зростання товарної продукції прогнозуються на рівні 110,5 відс. Обсяг виробництва на кінець періоду до рівня 2000 р. збільшиться на 64,7 відс.

На період 2006-2010 рр. середньорічні темпи зростання виробництва промислової продукції прогнозуються на рівні 108,3 відс. Обсяг виробництва на кінець періоду до рівня 2000 р. збільшиться майже у 2,5 рази.

На період 2011-2020 рр. середньорічні темпи зростання прогнозуються на рівні – 102,3 відс.

У 2020 р. обсяг виробництва машинобудівної продукції у 2 рази перевищить рівень 1990 р. і в 3 рази – рівень 2000 р.

Рівень використання промислових потужностей досягне 75-80 відс.

Частка машинобудування у загальному обсязі промислового виробництва області зросте – з 8 відс. до 16 відс.

Перспективні напрями науково-технічного розвитку машинобудування обумовлені пріоритетами розвитку галузей - споживачів машинобудівної продукції: металургійної, вугільної, енергетики, залізничного транспорту, а також тенденціями розвитку світової науки, техніки і технологій.

Розвиток машинобудування як інвестиційної галузі має забезпечити:

переорієнтацію галузей економіки Донецького регіону на використання вітчизняних високих технологій;

реалізацію стратегії розвитку паливно-енергетичного комплексу на новій технічній основі, вдосконалення процесу вуглевидобутку, використання альтернативних і відновлюваних джерел енергії, тощо;

впровадження у металургійному комплексі нових технологій виробництва високоякісних сортових сталей для вугільної, автомобільної, атомної та інших галузей промисловості;

технічне переозброєння самого машинобудівного комплексу на основі новітніх технологій й обладнання;

створення нетрадиційних для області виробництв з випуску радіоелектронної, електропобутової, вимірювальної техніки, приладів та засобів автоматизації;

технічне забезпечення розвитку виробництва товарів народного споживання.

Завдання науково-технічного забезпечення розвитку окремих галузей машинобудування обумовлюються специфічними потребами їх споживачів.

Для забезпечення підприємств чорної металургії – будівництво нових доменних печей та оснащення діючих сучасним обладнанням, створення завантажувальних приладів для доменних печей із збільшеним терміном служби, вироблення вдосконалених кисневих конвертерів *обсягом до 500 тонн*, що дозволить збільшити частку виробництва киснево-конвертерної сталі.

Для потреб прокатного виробництва – забезпечення створення нового обладнання: стани безперервної гарячої та холодної прокатки, напівбезперервні стани для виробництва *двогатових балок 600-700 мм*, середньосортні стани для виробництва тонколистових складних та простих профілів з приладами автоматичного контролю і термомеханічної обробки прокату в потоці.

Для потреб транспортної галузі – розроблення технології та **виробництво цистерн для нафтопродуктів вантажопідйомністю 120 тонн**, а також спеціальних цистерн для легкотвердіючих продуктів, аміаку, фосфору, порошкоподібних вантажів, харчових продуктів, ін.

В сфері вугільного машинобудування – розробка та освоєння нових машин і обладнання для безперервного поточного способу виїмки вугілля без постійної присутності людей в очисному вибої, нових комплексів обладнання з механізованим гідрофікованим кріпленням для гірничо-геологічних робіт; нових типів екскаваторів з підвищеним зусиллям копання, шахтних підйомних машин, пересувних дробильних агрегатів, шлакозбиральних машин, **високопродуктивних прохідницьких комбайнів з поліпшеними технічними параметрами енергоозброєння до 150-300 кВт, робочою швидкістю подачі 6-9 м/хв., продуктивністю до 4-12 тонн/хв.**; більш досконалих засобів для охорони праці і забезпечення техніки безпеки, приладів для пилоподавлення, індивідуального захисту та засобів боротьби з раптовими викидами вугілля і газу.

Науково-технічне забезпечення технічного переозброєння та реконструкції діючих машинобудівних виробництв концентруватиметься на таких напрямах:

автоматизація і механізація виробництва;

розробка і впровадження нових технологічних процесів;

зниження матеріалоємності і вдосконалення конструкційних матеріалів.

В сфері автоматизації і механізації машинобудівного виробництва основними напрямами є створення комплексно-механізованих цехів і дільниць, широке впровадження автоматичних, напівавтоматичних і поточно-механізованих ліній, промислових роботів, **обладнання з ЧПУ та гнучких автоматичних комплексів**; механізація допоміжних робіт, передусім, навантажувально-розвантажувальних та складських.

У ливарному виробництві - отримають розвиток нові способи плавлення металу в індукційних печах, електрошлакового лиття, використання металізованих окатишів, застосування порошкоподібних шлакостворюючих і легуючих елементів з вдуванням їх у ванну печі і в ківш, застосування вакуумних камер для розливання, тонкого фільтрування чорних металів і кольорових сплавів під час заливки ливарних форм з використанням волокнуватих кремнеземних матеріалів, освоєння технології отримання легованих чавунів з рівномірними властивостями, процесів тонкої фільтрації чавуну, впровадження нових

способів формовки в мірних пакетах, застосування стержневих сумішей, що твердіють в обладнанні.

У зварювальному виробництві машинобудівних підприємств здійснюватимуться заходи з розробки нових способів зварювання і зменшення деформації у поточному і механізованому рамно-тележному виробництві. Необхідно розробити апаратуру для механізованого неруйнуючого контролю зварювальних швів з використанням промислового телебачення, технологічні процеси електродугового зварювання в середовищі захисних газів, автоматичної наплавки, плазменної різки і зварювання деталей, засвоєння нових зварювальних матеріалів (активованого і порошкового дроту), застосування зварювально-клеючих конструкцій.

У механозбиральному виробництві – здійснюватиметься комплекс робіт з використання високопродуктивного спеціального та агрегатного обладнання, лезового інструменту з синтетичних надтвердих матеріалів, ультразвукової, електронно-променевої і лазерної обробки.

Для поточно-механізованих ліній у *ковальсько-штампувальному виробництві* - розроблюватимуться прогресивні технологічні процеси штампування і термообробки, холодного видавлювання, індукційного нагріву деталей під штамповку.

У термообробці - отримають розвиток роботи з цементації деталей у газоподібному карбюризаторі і рідких середовищах, малоокислюваного нагріву деталей в газополум'яних печах, термічна обробка в соляних ваннах.

Найважливішими завданнями науково-технічного забезпечення процесів, спрямованих на *зниження металоємності машин та обладнання*, є :

в сфері конструкторських робіт:

вдосконалення конструкцій машин та обладнання з метою зниження запасів міцності і поліпшення технологічності виготовлення вузлів та деталей;

застосування металопрокату поліпшеної якості з підвищеними механічними властивостями замість традиційних матеріалів;

впровадження у виробництво холодногнутих профілів з якісних марок сталі на заміну листового прокату звичайних марок сталі із застосуванням штамповки і наступної механічної обробки;

застосування періодичного і поперечно-гвинтового прокату;

застосування зносо- і корозійностійких сталей для виробів, працюючих в агресивних середовищах;

застосування замінників металопрокату;

в сфері впровадження нової техніки і прогресивних технологій :

скорочення механічної обробки деталей за рахунок розширення сортаменту металопрокату;

заміна виготовлення деталей вільним куванням на штампування;

виготовлення поковок і штамповок підвищеної точності;

застосування холодного об'ємного штампування, висадки та видавлювання деталей;

вдосконалення розкрою листового та сортового прокату на основі застосування ЕОМ;

впровадження процесу безоблойного штампування;

розширення сфери використання ділових відходів.

Потребує наукового забезпечення вирішення проблем:

пожвавлення внутрішнього інвестиційного попиту галузей - споживачів продукції машинобудування;

створення стабільного регіонального ринку збуту продукції машинобудування;

стимулювання оновлення продуктової структури виробництва;

прискорення процесів ресурсозбереження та екологізації;

перетворення фінансових ресурсів у реальні виробничі інвестиції;

удосконалення організаційно-економічних механізмів управління машинобудівними підприємствами;

впровадження досягнень сучасного менеджменту, в першу чергу, стратегічного, з урахуванням досвіду розвинених країн .

Важливою проблемою галузі є сертифікація вироблюваного обладнання на зовнішньому ринку. Програми з цього питання мають ВАТ "Азов", ЗАТ "НКМЗ", Сніжнянський машзавод, ВАТ "Донецький завод високовольтних опор", ВАТ "Словважмаш".

Підприємства ВПК орієнтуватимуть свою роботу на поглиблення конверсійних процесів, пошук можливого використання високих технологій для виготовлення ліквідної продукції загальнопромислового призначення, вирішуватимуться питання щодо скорочення мобілізаційних потужностей та резервів. Для нерентабельних підприємств галузі особливо доцільними є консервація і звільнення від діючих безперспективних виробництв, агрегатів, обладнання, звільнення собівартості продукції від невиробничих витрат, приведення чисельності персоналу у відповідність до обсягів виробництва. У окремих випадках проблема підвищення ефективності виробництва буде вирішуватись шляхом банкрутства та санацій.

Науково-технічний розвиток підприємств спеціального машинобудування до 2020 р. передбачає впровадження нових конкурентоспроможних технологій, реконструкцію та технічне переоснащення підприємств, покращення якості вироблюваної продукції, впровадження нових прогресивних форм та методів управління, пошук нових ринків збуту продукції військово-промислового комплексу, звільнення від об'єктів соціальної інфраструктури, вдосконалення механізму ціноутворення, зниження витрат на виробництво, особливо на енергоносії, залучення інвестицій та інвесторів, подальша конверсія з переходом на конкурентоспроможні товари народного споживання з застосуванням нових досліджень та розробок військово-промислового комплексу, впровадження підприємствами радіоелектроніки нових розробок спеціальної радіоелектронної техніки високого технічного рівня, аналоги яких відсутні у закордонних країнах, освоєння сільськогосподарської техніки та запчастин до неї.

Металургійне машинобудування (третина загального обсягу виробництва машинобудування області) визначає економіку машинобудування області і займає вагомі позиції на ринках країн СНД та дальнього зарубіжжя. Провідні підприємства галузі - ЗАТ "Новокраматорський машинобудівний завод", ВАТ "Азовмаш", ВАТ "Старокраматорський машинобудівний завод", ВАТ "Слов'янський завод важкого машинобудування".

Враховуючи тенденції розвитку світової металургії, підприємства металургійного машинобудування забезпечуватимуть потреби внутрішнього ринку та розширюватимуть зовнішні ринки збуту, а тому мають нарощувати обсяги виробництва, впроваджувати прогресивні технології та продуктивне обладнання, системи автоматичного проектування.

Ці заводи і надалі прийматимуть активну участь у реалізації Закону України “Про спеціальні економічні зони і спеціальний режим інвестиційної діяльності на території Донецької області”.

Підгалуззю вугільного машинобудування – більш як 30 підприємств (основні: ВАТ “Дружківський машинобудівний завод”, ВАТ “Горлівський машинобудівний завод”, ВАТ “Донецькгірмаш”, ВАТ “Новгородський машинобудівний завод”, ВАТ “Макіївський завод шахтної автоматики”, ВАТ “Артемівський машинобудівний завод “Победа труда”, ЗАТ “Артемівський машинобудівний завод “Вістек” виготовляється практично все обладнання для забезпечення повного технологічного циклу видобування вугілля та інших корисних копалин. Завданням на перспективу є освоєння нового високопродуктивного і надійного обладнання. На виконання програми наукових розробок необхідно фінансування з централізованих джерел у розмірі 177 млн. грн., з яких на першому етапі (2001 - 2005 р. м.) необхідно 71 млн. грн. З цих коштів 90 відс. має бути направлене на виготовлення дослідних зразків перспективної техніки.

До 2020 р. на підприємствах галузі створюватимуться та освоюватимуться базові моделі техніки для потокового видобутку вугілля: стругові та комбайнові комплекси, виїмочні агрегати з проектним навантаженням 2,5 - 10 тис. т. на добу, транспортна техніка для реалізації цих навантажень на перспективних шахтах, а також обладнання, що забезпечуватиме безпечну працю шахтарів.

Основними напрямками науково-технічного розвитку підгалузі енергетичного та електротехнічного машинобудування до 2020 р. буде зниження витрат на паливно-енергетичні ресурси, впровадження нових технологій, реконструкція та технічне переобладнання підприємств, покращання якості продукції, передача об’єктів соціальної сфери на баланс органів місцевого самоврядування, зниження обсягів бартеризації та взаємозаліків, вдосконалення механізму ціноутворення, розробка та освоєння електротехнічного обладнання нової серії напругою 1140 Вт, впровадження на підприємствах галузі автоматизованих ліній з виготовлення вибухозахищеного обладнання, розробка та впровадження технічних засобів для перевodu систем електропостачання струмоприймачів енергомістких підприємств ПЕК та металургійної промисловості з напруги 380 Вт на напругу 660 Вт із тими ж кабельними мережами, зменшення матеріалоемності та трудоемності вибухозахищених виробів за рахунок застосування нових матеріалів, мікроелектронної та вакуумної бази, нетрадиційних видів вибухозахисту, економії електроенергії та ресурсозбереження у сфері виготовлення та експлуатації вибухозахищеного електрообладнання за рахунок підвищення напруги в гірничошахтних електричних мережах.

За умови активізації інвестування машинобудування у зв’язку з реалізацією закону щодо територій пріоритетного розвитку, на перспективу основні обсяги фінансування передбачаються за рахунок вітчизняних інвесторів та власних коштів підприємств.

Агропромисловий комплекс

Головною метою розвитку агропромислового виробництва в Донецькій області є розбудова конкурентоспроможного аграрного сектора шляхом створення умов для прискореного розвитку ефективного підприємництва

Основними цілями розвитку аграрного сектора регіону є:

підвищення зайнятості, рівня оплати праці, поліпшення умов життя сільського населення;

створення сприятливого економічного середовища для забезпечення стабільності та ефективності розвитку агробізнесу;

підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного агропромислового сектора на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Стратегічні завдання на перспективу:

здійснення заходів щодо оптимізації територіального розміщення сільськогосподарського виробництва, землекористування та посилення охорони земельних ресурсів;

створення цивілізованого ринку землі та майна як правової основи для залучення інвестицій в аграрний сектор;

запровадження системи іпотечного кредитування з метою забезпечення довгострокових вкладень у сільськогосподарське виробництво;

модернізація та екологізація виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та продовольства, забезпечення продовольчої безпеки;

збільшення обсягів та підвищення ступеню промислової переробки сільськогосподарської сировини;

забезпечення підвищення життєвого рівня сільського населення як основи поліпшення демографічної ситуації та розвитку трудового потенціалу.

Стратегічною ціллю аграрної політики є забезпечення продовольчої безпеки населення області шляхом організації економічно ефективного агропромислового виробництва із застосуванням новітніх технологій, високоякісних сортів (гібридів) рослин і порід тварин, поглиблення ступеня переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, забезпечення прискореного розвитку харчової та переробної промисловості, максимально можливого наповнення внутрішнього ринку високоякісними товарами агропромислового комплексу власного виробництва.

Це буде досягатися за рахунок створення умов для вільного вибору виду виробничої діяльності, формування ринків землі, продовольства і матеріальних ресурсів, розвитку інфраструктури аграрного ринку, активізації інвестиційної діяльності, проведення активної соціальної політики на селі і політики протекціонізму на внутрішньому споживчому ринку.

Однією з головних задач, яку необхідно вирішити при досягненні стратегічної цілі, є доведення рівня споживання населенням області основних продуктів харчування до раціональних (фізіологічних) норм.

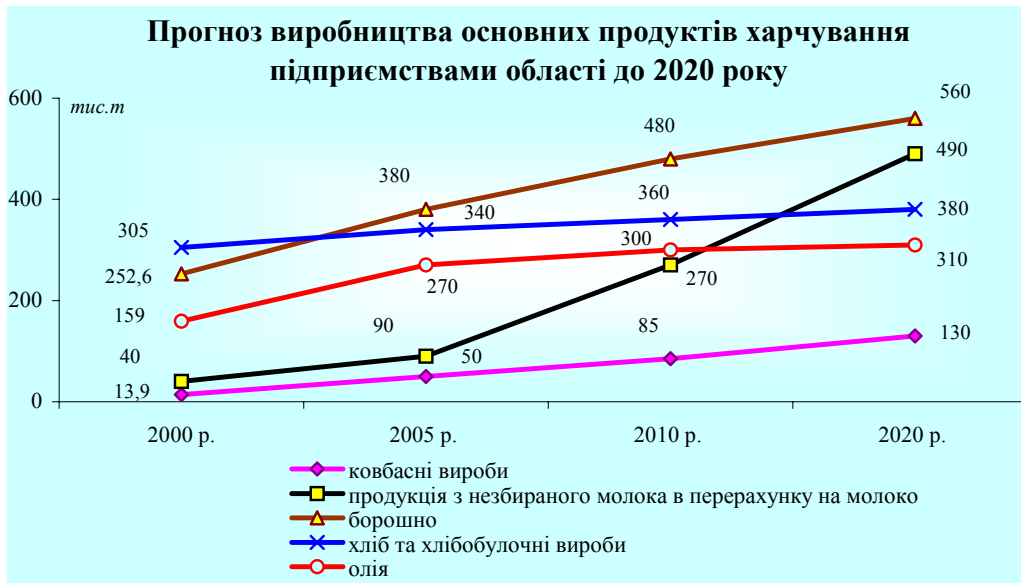
Для цього передбачається:

щорічно нарощувати сільським господарством обсяги виробництва, які в 2020 р. мають скласти по м'ясу (вирощування) 310 тис.т (60 відс. від потреби), молоку – 1170 тис.т (60 відс.), яйцям – 1350 млн.штук (100 відс.), овочам – 800 тис.т (100 відс.), картоплі – 800 тис.т (100 відс.), плодам і ягодам – 250 тис.т (66 відс.), продовольчому зерну – 750 тис.т (100 відс.);

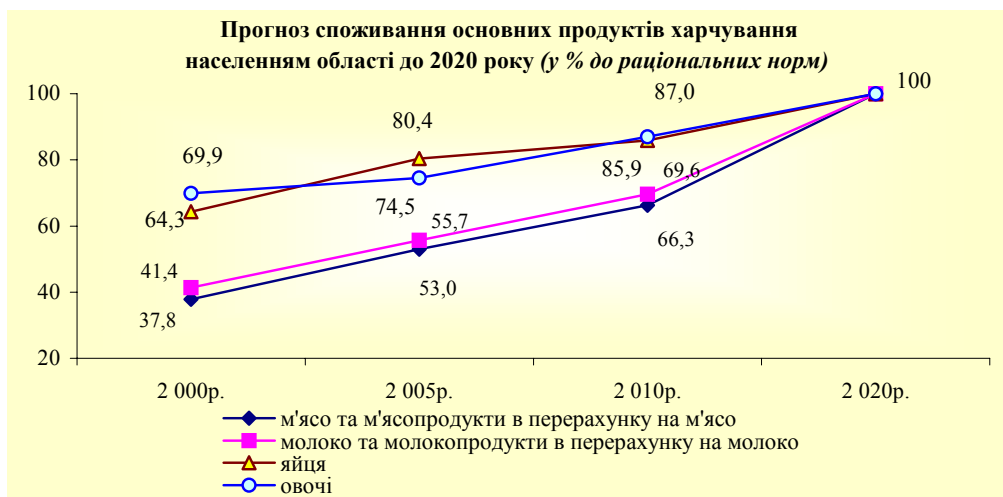
забезпечити харчовою та переробною промисловістю переробку сировини у повному обсязі;

удосконалити міжрегіональні відносини у напрямку додаткового наповнення продовольчого ринку області необхідними товарами;

створити необхідні умови для динамічного зростання рівня реальних доходів населення.

За умов ефективного розвитку агропромислового комплексу, вжиття заходів щодо додаткового наповнення продовольчого ринку необхідними товарами та підвищення платоспроможності громадян рівень споживання населення області основних продуктів харчування у 2020 році досягне фізіологічних норм.

Пріоритетними напрямками розвитку АПК є:

ефективне використання новітніх розробок у сфері агротехніки, біотехнології та агроекології;

усебічна раціоналізація аграрного природокористування, що дозволить істотно знизити природо-, фондо- і енергоємність агропродовольчої продукції, підвищити її конкурентоспроможність.

Для створення інституціональних, організаційних та економічних умов, які сприятимуть стійкому розвитку агропромислового комплексу необхідно:

забезпечення рівності умов розвитку різних форм власності та господарювання в аграрному секторі економіки області;

формування необхідної інфраструктури, яка дозволить розширити систему банківських послуг для сільгосптоваровиробників, у тому числі земельного та іпотечного кредитування;

введення авансової форми розрахунків за сільськогосподарську продукцію, що постачається в регіональні фонди, яка забезпечить сільгосптоваровиробникам повернення коштів, витрачених на виробництво;

забезпечення функціонування оптових продовольчих ринків, ярмарок;

формування державної системи страхування врожаю сільськогосподарських культур;

створення інформаційно-маркетингової системи в сільськогосподарських районах області.

Становлення та подальший розвиток сільськогосподарського виробництва повинно відбуватися як завдяки стабільному нарощуванню обсягів виробництва в сільськогосподарських підприємствах, так і підвищенню ролі особистих підсобних господарств населення.

Рослинництво

У галузі необхідна адаптація структури посівних площ до кон'юнктури ринку, організація виробництва сортового насіння на промисловій основі, вирощування сільськогосподарських культур по новим інтенсивним технологіям, дотримуючись науково-обґрунтованих норм внесення мінеральних і органічних добрив.

Землеробство

Стратегічними напрямками удосконалення землекористування є:

комплексний науково обґрунтований підхід до процесів використання, збереження та відтворення родючості сільськогосподарських угідь, здійснення збалансованих землемеліоративних і землеохоронних заходів з урахуванням особливостей природнокліматичних зон;

встановлення оптимального співвідношення між категоріями земель і видами угідь шляхом поступового скорочення розораності території до екологічно-обґрунтованих меж. Поетапне вилучення з інтенсивного обробітку 205 тис. га деградованих земель, крутосхилів, ерозійно небезпечних ділянок, які в подальшому використовувати під лісонасадження (10 тис. га), сіножаті (45 тис. га), пасовища (150 тис. га);

впровадження технологій, що сприяють збереженню та відтворенню родючості ґрунту.

Меліорація земель

Меліорація земель є головним чинником інтенсифікації сільського господарства, важливою складовою забезпечення сталого виробництва сільськогосподарської продукції, особливо в роки з несприятливими погодними умовами.

Пріоритетними завданнями, які сприятимуть підвищенню ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні області, зменшенню залежності сільськогосподарського виробництва від несприятливих природнокліматичних умов є:

комплексна реконструкція і модернізація існуючих зрошувальних і осушувальних систем;

будівництво більш удосконалених систем зрошення з впровадженням водо- і енергозберігаючих технологій;

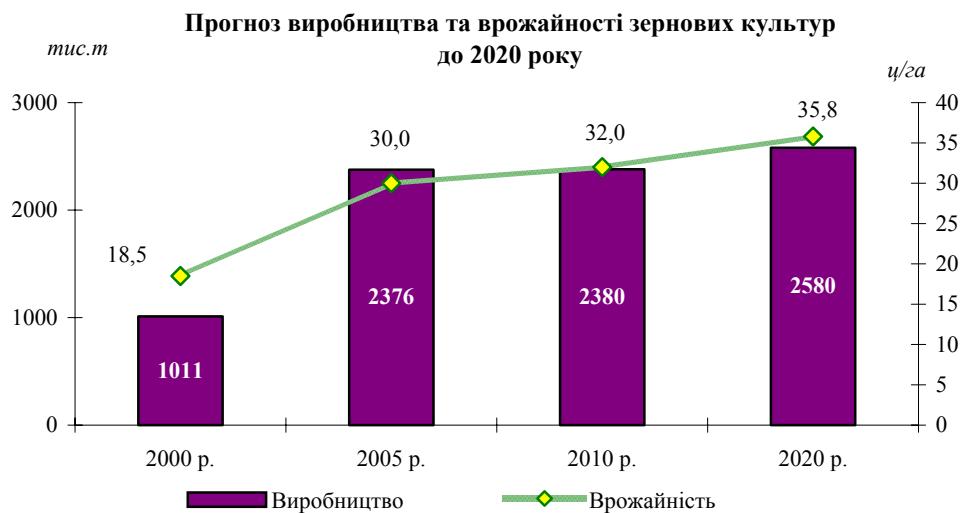
впровадження інженерно-меліоративних заходів по боротьбі з водяною та вітровою ерозією зрошуваних земель.

До 2020 р. прогнозується збільшення площі зрошуваних земель на 20 тис. га (15 відс.).

Зернове господарство

Шляхами подальшого розвитку зернового виробництва є:

- стабілізація посівних площ зернових культур (47-48 відс. ріллі);
- застосування сучасних ресурсозберігаючих технологій, адаптованих до конкретних ґрунтово-кліматичних умов;
- впровадження у виробництво нових інтенсивних сортів озимої пшениці;
- впровадження системи захисту від шкідників, хвороб і бур'янів, що базується на раціональному використанні агротехнічних, хімічних, біологічних та інших прийомів;
- використання мінеральних добрив шляхом цільового локального внесення, а також регуляторів росту рослин, мікробіологічних препаратів.

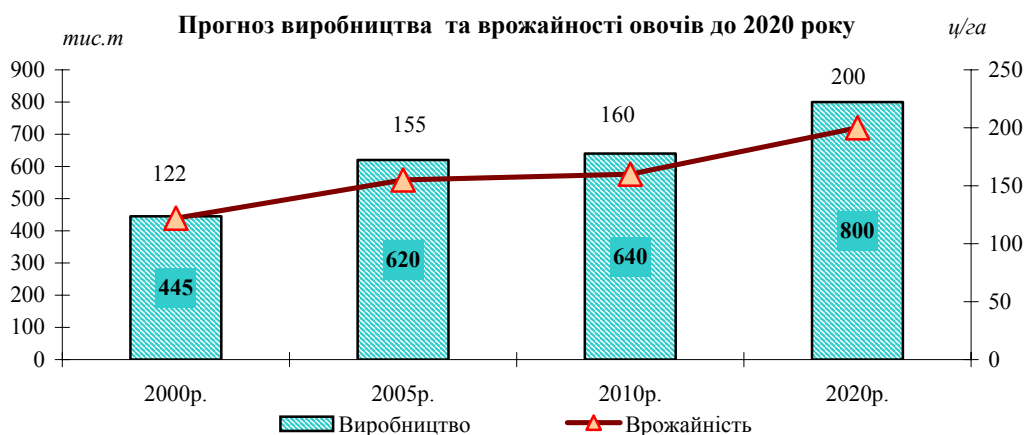

Виробництво технічних культур передбачає:

- доведення питомої ваги посівних площ соняшника до гранично допустимих норм у структурі посівних площ (12 відс.);
- підвищення врожайності за рахунок впровадження нових сортів і гібридів вітчизняної і закордонної селекції.

Виробництво овочів

Передбачається забезпечити населення області овочевою продукцією, згідно фізіологічних норм споживання, за рахунок вирощування їх у приватних підсобних господарствах населення, спеціалізованих господарствах.

Основні напрями становлення галузі овочівництва:

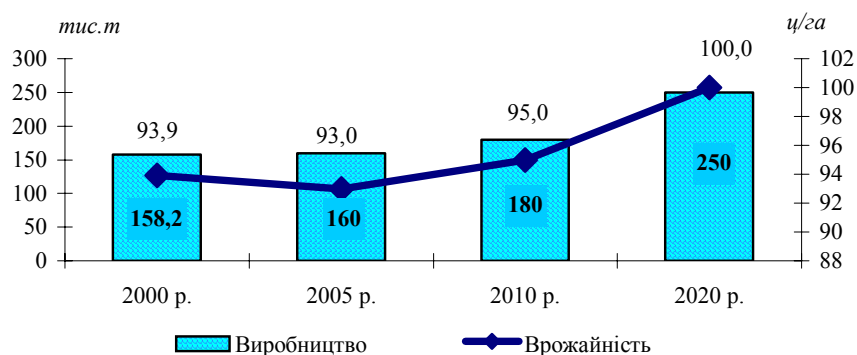
відродження спеціалізованих овочівницьких господарств;

збільшення в 2 рази в сільськогосподарських підприємствах зрошуваної площі овочевих культур;

розвиток вітчизняного виробництва засобів механізації для вирощування овочевих культур.

Виробництво плодів і ягід

Прогноз виробництва та врожайності плодів та ягід до 2020 року

Інтенсивне ведення садівництва і виноградарства повинне розвиватися за наступними напрямками:

відродження спеціалізованих садівничих господарств;

впровадження у виробництво природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій вирощування садів інтенсивного типу, у тому числі з мінімальним передплодоносним періодом;

удосконалення і впровадження у виробництво технологій мікроклонального розмноження і вирощування якісного садівного матеріалу плодових і ягідних культур високих селекційно-санітарних категорій;

розробка нових сортотіщепних комбінацій плодових культур, найбільш продуктивних і стійких проти несприятливих погодних умов;

впровадження імунних сортів, стійких до хвороб, особливо до борошнистої роси та парші;

будівництво високоефективного краплинного зрошення, яке дає змогу зрошувати безпосередньо кореневу систему рослин.

Тваринництво

Розвиток виробництва тваринницької продукції буде здійснюватися за рахунок інтенсивного відродження галузі, що передбачає впровадження новітніх технологій та сучасних форм організації виробництва, удосконалення зооветеринарного та племінного обслуговування тваринництва й птахівництва в господарствах різних форм власності, створення сталої кормової бази.

Основними напрямками ефективного розвитку галузі є:

глибока спеціалізація сільгосп підприємств відносно характеру продукції, що виробляється, та інтеграція з підприємствами переробної промисловості;

удосконалення організації відтворення стада, шляхом використання досягнень селекції та генетики, нових біологічних методів якісного поліпшення стада;

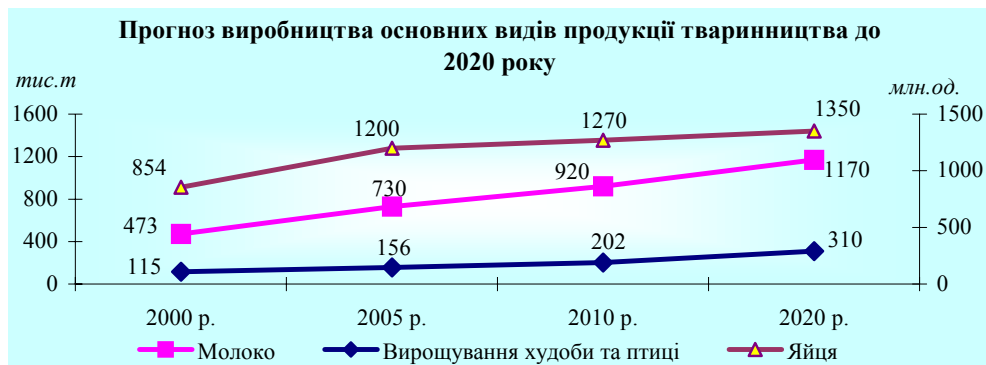
модернізація виробництва та технологічного устаткування на товарних фермах;

створення у фермерських господарствах тваринницьких ферм з повною механізацією та електрифікацією виробничих процесів;

створення пунктів штучного запліднення для обслуговування худоби у населення;

розвиток наявних племінних комплексів по відтворенню і вирощуванню батьківських стад кросів птиці з використанням ефективних технологій вирощування товарної племінної птиці, що відповідають світовим стандартам;

поглиблення промислової переробки м'яса з впровадженням безвідходних технологій.

Обсяги виробництва продукції тваринництва, які будуть досягнуті у 2020 р. забезпечать потребу населення області згідно фізіологічних норм по м'ясу на 60 відс., молоку – на 58 відс., яйцям – 100 відс.

Рибне господарство

Одним із головних завдань стабілізації та подальшого розвитку рибництва є підвищення ефективності використання біологічних ресурсів внутрішніх водоймищ та басейну Азовського моря.

Розвиток рибного господарства здійснюватиметься в напрямках:

підвищення ефективності функціонування водних екосистем з максимальним використанням їх продукційних можливостей;

реконструкція іхтіокомплексів з введенням у ставове рибництво поряд з традиційною полікультурою (короп та різні рослиноїдні риби) нових цінних об'єктів аквакультури (піленгас, сом, судак, щука, деякі види осетроподібних риб);

реабілітація Азовського моря, підвищення його рибопродуктивності, раціональне екологічно безпечне та економічно обґрунтоване використання рибних запасів;

збільшення обсягів виробництва якісного посадкового матеріалу;

впровадження заходів щодо поліпшення умов природного нересту.

Це дозволить вирішити проблему забезпечення населення області рибопродукцією згідно фізіологічних норм споживання на 70 відс.

Кормовиробництво

Створення стабільної кормової бази здійснюватиметься завдяки:

відновленню роботи комбікормової промисловості та її переорієнтації на випуск переважно преміксів, кормових домішок та спецкомбікормів;

вдосконаленню структури кормовиробництва;

впровадженню найбільш раціональних методів збирання і збереження кормів із застосуванням енергозберігаючих технологій;

ефективному використанню природних кормових угідь;

збільшенню площі культурних пасовищ і їх продуктивному використанню.

Ефективне використання природних кормових угідь дасть можливість забезпечити потребу в зеленій масі та сінні на 80 відс.

Ветеринарне обслуговування

Шляхи удосконалення ветеринарного обслуговування:

розвиток виробництва ветеринарних препаратів, використовуючи потужності вітчизняних підприємств;

вдосконалення системи профілактики хвороб тварин;

сприяння розвитку приватного підприємництва у ветеринарному обслуговуванні для організації ветеринарного сервісу, спрямованого на вирішення проблем по профілактиці та лікуванню захворювань тварин.

Матеріально-технічне забезпечення

Система матеріально-технічного забезпечення агропромислового комплексу спрямовуватиметься на відтворення і розвиток матеріально-технічної бази, комплексну механізацію та автоматизацію технологічних процесів.

Для зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств передбачається:

постачати щорічно сільськогосподарським товаровиробникам машини і устаткування для відтворення машинно-тракторного парку на рівні технологічного оснащення, що дозволить довести коефіцієнт оновлення машинно-тракторного парку до нормативного – 1 (10 відс.);

розширити систему лізингу сільськогосподарської техніки;

сформувати ринок конкурентоспроможних вітчизняних матеріально-технічних ресурсів (мінеральних добрив, засобів захисту рослин, сільськогосподарської техніки тощо);

залучити промислові підприємства до випуску високопродуктивної сільськогосподарської техніки та запасних частин до неї;

створити широку мережу машинно-технологічних станцій, пунктів прокату сільськогосподарської техніки і сервісних центрів по її обслуговуванню.

Кадрова політика

Ефективна система підготовки кадрів для АПК є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності продукції сільського господарства і її виходу на світовий ринок. В основу кадрового забезпечення АПК буде включено:

удосконалення системи підготовки фахівців масових професій (механізаторів широкого профілю, птахівниць та інших) у зв'язку з постійною модернізацією техніки та устаткування;

розширення інтеграції науково-дослідних і навчальних процесів.

Соціальне відродження села

Перетворення в агропромисловому комплексі матимуть позитивні наслідки при умові їх соціальної спрямованості, поліпшення життєвого середовища на селі.

Стратегічні соціальні цілі аграрних трансформацій передбачать:

створення умов для продуктивної зайнятості і збільшення доходів сільського населення;

поліпшення матеріального становища і підвищення престижу сільської інтелігенції;

підсилення соціального захисту найуразливіших верств сільського населення;

забезпечення стабільного функціонування, розвитку і підвищення рівня соціальної інфраструктури (освіта, охорона здоров'я, культура, побутові послуги);

надання сільському населенню пільгових можливостей для одержання освіти і підвищення рівня кваліфікації.

Створення комфортного життєвого середовища, належних умов праці забезпечуватиметься шляхом:

реалізації програм водо-, газо-, енергопостачання сільських населених пунктів;

сприяння розвитку індивідуального будівництва, в тому числі пільгового молодіжного будівництва на селі.

Харчова та переробна промисловість

Харчова та переробна промисловість працює безпосередньо на споживача, задовольняючи життєво необхідну потребу населення в продуктах харчування, а також забезпечує швидкий оборот капіталу та значні валютні надходження.

Однією з основних соціально-економічних задач розвитку галузі є стабілізація і забезпечення зростання обсягів виробництва, що в свою чергу сприятиме підвищенню рівня задоволення потреб населення області за рахунок власних джерел і збільшення експорту продукції. Для цього рівень використання виробничих потужностей повинен досягти 80-100 відс.

Основними пріоритетними напрямками по стабілізації і подальшому розвитку галузі є:

впровадження у виробництво вискоєфективного вітчизняного конкурентоспроможного устаткування для підприємств харчової і переробної промисловості з використанням існуючих потужностей вітчизняного харчового машинобудування;

продовження роботи по залученню інвестицій для проведення реконструкції і технічного переоснащення виробництв, впровадження новітніх технологій і удосконалення маркетингової політики;

підвищення конкурентоспроможності харчових продуктів на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок зниження собівартості, поліпшення якості і зовнішнього оформлення продукції;

створення на кожному підприємстві чіткої системи виробничого контролю якості, яка повинна бути сертифікована уповноваженим на те органом;

створення галузевих систем контролю основних екологічних показників, а також розробка методології оцінки екологічної безпеки виробництва;

подальший розвиток інтегрованих структур, до складу яких повинні увійти переробні, сільськогосподарські, торговельні підприємства, організації матеріально-технічного забезпечення і збуту продукції;

створення оптових ринків продовольства, розширення мережі фірмової торгівлі;

поновлення традиційних і освоєння нових зовнішніх ринків збуту продукції.

Крім цього, в **борошномельно-круп'яній, хлібопекарній, макаронній галузях** передбачається:

впровадження новітніх технологій, які дозволять поліпшити використання зерна і підвищити вихід за рахунок багатосортових помолів пшениці;

збільшення випуску борошна з вітамінами та іншими добавками, дієтичних сортів хліба і хлібобулочних виробів, розширення асортименту продукції з житнього хліба;

в кондитерській галузі:

розробка і впровадження у виробництво новітніх технологій і рецептур харчової продукції лікувально-профілактичного призначення;

в м'ясній і молочній галузях:

створення науково обґрунтованих технологій виробництва продукції з використанням різних смакових добавок, з урахуванням фізіологічної потреби організму різних груп населення;

розширення виробництва продукції з тривалим терміном зберігання;

максимальна переробка всіх складових частин молока;

широке застосування новацій в області розфасовки та пакування.

Довготермінові заходи науково-технічного забезпечення агропромислового комплексу мають прискорити його самодостатній, стійкий і динамічний розвиток та виконання основних економічних і соціально-екологічних вимог.

Основними цілями перспективного науково-технічного розвитку виробництва в агропромисловому комплексі області є:

насичення продовольчого ринку регіону основними продуктами харчування місцевих виробників при оптимальному співвідношенні "ціна-якість";

забезпечення продовольчої безпеки держави в цілому у межах виконання державного замовлення по агропромисловій спеціалізації в регіоні;

розвиток конкурентоздатних переробних виробництв на основі ресурсозберігаючих технологій;

підтримка соціального балансу;

забезпечення ефективності господарювання підприємств різних форм власності переробної галузі агропромислового комплексу регіону.

Пріоритетні напрями наукового забезпечення розвитку агропромислового комплексу будуть зорієнтовані на подолання організаційно-економічних проблем, серед яких :

незбалансованість розвитку окремих структурних складових багатогалузевого агропромислового комплексу (виробництво засобів виробництва та виробничо-технічних послуг для сільського господарства; виробництво сільськогосподарської продукції; переробка сільгосппродукції та виробництво продуктів харчування; інфраструктурне забезпечення);

різке зменшення сировинної бази у харчовій промисловості;

низький рівень техніко-технологічної оснащеності переробного виробництва, обумовлена цим його значна ресурсоемність та недостатня конкурентоспроможність;

відтік фінансових коштів і кваліфікованих кадрів;

деформованість системи господарських відносин між виробниками сировини і переробними підприємствами;

недостатній рівень технології та якості на переробних підприємствах, що утворені безпосередньо сільгоспвиробниками;

хронічна збитковість та банкрутство господарств суспільного сектора сільгоспвиробництва;

відставання земельної реформи та відсутність ефективних структур господарювання;

"прихований" диспаритет цін між сферами агропромислового комплексу ;

відсутність розвинутого ринку землі;

податковий і кредитний тиск на сільськогосподарських товаровиробників.

Основними завданнями науково-технічного забезпечення розвитку агропромислового комплексу області на перспективу є:

обґрунтування вибору ефективних організаційно-правових форм економічного розвитку агропромислового комплексу регіону та використання прогресивних засобів організації виробництва і господарювання;

розробка пропозицій з удосконалення механізму взаємозв'язку економічних інтересів господарств з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції на засадах поглиблення інтеграції.

обґрунтування заходів щодо оптимального співвідношення темпів інноваційного розвитку сфер агропромислового комплексу та збалансованого забезпечення їх інвестиційними ресурсами на основі використання балансових моделей і сучасних інформаційних технологій;

формування умов підтримки пропорційності внутрішньогалузевого балансу виробництва та переробки сільськогосподарської продукції з урахуванням особливостей здійснення відтворювальних та інтеграційних процесів у трансформаційний період;

розробка пропозицій щодо застосування оптимального співвідношення економічних та адміністративних методів в управлінні агропромислового комплексу регіону на основі організації моніторингу економічної та соціальної сфер, прийнятих управлінських рішень;

розробка концепції та методологічних основ формування моделі оптимального розподілу пільгових кредитів, експортних субсидій, а також контролю за виробництвом і підтримкою цін на регіональному рівні.

Транспорт та зв'язок

Наукове забезпечення розвитку галузі визначає шляхи створення ефективного транспортного комплексу, надійне функціонування якого є необхідною передумовою для стабілізації та подальшого розвитку економіки області, який, з урахуванням конкурентних переваг географічного розташування регіону, сприятиме подальшому розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

Пріоритетними напрямками подальшого розвитку транспортного комплексу є:

модернізація, оновлення рухомого складу на основі розвитку вітчизняного транспортного машинобудування;

впровадження інтермодальних (змішаних) перевезень;

створення передумов для фінансового оздоровлення підприємств транспорту;

збільшення видів та обсягів транспортних послуг, підвищення їх якості;

впровадження нових принципів організації та управління транспортним процесом шляхом широкого використання високоефективних інформаційних технологій і маркетингу в обслуговуванні споживачів транспортних послуг;

підвищення ефективності управління державною власністю підприємств транспортного комплексу;

забезпечення ефективної взаємодії усіх видів транспорту з метою раціонального використання потужностей усіх складових транспортної інфраструктури регіону, зменшення сукупних транспортних витрат і на цій основі підвищення конкурентоспроможності українських перевізників на зовнішніх і внутрішніх ринках транспортних послуг;

поліпшення транспортної інфраструктури та комунікаційних систем із забезпеченням розвитку системи транспортних коридорів та сервісного обслуговування, інформативних послуг;

залучення інвестицій для структурної перебудови виробничого, технологічного і соціального розвитку підприємств транспорту, модернізації та оновлення рухомого складу;

активізація будівництва високоякісних шляхів автомобільного сполучення;

забезпечення регулярної перепідготовки і підвищення кваліфікації керівників, інших працівників транспортних підприємств у відповідності до українських і міжнародних стандартів;

формування здорової конкуренції на ринку транспортних послуг серед перевізників усіх форм власності, в першу чергу, на пасажирських;

прийняття участі у реалізації проекту з випуску нового українського автобусу "Богдан", розробленого Черкаським авторемонтним заводом.

Розвиток транспортного комплексу на період до 2020 р. передбачається здійснити у 3 етапи.

На першому етапі (2002-2005 роки) – забезпечення безперебійного і безпечного функціонування транспортного комплексу, в тому числі поповнення до мінімально необхідних розмірів пасажирського рухомого складу, особливо міського і приміського сполучень, підвищення надійності залізничних колій, розширення електрифікації залізниць і концентрація перевезень на електрифікованих напрямках.

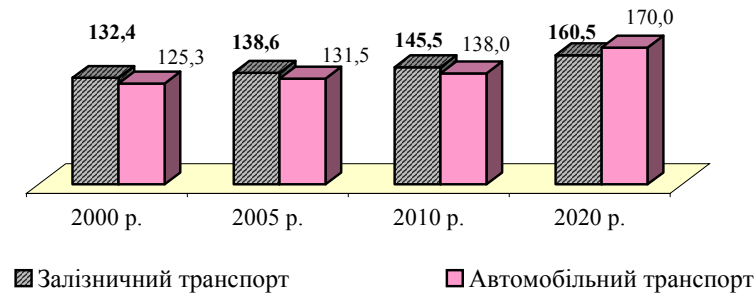
На другому етапі (2006-2010 роки) – збільшення обсягів перевезень вантажів відповідно до росту обсягів промислового виробництва, створення резервних можливостей для гнучкого реагування на зміну структури вантажних і пасажирських перевезень залежно від ринкової кон'юнктури.

На третьому етапі (2011-2020 роки) – завершення програми технічної модернізації транспортного комплексу на базі оснащення його новими типами рухомого складу, комп'ютеризації управління, механізації та автоматизації вантажних операцій.

Вжиті на транспортному комплексі заходи щодо його розвитку дозволять з урахуванням перспектив розвитку економіки області досягти збільшення обсягів вантажоперевезень усіма видами транспорту.

За двадцятиріччя на Донецькій залізниці передбачається досягти зростання обсягів перевезень вантажів на 21,2 відс., або на 28,1 млн. т (щорічно в середньому на 1,0 відс.).

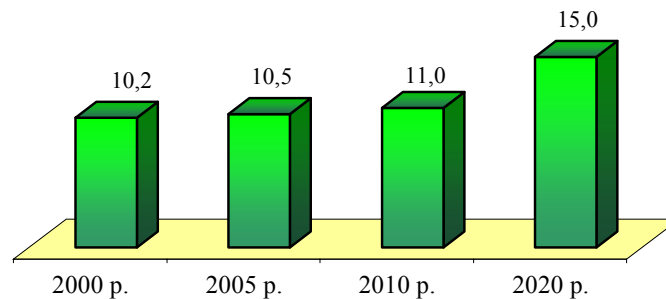
Прогнозні показники обсягів вантажних перевезень, млн.т

На автомобільному транспорті обсяги перевезень вантажів планується довести до 170 млн. т у 2020 р. з щорічним їх зростанням в середньому на 1,5 відс.

Обсяги вантажопереробки Маріупольським державним морським торговельним портом щорічно будуть зростати в середньому на 2 відс. і у 2020 р. досягнуть 15 млн.т.

Прогнозні показники обсягів вантажопереробки, млн.т

Збільшення обсягів пасажирських перевезень усіма видами транспорту передбачається, передусім, за рахунок поступового підвищення життєвого рівня населення, значного поліпшення якості транспортного обслуговування, зростання комфортності пасажироперевезень, розширення транспортних зв'язків шляхом відкриття нових маршрутів.

Науково-дослідне супроводження процесів, пов'язаних із визначенням перспектив розвитку транспорту та зв'язку, передбачає:

визначення транспортних транзитних і регіональних мереж транспорту та створення транспортної інфраструктури на території області;

узгодження напрямків розвитку локальних і магістральних мереж України;

створення систем моніторингу та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності роботи транспортних мереж області із вантажних та пасажирських перевезень;

здійснення досліджень щодо створення засобів із транспортування великотоннажних, включаючи спеціалізовані продуктів.

Інформаційні технології

Цілі та пріоритетні завдання :

розвиток та модернізація телефонних мереж загального користування з використанням сучасного обладнання, у т.ч. вітчизняного виробництва;

розвиток сучасної телекомунікаційної інфраструктури; розбудова транспортної мережі зв'язку та участь у міжнародних проектах будівництва волоконно-оптичних ліній зв'язку;

впровадження нових мережних технологій та розвиток найбільш прибуткових сегментів ринку послуг зв'язку;

створення належних економічних, правових та інших умов для забезпечення широкого доступу громадян, навчальних закладів, наукових та інших установ і організацій усіх форм власності, органів державної влади та органів самоврядування до мережі Інтернет;

розширення і вдосконалення подання у мережі Інтернет об'єктивної соціально-політичної, економічної, освітньої правової, науково-технічної та іншої інформації про Україну; насичення національного сегменту мережі Інтернет інформаційними ресурсами.

Заходи регіональної політики:

розвинути та модернізувати телекомунікаційні мережі з використанням сучасного вітчизняного обладнання;

розповсюдити за допомогою мережі Інтернет об'єктивну, політичну, економічну, правову, екологічну, наукову, технічну, культурну та іншу інформацію про регіон (Державна науково-технічна програма розвитку мережі Інтернет в Україні, яка включена до бюджету розвитку);

розробити нормативно-правову базу у сфері інформатизації та забезпечити розвиток сфери інформаційних відносин;

продовжити роботи по створенню інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

продовжити роботи по створенню систем інформаційно-аналітичного забезпечення агропромислового, енергетичного, транспортного комплексів; розвинути багатоетапний процес інформатизації фінансової та грошової систем, державного фінансово-економічного контролю.

Стратегією розвитку зв'язку та інформатизації на перспективу:

формування ринку зв'язку з метою розширення послуг та підвищення їх якості;

створення технічної бази інформатизації шляхом впровадження новітніх технологій, інтеграції національної системи зв'язку в Європейську та Глобальну інформаційні інфраструктури;

прискорення розвитку високорентабельних послуг та здійснення модернізації внутрішньозонових та місцевих мереж на базі новітніх технологій.

Науково-дослідне супроводження процесів, пов'язаних із визначенням перспектив розвитку інформаційних технологій, передбачає :

розробку інформаційної інфраструктури з метою впровадження сучасних інформаційних технологій в практику формування прозорого ринкового середовища та основ інформаційного суспільства;

забезпечення радикальних змін виробництва з переважанням інформаційних технологій і комунікаційних мереж;

забезпечення споживачів інформаційними ресурсами і доступом до них.

Технічна політика удосконалення мереж має бути зосереджена на поступове створення структурно простої і добре пристосованої телекомунікаційної мережі області для передачі голосу та даних.

Основними напрямками при цьому мають бути:

створення базової магістральної високошвидкісної багатофункціональної транспортної мережі (на базі асинхронного режиму переносу ATM та, при необхідності, з використанням технології спектрального ущільнення WDM і DWDM);

створення розгалуженої мережі мобільного зв'язку з орієнтацією на технологію третього покоління;

створення автоматизованої системи обслуговування клієнтів;

створення високошвидкісних мереж доступу на базі проводових і безпроводових технологій для користувачів;

розвиток існуючих мереж для задоволення попиту;

продовження процесу цифровізації первинної мережі і телефонної мережі загального користування (ТМЗК).

Зважаючи на світові тенденції та на економічну доцільність, технічна політика розвитку мереж абонентського доступу повинна передбачати:

використання існуючої мережі мідних абонентських ліній та розширення її можливостей шляхом впровадження технологій xDSL (в основному ADSL);

поступове створення пасивних оптичних мереж доступу для абонентів, що мають попит на широкосмугові послуги;

використання технологій радіодоступу в районах одноповерхової забудови з малою щільністю абонентів;

розвиток мереж доступу Frame Relay, ATM, IP ;

розвиток мереж кабельного телебачення, а також організацію взаємодії мереж кабельного телебачення з існуючими мережами доступу (для передачі телефонного, Internet і факсимільного навантаження).

Наукове забезпечення виробництва товарів народного споживання

Розвиток товаровиробничого комплексу має за мету створення власного високоефективного соціально орієнтованого сектора економіки, сприятливого до науково-технічного прогресу, який забезпечить високу якість життя населення, активну мотивацію до підприємницької діяльності, подальшу інтеграцію на світовий ринок товарів українських виробників.

Стратегічні цілі передбачають:

підвищення соціальної орієнтації базових галузей промисловості та здійснення послідовної науково-технічної перебудови спеціалізованої бази регіонального товаровиробництва, вирішення на цій основі комплексу завдань стратегічного розвитку власного виробництва товарів народного споживання з метою задоволення ними потреб населення;

всебічне сприяння інтенсивному розвитку власного виробництва конкурентоспроможних за ціною та якістю споживчих товарів, створення оптимальних умов

для оптимізації ємності внутрішнього ринку за рахунок місцевих товарних ресурсів, а також поліпшення експортного потенціалу області;

розширення виробництва імпортозамінюючої продукції, що дасть змогу зменшити використання імпоротної сировини і матеріалів та забезпечити економію валютних коштів;

підвищення рівня внутрішньообласної збалансованості економіки внаслідок переорієнтації, перш за все, галузей машинобудування, металургійної, хімічної промисловості на більш повне задоволення потреб міжгалузевої кооперації товаровиробничого комплексу;

відновлення в області виробництва товарів (на сучасному рівні відповідно до міжнародних стандартів якості), випуск яких було призупинено, але збереглася матеріально-технічна база та зростає купівельний попит на них населення (бавовняних тканин, відеомагнітофонів, електропилососів, дитячих велосипедів тощо);

організацію конкурентоспроможного власного виробництва непродовольчих товарів, що традиційно завозяться на місцевий ринок з інших регіонів і користуються підвищеним попитом населення (годинників, фотоапаратів, мікрохвильових печей, побутових кондиціонерів тощо);

освоєння випуску нової конкурентоспроможної продукції, яка вже виробляється в розвинених країнах (стратегія “копіювання”).

Пріоритетними напрямками визначені:

реконструкція виробничих потужностей підприємств у відповідності з кон'юнктурою внутрішнього та зовнішнього ринків;

прискорення розвитку виробництва непродовольчих товарів;

наращування обсягів виробництва та розширення ринків збуту конкурентоспроможної за ціною та якістю продукції, в тому числі товарів легкої промисловості;

розвиток міжрегіональної і міжгалузевої кооперації та співробітництва;

розробка та реалізація інноваційних проектів розвитку технологій, які забезпечать виробництво принципово нової конкурентоспроможної продукції;

сприяння розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу, які зайняті у виробництві товарів народного споживання;

перехід на міжнародні стандарти технологічних процесів виготовлення основних видів споживчої продукції;

концентрована інвестиційна підтримка товаровиробничих підприємств групи “точок росту”, здатних суттєво вплинути на економічний розвиток області;

підвищення соціальної орієнтації базових галузей промисловості з доведенням питомої ваги власного товаровиробництва в обсязі промислової продукції до 20,0 відс.;

створення бездефіцитного місцевого споживчого ринку, представленого як дорогими, так і дешевими товарами з внутрігруповою диференціацією споживчих цін;

прискорення науково-технічного розвитку спеціалізованих підприємств за рахунок впровадження в регіональне товаровиробництво високоефективних українських та іноземних технологій, матеріалів;

забезпечення власного випуску основних конкурентоспроможних товарів тривалого користування з урахуванням наближення до раціональних норм споживання та середньоєвропейського рівня життя;

організація сучасного текстильного виробництва і посилення адаптації будівельної індустрії до потреб споживчого ринку;

розвиток нетрадиційних для області підгалузей автомобілебудування та сільськогосподарського машинобудування, а також нафтопереробної промисловості для задоволення потреб населення (у легкових автомобілях, бензині, приладах для фермерських господарств тощо).

Реалізація стратегічних цілей визначає три етапи розвитку товаровиробничого комплексу з досягненням на кожному з них принципово нового виробничо-технологічного рубежу.

На першому етапі (2002–2005 роки) передбачається стабілізація розвитку виробництва товарів народного споживання.

Реалізація стратегічної його моделі дозволить довести забезпечення населення продуктами харчування та основними непродовольчими товарами до рівня споживчого кошика, потиснути з внутрішнього ринку імпортні товари, посилити позиції товаровиробничого комплексу на зовнішньому ринку.

На другому етапі (2006–2010 роки) здійснюватиметься комплекс заходів щодо активізації і сталого зростання власного товаровиробництва.

Основні зусилля на цьому етапі спрямовуватимуться на:

здійснення переходу від “копіювання” до виробництва оригінальних споживчих товарів за рахунок використання інноваційних зарубіжних технологій, а також власних досягнень науково-технічного прогресу;

налагодження виробництва принципово нових технічно-складних товарів тривалого користування з орієнтацією на купівельний попит більш забезпеченої частини населення;

поступове підвищення ефективної частки базових галузей промисловості у регіональному випуску товарів народного споживання;

наближення вартісних та натуральних показників виробництва товарів до рівня 1990р. та раціональних норм споживання.

На третьому етапі (2011–2020 роки) здійснюватиметься прискорений розвиток власного конкурентоспроможного товаровиробництва.

На цьому етапі має завершитися досягнення рівня виробництва адекватного цільовим оцінкам щодо споживання основних видів харчування та забезпеченості товарами тривалого користування населення області. Домінуючою стає “проривна” стратегія, яка на основі прискореного науково-технічного прогресу повинна дозволити створити принципово нові види (моделі) споживчої продукції в достатніх обсягах її виробництва.

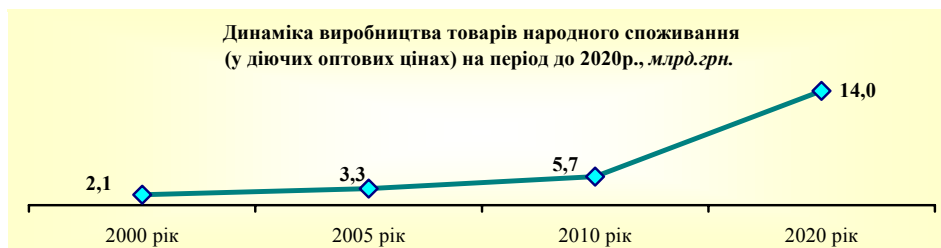
На всіх етапах стратегічного розвитку товаровиробничого комплексу одним з найважливіших завдань буде активізація зовнішньоекономічної діяльності товаровиробничих підприємств як важливого джерела поповнення валютних ресурсів області.

Розвиток товаровиробничого комплексу передбачає такі загальні стратегічні орієнтири.

Протягом першого етапу загальний обсяг виробництва товарів народного споживання (у діючих оптових цінах) зросте до 3,3 млрд. грн., у тому числі непродовольчих - до 2 млрд. грн. Темп росту обсягів виробництва 2005 р. до 2000 р. складе 149,0 відс. при середньорічному темпі зростання 108,3 відс., у тому числі непродовольчих товарів – 134,3 відс.

На кінець 2010 р. очікується випуск товарів народного споживання (у діючих оптових цінах) в обсязі 5,7 млрд. грн., що становитиме 82,5 відс. до рівня 1990 р. та в 2,7 рази більше – 2000 р. Буде забезпечено середньорічний темп росту 111,7 відс.

На період до 2020 р. прогнозується довести обсяг власного товаровиробництва до 14,0 млрд. грн. (у діючих оптових цінах) з перевищенням рівня 1990 р. в 1,5 рази, рівня 2000р. – в 6,4 рази.

Випуск товарів народного споживання на душу населення області досягне в 2020 р. 3,5 тис.грн. (майже у 8,3 рази вище рівня 2000 р.), на 1 грн. заробітної плати – 0,7 грн.

Житлово-комунальний комплекс

Науково-дослідні роботи, що забезпечуватимуть розвиток житлово-комунального господарства області на період до 2020 р., спрямовуватимуться на:

створення екологічно безпечного життєвого середовища на рівні, наближеному до міжнародних стандартів;

забезпечення населення житлово-комунальними послугами високої якості, зниження їх собівартості;

розробку та впровадження ефективно діючого фінансового механізму на основі самоокупності та самофінансування галузі;

зменшення витрат та втрат енергоносіїв, проведення ефективної енергозберігаючої політики;

розроблення та впровадження схем теплопостачання міст з використанням енергозберігаючих технологій, використання нетрадиційних джерел тепла, таких як енергія сонця, вітру, біогазу, геотермальна тощо;

інтеграцію сільської комунальної служби в єдину систему житлово-комунального господарства та її розвиток;

сприяння в сфері діяльності природних монополій, таких як тепло-, водопостачання та водовідведення, проведення розподілу підприємств згідно функцій, пов'язаних з виробництвом, транспортуванням, регенерацією та постачанням послуг;

зменшення вартості будівництва житла за рахунок удосконалення архітектурно-планувальних рішень, застосування у проектуванні і будівництві ефективних інженерних систем, енергозберігаючих технологій та обладнання, підвищення теплозахисних якостей житла.

Розвиткові водопровідно-каналізаційного господарства, комунальної теплоенергетики, благоустрою і шляхового господарства, санітарної очистки, міського електротранспорту, ритуального обслуговування сприятимуть заходи з підвищення їх технічного рівня:

організація виробництва нових коагулянтів і флокулянтів та впровадження їх в очищення питної та стічних вод і обробки осадів, поступовий перехід до жорсткіших умов приймання промислових стічних вод системою комунальної каналізації;

налагодження та розвиток вітчизняного виробництва спеціальної техніки, обладнання та приладів для потреб житлово-комунального господарства у тому числі: електротранспортних

засобів – трамвайних вагонів і тролейбусів; обладнання для утилізації твердих побутових відходів, а також для крематоріїв; машин і механізмів для обслуговування і ремонту житла, об'єктів водо-, теплопостачання, міських доріг, утримання прибудинкових територій та об'єктів благоустрою, приладів обліку та регулювання споживання води, тепла в побуті; насосів різних типів для водопровідно-каналізаційного, житлового і теплового господарства; труб з ефективним антикорозійним і теплоізоляційним покриттям.

Соціальна сфера

Деморесурсний розвиток

Гіпотези майбутнього розвитку *демографічних процесів* в Донецькій області ґрунтуються на всебічному аналізі тенденцій народжуваності, смертності та міграцій населення області з 1989-го (рік останнього перепису населення колишнього СРСР) по 2000р. і враховують очікувані зміни цих процесів відповідно до сценарію соціально-економічного розвитку країни та області на період до 2020 р. Для оцінки існуючих відмінностей у розвитку області було здійснено районування за основними демографічними показниками: середньою очікуваною тривалістю життя, коефіцієнтом смертності немовлят, сумарним коефіцієнтом народжуваності, сальдо міграції. Гіпотези перебігу основних демографічних подій (народжуваності, смертності, міграції) розроблялися окремо для кожного району.

Народжуваність. Економічна криза та різке зниження кількості народжень, що передували прогнозованому періоду, матимуть досить важкі демографічні наслідки як у короткостроковому, так і довгостроковому плані.

Рівень народжуваності, починаючи з 1989 р., стрімко знижується, що зумовлене як глобальними тенденціями скорочення народжуваності та переходу до моделі однодітної сім'ї, так і погіршенням економічної ситуації, падінням рівня життя населення, що змушує багатьох потенційних батьків відкладати народження дітей або зовсім відмовлятися від нього.

Проте як за темпами падіння, так і досягнутим рівнем народжуваності спостерігається суттєва міжрайонна диференціація.

Міжрайонна диференціація, яка детермінована, по-перше, часткою сільського населення у регіоні, по-друге, культурними традиціями (зокрема у сфері формування сім'ї і родинних відносин), і надалі визначатиме відмінності в інтенсивності народжуваності.

За умови стабілізації економічної ситуації можна очікувати зростання рівня народжуваності. Це зростання відбудеться внаслідок реалізації відкладених народжень уже найближчим часом. Але, зважаючи на те, що показники народжуваності взагалі реагують на покращення соціально-економічних умов із значним часовим лагом, початок сталого зростання може відбутися тільки за 2010 р.

За прогнозом спеціалістів, якщо не вжити заходи з подолання соціально-економічної кризи, інтенсивного впровадження соціально-економічних реформ, протидії масовому безробіттю, забезпечення соціального захисту населення, чисельність населення області може до 2020 р. зменшитися до 3,8 млн. осіб, або на 1,1 млн. осіб

За рахунок скорочення питомої ваги дітей та молоді віком до 16 років та зростання числа осіб старіше працездатного віку відбудуться небажані структурні зрушення його вікового складу, що призведе до збільшення демоекономічного навантаження на осіб працездатного віку. Поглибитиметься процес старіння трудових ресурсів, котрі ніким буде замінити.

З метою подолання негативних демографічних тенденцій, які склалися, необхідно створити соціально-економічні умови для ефективної демографічної політики, що

відповідала б довгостроковим інтересам регіону і забезпечувала відтворення населення, забезпечити достатній рівень медичного обслуговування та профілактики захворювань, збереження та укріплення фізичного і психологічного стану людини.

Стратегічними завданнями щодо поліпшення демографічної ситуації передбачається:

створити передумови для оптимізації народжуваності за рахунок поліпшення умов праці та побуту жінок, укріплення сім'ї та підвищення стійкості шлюбу, орієнтації сімей на середньодітність;

підвищити якість та рівень медичного забезпечення пологів, материнства і дитинства;

створити ефективну систему захисту сім'ї, дитинства, визначити шляхи зниження дитячої смертності;

стимулювати народжуваність шляхом державної підтримки сімей із дітьми, надання їм соціальної допомоги;

створити широку мережу державних і недержавних служб допомоги сім'ї, впровадження нових соціальних технологій її підтримки та соціально-психологічної адаптації до ринкових умов;

забезпечити підвищення середньої тривалості життя на основі кардинального покращання ситуації у сфері охорони материнства і дитинства, укріплення здоров'я населення, скорочення захворюваності та смертності всіх вікових категорій;

створити умови для задоволення потреб населення в сучасних медичних послугах, зокрема за рахунок реструктуризації галузі;

сприяти ефективному поєднанню державної і приватної медицини;

забезпечити пріоритетний розвиток та вдосконалення первинної медико-санітарної допомоги, втілення в практику сімейної медицини;

формуванню у населення активну соціальну орієнтацію на здоровий спосіб життя;

забезпечити ефективне використання фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів;

запровадити систему багатоканального фінансування охорони здоров'я;

здійснити систему заходів щодо зниження ризиків для здоров'я, які пов'язані з забрудненням та шкідливим впливом довкілля;

вирішити проблеми гігієни, безпеки праці, профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань.

Для успішної реалізації стратегічних завдань щодо поліпшення демографічної ситуації передусім передбачається здійснити реформування галузі охорони здоров'я.

Реформування галузі здійснюватиметься на основі науково обґрунтованих потреб населення у різних видах медичної допомоги, пріоритетного розвитку сімейної медицини, удосконалення стаціонарної та спеціалізованої допомоги, зміщення акцентів на амбулаторно-поліклінічну допомогу.

Передбачається упорядкування мережі центрів спеціалізованої медичної допомоги, раціональне використання ліжкового фонду, впровадження сучасних ресурсозберігаючих медичних технологій, стандартів лікування і діагностики.

Подальшого розвитку набудуть денні стаціонари, стаціонари вдома, центри амбулаторної хірургії.

Для надання медико-соціальної допомоги певному контингенту населення передбачається організація хоспісів, відділень сестринського догляду, спеціалізованих стаціонарних відділень для лікування соціально обумовлених хвороб.

З метою підвищення якості рівня медичного забезпечення пологів, материнства та дитинства буде здійснена реструктуризація служби охорони материнства та дитинства.

Реструктуризація служби охорони материнства та дитинства передбачає забезпечити:

подальший розвиток служб планування сім'ї, оснащення їх устаткуванням, запровадження багатоступеневої системи перинатальної допомоги, розвиток медико-генетичних консультацій;

розвиток існуючих та впровадження нових медичних технологій, що сприятимуть народженню здорових дітей, профілактиці інвалідності народжених;

поліпшення якості медичного спостереження вагітних, забезпечення їх своєчасною медичною допомогою;

впровадження ефективної системи акушерської допомоги, особливо у сільській місцевості;

удосконалення структури та зміцнення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних дитячих і рододопоміжних закладів;

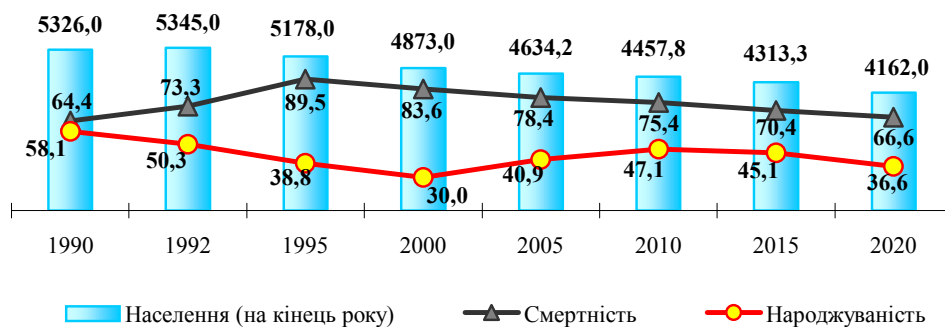
модернізацію, заміну морально застарілого технічного обладнання, капітальне будівництво нових приміщень.

У результаті цілеспрямованої демографічної політики, зміни вікової структури жінок репродуктивного віку, зокрема збільшення протягом 2000-2010 рр. чисельності та питомої ваги найбільш активної їх частини (20-29 років), покращання соціально-економічного становища та добробуту сімей очікується збільшення народжуваності. Передбачається зростання коефіцієнту народжуваності у 2010 р. до 10,6. Протягом наступного десятиріччя буде його зменшення до 8,8 через скорочення питомої ваги жінок у віці 20-29 років.

За прогнозний період передбачається зростання сумарного коефіцієнту народжуваності до 1,85.

На перспективу очікується зменшення інтенсивності смертності. Важливо, що намічається поширення процесу зниження інтенсивності смертності на групи працездатного віку. Разом з тим, смертність серед найстарших вікових груп продовжуватиме зростати. Коефіцієнт смертності у 2020 р. становитиме 16,0 чоловік на 1000 населення (у 2000 р. – 17,0). Середня очікувана тривалість життя за прогнозними розрахунками становитиме у 2020 р. для чоловіків 69 років, для жінок – 77 років.

Чисельність постійного населення,
народжуваність та смертність, тис.чол.

Навіть при ймовірному поліпшенні тенденцій у рівнях народжуваності, смертності та депопуляційного процесу старіння населення області триватиме і негативно впливатиме на демографічні перспективи регіону.

Вікова структура населення зміниться внаслідок збільшення питомої ваги населення старіше працездатного віку з 24,6 відс. у 2000 р. до 33 відс. у 2020 р. та зменшення питомої ваги населення працездатного віку, відповідно, з 59 відс. до 51 відс.

Демоекономічне навантаження поступово зменшиться з 699 осіб у 2000 р. до 622 осіб у 2005 р. Після 2007 р. цей показник зростатиме і у 2020 р. очікується на рівні 974 осіб на 1000 чоловік працездатного віку.

Реалізація комплексних програм соціально-економічного розвитку та інтенсивна робота із збереження населення передбачає загальмувати негативний демографічний спад. У 2020 р. очікується чисельність населення області на рівні 4162 тис. осіб, тобто зменшення на 711 тис. осіб (-14,6 відс.) проти 2000 р.

Прогноз загальної демографічної ситуації в Донецькій області в перспективі до 2020 року

	Загальна чисельність населення (млн. чол.)	із загальної чисельності населення		із загальної чисельності населення								
		чоловіки	жінки	працездатного віку			непрацездатного віку			віком 0-15 років		
				всього населення	у тому числі		всього населення	у тому числі		всього населення	у тому числі	
					чоловіки	жінки		чоловіки	жінки		чоловіки	жінки
2001 млн. чол. у % до загальної (груп.) чисельності	4,82 100	2,22 46	2,6 54	2,86 59	1,44 50	1,42 50	1,20 25	0,39 33	0,81 67	0,76 16	0,39 51	0,37 49
2005 млн. чол. у % до загальної (груп.) чисельності	4,63 100	2,13 46	2,50 54	2,86 62	1,46 51	1,39 49	1,15 25	0,35 30	0,81 70	0,62 13	0,32 51	0,30 49
2010 млн. чол. у % до загальної (груп.) чисельності	4,46 100	2,06 46	2,40 54	2,67 60	1,38 52	1,29 48	1,19 27	0,37 31	0,82 69	0,60 13	0,31 52	0,29 48
2015 млн. чол. у % до загальної (груп.) чисельності	4,31 100	1,99 46	2,32 54	2,37 55	1,23 52	1,14 48	1,28 30	0,42 33	0,86 67	0,66 15	0,34 52	0,32 48
2020 млн. чол. у % до загальної (груп.) чисельності	4,16	1,93 46	2,23 54	2,10 51	1,08 51	1,02 49	1,38 33	0,50 36	0,88 64	0,68 16	0,35 52	0,33 48

Міграція населення.

Прогноз розроблений у двох варіантах, які є своєрідними довірчими межами очікуваного розвитку міграційної ситуації.

Перший сценарій розвитку міграційних процесів базується на припущенні закріплення тенденцій відносної стабілізації рівня життя населення і переходу до промислового зростання через 3-5 років. Завдяки сприятливим макроекономічним зрушенням слід очікувати стабілізації і поступового збільшення потоку прибуття з Російської Федерації (до рівня 1996-1997 рр. в кінці прогнозного періоду), а також з країн Закавказзя при зменшенні (з подальшою стабілізацією) інтенсивності зворотних потоків. Крім того, очікується інтенсифікація (протягом найближчих 4-5 років) повернення етнічних українців та представників депортованих народів з держав колишнього СРСР, стабілізація щорічного потоку вибуття за межі колишнього Союзу і зростання питомої ваги оборотних мігрантів у ньому.

У Донбасі відтік населення до кінця першого десятиліття ХХІ ст. перевищуватиме прибуття.

Другий сценарій розвитку міграційних процесів показує наслідки можливого загострення негативних тенденцій в економіці. У цьому випадку обсяг міграційного притоку з Росії скоротиться, зменшаться обсяги прибуття з європейських республік колишнього СРСР, у той же час зростуть масштаби виїзду етнічних росіян, білорусів, молдаван на історичну батьківщину. Сальдо міграцій населення за найгіршим можливим варіантом розвитку подій протягом усього прогнозного періоду залишатиметься від'ємним. Очікується зростання обсягу перевищення чисельності вибулих над кількістю прибулих протягом першої половини прогнозного періоду, а після 2010 р. - стабілізація міграційного сальдо.

За песимістичним розвитком подій слід очікувати посилення сучасних тенденцій до зменшення міжрегіональних відмінностей міграційної ситуації. Від'ємне міграційне сальдо спостерігатиметься в усіх регіонах протягом практично усього прогнозного періоду.

Трудові ресурси, зайнятість та ринок праці

У відповідності з Указом Президента України від 03.08.99 № 958/99 "Про Основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року" напрямами розвитку трудового потенціалу є створення відповідних умов для цього шляхом збалансованого функціонування господарського комплексу з урахуванням його природно-ресурсного, науково-технічного, виробничого потенціалу та екологічного стану довкілля.

Основні напрями розвитку трудового потенціалу області передбачатимуть:

забезпечення розширеного відтворення населення і збільшення тривалості його активного трудового періоду;

всебічний розвиток інтелектуальних, духовних та фізичних здібностей особистості, забезпечення ринку праці висококваліфікованою робочою силою;

створення матеріально-технічних і соціально-економічних передумов для продуктивної зайнятості населення;

здійснення державного регулювання ринку праці з метою розширення сфери прикладання праці і забезпечення соціального захисту населення;

посилення відтворювальної, стимулюючої та регулюючої функцій заробітної плати, підвищення трудових доходів;

зниження рівня виробничого травматизму та професійних захворювань, зменшення факторів шкідливого впливу на організм працюючих та скорочення кількості робочих місць з шкідливими та важкими умовами праці.

Довгостроковий прогноз параметрів розвитку трудоворесурсної ситуації вимагає варіантної розробки. Це обумовлюється відсутністю чітких довгострокових орієнтирів щодо загальноекономічної ситуації та ризиком негативного впливу подальших трансформаційних перетворень на сферу зайнятості і ринок праці. Різниця між двома розробленими варіантами прогнозу чисельності і зайнятості трудових ресурсів та розвитку ринку праці полягає в наслідках майбутніх демографічних процесів, ймовірних структурних зрушеннях в економіці, управлінському впливі на ці та інші споріднені процеси.

Перший варіант прогнозу трудових ресурсів та сфери зайнятості передбачає збереження незначних кризових явищ в економіці протягом усього прогнозного періоду, погіршення демографічної ситуації, накопичення соціальних проблем.

Другий варіант побудований на гіпотезі нарощування стабілізаційних процесів в економіці і соціальній сфері, досягнення кращих параметрів демографічного розвитку.

Прогнозні розрахунки чисельності та зайнятості трудових ресурсів здійснено без урахування осіб пенсійного віку, зайнятих в особистому підсобному сільському господарстві.

Згідно з першим варіантом може зберегтися тенденція до подальшого погіршення кількісно-якісних параметрів трудових ресурсів та зайнятості в період 2002-2020 рр. Перш за все, очікуватиметься звуження демографічної бази формування працездатного населення у працездатному віці, кількість якого щорічно зменшуватиметься. Звуження сфери прикладання праці підлітків і осіб пенсійного віку також обумовить скорочення чисельності трудових ресурсів протягом перших десяти років прогнозного періоду на 7,2 відс.

Крім того, низька конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, відсутність достатньої інвестиційної активності здатні призвести до регресивних процесів у сфері зайнятості, зокрема до скорочення її обсягів у період 2002-2005 рр. - на 0,8 відс., у 2005-2010 рр. - на 1,15 відс. Одночасно очікуватимуться негативні зрушення і в структурі зайнятості - галузевій і за сферами використання робочої сили. Найімовірніше відбуватиметься випереджаюче скорочення зайнятих у промисловості, а сільське господарство і будівництво, завдяки своїм вищим адаптаційним властивостям, зберігатимуть продуктивно функціонуючі робочі місця. Як наслідок, у кількості зайнятих в галузях матеріального виробництва частка сільгосппрацівників зростатиме, а зайнятих у промисловості - зменшиться.

Зазнають також змін і форми використання робочої сили. Зокрема, значно пошириться практика застосування тимчасових працівників, осіб, зайнятих неповний робочий час, працюючих за строковими індивідуальними контрактами тощо. Це відбуватиметься одночасно із скороченням чи, навпаки, різким розширенням виробництва, технологічною перебудовою або технічним переозброєнням виробництв.

За умов недостатнього фінансування галузей науки і наукового обслуговування, освіти, культури та мистецтва протягом усього прогнозованого за цим варіантом періоду зберігатиметься негативна тенденція зменшення чисельності зайнятих у невиробничій сфері.

За відсутності необхідних юридичних, економічних, соціально-психологічних засад, можливості застосування праці у приватнопідприємницькому секторі економіки не отримають розвитку, достатнього для компенсації зменшення трудоворесурсного потенціалу галузей економіки. Цей сектор ймовірно зросте лише на 7,4 - 13,7 відс.

Дослідження довготривалих тенденцій функціонування економіки в кризовому режимі показують, що найбільш імовірно відбуватиметься вирівнювання рівнів розвитку регіонів за показниками сфери зайнятості, при цьому зміни, скоріш за все, будуть негативними. Випереджаючими темпами цей процес буде проходити у промислових районах.

Чисельність зайнятих в галузях невиробничої сфери в перспективі, тис. чоловік

	І варіант			ІІ варіант		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Україна	4906,3	4583,9	4257,0	5424,9	5481,3	5601,2
Донецька	472,9	437,2	390,5	543,0	546,6	554,3

Чисельність зайнятих у приватнопідприємницькому секторі економіки в перспективі, тис. чоловік

	І варіант			ІІ варіант		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Україна	2880,0	3304,1	3092,0	3067,0	3284,1	3486,4
Донецька	340,0	372,1	347,4	365,7	383,1	408,7

Чисельність зайнятих в галузях матеріального виробництва в перспективі до 2010 р., тис. чоловік*

	І варіант			ІІ варіант		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Україна	10609,6	9820,5	9363,8	11318,6	11230,0	11248,2
Донецька	1096,6	991,3	876,2	1198,5	1118,4	1109,6

*Без осіб старшого віку, зайнятих в особистому підсобному господарстві

У межах прогнозованого періоду буде посилюватися поляризація районів на такі, де складатиметься більш-менш нормальна трудовресурсна ситуація, і райони з високим рівнем незайнятості населення. Це зумовлено диференціацією соціально-економічного розвитку, наслідком якого можуть загострюватися протиріччя у соціально-трудовій сфері.

Щодо рівня забезпечення господарських комплексів робочою силою відповідної кількості і якості, то слід зазначити, що ні в першому, ні другому варіантах не передбачається його різкої диференціації. В усіх районах одночасно з безробіттям в окремі роки прогнозного періоду буде відчуватися дефіцит робочої сили певної професійно-кваліфікаційної якості. Тому регулятивний вплив на процес формування трудовресурсної ситуації потребує підготовки кваліфікованої робочої сили відповідно до попиту на неї регіональних ринків праці. Проте, згідно з прогнозними розрахунками, кількість учнів, зайнятих на навчанні з відривом від виробництва, буде скорочуватися навіть за кращим з прийнятих до оцінки варіантів.

Виходячи з аналізу тенденцій та динаміки основних параметрів фіксованого та повного ринку праці України і її регіонів, можна передбачити два найбільш імовірних варіанти його розвитку на 2002-2020 рр.

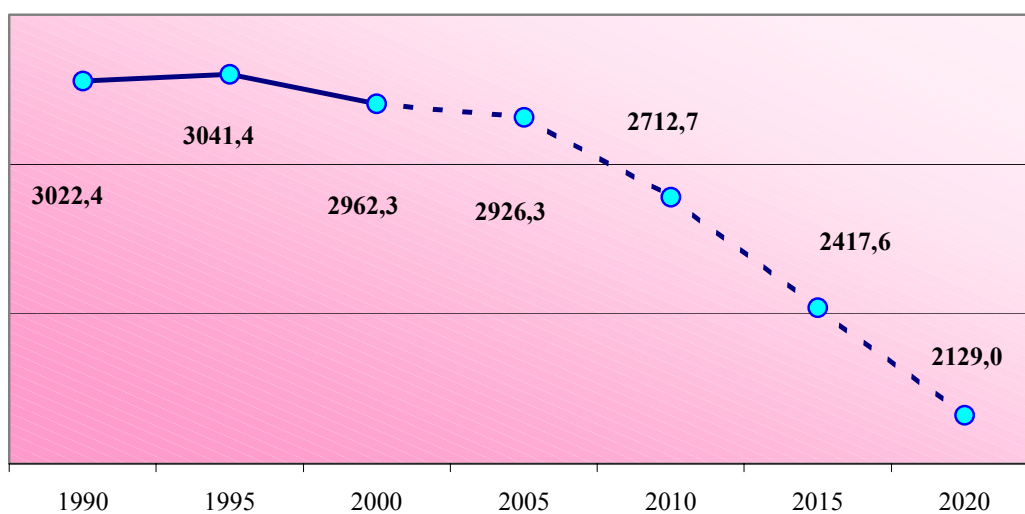
В усіх без винятку районах очікуватиметься суттєве зростання безробіття, хоча з певними регіональними особливостями, існування яких обумовлюватиметься різною швидкістю просування шляхом ринкових перетворень у сфері виробництва та зайнятості (зокрема, результативністю політики по відношенню до збиткових підприємств, лібералізації трудового законодавства, ін.), обсягами інвестицій, специфікою демографічної динаміки. У зв'язку з цим, як показують розрахунки, спостерігатиметься суттєва регіональна диференціація цього процесу.

Основні параметри ринку праці будуть суттєво відрізнятися в окремих районах області, що залежатиме від особливостей спеціалізації їх економіки та ринкової кон'юнктури.

Прогноз трудового потенціалу Донецької області на 2020 рік

Вік, років	Прогнозна чисельність населення у працездатному віці, тис. осіб							
	Чоловіків, у т. ч.				Жінок, у т. ч.			
	через 5 років	через 10 років	через 15 років	через 20 років	через 5 років	через 10 років	через 15 років	через 20 років
0-4								
5-9	85,7				82,6			
10-14	125,0	85,2			119,0	82,16		
15-19	182,0	124,6	84,9	67,2	175,3	118,9	82,1	65,2
20-24	178,0	181,5	124,1	84,57	172,3	175,2	118,9	82,0
25-29	169,5	177,3	180,8	123,6	171,6	172,2	175,2	118,8
30-34	148,7	168,5	176,3	179,8	155,5	171,2	171,8	175,0
35-39	187,1	147,6	167,2	174,9	195,3	155,2	170,9	171,5
40-44	195,4	185,0	146,0	165,3		194,7	154,7	170,4
45-49		192,5	182,2	143,7			194,0	154,1
50-54			187,8	177,7				192,8
55-59				181,2				
60-64								
65-69								
70 і старше								

Чисельність трудових ресурсів в 1990-2020 роках, тис. чол.

Прогноз трудових ресурсів Донецької області на період до 2020р. (в середньорічному обчислюванні, тис. осіб)

	2000р.	2005р.	2010р.	2015р.	2020р.
Всього трудових ресурсів (без осіб пенсійного віку, зайнятих в особистому підсобному господарстві) у тому числі:	2998,7	3099,3	3019,8	2980.4	2920.6
працездатне населення у працездатному віці	2740,3	2840,4	2771,5	2710.6	2698.4
особи старшого віку, підлітки, зайняті в економіці <i>з них:</i>	258,4	258,9	248,4	241.4	245.7
особи старшого віку	257,7	258,1	247,7	239.2	242.4
Зайнято в усіх сферах економічної діяльності	2091,6	2126	2311,2	2416.8	2511.2
Безробітні (протягом року на обліку у службі зайнятості)	230,3	255,3	112,6	210.4	215.3
Учні в працездатному віці, які навчаються з відривом від виробництва	215,8	218,7	220,0	225.6	227.4
Незайняте працездатне населення в працездатному віці	691,3	754,6	488,6	460.5	450.8

Соціальний розвиток і рівень життя населення

Життєвий рівень населення

Аналіз сучасного рівня життя. Рівень життя населення віддзеркалює загальну економічну кризу, яка охопила всі сфери діяльності суспільства. Криза неплатежів призвела до того, що зайнятість перестала виступати гарантом добробуту домогосподарств, а в окремих випадках вона навіть не забезпечує прожиткового мінімуму. Причини цієї ситуації лежать у макроекономічних процесах і виявляються у поширенні вимушеної неповної зайнятості, як наслідок - зниженні рівня оплати праці, загальних низьких стандартах оплати праці в Україні, заборгованості з виплати вже нарахованої зарплати.

Так, протягом 1998 –2000 рр. 26,4 відс. зайнятих у промисловості працювали в режимі неповного робочого дня (тижня).

Рівень оплати праці залишається надзвичайно низьким за стандартами економічно розвинених країн з кваліфікованою та освіченою робочою силою. Випереджаюче зростання цін, яке відбувалося протягом 90-х років, призвело до того, що реальна заробітна плата становила тільки 30,9 відс. від рівня 1990 р. Таким чином, можна вважати, що рівень оплати є надто низьким для того, щоб зайнятість була запорукою більш-менш пристойного рівня життя, навіть за українськими стандартами. Проблема заборгованості по виплаті заробітної плати залишається гострою.

У такій ситуації населення вимушене орієнтуватися на поєднання кількох форм зайнятості, включаючи нерегламентовану, умови якої є далекими від нормальних. Зростає соціально-психологічне навантаження на працездатних членів родини, тобто на покоління батьків. Це не може не вплинути як на атмосферу в сім'ї, так і на процес виховання дітей.

Дані офіційної статистики свідчать, що найчастіше потерпають від нестатків сім'ї, які мають двоє і більше дітей. Причому із зростанням кількості дітей у сім'ї різко скорочуються середньодушові доходи. Так, у 36,8 відс. сімей з трьома дітьми і у 63,6 відс. - з чотирма та більше середньодушові доходи є нижчими за офіційно встановлену межу малозабезпеченості.

Стрімке падіння рівня життя переважної більшості населення, яке почалося з 1990 р., позначилося на зростанні (майже вдвічі) питомої ваги витрат на харчування у сукупному доході сім'ї (32,8 відс. у 1990р., 56,6 відс. у 2000р.). Для найбільш вразливих сімей (із середньодушовим доходом на місяць менш як 60 грн. частка цих витрат перевищує 70 відс. При цьому якість харчування значно погіршилась, хоча середньодобове споживання калорій залишається досить високим. Протягом 90-х років знизилось споживання практично всіх основних продуктів харчування. Потреба у білку здебільшого задовольнялася за рахунок продуктів рослинного походження (55,7 відс.), споживання тваринного білка становило 44,3 відс., що на 11,4 пункти нижче за норму.

Процес “проїдання” сімейного бюджету, який спостерігається протягом досить тривалого періоду, є однією з найбільш загрозливих ознак зниження рівня життя, хоча структура споживчих витрат домогосподарств суттєво диференційована за соціальними групами населення з різними доходами. Найменш забезпечені родини практично всі кошти витрачають на харчування, задовольняючи свої потреби у продуктах харчування, у кращому випадку, на рівні фізіологічних норм. Сім'ї середнього достатку і високодохідні родини мають можливість значно збільшити споживання продовольчих товарів, але меншою мірою, ніж непродовольчих, та різних видів послуг.

Впродовж останніх років спостерігається постійне зниження забезпеченості родин предметами культурно-побутового та господарського призначення тривалого вжитку, яка і

до початку перебудови була набагато нижчою відповідних показників економічно розвинених країн.

Отже, в умовах економічної кризи структура витрат домогосподарств зазнала значних змін. Подорожчали продукти харчування і житлово-комунальні послуги. Крім того, зміни в соціальній політиці призвели до появи нових, достатньо вагомих витрат: на медичне обслуговування, освіту, відпочинок.

Прогноз рівня життя населення. Аналіз загальної характеристики рівня життя населення протягом останніх років дає можливість спрогнозувати у короткостроковій перспективі відносну його стабільність. Подальший розвиток (за межами 2005 р.) може відбуватися за двома сценаріями: песимістичний варіант прогнозу передбачає досить повільний вихід з кризи, що позначатиметься на динаміці рівня життя населення; оптимістичний спирається на досить швидкі темпи відновлення, внаслідок чого можна розраховувати на істотне поліпшення ситуації протягом найближчих років. Проте, за будь-яким з двох сценаріїв прогнозу залишатиметься істотне майнове розшарування населення за рівнем доходу.

Подальші позитивні зміни в оплаті праці відбуватимуться лише за умов зростання темпів розвитку економіки області, висвітлення тіньового сектору економіки, удосконалення податкової політики, зокрема оподаткування заробітної плати та прозорої системи контролю за сплатою податків. Однак і в подальшому значною мірою на цю проблему впливатиме діяльність владних структур та політичні настанови держави.

У структурі витрат населення відбуватиметься стабілізація витрат на оплату житла та комунальних послуг внаслідок зростання доходів і поліпшенням рівня забезпеченості населення житлом. Разом з тим, слід очікувати зростання такої статті витрат, як податки, збори та платежі.

Певного поліпшення структури харчування можна очікувати за рахунок раціоналізації обробки присадибних ділянок та поширення на території області новітніх структурних зрушень у раціоні харчування. Проте сподіватися на значне поліпшення можна лише за умов загального економічного поживлення.

Протягом найближчих п'яти років не очікується покращання забезпечення населення товарами тривалого вжитку, оскільки першочерговими залишаться потреби в поліпшенні харчування, забезпеченні медичного обслуговування, освіти.

Економічна і соціальна політика мають виходити з необхідності послідовного та радикального підвищення в перспективі валового регіонального продукту на душу населення, очікуваної середньої тривалості життя, збільшення витрат на розвиток соціальної сфери, усунення значної розбіжності за показниками якості життя між окремими районами області. Дієвим інструментом управління економікою, забезпечення фінансовими ресурсами першочергових потреб соціально-економічного розвитку держави, її економічної безпеки повинна стати бюджетна політика.

До 2010 р. розмір фінансових ресурсів, що перерозподіляються через бюджет, буде зростати і в номінальному, і реальному вимірі. Це зумовлене тим, що з досягнення економічної стабілізації і зростання з'явиться можливість фінансування цілого ряду державних та регіональних загальноекономічних програм. Збільшуватимуться також виплати з бюджетів на соціальні потреби.

Зростання частки оплати праці у ВРП та удосконалення механізму соціального захисту населення сприятимуть наступній зміні рівня соціальних трансфертів.

Все вищезгадане свідчить про наступне поліпшення загальної соціально-економічної ситуації в області, зменшення ролі міжбюджетних трансфертів у вирішенні соціальних питань за рахунок підвищення фінансових можливостей регіонів.

Основними напрямками поліпшення добробуту населення, виходячи з Стратегії подолання бідності, затвердженої Указом Президента України від 15.08.2001 №637/2001, мають стати:

підвищення зайнятості населення та розвиток ринку праці шляхом:

збереження наявних та створення нових високопродуктивних робочих місць;
 формування професійно-кваліфікаційного складу робочої сили відповідно до потреб ринку праці;
 забезпечення активної участі у міжнародному розподілі праці;
 створення умов для розвитку самостійної зайнятості населення та підприємницької ініціативи, поширення вторинної зайнятості працездатного населення;
 сприяння працевлаштуванню неконкурентоздатних на ринку праці верств населення (осіб з обмеженими фізичними можливостями, молоді, жінок, осіб, які звільняються з місць позбавлення волі або примусового лікування);
 забезпечення роботою працездатних осіб із сімей з дітьми;
 розвитку громадських робіт, що оплачуються за рахунок бюджетів;

збільшення доходів від трудової діяльності шляхом:

посилення мотивацій до продуктивної праці, запровадження погодинної системи оплати праці із застосуванням мінімального розміру погодинної заробітної плати;
 встановлення економічно та соціально обґрунтованих рівнів мінімальної заробітної плати з поетапним наближенням її розміру до прожиткового мінімуму;
 забезпечення своєчасної виплати заробітної плати та недопущення виникнення заборгованості з її виплати;
 розвитку соціального партнерства і договірною регулювання трудових відносин у сфері оплати праці, вдосконалення процедури укладання колективних договорів і угод та контролю за їх виконанням;
 легалізації всіх трудових доходів громадян шляхом зменшення оподаткування фонду оплати праці та заміни системи оподаткування доходів громадян на таку, що стимулює їх зростання;

запровадження страхових принципів соціального захисту працівників, в тому числі:

системи пенсійного страхування, що гарантуватиме значно більший рівень пенсійного забезпечення майбутнім пенсіонерам і даватиме змогу збільшувати надалі розмір пенсії;
 системи медичного страхування, що сприятиме підвищенню якості медичного обслуговування та забезпеченню гарантованого рівня надання безоплатної кваліфікованої медичної допомоги у визначеному законодавством обсязі;

реформування системи соціального захисту населення шляхом:

запровадження єдиної методики обчислення середньодушового сукупного доходу сім'ї з урахуванням її доходу від власності та вдосконалення механізму фінансування державної соціальної допомоги;
 визначення стратегії поступової заміни системи діючих пільг на адресну грошову соціальну допомогу чи на соціальні послуги;
 здійснення заходів адміністративно-фінансової консолідації програм надання соціальної допомоги, створення єдиної бази даних щодо одержувачів усіх видів соціальної допомоги та послуг, а також здійснення переходу до призначення всіх видів соціальної допомоги за єдиною заявою;
 розвитку системи соціального обслуговування непрацездатних громадян з активним залученням до цього процесу громадських організацій, використанням волонтерської праці;
 здійснення переходу до єдиної централізованої та максимально спрощеної системи соціального обслуговування населення за всіма державними соціальними програмами;

здійснення соціальної підтримки осіб з обмеженими фізичними можливостями шляхом:

вільного (безбар'єрного) доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями до всіх установ, громадських місць;

навчання дітей-інвалідів у загальноосвітніх навчальних закладах і створення умов для реалізації їх потенційних можливостей у всіх сферах суспільного життя;

удосконалення організації та проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності, надання реабілітаційної допомоги населенню;

запровадження порядку обов'язкової участі роботодавців у забезпеченні реабілітації працівників, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань;

здійснення соціальної підтримки сімей з дітьми та дітей, позбавлених батьківського піклування шляхом:

розвитку нових соціальних технологій підтримки сім'ї та стимулювання добровільного страхування життя дітей і молоді;

надання молодим громадянам пільгових кредитів для здобуття освіти у вищих навчальних закладах;

запровадження довгострокового пільгового кредитування молодих сімей;

забезпечення державних соціальних гарантій на безкоштовну медичну допомогу та освіти, харчування та медикаментозне забезпечення дітей раннього віку, оздоровлення та відпочинок, соціальну підтримку;

профілактики бездоглядності і правопорушень у дитячому та молодіжному середовищі шляхом реалізації спеціальних соціальних програм;

надання додаткових державних гарантій соціальної реабілітації та адаптації дітей, які перебувають у скрутних життєвих обставинах, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, дітей, які потерпіли від екологічних і техногенних катастроф;

запобігання поширенню соціального сирітства, безпритульності та бездоглядності;

соціального супроводу, обслуговування, трудового та побутового влаштування неповнолітніх, які повернулися з місць позбавлення волі;

безперешкодної діяльності громадських і благодійних організацій, що працюють у цій сфері.

В результаті цілеспрямованої державної політики подолання бідності та поліпшення добробуту населення можна очікувати зростання середньомісячних грошових доходів населення у 2020 р. майже до 1000 грн.

Реальна заробітна плата буде на рівні, що забезпечуватиме обсяги споживання матеріальних благ, достатніх для відновлення фізичної та інтелектуальної здатності до праці.

Впровадження багаторівневої пенсійної системи розширить можливості для підвищення добробуту людей похилого віку. Доходи пенсіонерів перевищать прожитковий мінімум.

Наукове забезпечення розвитку соціальної сфери

Розвиток **медичної науки** є складовою процесу реформування системи охорони здоров'я і має забезпечити наукове обґрунтування перебудови галузі, визначити прогностичні тенденції стану здоров'я населення та заходи щодо його поліпшення.

Наукові дослідження спрямовуватимуться на проблеми, що є пріоритетними для Донецького регіону, а саме:

вивчення різних аспектів впливу екологічної ситуації промислового регіону на стан здоров'я дітей та дорослих, а також особливостей формування патології, діагностики та лікування хвороб;

профілактика захворювань та передчасної смертності, ризиків негативного впливу чинників природного та соціального середовища;

створення цілісної системи освіти, інформаційного середовища та пропаганди здорового образу життя;

підвищення ролі медичної науки в процесах продовження тривалості життя населення та поліпшення демографічної ситуації ;

організація взаємодії науки і виробництва, створення науково-технологічних парків, що поєднують вузи, науково-дослідні інститути та промислові підприємства для прискорення впровадження науково-дослідних розробок.

В сфері невідкладної та відновної хірургії необхідно творити науково обґрунтовану систему лікування обпечених з глибокими комбінованими та сполученими поразками шляхом використання ранньої хірургічної тактики. Розроблюватимуться технології з вирощування клітин шкіри та інших тканин для лікування обпечених внаслідок травм на виробництві із побудуванням банку шкіри для закриття поширених раньових поверхонь. Розроблюватимуться технології безкровного вилучення загиблих тканин та методи застосування математичного моделювання для прогнозування тяжкості опікової хвороби у постраждалих з комбінованою та сполученою травмою.

Наукове забезпечення з питань серцевої та судинної хірургії має бути зосереджене на розробці ефективних методів профілактики раптової серцевої смерті у шахтарів і жителів промислового регіону Донбасу, що забезпечить подовження тривалості життя та трудової активності населення.

В сфері боротьби з інфекційними захворюваннями – розробити методіку діагностики атипових форм туберкульозу та запровадити результати досліджень у містах Донецьку, Горлівці, Краматорську, Маріуполі.

Для надання своєчасної кваліфікованої медичної допомоги населенню, у тому числі віддалених сільських населених пунктів, ефективної діагностики, лікування та реабілітації хворих забезпечити створення телемедичної мережі та використання телемедичних технологій в організації медичної допомоги населенню області.

Розробка та впровадження в практику новітніх медичних технологій, методів та схем ранньої діагностики та лікування онкологічних захворювань, їх комплексної реабілітації та профілактики ускладнень, пов'язаних з використанням сучасних методів лікування.

Освіта. Для досягнення пріоритетів щодо формування духовно багатого, інтелектуально розвиненого, фізично та психічно здорового покоління, збереження та розвитку системи освіти має бути забезпечено створення єдиного культурного, освітнього і духовного простору на території області, інтеграцію наукових установ у світовий простір, мобілізацію духовного потенціалу на розвиток суспільства та особистості.

У загальній середній освіті необхідно забезпечити:

обов'язковість і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти в обсягах національного стандарту, із забезпеченням принципу рівних початкових можливостей для різних категорій дітей;

відродження національної української школи, найбільш повне задоволення потреб громадян навчати і виховувати дітей рідною мовою;

створення єдиної системи виявлення, розвитку і підтримки обдарованих дітей, умов для реалізації та розвитку природних здібностей дитини, підтримка інтелектуального потенціалу регіону;

використання та подальший розвиток системи багатоканального фінансування освіти;

досягнення оптимального поєднання державних і приватних установ освіти;

оптимізацію структури освітньої мережі, створення умов для профільного екстернатного і дистанційного навчання.

Вища освіта повинна забезпечити виконання функції інтелектуального лідера суспільства, створювати та поширювати новітні наукові, технічні, технологічні розробки, виконувати соціальне замовлення на підготовку нового покоління фахівців, задовольняти потреби громадян і суспільства в одержанні освітньої та фахової підготовки.

Наукові пошуки з питань вищої освіти мають забезпечити пропозиції щодо:

створення правових засад здобуття вищої освіти за рахунок бюджетів усіх рівнів та коштів юридичних та фізичних осіб;

розширення можливостей отримання вищої освіти через впровадження індивідуального кредитування;

створення умов для одержання вищої освіти дітьми-сиротами, інвалідами;

пріоритетність підготовки спеціалістів для сфери високих технологій, економіки послуг, для формування та функціонування технопарків;

створення системи навчальних закладів для забезпечення освіти (перепідготовка) дорослих відповідно до потреб особистості та ринку праці;

інтеграцію освіти, науки і виробництва.

Зростатиме роль **культури** в формуванні єдиного духовного простору, утвердженні гуманістичних цінностей, національної свідомості та патріотизму особистості.

Для подальшого розвитку галузі забезпечуватиметься :

збереження достатнього рівня культурно-дозвільних послуг, збагачення і вдосконалення форм діяльності закладів культури та мистецтва;

створення ефективного механізму підтримки функціонування культурно-мистецької сфери незалежно від форм власності, залучення до процесу культурного виховання творчих спілок професійних митців, благодійних фондів, національно-культурних товариств;

пріоритетний розвиток національної культури і мови;

створення умов для всебічного культурного розвитку села, підтримки культурно-дозвільної сфери через координацію діяльності органів місцевої влади та профспілок;

сприяння розвитку меценатства і спонсорства.

Обсяги та темпи росту виробництва товарів народного споживання та реалізації платних послуг населенню Донецької області на період до 2010 р.

	Один. виміру	2000р	2005р.	2010р.	Темпи росту(зниження), у %	
					2005р. до 2000р.	2010р. до 2005р
Виробництво товарів народного споживання у цінах на 01.01.2000						
всього	млн.грн.	1543,9	3288,0	5712,4	213	173,7
<i>у тому числі:</i>						
продовольчі товари	млн.грн.	949,5	1155,0	1640,0	121,6	142
алкогольні напої	млн.грн.	143,4	165,0	180,9	115,1	109,6
непродовольчі товари	млн.грн.	451,0	1968,0	3891,5	436,4	197,7
з них товари легкої промисловості	млн.грн.	59,9	150,0	310,0	250,4	206,7
Виробництво ТНС на душу населення	грн.	312,4	690,3	1229,5	221	178,1
Виробництво найважливіших товарів у натуральному виразі						
меблі у оптових цінах	млн.грн.	17,5	30,0	50,7	171,4	169,0
холодильники та морозильники	тис.шт.	426,7	557,2	597,0	130,6	107,1
пральні машини побутові	тис.шт.	52,0	53,6	56,6	103,1	105,6
посуд сортовий металевий	млн.грн.	2,9	3,1	3,5	106,9	112,9
посуд фарфоро-фаянсовий	млн.грн.	7,4	8,0	10,0	108,1	125,0
взуття шкіряне	тис.пар	315,0	600,0	1030,0	190,5	171,7
швейні вироби	млн.грн.	41,3	200,0	350,0	484,3	175,0
панчішно-шкарпеткові вироби	тис.пар	500,0	550,0	680,0	110,0	126,6
трикотажні вироби	тис.шт.	510,0	800,0	2000,0	156,8	250,0
неткані матеріали типу тканин	тис.кв.дм	500,0	550,0	605,0	110,0	110,0
тканини вовняні готові	тис.кв.м	201,0	220,0	235,0	109,4	106,8
синтетичні миючі засоби (у дрібній розфасовці)	тонн	1047,0	1360,0	1462,0	129,9	107,5
Пилососи	тис.шт.	-	600,0	850,0	-	141,7
М'ясо, субпродукти I категорії	тис.тонн	14,4	20,1	29,9	139,6	148,7
Олія	тис.тонн	27,9	40,6	87,1	145,5	214,5
Масло тваринне	тис.тонн	4,0	5,1	7,8	127,5	152,9
Борошно	тис.тонн	322,1	386,5	520,2	120,0	134,6
Крупи	тис.тонн	5,6	8,6	17,9	153,6	208,1
Макаронні вироби	тис.тонн	7,3	14,0	28,7	191,8	205,0
Сіль (видобуток)	тис.тонн	2043,0	4261,0	6629,0	208,6	155,6
Кондитерські вироби	тис.тонн	82,0	101,7	110,5	124,0	108,6
Реалізація платних послуг населенню у цінах на 01.01.99	млн.грн.	970,8	1019,3	1520,0	105,0	105,0
Реалізація платних послуг на душу населення	грн.	196,4	214,0	327,1	109,0	152,8

4.2. Охорона навколишнього природного середовища та техногенна безпека

Ключовими завданнями наукових досліджень будуть:

комплексні роботи з моніторингу стану екологічної безпеки області та підготовка рекомендацій щодо обмеження впливу діючих і нових виробництв на навколишнє середовище, попередження катастрофічних наслідків в місцях їх підвищеної концентрації та техногенного навантаження на біосферу;

перенесення центру ваги з області моніторингу навколишнього середовища на контроль викидів мікрозабруднювачів, таких як важкі метали, особливо свинець, і токсичних хімічних речовин, викидів пилу і двоокису сірки, наявність нітратів у питній воді, а також інших забруднюючих речовин у воді та їжі.

Пріоритетним напрямом розвитку в області оптимізації водовикористання є розширення існуючих і будівництво нових очисних споруджень, впровадження безвідхідних технологій нейтралізації стічних вод гальванічних виробництв, удосконалення технологій водопідготовки на металургійних заводах, особливо скидальні стічні води у великі водянні об'єкти й Азовське море. Потребує термінового вирішення питання підтримки концентрації розчиненого кисню у водних об'єктах області на необхідному рівні і впровадження відповідних технологій очищення, запобігання негативних екологічних наслідків при закритті шахт, реконструкція систем побутової каналізації, розчищення маленьких річок і водойм області.

Перспективним є впровадження технологій очищення вод на металургійних підприємствах, що дають можливість утилізувати феровідходи і пускати їх у переробку, а воду використовувати в замкнених системах водопостачання.

У сфері захисту атмосферного повітря пріоритетними регіональними напрямом є забезпечення збагачення всього обсягу вугілля для потреб енергетики з метою зниження викидів двоокису сірки; відновлення системи профілактики самозаймання породних відвалів; упровадження технологій спалювання палива в псевдозрідженому шарі і зниження викидів окислів сірки й азоту від котлоагрегатів; застосування безкоксової металургії, перехід на електродуговий і конвертерний способи виробництва сталі; розширення застосування сухого способу гасіння коксу й очищення коксового газу від сірководню і фенолів; розширення застосування на автотранспорті газоподібного палива, нейтралізаторів токсичних вихлопів і зменшення використання етилового бензину; модернізація пилогазоочищувального устаткування.

Актуальним є створення системи екологічного і радіаційного моніторингу, розширення обсягів рекультивации земель, розробка програми збереження біорізноманіття в області, розширення природно-заповідного фонду, тощо. Своєчасне впровадження комплексу природоохоронних заходів дозволить істотно поліпшити екологічну ситуацію і знизити забруднення навколишнього середовища до середнього рівня забруднень в Україні.

З метою комплексного та збалансованого вирішення проблем з водозабезпечення споживачів області передбачається розробка за участю провідних наукових закладів цільової програми "Вода Донбасу".

З метою забезпечення охорони і раціонального використання земельних ресурсів області на період до 2020 р. передбачається:

здійснити комплекс заходів щодо впровадження інтегрованого підходу до розв'язання природоохоронних проблем, що дозволить забезпечити умови для екологічно збалансованого розвитку;

забезпечити введення в містах області нормативних актів щодо правил забудови та землекористування, які засновані на правовому зонуванні;

вжити ефективних заходів щодо:

розвитку і впровадження економічних механізмів природокористування та фінансової підтримки природоохоронної діяльності;

підвищення ролі вартісних регуляторів щодо використання природних ресурсів;

покращання структури розподілу земель за власниками і землекористувачами, приведення її до вимог сучасних економічних відносин;

запровадити науково обґрунтовані системи землеробства, що враховують техногенні і антропогенні навантаження в регіоні та кон'юнктуру ринку;

забезпечити оптимальну структуру сільськогосподарських угідь, зокрема шляхом скорочення площі ораних земель, формування високопродуктивних, екологічно стійких агроландшафтів;

утворити обласну систему ведення земельного кадастру;

сформувати елементи інфраструктури, які недостають для забезпечення ринкового обороту землі;

здійснити систему заходів щодо захисту ґрунтів від прямого знищення і біологічного забруднення;

вжити заходів щодо запобігання деградації ґрунтів внаслідок нераціонального проведення меліорацій, хімічного та радіаційного забруднення;

забезпечити рекультивацію земель, порушених внаслідок промислового виробництва, в повному обсязі;

запровадити проекти контурно-меліоративної системи землеробства та виведення найбільш еродованих земель з інтенсивного сільгоспкористування;

забезпечити виведення з обороту деградованих земель з подальшою їх консервацією, або переведенням їх у кормові та лісові угіддя;

здійснювати моніторинг використання земель;

здійснити комплекс заходів щодо:

відновлення родючості ґрунтів, в тому числі шляхом застосування технологій, що забезпечують збереження та підвищення у ґрунтах вмісту гумусу та основних поживних речовин;

оптимізації структури посівних площ і сівозмін;

розкорчування списаних багаторічних насаджень.

З метою збереження та відтворення рослинних і тваринних ресурсів в області передбачається:

здійснити за рахунок скорочення розораності земель до економічно і екологічно обґрунтованих меж, розширення територій з природним станом ландшафту;

забезпечити посилення природоохоронної діяльності на заповідних і рекреаційних територіях;

створити систему моніторингу рідкісних (перш за все, занесених до Червоної книги України) та таких, що перебувають під загрозою зникнення, об'єктів тваринного і рослинного світу, ведення державного кадастру тваринного світу;

забезпечити розробку та реалізацію програми відтворення рибних ресурсів в природних водоймах області, створення центру штучного розведення рідкісних та занесених до Червоної книги України видів риб;

забезпечити проведення робіт щодо розширення біорізноманіття флори області з використанням досліджень Донецького ботанічного саду і колекцій нових рослин, орієнтованих на природнокліматичні регіональні умови;

здійснити створення нових лісових насаджень і проведення лісовідновлення на землях державного лісового фонду та ерозійних і деградованих землях;

відпрацювати норми співвідношення площ ріллі, луків, лісу і водних артерій залежно від кліматичних, ґрунтових умов і рівня культури землеробства і на цій основі здійснити оптимізацію ведення сільського, лісового, мисливського та рибного господарств;

підвищити ефективність державного контролю за використанням природних рослинних і тваринних ресурсів.

Виходячи з існуючого стану природно-заповідного фонду та умов сучасного господарювання, **пріоритетними напрямками в галузі заповідної справи визначені:**

здійснення заходів щодо збереження та розширення природно-заповідного фонду;

збільшення площі та забезпечення формування оптимальної репрезентативної мережі природно-заповідного фонду;

інвентаризація сучасного стану заповідних природних комплексів та об'єктів, організація систематичних спостережень за ними;

створення та ведення кадастру природно-заповідного фонду;

вдосконалення режиму охорони та використання інших природних територій, що особливо охороняються.

Пріоритетними напрямками захисту повітряного басейну від забруднення шкідливими викидами визначені:

створення системи моделювання екологічної ситуації;

здійснення запобіжних заходів щодо нейтралізації можливих чинників шкідливого впливу;

здійснення системи заходів щодо досягнення балансу між рівнем негативного впливу на довкілля і його здатністю до відновлення;

створення та розвиток механізмів внутрішнього і зовнішнього інвестування в природоохоронну галузь;

створення нових механізмів впливу на зниження рівня техногенного навантаження об'єктів підвищеної небезпеки, насамперед, шляхом удосконалення дозвільної діяльності з обов'язковим страхуванням техногенних ризиків;

впровадження новітніх екологічно безпечних технологій;

виведення з експлуатації застарілих, екологічно небезпечних виробництв;

удосконалення технологій та технічне переобладнання підприємств, які здійснюють викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря;

впровадження нетрадиційних та поновлювальних джерел енергії;

винесення за межі території міст екологічно небезпечних виробництв;

проведення класифікації об'єктів зберігання отруйних речовин за рівнем небезпеки та розроблення системи їх захисту від впливу зовнішніх факторів;

оснащення джерел викидів шкідливих речовин ефективним пилогазоочисним обладнанням, заміна морально та фізично застарілих газоочисних споруд і обладнання на нові, підвищення рівня технічного стану та ефективності діючого обладнання;

у вугільній промисловості

впровадження процесів видобутку вугілля без підйому відпрацьованої породи на поверхню;

забезпечення збагачення всього обсягу вугілля, що видобувається для потреб енергетики;

відтворення системи профілактики самозайняття і гасіння породних відвалів;

в енергетиці

впровадження технологій спалювання палива у псевдозрідженому (киплячому) шарі;
розробка та впровадження комбінованих методів пригнічення оксидів азоту та сірки на котлоагрегатах;

в металургії

впровадження безкоксової металургії;
перехід на електродуговий та конверторний спосіб виробництва сталі;
розширення застосування сухого способу гасіння коксу, а також гасіння коксу чистою (знефеноленою) водою;
повне очищення коксового газу від сірководню;

від пересувних джерел

використання новітніх технологій управління рухом автотранспорту;
регулювання вікової структури парку автотранспортних засобів;
розвиток електротранспорту;
використання альтернативних бензину видів палива;
здійснення комплексу заходів, в тому числі регулювання двигунів, виключення етилованого бензину, використання нейтралізаторів токсичних вихлопів тощо.

З метою охорони та раціонального використання водних ресурсів у довгостроковій перспективі передбачається:

забезпечити підвищення продуктивності діючих водозаборів, буріння та облаштування нових експлуатаційних свердловин, відновлення і введення в дію на працюючих водозаборах свердловин, що законсервовані;

здійснити оцінку сучасного стану прогнозних ресурсів та експлуатаційних запасів підземних питних вод Донецької області з виявленням джерел їх забруднення;

здійснити розробку принципової схеми водопостачання Донецької області підземними водами і створення конкретних схем водопостачання окремих міст і районів;

здійснити розробку і забезпечити виконання регіональних цільових програм протидії підтопленню територій ґрунтовими водами, зсувам, катастрофічним паводкам тощо;

здійснити будівництво та реконструкцію існуючих очисних споруд промислових, господарсько-побутових стоків і каналізаційних мереж;

здійснити систему заходів щодо відтворення та підтримання чистоти і водності річок та водойм області, створення та упорядкування водоохоронних зон та прибережних захисних смуг;

забезпечити розробку за участю провідних наукових установ цільової програми “Вода Донбасу”, спрямованої на впровадження новітніх технологій з очищення питної води, підвищення екологічної безпеки, сталої роботи інженерних мереж, надійність водозабезпечення міст та районів області;

забезпечити впровадження на виробництві:

передових світових маловодних і безводних технологій;

систем повторного використання стічних вод;

здійснити перехід на замкнуті системи водопостачання технологічних процесів;

забезпечити розробку та впровадження новітніх технологій з розширення використання мінералізованих підземних і шахтних вод на технологічні потреби;

удосконалити технологічні процеси у виробництві;

здійснити розробку та вжиття дійових заходів щодо недопущення аварійних ситуацій.

Стратегічні напрямки використання мінерально-сировинних ресурсів

Розвиток мінерально-сировинної бази на довгостроковий період передбачає одночасне вирішення двох альтернативних проблем.

З одного боку, стабілізація промислового і сільськогосподарського виробництва, подальший їх розвиток потребують збільшення обсягів використання усіх видів природних мінеральних ресурсів, що за експертними оцінками відповідає світовим тенденціям.

З іншого боку, природні мінерально-сировинні ресурси належать до таких, що не відновлюються, і тому екстенсивна розробка корисних копалин, використання сировини в непереробленому вигляді значно зменшують або повністю ліквідують енергетичні та сировинні джерела для наступних поколінь.

Це складне протиріччя зумовлює нагальну потребу розробки виваженої, науково обґрунтованої стратегії збалансованого використання мінерально-сировинної бази для економічного розвитку регіону і забезпечення національної безпеки держави.

Стратегічними напрямками використання мінерально-сировинних ресурсів передбачається:

досягнення збалансованого розвитку мінерально-сировинної бази, в тому числі за рахунок реалізації регіональних програм, з метою забезпечення економіки області усіма видами мінеральної сировини, переважно власного видобутку, та ефективного використання сировини;

впровадження технологій комплексного видобутку корисних копалин та переорієнтування базових галузей промисловості на поглиблену переробку природної мінеральної сировини та відходів (техногенних родовищ) з отриманням продукції кінцевого споживання;

розробка сучасного механізму управління мінерально-сировинною базою, впровадження моніторингу надр і надрокористування із застосуванням геоінформаційних технологій;

виключення безконтрольного вивозу природної сировини за межі області.

У ході реалізації стратегічних напрямків основними завданнями будуть:

у паливно-енергетичному комплексі:

виконання державних програм вивчення газоносності, розробки і впровадження технологій дегазації, видобутку, використання метану вугільних родовищ області;

забезпечення розробки регіональної програми “Вуглеводнева сировина Донбасу”;

здійснення детальної геологічної розвідки та дорозвідки на конкретних шахтних полях, резервних блоках, ділянках біля діючих шахт запасів вугілля з метою їх підготовки до промислового освоєння з забезпеченням безпечних гірничо-геологічних умов розробки;

вивчення та класифікація (оцінка) кам’яного вугілля для розробки і впровадження технологій з непаливного його використання – витягання германію, сірки та інших елементів;

здійснення оцінки можливості комплексного використання техногенних родовищ (хвостосховищ збагачувальних фабрик і териконів з високою наявністю вугільного матеріалу) та підготовка пропозицій до їх вторинної переробки;

здійснення техніко-економічної оцінки можливості створення в області виробництва цирконієвої кераміки як принципово нового джерела електричної енергії за вітчизняними науковими розробками;

у гірничо-металургійному комплексі

підготовка матеріалів до техніко-економічного обґрунтування доцільності освоєння Куксунгурського залізорудного родовища;

розробка регіональної програми “Залізорудна сировина родовищ Приазов’я”;

завершення геологорозвідувальних робіт з дослідно-промисловою розробкою лежалих хвостів Мазурівського родовища рідкісних металів;

завершення геологорозвідувальних робіт з дослідно-промисловою розробкою Мазурівського родовища рідкісних та Азовського родовища рідкісноземельних металів;

розробка регіональної програми “Рідкісні і рідкісноземельні метали”;

продовження геологорозвідувальних робіт на родовищах високоякісної флюсової сировини (Родніковське, Первомайське, Південно-Шевченківське);

продовження геологорозвідувальних робіт і промислова оцінка родовищ нових видів неметалевої сировини для металургії: ставроліту, магнезійних порід, вермикуліту, амфіболіту, базальту;

розробка регіональної програми “Нерудна сировина для металургії”;

у гірничо-хімічному та агропромисловому комплексах

нарощування видобутку кам’яної солі;

створення в області власного виробництва фосфорних добрив;

у керамічній, фарфоро-фаянсовій промисловості

створення комплексної сировинної бази нерудних корисних копалин як однієї з найважливіших умов залучення в галузь інвестицій;

організація в рамках реалізації регіональної програми «Кераміка» комплексної розробки родовищ нерудних корисних копалин і створення на їх базі сучасних керамічних виробництв з залученням вітчизняних та іноземних інвестицій;

впровадження технологій комплексного використання нерудної сировини всіх родовищ області та сучасного обладнання для керамічної промисловості, створення міні-підприємств з виробництва напівфабрикатів (керамічних сумішей), черепиці, керамічної плитки, сантехнічної продукції;

у використанні техногенних родовищ (відходів видобутку, збагачення та переробки мінеральної сировини)

створення реєстру техногенних родовищ корисних копалин Донецької області з визначенням об’єктів першочергового використання, а також банку даних технологій переробки промислових відходів;

у сфері еколого-геологічних досліджень і моніторингу геологічного середовища

здійснення постійного моніторингу стану геологічного середовища, особливо екзогенних (поверхневих) геологічних процесів;

регіональне вивчення режиму підземних вод;

проведення еколого-геологічного картування екологічно небезпечних районів;

у сфері управління мінерально-сировинною базою

створення регіональної геоінформаційної системи “Мінерально-сировинні ресурси Донецької області”.

Основні завдання раціонального використання вторинних ресурсів

Основними завданнями стратегії раціонального використання вторинних ресурсів є:

формування і реалізація регіональної політики у сфері поводження з відходами шляхом впровадження організаційних, нормативно-правових та інформаційних передумов, розроблення та реалізація галузевих, регіональних і місцевих програм поводження з відходами;

зменшення ресурсної залежності області за рахунок використання вторинних ресурсів і зниження витрат первинної сировини (особливо імпортової) в загальному обсязі ресурсоспоживання;

поліпшення діючих, створення і впровадження нових технологій використання найбільш важливих видів вторинних ресурсів, перехід до мало- та безвідходних технологій виробництва продукції, замкнутих циклів ресурсоспоживання;

зниження техногенного впливу відходів на довкілля та здоров'я людей, особливо в містах та районах найбільш високої концентрації промислового виробництва.

Пріоритетними напрямками стратегії є:

створення організаційно-економічного механізму стимулювання суб'єктів господарювання щодо економного використання матеріальних ресурсів, впровадження мало- та безвідходних технологій виробництва продукції, а також технологій з замкнутим циклом ресурсоспоживання;

залучення інвестицій для впровадження передових технологій, сучасного устаткування з використання відходів;

створення нових видів високоякісної і конкурентоспроможної продукції, яка виробляється з використанням відходів;

розвиток нових форм господарювання та науково-технічної діяльності у сфері поводження з відходами (технопарків, інноваційно-технологічних центрів, бірж відходів, постійно-діючих виставок тощо);

проведення маркетингових досліджень на вітчизняному і світовому ринку вторинних ресурсів.

Реалізація стратегії передбачас:

у вугільній галузі

впровадження енергозберігаючих технологій у виробництво будівельних матеріалів та отримання цінних речовин і додаткових паливних ресурсів з відходів вуглевидобутку;

в металургії

збільшення обсягів використання вторинних паливних ресурсів;

зворотне використання металургійних шлаків; залізовмісних металургійних шлаків як додатку до шихти;

розробку та впровадження технологій з вилучення і використання залізовмісних відходів;

розробка і впровадження технології виробництва конвертерного флюсу з використанням конвертерних шлаків;

використання металургійних шлаків та розкритих порід в будівельній індустрії, дорожньому будівництві, сільському господарстві при рекультивації земель;

вилучення з них мінеральної складової і її використання;

повне використання металобрухту та відходів кольорових металів;

повна утилізація коксового газу;

в енергетиці

розробку та впровадження технологій з використання відходів вуглезбагачення для потреб електроенергетики;

використання золи і золошлакових відходів у виробництві будівельних матеріалів та будівельній індустрії; вилучення з відходів рідкісноземельних елементів та інших корисних компонентів;

в хімії та коксохімії

розробку та впровадження технологій з об'ємного каталізу токсичних відходів в нетоксичні, з комплексної переробки вуглецевих відходів промислового та побутового походження, з використання відходів для виробництва товарної продукції;

в сільському та комунальному господарстві

впровадження технології з переробки органічних відходів міських відстійників та сільськогосподарських ферм та отриманням енергетичного палива і добрив;

у сфері споживання

розробку та впровадження системи збирання, сортування, транспортування, переробки й утилізації відходів як вторинної сировини, в тому числі використаної тари та упаковки;

будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів та установок;

впровадження технологій з утилізації зношених шин, полімерних відходів, макулатури, відпрацьованих акумуляторів, нафтопродуктів тощо.

Очікувані результати

Реалізація стратегічних завдань дозволить значно підвищити рівень використання вторинних ресурсів.

За прогностичними розрахунками рівень використання поточного виходу відходів в 2005р. становитиме 34,5 відс., 2010 – 45,5 відс., 2020 – 60 відс. В металургії будуть активно перероблятися вторинні ресурси, які накопичені до 2000 р.

**Основні показники впливу на навколишнє природне середовище
в Донецькій області на період до 2020 року**

Види негативного впливу та показники щодо його зменшення	Один. виміру	2000. факт	2001. очік.	2005р.	2010р.	2020р.	Темпи росту (зниження), у відс.					
							2005р. до 2000р.	2010р. до 2005р.	2020р. до 2010р.	в середньому за рік		
										2001-2005р.	2006-2010рр	2010-2020рр
Викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря*	тис.т	1824		2021	2391	3003	110,8	118,3	125,6	102,1	103,4	102,2
Обсяги зменшення викидів за заходами Програми	тис.т	8		188	425	603	-10,3	-21,0	-20,4	-2,1	-2,7	-2,3
Скиди забруднених і недостатньо очищених стічних вод у природні водоймища	млн.куб.м	913	956	839	740	700	91,9	88,2	94,5	98,4	97,5	98,6
Обсяги зменшення викидів за заходами Програми	млн.куб.м	43	31	74	99	40	-8,1	-11,8	-5,4	-1,5	-2,5	-1,4
Утворення промислових відходів	млн.т	45,9	45	55,4	70,6	77	120,6	127,4	109,1	103,8	104,8	101,9
Використання відходів за заходами Програми	млн.т	8,3	7,2	12,7	21,2	20	27,7	38,3	28,5	5,1	6,6	2,1
Розміщення відходів	млн.т	37,6	37,8	42,7	49,4	58,8	113,6	115,7	119,0	102,5	102,9	101,6

*з урахуванням показників розвитку господарського комплексу та реалізації природоохоронних заходів Програми

4.3. Енергозбереження

Проведення активної енергозберігаючої політики є одним із основних напрямів науково-технологічного розвитку області на період до 2020 р.

Пріоритетними напрямками енергозбереження на період до 2020 р. є:

в галузях економіки

впровадження нових енергозберігаючих технологій і обладнання та вдосконалення існуючих, зокрема збільшення частки вже освоєних енергозберігаючих технологій;

запровадження механізму матеріальної заінтересованості в економії паливно-енергетичних ресурсів, стимулювання виробництва продукції за енергозберігаючими технологіями, пріоритетне інвестування заходів енергозбереження;

скорочення енергозатрат у виробництві енергоємної продукції, проведення комплексного енерготехнічного обстеження (енергоаудиту) найбільш енергоємних виробництв і на цій основі – закриття та консервація окремих технологічних ліній і виробництв;

заміщення і вибір найбільш ефективних енергоносіїв (скорочення обсягів споживання природного газу та мазуту за рахунок збільшення частки використання вугілля);

запровадження та удосконалення системного обліку та контролю за витратами енергоресурсів (розробка та впровадження автоматизованих систем комплексного обліку енергоносіїв та управління енергоспоживанням);

у сфері міжгалузевого енергозбереження:

впровадження заходів силової електроніки (регульований електропривод, технологічні перетворювачі);

удосконалення систем тепlopостачання (джерела тепла, мережі тепlopостачання, технологічні схеми);

використання сучасних екологічно безпечних технологій спалювання низькоякісного вугілля;

виробництво енергії за рахунок використання вторинних енергоресурсів без додаткового залучення палива;

використання економічних систем і приладів електроосвітлення;

збільшення обсягів використання нетрадиційних відновлювальних джерел енергії.

Одним з основних напрямків розвитку нетрадиційних джерел енергії в області на найближчу перспективу залишається використання енергії вітру.

На виконання Комплексної програми будівництва вітрових електростанцій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.97 № 137, продовжується будівництво Новоазовської вітрової електростанції, яка включена до переліку пріоритетних будівництв.

Введення в дію вітрової електростанції буде здійснюватися поетапно чергами по 10-20 вітроагрегатів. Станом на 01.11.2001 введено в експлуатацію 134 вітроенергоустановок загальною потужністю 15,0 МВт. Починаючи з 2002 р. заплановано впровадження вітчизняних вітроагрегатів потужністю 600-660 кВт. Повне завершення будівництва Новоазовської вітрової електростанції планується у 2005 р. Після введення її в дію щорічне виробництво електроенергії складатиме 93 млн.кВт-годин з конкурентоспроможною собівартістю.

Крім того, на період до 2020 р. передбачається розвиток таких нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії:

використання шахтного метану як палива для виробки з нього теплоенергії та електроенергії;

використання дегазованого метану для заправлення автомобілів;

використання надлишків коксового газу підприємств металургії для виробництва з них теплової та енергетичної енергії;

використання сонячної енергії для опалення та гарячого водопостачання, зокрема на узбережжі Азовського моря;

впровадження біогазових установок для вироблення біогазу з рослинницьких та тваринницьких стоків.

За прогностичними розрахунками економія паливно-енергетичних ресурсів за рахунок енергозбереження в області протягом 2001-2005 рр. складе близько 13,8 млн. т у. п.

За 2006-2010 рр. реалізація заходів з енергозбереження дозволить зекономити 15,0 млн. т у. п.

У наступному десятиріччі (2011-2020 рр.) передбачається зекономити 25,0 млн. т у. п.

Виконання енергозберігаючих заходів за період реалізації стратегії дозволить значно покращити власні паливні можливості області, забезпечити вагоме зниження питомих витрат електроенергії у порівнянні з 2000 р.: у вугільній промисловості на 10 відс., в електроенергетиці – на 15 відс., машинобудуванні – на 12 відс., хімічній галузі – на 10 відс.

Зростання обсягів виробництва промислової продукції у 2001-2020 рр. буде йти більш значними темпами, ніж зростання обсягів споживання паливно-енергетичних ресурсів. Енергоємність 1 грн. загального обсягу промислового виробництва знизиться порівняно з 2000 р. на 10,7 відс. і складе 1,17 кг.у.п./грн.

За розрахунками, витрати на впровадження енергозберігаючих технологій, направлених на економію палива, нижчі за витрати на його виробництво (закупівлю) і транспортування у 2-3 рази, а електроенергії – у 3-5 разів.

Наукове забезпечення енергозбереження в області спрямовуватиметься на зниження витрат енергоресурсів в енергоємних виробництвах на основі впровадження новітніх енергозберігаючих технологій, застосування сучасних енерговимірювальних приладів, здійснення заходів із зменшення матеріалоємності виробництва і послуг.

Питома вага економії палива та енергії на стадіях видобутку, виробництва, перетворення і розподілу, з урахуванням часткової заміни енергетичного вугілля низькосортним вугіллям і шламами, а також відновлювальними джерелами, буде зменшуватися, а зростатиме питома вага економії на стадії їх кінцевого споживання, де резерви складають 30-40 відсотків.

Передбачається здійснення наукових досліджень з питань :

впровадження сучасного вискоелективного обладнання, робота якого пов'язана із споживанням паливно-енергетичних ресурсів;

використання доменного та коксівного газу замість природного газу;

удосконалення технологій гірничих робіт у вугільній промисловості;

оснащення насосних, компресорних, центрифуг, підйомників, транспортних систем сучасними регулюючими електроприводами на основі перетворювачів частоти асинхронних електродвигунів;

розробка і впровадження у вугільній промисловості пересувних дільничних компресорних станцій для покращання забезпечення стиснутим повітрям споживачів та економії електроенергії; використання електричної енергії замість пневматичної, що забезпечить економію споживання електричної енергії більш як у 3 рази ;

децентралізація тепlopостачання: будівництво високоефективних модульних котелень (дахових) з обладнанням вітчизняного та імпортного виробництва для автономного забезпечення теплом житлового фонду;

впровадження енергозберігаючих технологій в теплоенергетиці з використанням попередньо ізольованих труб з поліуретановим покриттям;

виробництво неметалевих труб замість металевих;

оснащення житлового фонду приладами обліку та регулювання подачі холодної і гарячої води, теплоенергії і газу;

використання шахтних вод для технічного водопостачання з метою економії питної води;

використання енергії вітру для вироблення електроенергії;

організація виробництва і впровадження багатотарифних лічильників витрат електроенергії;

утилізація побутових та промислових відходів виробництва методом спалювання;

переробка відходів гумовотехнічних виробів, шинного виробництва, відпрацьованих автотракторних, авіаційних та інших покришок, відходів котельного господарства з метою одержання енергоносіїв, рідких вуглеводнів.

Впровадження цих проектів надасть значний економічний та екологічний ефект. До реалізації заходів та інвестиційних проектів з енергозбереження передбачається залучення коштів з різних джерел фінансування.

4.4. Визначення інноваційних пріоритетів

Інноваційна діяльність, як форма інвестиційної діяльності, повинна забезпечити впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, а саме:

випуск та розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій;

прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;

реалізацію довготермінових науково-технічних програм з великими термінами окупності витрат;

фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;

розробку та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, передбаченої для покращання соціального та екологічного стану території.

Інноваційна політика має стати найважливішим фактором розвитку науково-технічного потенціалу області, формування сучасних технологічних засад у галузях економіки, підвищення конкурентоспроможності продукції. Особливістю передачі результатів наукових досліджень для їхнього освоєння в інвестиційній сфері є створення і розвиток системи комерційних форм взаємодії науки і виробництва.

Основними напрямками інноваційної політики області на період до 2020 р. будуть:

удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, механізмів її стимулювання, системи інституціональних перетворень, захисту інтелектуальної власності в інноваційній сфері і введення її до господарського обігу;

створення системи комплексної підтримки інноваційної діяльності, розвитку виробництва, підвищення конкурентоздатності й експорту наукоємної продукції;

участь в активній інноваційній діяльності на місцевому та регіональному рівні органів виконавчої влади, комерційних структур, фінансово-кредитних установ, громадських організацій;

розвиток інфраструктури інноваційного процесу, яка включає виробничо-технологічну підтримку, системи інформаційного забезпечення, експертизи, сертифікації і просування розробок, підготовки і перепідготовки кадрів, фінансово-економічну систему;

розвиток малого інноваційного підприємництва, створення сприятливих умов для функціонування малих високотехнологічних організацій, надання їм державної підтримки на початковому етапі діяльності;

вдосконалення конкурсної системи відбору інноваційних проектів і програм, сприяння реалізації в галузях економіки невеликих інноваційних проектів, особливо тих, що швидко окупаються, а також проектів за участю приватних інвесторів, що дозволить надавати підтримку найперспективнішим виробництвам й організаціям, активізувати залучення до них приватних інвестицій;

реалізація критичних технологій і пріоритетних напрямків, спроможних перетворити відповідні галузі економіки країни і її регіонів.

Головними завданнями інноваційної політики в області є:

вибір найважливіших базових технологій, що забезпечують підвищення ефективності виробництва і конкурентоздатності продукції в галузях економіки та її перехід на новий технологічний рівень;

використання технологій подвійного призначення, які застосовуватимуться як для виробництва озброєнь і військової техніки, так і для продукції цивільного призначення;

спрямування інвестицій у базові галузі і виробництва для прискореного промислового освоєння вітчизняних і іноземних науково-технічних і технологічних досягнень світового рівня, відтворення природних ресурсів (мінеральної сировини, ресурсів питних і промислових вод, ресурсів флори і фауни та ін.);

врахування екологічних факторів в усіх галузях господарського комплексу області.

Інноваційна політика буде спрямована:

у паливно-сировинному комплексі - на розробку і впровадження сучасних методів розвідки і моніторингу запасів стратегічних і дефіцитних видів мінеральної сировини, підвищення рівня переробки, а також розвиток надійних і екологічно безпечних систем транспортування;

у нафтогазовому комплексі - на підвищення ефективності геологорозвідувальних робіт, комплексного освоєння родовищ з важкодобувними властивостями та залишковими запасами корисних копалин і сировини, освоєння шельфової зони, поглиблення переробки газу і конденсату з одержанням моторного палива і цільових хімічних продуктів, а також на створення високонадійних, екологічно безпечних та низькоенергомістких систем транспортування;

у нафтопереробній промисловості - на збільшення виробництва моторних і реактивних палив за рахунок розвитку процесів глибокої переробки нафти, розробку і

створення каталізаторів нового покоління, високооктанових добавок, а також підвищення екологічної безпеки і зменшення енергоємності;

у вугільній промисловості - на поліпшення споживчих властивостей вугільної продукції на основі створення принципово нових систем глибокої переробки, збагачення і брикетування, вирішення проблем підготовки, транспортування, збереження і спалення водовугільної суспензії, підвищення ефективності розробки вугільних родовищ, а також підвищення ефективності і безпеки підземних робіт на базі автоматизованих комплексів і спеціалізованих контрольних мереж.

в електроенергетиці - на створення парогазових установок та газотурбінних блоків для електростанцій на газоподібному паливі і високоєфективних паросилових енергоблоків із застосуванням новітніх технологій спалення палива, розвитку економічно ефективної малої і нетрадиційної енергетики, а також вирішення проблеми захоронення радіоактивних відходів АЕС, одержання екологічно чистого високоякісного енергоносія з низькоякісного палива, розробку економічно ефективних енергоустановок, що використовують поновлювані джерела енергії і підвищують ефективність систем передачі електроенергії на значні відстані;

у транспортному комплексі - на відновлення парку транспортних засобів, модернізацію інфраструктури, застосування прогресивних технологій, підвищення технічного рівня усіх видів транспорту, відновлення залізничного рухомого складу, морських, річкових і повітряних суден, автотранспортних засобів, перевантажувальних комплексів, дорожніх машин і устаткування, навігаційних систем;

у металургійному комплексі – на створення наскрізних технологічних циклів виробництва, що забезпечують ресурсо- і енергозбереження, розширення сортаменту і підвищення якості металопродукції.

в хімічній і нафтохімічній промисловості – на матеріало- і енергозберігаючі технології виробництва синтетичних і композиційних матеріалів нових поколінь, технології виробництва екологічно чистих добрив і малотонажні хімічні ресурсозберігаючі виробництва на базі автоматизованих блочно-модульних систем;

у машинобудівному комплексі – на технологічне переозброєння виробництв за рахунок автоматизації процесів проектування і виготовлення машинобудівної продукції, застосування прогресивних методів використання конструкційних матеріалів і підвищення якості поверхонь деталей і металоконструкцій, механізації й автоматизації процесів, розвитку сучасних методів контролю і діагностики деталей і вузлів у процесі виготовлення й експлуатації тощо.

Важливе значення мають екологічні пріоритети інноваційної діяльності, адже за допомогою використання сучасних технологій і ноу-хау можна забезпечити поліпшення стану навколишнього середовища.

Для реалізації інноваційної політики сталого розвитку буде удосконалюватися система поворотного фінансування інноваційних проектів і прикладних розробок, виконуваних за рахунок коштів державного бюджету на конкурсній основі. В умовах обмежених можливостей бюджетного фінансування інновацій зростатиме залучення додаткових джерел фінансування інновацій (власних коштів організацій, приватних інвестицій, коштів позабюджетних фондів, позикових засобів міжнародних кредитно-фінансових організацій тощо).

5. СЦЕНАРІЙ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ З УРАХУВАННЯМ РІВНЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У довгостроковій перспективі можливо очікувати різні варіанти економічного та соціального розвитку області в залежності від наявних ресурсів та можливостей їх нарощування, ефективності загальнодержавної соціальної та економічної політики, стану політичної і соціально-економічної стабільності в суспільстві, в тому числі у Донецькому регіоні.

З урахуванням цих факторів обласна виконавча влада разом з органами місцевого самоврядування формуватимуть регіональну соціально-економічну та науково-технічну стратегію створення оптимального середовища для роботи та проживання населення, яка забезпечуватиме вирішення соціальних проблем населення регіону на рівні науково обґрунтованих соціальних стандартів шляхом збалансованого ефективного розвитку галузей сфери виробництва товарів та послуг з дотриманням найжорсткіших екологічних вимог.

Шлях до цієї мети буде залежати від вибору місцевою владою одного з пріоритетів розвитку області, наведених нижче:

1. Метою визначається якнайшвидший розвиток виробничої сфери із спрямуванням інвестицій переважно на формування високорозвиненого комплексу галузей регіональної економіки з доведенням його до рівня характеристик у промислово розвинених регіонах - технополісах;

2. Пріоритетним обирається розвиток обслуговуючих галузей соціальної сфери з тим, щоб якнайшвидше досягти рівня науково обґрунтованих соціальних нормативів (стандартів) забезпечення умов життєдіяльності населення на рівні кращих зарубіжних аналогів.

Місцева влада і громадськість приймає альтернативне рішення з урахуванням обмеженості ресурсів та неможливістю досягнення кардинальних змін одночасно в усіх сферах соціально-економічного розвитку. У відповідності з обраним сценарієм перспективного розвитку визначатиметься пріоритетний напрям інвестування.

Кожне з вищезгаданих альтернативних рішень має свої позитивні та негативні сторони, при цьому вирішальним фактором забезпечення економічного зростання і вирішення соціальних проблем буде рівень наповненості місцевого бюджету, тобто максимізація власних можливостей інвестування розвитку регіону.

Терміни вирішення поставлених завдань також залежатимуть від задіяних обсягів фінансових ресурсів. У бюджеті регіону має бути створений спеціальний фонд, достатній для прискореного розвитку пріоритетної сфери економіки та забезпечення безаварійного функціонування господарського комплексу, тобто на рівні, достатньому для забезпечення поточних експлуатаційно-технологічних потреб.

У разі, якщо обсяги фінансування будуть недостатніми, може скластися ситуація, за якої здійснюватиметься лише інерційний розвиток за тенденціями, що склалися у попередній період. При цьому, продовжуватиметься старіння основних фондів, внаслідок чого у перспективі неминуча технологічна криза. Отже, без накопичення вже зараз ресурсів для розширеного відтворення не можна сподіватися на безкризовий розвиток у майбутньому. Тому однією з найважливіших цілей соціально-економічного розвитку регіону повинно бути розширення фінансової бази та оптимізація його бюджету.

Ще одним варіантом перспективного розвитку області може бути комплексний підхід, при якому збалансовано розвиваються всі сфери життєдіяльності, але цей розвиток відбуватиметься більш повільними темпами через необхідність одночасного спрямування

ресурсів у всі сфери економіки. Позитивним у такому підході є те, що забезпечується сталий економічний розвиток, а негативним - досягнення кінцевої мети віддається у часі.

Такими є імовірні варіанти стратегічних можливостей соціально-економічного розвитку Донецької області у XXI столітті. Вибір остаточного варіанту розвитку у перспективі залишається за місцевою владою, до якого було б доцільним (для всебічного обґрунтування рішення, що приймається) залучити громадськість регіону шляхом проведення місцевого референдуму або шляхом широкомасштабного соціологічного дослідження (опитування) громадської думки за попередньою роз'яснювальною роботою через засоби масової інформації.

Нижче коротко викладений зміст варіантів (сценаріїв) перспективного розвитку регіону до 2020 р.

Основні макроекономічні показники соціально-економічного розвитку Донецької області на період до 2020 року

	Звіт (в цінах звітного періоду)			Прогноз		
	2000 р.	2001 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2020 р.
Валова додана вартість(в цінах 2000 року), млн.грн.	11946,0		16521	23790	30452	36847
Продукція промисловості(в цінах 2000 року) - всього, млн. грн.	26465,2	30089,7	37316,0	50812,0	66837,8	82678,0
В тому числі:						
- електроенергетика	2620,0	2726,4	3254,6	3773,0	3910,2	4218,5
- паливна промисловість	3916,8		4254,0	5339,0	6339,4	7025,5
- чорна металургія	14079,5		18031,3	24190,0	30415,0	38206,0
- хімічна і нафтохімічна промисловість	899,8	799,8	1493,0	2368,1	3451,4	4636,3
- машинобудування та металообробка	2223,1	3545,0	3795,8	6190,0	8452,5	9988,0
- легка промисловість	79,4	91,4	1044,8	1462,0	2183,6	2490,0
- харчова промисловість	1376,2	1725,3	2519,0	4002,0	5635,0	7783,4
- інші галузі промисловості	1270,4	597,1	2923,5	3487,9	6450,7	8330,3
Валова продукція сільського господарства (в цінах 1996 р.)	1406,0	1712,5	2038,7	2839,0	3685,0	4973,3
Виробництво товарів народного споживання	2082,3	2480,5	3698,3	5412,4	7793,6	11782,6
Мобілізація доходів до бюджету	3191,0	2740,7	4413,1	6355,0	8134,3	9842,5
Експорт, дол. США	2960,0	2664,1	3304	4725	6236	8107
		<i>(за 11 міс.)</i>				
Імпорт, дол. США	895,6	776,8	963	1378	1818	2364
		<i>(за 11 міс.)</i>				
Прибутковість промислового виробництва, коп. /грн.		4,5-11,8	6,5	10,0	11,0	14,0
Інвестиції в основний капітал(у порівняних цінах)	2901,0 (1589,0)	3203,4 (1757,4)	4012	5777	7395	8948

**Основні прогностичні показники по територіях пріоритетного розвитку
Донецької області на період до 2010 р.**

	Один. виміру	2000р.	2001- 2005рр.	2006- 2010рр.
Загальна чисельність постійного населення на кінець періоду	тис.осіб	4148	4051	3934
<i>в тому числі трудові ресурси</i>	тис.осіб	2364	2309	2242
Пропозиції робочої сили на ринку праці	тис.осіб	221,0	160,0	100,0
Мінімальна потреба в інвестиційному капіталі - всього	млрд.грн.	1,87	10,6	13,0
<i>в тому числі для створення:</i>				
основних виробничих фондів	млрд.грн.	1,3	7,42	9,1
з них активної частини	млрд.грн.	0,91	5,12	6,37
обігових фондів	млрд.грн.	0,57	3,18	3,9
Збереження робочих місць на діючих підприємствах	тис.осіб	32	50	55
Створення нових робочих місць	тис.осіб	15	35	50
Обсяг промислового виробництва (товарна продукція у цінах на 01.01.99) на кінець періоду	млрд.грн.	19,9	25,3	32,0
Зростання до 1998р.	відс.	103,6	131,7	166,4
Обсяг сільськогосподарського виробництва (валова продукція по всіх категоріях господарств у цінах на 01.01.96) на кінець періоду	млн.грн.	486,5	720,0	980,0
Зростання до 1998р.	відс.	111,0	164,3	в 2,2 р.б.
Товари народного споживання (у цінах на 01.01.99) на кінець періоду	млн.грн.	1465,2	3140,0	5484,0
Зростання до 1998р.	відс.	101,1	в 2,2 р.б.	в 3,8 р.б.
Середньорічний приріст обсягів виробництва				
промислової продукції	млн.грн.	390	1081,2	1335,2
сільськогосподарської продукції	млн.грн.	44,4	46,7	52,0
товарів народного споживання	млн.грн.	18,8	335,0	528,8
Обсяг імпорту для створення та функціонування робочих місць - всього	млрд.грн.	0,86	5,2	8,4
<i>в тому числі:</i>				
машин, механізмів, обладнання	млрд.грн.	0,66	3,6	6,4
сировини та матеріалів	млрд.грн.	0,2	1,6	2,0
Обсяг експорту продукції в середньому за рік	млн.грн.	4,0	205,0	335,0

5.1. Сценарій інерційного розвитку господарства області

Сценарій інерційного розвитку господарства може мати місце у випадку, коли бюджетні та фінансові ресурси регіону не спроможні забезпечити розширене відтворення господарського комплексу, а їх обсягів вистачатиме лише для підтримки існуючих потужностей у робочому стані. При цьому, на певному відрізку часу господарство ще зможе розвиватися за тенденціями, що склалися в попередній період, але, коли основні фонди зазнають критичної межі зносу, можна очікувати “обвал”, тобто перманентну аварійну ситуацію в господарському комплексі області, а також невирішеність жодної з соціальних проблем населення.

В умовах розвитку за інерційним сценарієм обласна влада не зможе концентрувати увагу на перспективних цілях та напрямках соціально-економічного розвитку, а буде лише “підтримувати життя” в усіх сферах господарства. При цьому, соціально-економічний розвиток у перспективі визначатиметься в основному впливом зовнішніх факторів та загальнодержавною політичною та соціально-економічною ситуацією, а також спроможністю влади та громади адаптуватися до реально виникаючих кон’юнктурних умов.

Імовірність такого сценарію може мати місце не тільки у випадку нестачі бюджетних ресурсів для розширеного відтворення, але й за соціально-політичних причин, зокрема за умови відсутності в Україні в цілому чіткої стратегії ринкового розвитку, тобто відсутності в Уряді довгострокової програми соціально-економічного розвитку країни з визначенням місця та завдань для кожного регіону.

Станом на кінець 2001 р. такої довгострокової стратегії у країні немає. Є лише програма, розроблена на короткострокову перспективу. Це означає, що для регіонів залишається невизначеною довгострокова економічна політика Уряду. При цьому законотворчий процес у державі часто обумовлює зміну пріоритетів та правил гри в економічній сфері, а кожний новий склад Уряду формує свою економічну програму, що фактично діє лише на протязі його функціонування (до нових виборів Президента України), внаслідок чого у регіонах, в тому числі й у Донецькому, важко передбачити можливі зміни у напрямках та підходах до перспективного вирішення соціально-економічних проблем в країні. Для ефективного соціально-економічного розвитку регіонів необхідна стабільність, спадкоємність та передбачуваність економічного законодавства та економічної політики.

Таким чином, без розробки науково обґрунтованої ідеології формування в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки і здійснення системи економічних реформ в ХХІ столітті, якої мають дотримуватися всі урядові структури, незалежно від особистостей, протягом достатньо тривалого періоду, стає досить імовірним саме інерційний, пов’язаний із загальнодержавними коливаннями, сценарій розвитку окремих регіонів, бо в іншому випадку, тобто при розробці кожним регіоном (містом) власного сценарію економічного розвитку, в країні, безумовно, виникне неузгодженість у соціально-економічному розвитку окремих регіонів та міст.

При інерційному сценарії соціально-економічного розвитку можна на певну перспективу очікувати: незначний темп росту ВРП, виходячи із сучасного стану справ, з подальшим його зниженням через вихід з ладу та постаріння основних фондів; збереження незадовільного стану основних фондів та зменшення зайнятості в утворюючих та обслуговуючих галузях господарства; продовження тенденції скорочення науково-технічного потенціалу через відтік кваліфікованих кадрів (науковців, інженерно-технічних працівників, робітників). Незначними темпами будуть нарощуватися інвестиції, причому не в реальний сектор економіки, а для розвитку торгово-посередницької діяльності.

Інерційний сценарій соціально-економічного розвитку треба мати на увазі, але доцільно його розглядати як малоімовірний, враховуючи тенденції, що склалися в економіці Донецької області, можливості його соціально-економічного потенціалу та передбачувані

загальнодержавні ринкові реформи. Основні показники розвитку економіки області заданим варіантом відображено у таблиці.

5.2. Сценарій пріоритетного розвитку регіоноформуючих галузей (виробничого комплексу)

Пріоритетний розвиток регіоноформуючих (утворюючих) галузей економіки регіону означає, що основною метою діяльності місцевої влади стає підтримка потужного виробничого сектору економіки, який домінуватиме у системі економічного потенціалу області. Тобто всі вільні інвестиції спрямовуватимуться на розвиток виробничого сектору і тут буде здійснюватися розширене відтворення. При цьому система забезпечення життєдіяльності регіону та життєзабезпечення громадян, в тому числі соціальна сфера, будуть функціонувати у системі інерційного розвитку. Це означає, що основні інвестиційні вливання у регіоні спрямовуватимуться на розвиток промисловості та будівництва, а вихід на прогресивні нормативи його соціального розвитку стримуватиметься обмеженістю ресурсів.

Головною регіоноформуючою галуззю економіки у передбачуваній перспективі залишатиметься промисловість. Тому за цим варіантом основним завданням перспективного періоду є структурна перебудова промислового виробництва області на базі прискореного технічного переозброєння його галузей і широкомасштабного використання принципово нової техніки і технологій, що забезпечить розвиток економіки області та суттєве покращення екологічної ситуації в умовах нестачі фінансових ресурсів. У відповідності з пріоритетами даного варіанту технічний прогрес полягатиме у комплексній реструктуризації та технічному переоснащенні вугільної галузі, технічній реконструкції перспективних підприємств таких базових галузей як чорна металургія та електроенергетика.

Технологічне оновлення найкрупніших галузей спеціалізації забезпечуватиме переважно вітчизняне машинобудування, підгалузі якого - важке, металургійне, вугільне мають досить високий потенціал на території самого регіону, котрий використовується зараз далеко не повною мірою.

Перед машинобудівним комплексом у перспективний період стоїть першочергове вирішення проблем його реструктуризації, оновлення власних виробничих фондів, на базі чого - досягнення докорінного підвищення технічного рівня машинобудівної продукції, організація засобів лічильної техніки та створення фірм і сервісних пунктів з обслуговування і ремонту техніки тощо.

Прогрес машинобудівного комплексу у перспективі полягатиме у його відродженні на новій структурній і технологічній основі із суттєвим підвищенням ефективності та вирішенням двоєдиної задачі : часткової переорієнтації виробництва на потреби господарського комплексу України для зниження його імпортозалежності, а також проникнення на зовнішні ринки, в першу чергу - країн СНД. Для виконання цього завдання в галузі технічного розвитку доцільно:

- створення нових систем, модернізація та оновлення діючого парку машин і устаткування, що може бути основою зниження матеріало-, фондо-, енергомісткості;
- розвиток заготівельних, ремонтних, інструментальних та інших допоміжних виробництв;
- покращання структури парку металообробного устаткування, за рахунок підвищення в ньому долі прогресивної техніки;
- створення і освоєння виробництва ресурсозберігаючої техніки;

- підвищення якості, розширення асортименту і номенклатури матеріалів, що використовуються у машинобудуванні;

- вдосконалення організації виробництва, що забезпечила б його мобільність у пристосуванні до випуску нових видів техніки.

Враховуючи те, що на кінець 2001 р. економіка області практично вийшла з кризи і спостерігається стабільний приріст у виробництві, можна очікувати, що імовірність виходу на шлях ефективного технічного розвитку буде реалізована вже у найближчій перспективі.

Даним варіантом передбачено, що проведення робіт з технічного переозброєння і реконструкції промисловості Донецького регіону повинно здійснюватися одночасно із значним підвищенням рівня використання наявного виробничого потенціалу і бути спрямованим на вирішення основних соціальних завдань, які реалізуються у виробничій сфері. Серед останніх першорядними є охорона довкілля (регіон є найбільш несприятливим в країні за екологічною ситуацією), суттєве скорочення використання ручної праці (особливо у галузях важкої промисловості), покращання умов праці (насамперед у вугільній та металургійній промисловості). Покращання екологічної ситуації повинно проводитись за рахунок повного припинення скидання стічних вод промисловими підприємствами, зниження на 70-80 відс. шкідливих викидів у атмосферу на основі запровадження нових технологічних процесів, створення і запровадження маловідходних та безвідходних технологій; зниження концентрації шкідливих речовин в атмосфері до рівня гранично допустимого.

В умовах нестачі фінансових ресурсів окрім досягнення мети вдосконалення галузевої структури промисловості за рахунок збільшення частки наукоємних виробництв та зниження фондо-, енерго- і трудомісткості, буде у певній мірі досягнуто і соціальної переорієнтації за рахунок збільшення виробництва товарів для населення, в першу чергу - машинобудівними підприємствами - побутової техніки і побутових приладів, промисловістю будівельних матеріалів - матеріалів для індивідуального і кооперативного будівництва житла, лісовою, деревообробною і целюлозно-паперовою промисловістю – якісних та недорогих меблів, що зможуть успішно конкурувати із засиллям імпортних, практично недосяжних для пересічного громадянина, а також покриття існуючого зараз дефіциту паперу.

Соціально значимі галузі промисловості, в першу чергу легка і харчова, мають пройти процес відродження на основі повного використання наявних потужностей, їх модернізації та технічного переоснащення на базі новітніх технологій. У харчовій промисловості це забезпечить повну переробку сільгоспсировини регіону та задоволення його населення у першорядних продуктах харчування.

Що стосується сільського господарства, то треба відзначити, що Донецька область має дуже низьку землезабезпеченість, яка у розрахунку на одного мешканця по землях сільськогосподарського користування та по ріллі у 2,2 рази нижча за середню. Слабка заселеність сільської місцевості (на сільське населення припадає 9,7 відсотка населення області) та відносно висока питома вага малих сільських поселень визначають особливості сільськогосподарського виробництва, в якому переважає скотарство. Подальший розвиток цього напряму потребує створення сучасного кормовиробництва, яке зараз як за обсягами, так і за якістю не забезпечує потреб області. У цій галузі значну роль мають відігравати нові технології вирощування, заготівлі та зберігання кормів. У перспективі має приділятися підвищена увага приміському господарству - овочевому і плодovому.

Позитивним фактором вибору цього варіанту пріоритетного розвитку є можливість створювати нові робочі місця у виробничій сфері і забезпечувати заробітною платою досить значний прошарок населення, яке буде мати фінансові можливості для задоволення своїх життєвих потреб власними силами. Але реалізація цих можливостей буде обмеженою через відставання розвитку обслуговуючих галузей економіки. Формування і прогресуюче

нарощування цієї диспропорції є негативним фактором вказаного варіанту соціально-економічного розвитку.

Основні показники, що характеризують розвиток регіону за даним варіантом, наведені у таблиці.

**Варіанти структури виробництва валового регіонального продукту Донецької області на період до 2020 р.
за сценаріями інерційного розвитку економіки та пріоритетного розвитку регіоноформуючих галузей**

I варіант - Структура ВРП, що вироблявся би у Донецькій області за умови інерційного розвитку економіки

II варіант - Структура ВРП, що вироблявся би у Донецькій області за умови пріоритетного розвитку регіоноформуючих галузей

Найменування показника	1999	2005		2010		2015		2020	
		I	II	I	II	I	II	I	II
ВРП, всього:	100	100	100	100	100	100	100	100	100
в тому числі:									
по галузях, які виробляють товари	63,7	63,8	65	63,9	66,5	64,1	67,8	64,3	70
з них:									
промисловість	53,1	53,2	54,1	53,2	55,3	53,4	56,5	53,5	58,3
будівництво	3,9	3,9		4		4		4,1	
по галузях, які надають послуги	36,3	36,2	35	36,1	33,5	35,9	32,2	35,7	30
з них:									
транспорт та зв'язок	10,8	10,8	10,6	10,7	10,2	10,6	10	10,5	9,5
галузі сфери обігу	9,1	9	8,9	8,9	8,6	8,9	8,2	8,9	7,8
галузі соціально-культурної сфери	6,2	6,2	5,9	6,2	5,5	6,3	5	6,2	4,6

6. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Реалізація Програми потребує створення спеціальних механізмів забезпечення науково-технічного розвитку області, ефективних заходів, спрямованих на збереження та підтримку науково-технологічного потенціалу та механізму інвестування масштабних технологічних змін.

Крім того, науково-технічний розвиток такого вагомого у рамках всієї держави регіону, як Донецька область, має вирішуватись одночасно із створенням спеціального механізму сприяння та державної підтримки.

Реалізацію Програми науково-технічного розвитку області на період до 2020 року буде забезпечувати розроблення комплексу регіональних цільових довгострокових і короткострокових науково-технічних, інноваційних та соціально-економічних програм.

Основою виконання завдань довгострокової науково-технічної та інноваційної програми служать прогнози економічного і соціального розвитку області, району, міста на середньостроковий період (5 років) та програми економічного і соціального розвитку області, району, міста на короткостроковий період (рік).

Прогноз економічного і соціального розвитку області, району, міста на середньостроковий період містить:

аналіз соціально-економічного розвитку за попередній період та характеристика головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери;

стан використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу, екологічну ситуацію;

прогноз кон'юнктури на ринках основних видів товарів та послуг;

можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку економіки та соціальної сфери ;

цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку в середньостроковий період та пропозиції щодо заходів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для їх досягнення;

основні показники соціально-економічного розвитку ;

висновки щодо тенденцій розвитку економіки регіону протягом середньострокового періоду.

Програма економічного і соціального розвитку області на наступний рік містить :

аналіз соціально-економічного розвитку регіону за попередній і поточний роки, характеристику головних проблем розвитку економіки та соціальної сфери, стан використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу, екологічну ситуацію, можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери, цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку у наступному періоді та систему заходів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації соціально-економічної політики з визначенням термінів виконання та виконавців і основні показники соціально-економічного розвитку.

Основою короткострокових науково-технічних і інноваційних програм регіону мають стати першочергові завдання науково-технічного розвитку області на черговий рік.

Прогнози та програми соціально-економічного та науково-технічного розвитку області затверджуються обласною радою за поданням глави обласної державної адміністрації.

Складовими частинами механізму реалізації Програми є:

організаційний механізм управління Програмою;
 економічний механізм забезпечення взаємодії науки з виробництвом;
 механізм фінансування;
 механізм сприяння та державної підтримки;
 механізм правового забезпечення;
 механізм кадрового забезпечення;
 моніторинг та контроль за реалізацією Програми.

6.1. Організаційний механізм управління Програмою

Управління реалізацією Програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року передбачає створення відповідних організаційних структур і системи нормативно-правової регламентації, повноважень і функцій.

З метою ефективного управління реалізацією Програми і з урахуванням зарубіжного та національного досвіду пропонується така система структур управління :

Рада з науково-технічної та інноваційної політики.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Фонд сприяння науково-технічному розвитку Донецької області (необхідно створити).

НАН України (наукове супроводження).

Центр регіонального розвитку та інноваційно-інформаційного забезпечення (госпрозрахункова організація при облдержадміністрації)

Основні функції Ради з науково-технічної та інноваційної політики

Рада з науково-технічної та інноваційної політики створюється при обласній державній адміністрації з метою підтримки на території області науково - технічної й інноваційної діяльності і діє як громадський орган. До Ради входять керівники суб'єктів науково-технічного комплексу, представники органів виконавчої влади області та м.Донецька, у тому числі керівники обласних органів виконавчої влади з питань науки і промисловості, а також представники від суб'єктів інноваційного бізнесу та організацій інфраструктури інноваційної діяльності.

Рада з науково-технічної та інноваційної політики діє у відповідності з Положенням про Раду, затверджуваним головою облдержадміністрації.

Основними функціями Ради є:

розроблення разом з місцевими органами виконавчої влади **індикативних планів** розвитку науково-технічної й інноваційної діяльності на території області терміном на 3 роки, як основи реалізації довгострокової науково-технічної й інноваційної програми області;

формування разом з місцевими органами виконавчої влади **переліку** актуальних питань економічного розвитку області на наступний рік як основи короткострокових науково-технічних та інноваційних програм області;

розроблення разом з місцевими органами виконавчої влади довгострокових та короткострокових науково-технічних й інноваційних **цільових програм**. Для розробки

конкретних програм разом з органами виконавчої влади Рада може створювати робочі групи за участю місцевих органів виконавчої влади ;

організація разом з місцевими органами виконавчої влади фінансування програмних заходів і проектів;

контроль за виконанням заходів і проектів Програми;

підготовка пропозицій про внесення необхідних змін та доповнень до Програми;

організація взаємодії з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, науковими закладами, регіональними суб'єктами господарювання;

організація науково-аналітичного моніторингу реалізації Програми, її нормативно-методичне забезпечення;

сприяння організації зовнішньоекономічних зв'язків і залученню вітчизняних та іноземних інвестицій;

організація реклами та інформаційно-видавничої діяльності.

Компетенція органів місцевого самоврядування у сфері науково-технічної й інноваційної політики

Обласна рада:

розглядає і приймає за поданням глави облдержадміністрації індикативний план розвитку науково - технічної й інноваційної діяльності на території області терміном на 3 роки, першочергові завдання науково-технічного розвитку області на черговий рік;

розглядає і приймає за поданням глави облдержадміністрації довгострокові і короткострокові спеціальні науково-технічні й інноваційні програми;

разом з облдержадміністрацією здійснює нормативне забезпечення регіональної науково-технічної й інноваційної політики;

затверджує обласний бюджет у частині коштів, що направляються на науково-технічну й інноваційну діяльність в області;

встановлює види підтримки суб'єктам науково-технічної й інноваційної діяльності і порядок їхнього надання.

Компетенція місцевих органів виконавчої влади Донецької області у сфері науково-технічного розвитку

Донецька облдержадміністрація:

разом з Радою по науково-технічній і інноваційній політиці розробляє і подає главі облдержадміністрації для внесення на розгляд облради індикативний план розвитку науково - технічної й інноваційної діяльності на території області терміном на 3 роки, першочергові завдання науково-технічного розвитку області на черговий рік;

формує регіональні цільові довгострокові і короткострокові науково - технічні й інноваційні програми і представляє їх главі облдержадміністрації для внесення на затвердження облрадою;

розробляє і реалізує економічний механізм регіональної науково-технічної політики;

забезпечує формування, експертизу і фінансування регіональних науково-технічних програм;

здійснює контроль за витратою коштів, виділених з обласного бюджету на науково - технічну й інноваційну діяльність, визначає форми і способи використання результатів науково - технічної й інноваційної діяльності;

створює умови для формування, фінансування і регулювання регіональної системи підтримки науково-технічної й інноваційної діяльності шляхом нормативно-правового забезпечення, а також визначає органи виконавчої влади області, відповідальні за їхнє виконання;

організує розробку і виконання обласного бюджету в частині витрат на науково - технічну й інноваційну діяльність;

проводить аналіз нормативно-правових актів, що регламентують науково - технічну й інноваційну діяльність;

забезпечує формування в порядку, встановленому законодавством, фондів наукового, науково - технічного і технологічного розвитку;

здійснює контроль за діяльністю державних наукових організацій і установ, переданих в управління області;

створює і підтримує інформаційну систему в сфері науки;

надає підтримку суб'єктам науково-технічної й інноваційної діяльності у проведенні виставок і конференцій;

сприяє проходженню суб'єктами науково-технічної діяльності атестації й акредитації;

бере участь у формуванні науково-технічної бази суб'єктів науково - технічної діяльності державного значення, що знаходяться на території області;

забезпечує зв'язок і координацію науково - технічної й інноваційної діяльності галузевих міністерств і та інших органів центральної виконавчої влади;

сприяє суб'єктам науково-технічної й інноваційної діяльності області в здійсненні міжнародних наукових зв'язків.

Облдержадміністрація вправі:

розміщувати замовлення на створення наукоємної продукції на території області будь-яким суб'єктам науково - технічної й інноваційної діяльності за висновком договорів (контрактів);

призупиняти своїм розпорядженням до рішення суду діяльність суб'єкта науково - технічної і (чи) інноваційної діяльності у випадку порушення ним законодавства України у сфері науки і науково-технічної політики і (чи) статуту суб'єкта у відповідній частині ;

встановлювати обмеження науково-технічної і (чи) інноваційної діяльності і використання науково - технічної і (чи) інноваційної продукції, якщо створюється загроза безпеки держави, здоров'ю громадян чи навколишньому середовищу, поширювати на них режим таємності і здійснювати нагляд за їх наслідками.

Функції НАН України відносно реалізації Програми :

аналіз перебігу виконання програмних заходів, проектів та підготовка рекомендацій Раді з науково-технічної та інноваційної політики ;

участь у науковій експертизі проектів, які пропонуються до включення у склад Програми;

підготовка пропозицій про внесення змін і доповнень до Програми;

учать в оцінці результативності реалізації Програми та її соціально-економічних та науково-технічних наслідків.

6.2. Економічний механізм забезпечення взаємодії науки з виробництвом

Перехід до ринкових відносин вимагає застосування нових підходів до формування сфери науково-технічної діяльності та організаційної взаємодії її з виробництвом, а саме :

створення сучасних підприємств та інститутів інноваційної діяльності, здатних стати джерелом оновлення господарського комплексу на інноваційній основі;

перетворення галузевих науково-дослідних інститутів в інноваційні суб'єкти ринку науково-технічної продукції;

відповідність наукових розробок потребам економіки, що забезпечуватиме концентрацію інвестицій з різних джерел при створенні науково-виробничих формувань;

формування спеціалізованих науково-промислових комплексів – територіальних угруповань наукових установ та промислових підприємств, взаємопов'язаних між собою спільною розробкою, випробуванням і виробництвом різних видів продукції (технопарки, технополіси).

6.3. Механізм фінансового забезпечення Програми

Фінансування суб'єктів науково-технічної й інноваційної діяльності здійснюватиметься за рахунок:

коштів суб'єктів інноваційної діяльності;

коштів Державного бюджету, обласного та місцевих бюджетів Донецької області, передбачуваних на ці цілі;

коштів, що залучаються суб'єктами інноваційної діяльності з позабюджетних джерел;

коштів фондів і інших організацій, що беруть участь в інноваційній діяльності;

закордонних інвесторів і міжнародних фінансових організацій, фондів.

Фінансування науково-технічної й інноваційної діяльності з коштів державного бюджету

Держава приймає участь капіталом у фінансуванні пріоритетних заходів науково-технічного розвитку окремих галузей та виробництв, важливих для функціонування господарського комплексу України в цілому та конкурентноздатності експортованої промислової продукції українських товаровиробників на світовому ринку.

Залучення державного бюджету може здійснюватися у формах державного інвестування та надання субсидій на будівництво наукоємних виробництв і значні реконструктивні роботи у базових галузях промислового, агропромислового та військово-промислового комплексів, включаючи будівництво найважливіших природоохоронних об'єктів, а також витрати на наукові розробки та прискорений розвиток галузей господарства, окремих виробництв, здатних у найкоротший термін забезпечити стабільні надходження валютних коштів та збільшення випуску конкурентноздатної на світовому ринку продукції. Крім того, державна допомога може надаватися для конверсії і структурної перебудови депресивних районів з відносно низьким рівнем промислового потенціалу, а також для розвитку соціальної інфраструктури.

Фінансування науково-технічної й інноваційної діяльності з коштів обласного та місцевих бюджетів

Витрати на фінансування науково-технічної інноваційної діяльності в розмірі не менш **1,7 відс. від видаткової частини бюджету Донецької області** здійснюються по статті "Науково-технічна та інноваційна діяльність".

Розподіл коштів, передбачених бюджетом Донецької області по даній статті здійснюється облдержадміністрацією і реалізується через бюджетні і позабюджетні Фонди чи через державні установи органів виконавчої влади, до компетенції яких відноситься підтримка і розвиток регіональної науково-технічної й інноваційної діяльності.

Використання коштів місцевих бюджетів передбачається для фінансування розвитку соціальної інфраструктури, науково-прикладних досліджень, інших програмних заходів і проектів.

Позабюджетне фінансування науково-технічної й інноваційної діяльності

Суб'єкти науково-технічної й інноваційної діяльності вправі залучати позабюджетні джерела фінансування, у тому числі власні кошти, а також кошти іноземних інвесторів відповідно до чинного законодавства.

Суб'єкти науково-технічної й інноваційної діяльності самостійно визначають джерела, структуру і способи залучення позабюджетних коштів.

Регіональні Фонди підтримки і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності та фінансування регіональних науково-технічних і інноваційних програм на території Донецької області

З метою залучення та акумулювання додаткових фінансових ресурсів для підтримки на території Донецької області науково-технічної й інноваційної діяльності Донецька облдержадміністрація та місцеві органи виконавчої влади в межах їх компетенції сприяють створенню на території області бюджетних і позабюджетних регіональних Фондів підтримки і розвитку регіональної науково - технічної й інноваційної діяльності.

Регіональні фонди підтримки і розвитку регіональної науково-технічної й інноваційної діяльності, а також венчурні фонди діють на підставі положень, затверджуваних Донецькою облдержадміністрацією, а також відповідних нормативних актів.

У ряді випадків є доцільним змішане фінансування окремих заходів і проектів у відповідності з Законом України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)”.

Загальна вартість реалізації Програми (у цінах на 01.01.2002) до 2020 року складає, за розрахунками, 14,6-17,9 млрд. гривень. Найбільша частка коштів передбачена на здійснення заходів щодо науково-технічного розвитку провідних галузей спеціалізації регіону, а також піднесення рівня виробничої та соціальної інфраструктури.

Із загального обсягу фінансування Програми 3,1-3,7 млрд.грн. будуть спрямовані на фінансування науково-дослідних робіт, а 11,5-14,2 млрд.грн. – на фінансування інноваційної діяльності.

У фінансуванні науково-дослідних робіт питома вага держбюджету становитиме по роках від 9 до 12 відс., власних коштів – від 8 до 9,5 відс.

У фінансуванні інноваційної діяльності в області питома вага держбюджету становитиме по роках 0,3-0,4 відс., інноваційного фонду – 2,1-8,9 відс., кредитів – 3-6 відс., вітчизняних інвесторів –5-7 відс., іноземних інвесторів – 3-4 відс., власних коштів – 80 відс.

Необхідно впровадити прозорий механізм концентрації та оптимізації потоків державних ресурсів, що спрямовуються у регіони у вигляді поточного фінансування державних установ, капітальних витрат головними розпорядниками коштів державного бюджету, розробити Порядок взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади при визначенні заходів з виконання в регіоні завдань науково-технічного розвитку окремих секторів економіки області, що мають загальнодержавне значення і фінансуються з використанням коштів державного бюджету.

Фінансування науково-дослідних робіт у Донецькій області

(млн.грн.)

	Всього фінансування	Держбюджет	Власні кошти
2002-2020	3090-3660	243,5-382,8	254,7-301,3
<i>у тому числі:</i>			
2002-2005	640-880	64-88	51,2-70,4
2006-2010	900-1000	81-90	67,5-75
2011-2015	750-880	82,5-96,8	60-70,4
2016-2020	800-900	96-108	76-85,5

Фінансування інноваційної діяльності (всього)

(млн.грн.)

	2002-2020	2002-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020
Всього фінансування	11500-4200	2400-3200	3600-4000	2400-3600	3100-3400
Власні кошти	9200-11360	1920-2560	2880-3200	1920-2880	2480-2720
Держбюджет	40-49,6	7,2-9,6	10,8-12	9,6-14,4	12,413,6
Інноваційний фонд	579,5-703,4	50,4-67,2	118,8-132	134,4-201,6	275,9-302,6
Кредити	486-600	72-96	108-120	120-180	186-204
Вітчизняні інвестори	661-814	120-160	180-200	144-216	217-238
Іноземні інвестори	405-498	96-128	144-160	72-108	93-102

6.4. Механізм сприяння та державної підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності в регіоні

Механізм державної підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності на території області

Державна підтримка і регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності і проведення науково-технічної політики органами виконавчої влади області в межах їхньої компетенції здійснюється шляхом:

- бюджетного фінансування наукової і (чи) науково-технічної діяльності;
- регіонального замовлення на науково-технічну продукцію;
- надання податкових пільг у порядку, встановленому чинним законодавством;
- надання фінансової допомоги у виді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позичок;
- контролю за дотриманням державних норм і стандартів;
- антимонопольних заходів;
- організації експертизи й атестації;
- підтримки конференцій, організація виставочної діяльності;
- прямих інвестицій і сприяння інноваційної діяльності.

Реалізація Програми здійснюється в контексті із Національною стратегією регіонального розвитку країни, в тому числі: визначення в Державному бюджеті коштів на спільні проекти, формування пріоритетів регіонального розвитку на відповідний термін, щорічного визначення Урядом завдань з реалізації стратегії регіонального розвитку та стратегічних проектів, що здійснюються із використанням галузевих та бюджетних коштів.

Форми державної підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності в області

1. Основними формами державної регіональної підтримки в Донецькій області є:

- а) надання інвестиційного податкового кредиту, у тому числі на проведення науково-дослідницьких і проектно-конструкторських робіт, у заздалегідь установленому розмірі і на заздалегідь визначені терміни;
- б) установлення ставок плати за оренду державного майна в розмірі, що не перевищує витрат на його утримання.

2. До додаткових форм державної регіональної підтримки в Донецькій області відносяться прямі і непрямі форми державної підтримки.

2.1. До прямої державної регіональної підтримки в Донецькій області відносяться:

- а) відстрочка податкових платежів у бюджет Донецької області;
- б) фінансування проектів науково-технічної й інноваційної діяльності на часткових засадах із залученням власних коштів організацій і дотриманням при цьому, для організацій з недержавною чи змішаною формою власності, умов зворотності або забезпечення участі Донецької області, збільшення частки власності Донецької області в статутних капіталах таких організацій;
- в) надання фінансової допомоги у вигляді субвенцій, дотацій і пільгових кредитів;

г) надання в оренду державного майна на пільгових умовах технопаркам і інноваційно-технологічним центрам;

д) організація закупівель наукоємної продукції для потреб Донецької області на конкурсній основі;

2.2. До непрямої державної регіональної підтримки відносяться:

а) стимулювання розвитку інфраструктури технопарків, інноваційно-технологічних центрів, структур підтримки інноваційної діяльності;

б) гарантії обласних органів державної влади для інвесторів і кредиторів;

в) удосконалення нормативно-правової бази регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності.

Умови здійснення додаткових форм регіональної підтримки державної науково-технічної й інноваційної діяльності

Підтримка науково-технічної інноваційної діяльності в Донецькій області поширюється на суб'єкт науково-технічної і (чи) інноваційної діяльності:

а) що пройшов державну акредитацію;

б) що має статус технопарку;

в) що має статус інноваційно-технологічного центру;

г) підтримку відповідно до законодавства України.

Підтримка суб'єктів інноваційної діяльності в Донецькій області поширюється тільки на обсяги інноваційної діяльності.

Пряма підтримка надається суб'єктам інноваційної діяльності в частині коштів, спрямованих на проведення інноваційної діяльності, що є об'єктом обкладання регіональними податками і зборами, при наявності роздільного бухгалтерського обліку.

Підтримка інноваційного проекту в Донецькій області надається на строк окупності, але не більш трьох років з початку реалізації проекту. При реалізації проекту декількома суб'єктами інноваційної діяльності регіональна державна підтримка здійснюється через головну організацію.

Статус і підтримка технопарків (інноваційно-технологічних центрів)

Статус технопарку (інноваційно-технологічного центру), визначається як вид підтримки з боку виконавчої влади області, встановлюється відповідно до постанови Верховної Ради України щодо створення технопарку за поданням глави держадміністрації області.

Стимулювання і розвиток регіональної наукової - технічної й інноваційної діяльності

З метою стимулювання і розвитку на території Донецької області науково-технічної й інноваційної діяльності суб'єкти науково-технічної і (чи) інноваційної діяльності:

а) на тендерній основі одержують фінансування для здійснення науково-технічної і (чи) інноваційної діяльності і самоорганізацій малих підприємств як у регіональних Фондах підтримки і розвитку регіональної науково-технічної й інноваційної діяльності, так і з бюджету Донецької області через державні установи органів виконавчої влади в компетенцію яких входить підтримка і розвиток регіональної науково-технічної й інноваційної діяльності.

Положення про тендери затверджуються розпорядженням голови облдержадміністрації.

б) вправі одержувати в оренду приміщення для здійснення інноваційної діяльності, що знаходяться у власності Донецької області, за ціною, еквівалентною витратам на утримання приміщень;

в) користатися пільгами по податку на майно в частині зарахування в бюджет Донецької області для об'єктів інтелектуальної власності, поставлених на баланс відповідно до чинного законодавства і використовуваних суб'єктами інноваційної діяльності у виробництві.

Органи місцевого самоврядування також можуть надавати пільги суб'єктам науково-технічної і (чи) інноваційної діяльності на території Донецької області.

Акредитація суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності

1. Суб'єкти інфраструктури інноваційної діяльності можуть на добровільній основі проходити акредитацію. Порядок державної акредитації суб'єктів інфраструктури інноваційної діяльності державного значення встановлюється чинним законодавством. Порядок державної акредитації інших об'єктів інфраструктури інноваційної діяльності встановлюється органам виконавчої влади Донецької області.

2. Посвідчення про державну акредитацію видається суб'єкту інфраструктури інноваційної діяльності:

що продемонстрував ефективність надання послуг, зв'язаних з інноваційною діяльністю;

що надає послуги, пов'язані з інноваційною діяльністю, в обсязі не менш п'ятдесятьох відсотків загального обсягу робіт, виконуваних даною організацією.

3. Посвідчення про державну акредитацію є підставою для надання суб'єкту інфраструктури інноваційної діяльності податкових і інших пільг, установлених для даних суб'єктів чинним законодавством. Відсутність посвідчення про державну акредитацію суб'єкта інфраструктури інноваційної діяльності не може бути перешкодою до надання ними відповідних послуг суб'єктам інноваційної діяльності.

6.5. Механізм правового забезпечення Програми

Реалізація Програми не може бути здійснена поза загальними заходами Уряду України, направленими на створення сприятливого економічного клімату в країні.

Реалізація Програми потребує розробки пакету взаємоузгоджених законодавчих та інших нормативно-правових актів для створення умов запровадження ефективних механізмів державного регулювання регіонального розвитку, підвищення інституційної спроможності та стимулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та територіальних громад щодо забезпечення прискореного розвитку регіонів на основі повнішого використання їх природно-ресурсного, економічного, наукового та іншого потенціалу.

Доцільно повернутися до законодавчого розгляду питання створення в Україні Єдиного фонду розвитку науки і технологій, а також направлення на інноваційний розвиток регіонів коштів від приватизації промислових підприємств, розташованих на їх території.

Необхідно у законодавчому порядку обмежити чинність антимонопольних механізмів щодо найважливіших інноваційних напрямів і проектів, які конкурують на зовнішньому ринку. Механізми санацій і банкрутства для інноваційних суб'єктів повинні буди істотно пом'якшені.

Має бути створений економічно-правовий механізм удосконалення винахідницької роботи на підприємствах, що забезпечуватиме еквівалентний обмін інтелектуальною продукцією, відповідальність за наслідки впровадження інновацій, інформаційне

забезпечення та правовий захист учасників інноваційного процесу, а також фінансову підтримку винахідництва з боку держави. Для науково-методичного забезпечення інноваційної діяльності підприємств потрібно створити належну правову базу, підвищити інноваційну культуру керівників і провідних фахівців підприємств, надати інформаційну допомогу учасникам у формі інформаційних бюлетенів.

Державою має постійно надаватися фінансова підтримка інформаційної інфраструктури науково-дослідних робіт, субсидування витрат науково-дослідних організацій для користування інформаційними мережами і базами даних, придбання наукової літератури тощо.

Крім того, необхідно створити передбачений Концепцією науково-технологічного й інноваційного розвитку України комплекс податкових, кредитних і митних механізмів стимулювання інновацій.

З метою стимулювання інноваційної діяльності і створення сприятливого інвестиційного клімату необхідне прийняття спеціального законодавчого акту, що визначатиме вимоги до зовнішньоторгових та інвестиційних договорів, порядок їх реєстрації та експертизи.

Поетапне реформування бюджетної системи та міжбюджетних відносин як складової ринкових трансформаційних процесів забезпечить подальше впровадження положень Бюджетного кодексу України щодо децентралізації фінансів, вдосконалення порядку визначення трансфертів на основі прозорих та об'єктивних критеріїв, стимулювання місцевих органів влади до розвитку доходів відповідних бюджетів, досягнення добробуту населення.

Реалізації Програми сприятиме прийняття Верховною Радою України законів України "Про засади стимулювання розвитку регіонів", "Про стратегію державної регіональної політики в Україні", "Про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації", "Про міністерства, інші центральні органи виконавчої влади", "Про право комунальної власності та управління об'єктами права комунальної власності", "Про розмежування земель державної і комунальної власності", "Про внесення змін до Закону України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України", ін.

6.6. Механізм кадрового забезпечення виконання Програми

Важливим засобом сприяння науково-технічному розвитку області є забезпечення наукових організацій та підприємств області кваліфікованими кадрами.

Інтенсивний розвиток наукоємних галузей створює робочі місця, що потребують глибоких спеціальних знань. Це обумовлює необхідність відповідного розвитку вищої спеціальної та професійно-технічної освіти.

У зв'язку з переходом на ринкові відносини та з переорієнтацією споживчого ринку потребує розвитку післядипломна форма освіти, перепрофілювання та перепідготовка кадрів менеджерів та фахівців. Впровадження новітньої техніки і технологій, сучасних матеріалів з новими властивостями потребує підготовки відповідних фахівців, відкриття нових факультетів, спеціальностей та професійних відділень в учбових закладах.

Крім того, науково-технічний розвиток викликає потребу у підготовці наукових кадрів, створенні нових кафедр, науково-дослідних формувань та творчих груп за окремими напрямками науки, техніки і технологій.

Для забезпечення розвитку економіки та соціальної сфери на новому науково-технічному рівні необхідно переглянути номенклатуру спеціальностей і професій, визначити перелік робочих професій, які потребують глибоких професійних знань; ввести централізовані форми перепідготовки робочих, які вивільняються з виробництв, що

закриваються; розробити підпрограми створення і функціонування в містах та районах центрів профорієнтації і профвідбору для врахування психофізіологічних можливостей людини при виборі професії; забезпечити відповідність якості робочої сили виробничо-технічному потенціалу регіону.

Підвищені вимоги до якості робочої сили потребують адекватного підвищення рівня оплати праці, введення додаткових матеріальних стимулів, зростання сукупних доходів населення.

Це потребує підвищення вартості (ціни) робочої сили на основі збільшення у виробничих витратах питомої ваги витрат на оплату праці; посилення залежності оплати праці від кінцевих результатів виробництва, професійного і кваліфікаційного рівня працюючих; істотне підвищення заробітної плати у галузях і сферах діяльності, що забезпечують науково-технічний прогрес; забезпечення підтримки купівельної спроможності населення через індексацію його грошових доходів тощо.

6.7. Моніторинг та контроль за реалізацією Програми

Головними завданнями моніторингу виконання заходів Програми мають стати збір, узагальнення та періодичний аналіз показників діяльності господарського комплексу та стану соціальної сфери області.

Необхідно створити постійно діючу систему аналізу й оцінки інноваційного потенціалу індустріальних підприємств, розробити механізми і процедури ефективної підтримки їх діяльності.

Для моніторингу має бути розроблена система критеріїв і процедури оцінки інвестиційного потенціалу підприємств, а також комплекс заходів підтримки інвестиційних проектів таких підприємств.

Необхідно організувати проведення маркетингових досліджень із залученням наукових організацій до експертизи й вирішення проблем науково-технічного супроводження інвестиційних проектів підприємств.

Контроль за реалізацією заходів Програми має бути покладений на відповідний координуючий орган при обласній державній адміністрації.

Основою моніторингу та контролю за реалізацією мають стати щорічні програми соціально-економічного розвитку області, а також щорічні, середньо- і довготермінові програми і плани розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності на території області.

7. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Досягнення поставлених Програмою цілей, пріоритетів і завдань науково-технічного розвитку господарського комплексу і соціальної сфери області, за експертними оцінками, складає не менш як 20-30 років.

Програмою передбачається реалізація більшості завдань до 2020 року. При цьому на найближчі 4 роки (до 2005 р. включно) програмні проекти і заходи найбільшою мірою обґрунтовані, а очікувані результати - реальні в досягненні.

Перший етап реалізації Програми, найбільш конкретизований щодо оцінки витрат та результатів, складає 2002-2005 рр. На цьому етапі будуть вирішуватися такі питання:

критично важливі проблеми забезпечення життєдіяльності населення;

створення умов збереження та активізації розвитку конкурентноздатного потенціалу в пріоритетних галузях і міжгалузевих комплексах;

збалансованість соціально-економічного та економіко-екологічного розвитку регіону.

Основне завдання першого етапу – створення економічних, інфраструктурних та інституційних основ переходу до інноваційної стадії розвитку. На цьому етапі буде забезпечено:

відтворення технологічної бази галузей, продукція яких вже сьогодні користується стабільним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, при цьому ринкові «ніші» розширюватимуться за рахунок активного імпортозаміщення;

зорієнтованість інновацій, насамперед, на модернізацію наявних виробництв на основі ресурсозберігаючих технологій і поліпшення споживчих властивостей продукції;

зміцнення науково-технічного потенціалу регіону;

поліпшення умов для розвитку легального підприємництва і підтримки чесної конкуренції;

стимулювання інвестицій у найпередовіші й найбільш спеціалізовані виробництва;

розвиток внутрішнього попиту;

упровадження вимог до якості продукції та захисту навколишнього середовища на рівні, наближеному до світового.

Другий етап реалізації Програми визначається на період 2006-2010 рр.

Основні завдання цього етапу:

завершення розпочатих на першому етапі проектів з реструктуризації пріоритетних галузей і міжгалузевих комплексів із запровадженням досягнень науки і техніки;

створення умов для комплексного розвитку найважливіших для життєзабезпечення населення виробництв та розвитку інфраструктурних комплексів регіону;

створення виробництв з новітнім технологічним укладом;

вихід на внутрішній і зовнішній ринок з наукоємною продукцією світового рівня;

активізація “людського” фактору;

залучення у значних обсягах приватних інвестицій для реалізації програмних проектів;

упорядкування використання об'єктів інтелектуальної власності;

створення інфраструктури інноваційного ринку;

налагодження стабільних зв'язків науки і виробництва.

Пріоритетними для впровадження будуть новітні науково-технічні досягнення, які можуть забезпечити найбільшу економічну ефективність, високі технічні і споживчі характеристики технологій, комерційний потенціал, конкурентноздатність на світовому ринку.

Результатом реалізації цього етапу буде забезпечення конкурентних позицій у перспективних секторах ринку, формування нових сфер попиту, в яких продукція регіону відігравала б домінуючу роль.

Третій етап – 2010-2020 рр. – має стати періодом комплексного науково-технічного та соціально-економічного розвитку області, умовами якого стане реалізація базових проектів першого і другого етапів реалізації Програми.

На третьому етапі передбачається подальше реформування господарського комплексу області на основі впровадження науково-технічного прогресу з використанням прогресивних форм галузевої і територіальної організації суспільного виробництва, що є каталізатором подальшого удосконалення розвитку і розміщення продуктивних сил області та України в цілому.

На цьому, інноваційному, етапі розвитку, при збереженні і закріпленні позитивних тенденцій у промисловості, будуть створені науково-технічні і виробничі передумови для кардинального технологічного переозброєння основних економічно значущих секторів виробництва і збільшення частки сучасної конкурентноздатної на світовому ринку продукції, для переключення попиту на вітчизняні інновації.

Будуть впроваджуватися нові форми науково-інноваційної та інженерної діяльності, які використовуватимуть сучасні інформаційні технології та отримуватимуть відповідну державну підтримку.

Програмні заходи і проекти першого етапу відрізняються більшою конкретизацією та визначеністю термінів, обсягів та джерел фінансування. Другий і третій етапи Програми мають індикативний характер і підлягають деталізації за підсумками реалізації першого етапу.

8. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

У результаті реалізації заходів Програми очікується:

зростання обсягів реалізації наукоємної продукції і високих технологій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

активізація процесу впровадження передових науково-технічних розробок на промислових підприємствах, підвищення конкурентноздатності вироблених товарів та наданих послуг;

забезпечення комплексної переробки сировини із створенням високорентабельних виробництв у гірничовидобувних галузях;

створення елементів інфраструктури з надання інформаційної, консультаційної, маркетингової, фінансової та інших видів підтримки інноваційним підприємствам;

збільшення частки малих підприємств, що займаються інноваційною, науково-технічною і виробничою діяльністю та виробляють високотехнологічну продукцію;

зменшення безробіття, створення нових робочих місць, збільшення кількості робочих місць для висококваліфікованих фахівців;

розширення бази оподаткування, поповнення обласного і місцевих бюджетів;

збільшення позабюджетних (у тому числі й іноземних) інвестицій у наукоємну сферу економіки і наукоємний бізнес області;

підвищення рівня життя населення, наближення його до державних соціальних стандартів та рівня розвинутих країн;

оздоровлення природного середовища в області.

У результаті покращання соціально-економічного становища і добробуту сімей та цілеспрямованої демографічної політики до 2020 р. очікується збільшення **народжуваності**, зменшення інтенсивності **смертності**, особливо у працездатному віці, а також збільшення середньої очікуваної **тривалості життя** (69 років - чоловіки, 77 років – жінки).

Державна політика подолання бідності та поліпшення добробуту населення забезпечить зростання середньомісячних грошових **доходів населення** області у 2020 р. до 1000 грн.

Реальна заробітна плата зросте і забезпечуватиме обсяги споживання матеріальних благ, достатніх для відновлення фізичної та інтелектуальної здатності до праці. Доходи пенсіонерів перевищать прожитковий мінімум.

Подальше підвищення рівня життя населення та розширення ринків збуту сприятимуть досягненню високих темпів зростання виробництва товарів народного споживання, а зміни у структурі споживання у бік збільшення частки непродовольчих товарів – випереджаюче зростання виробництва легкої промисловості у порівнянні з харчовою і переробною (відповідно, в 11,2 та 3,3 рази).

Реалізація стратегічних завдань Програми сприятиме підвищенню якісного рівня та обсягів власного виробництва в області. За прогнозними оцінками, **обсяг промислового виробництва** зросте у 2010 р., порівняно з 2000 р., на 41,2 відс., а у 2020 р. - у 1,7 рази.

Відбудуться позитивні зрушення у галузевій структурі промислового виробництва порівняно з 2000 р.: знизиться питома вага сировинних експортоорієнтованих галузей (чорної металургії – з 52,3 до 39,2 відс., паливної промисловості – з 15,1 до 11,3 відс.). Водночас збільшиться частка машинобудування з 8,6 до 15,5 відс., легкої та харчової промисловості – з 5,6 до 12,9 відс. Обсяги виробництва будівельних матеріалів зростуть у 3 рази.

Обсяги видобутку вугілля на шахтах області зростуть у 2020 р. порівняно з 2000 р. на 26,7 відс. і становитимуть : у 2005 р. - 47 млн.т, у 2010 р. - 51 млн.т та у 2020 р. - 56-60 млн.т. У 2020 р. обсяг видобутку енергетичного вугілля (19 млн.т) забезпечуватиме потребу електростанцій області в паливі (17 млн.т).

Знизиться собівартість вугілля за рахунок підвищення ефективності гірничих робіт.

Виробництво електроенергії у порівнянні з 2000 р. збільшиться: у 2005 р. на 21 відс., у 2010 р. – на 35,5 відс., у 2020 р. - майже у два рази і досягне 48,8 млрд. кВт-год.

Завдяки впровадженню новітніх енергозберігаючих технологій в галузях економіки темпи росту споживання електроенергії до 2020 р. будуть нижче темпів росту промислового виробництва на 3 відс. Починаючи з 2010 р. потреби господарського комплексу та населення області в електроенергії задовольнятимуться за рахунок власного виробництва.

За прогностичними розрахунками **економія паливно-енергетичних ресурсів** за рахунок впровадження новітніх технологій та реалізації заходів з енергозбереження в області становитиме : в 2001-2005 рр. - 13,8 млн.т у.п., в 2006-2010 рр. - 15 млн.т у.п., в 2011-2020рр. – 25 млн.т у.п. Енергоємність 1 грн. загального обсягу промислового виробництва у 2020 р. зменшиться порівняно з 2000р. на 10,7 відс. і складе 1,17 кг у. п./грн.

Виконання заходів Програми з запровадження новітніх технологій забезпечить зниження витрат електроенергії у порівнянні з 2000 р. у вугільній промисловості на 10 відс., в електроенергетиці – на 15 відс., у машинобудуванні – на 12 від., у хімічній галузі – на 10 відс.

Обсяги продукції **металургійного** виробництва зростуть у 2020 р. на 22,5 відс. до рівня 2000 р., у т.ч. чавуну – на 25,6 відс., сталі – на 28,1 відс., прокату чорних металів – на 34 відс. Якісно зміниться структура металопродукції. За рахунок поетапного зменшення і припинення до 2020 р. лиття мартенівської сталі у 12 разів збільшиться виплавка електросталі та майже у 2 рази - конверторної сталі безперервного розливу.

Рівень використання потужностей у 2020 р. складе : по виробництву чавуну – 83 відс., сталі – 89 відс., прокату – 85-90 відс., коксу – 83 відс.

За рахунок впровадження новітніх технологій на 30-40 відс. порівняно з 2000 р. зменшаться питомі витрати енергетичних та матеріальних ресурсів. Коксом 6-відсоткової вологості в обсязі 9 млн.т галузь забезпечуватиметься коксохімічними підприємствами області.

Обсяги виробництва товарної продукції **машинобудування** до рівня 2000 р. збільшаться : за 2001-2005 рр. - на 64,7 відс., за 2006-2010 рр. - у 2,5 рази, за 2011-2020 рр. - у 3 рази. Рівень використання потужностей досягне 75-80 відс.

Обсяги виробництва продукції **хімічної промисловості** до рівня 2000 р. збільшаться : за 2001-2005 рр. - на 7,7 відс., за 2006-2010 рр. - на 16 відс., за 2011-2020 рр. - на 41,4 відс., переважно за рахунок збільшення виробництва мінеральних добрив, аміаку та полістиролу.

Обсяги перевезень вантажів **Донецькою залізницею** за двадцятиріччя зростуть на 21,2 відс. У 2020 р. обсяги перевезень вантажів **автомобільним транспортом** досягнуть 170 млн.т, а обсяги вантажопереробки Маріупольським державним **морським** торговельним **портом** - 15 млн.т.

Обсяги **послуг електровз'язку** збільшаться до рівня 2000 р. в 2001-2005 рр. - у 1,7 рази, в 2006-2010 рр. – у 2,6 рази, в 2011-2020 рр. – у 4 рази, а **поштового зв'язку**, відповідно, у 1,2, 1,5 та 1,9 рази. Значно поліпшиться їх якість. До 2020 р. в області буде сформовано єдину комп'ютерну мережу передачі даних. Послуги комп'ютерного зв'язку збільшаться на 12 відс. Кількість телефонів зросте до 30 одиниць на 100 мешканців.

Обсяги **власного товаровиробництва** до 2020 р. будуть доведені до 14 млрд. грн. (у діючих оптових цінах), у 1,5 рази більше рівня 1990 р. та у 6,4 рази - рівня 2000 р. Випуск

товарів народного споживання на душу населення області досягне в 2020 р. 3,5 тис. грн. (майже у 8,3 раз вище рівня 2000 р.).

Здійснюватимуться заходи з розширення видів **платних послуг** для задоволення потреб споживачів. До 2020р. передбачається досягти якості обслуговування середньоевропейського рівня.

Реалізація стратегічних завдань Програми дозволить значно підвищити рівень використання **вторинних ресурсів**. За розрахунками, рівень використання поточного виходу відходів у 2020 р. становитиме 60 відс., а в металургії активно перероблятимуться вторинні ресурси, накопичені до 2000 р.

Все це дозволить забезпечити збалансований розвиток регіону за рахунок раціонального використання мінерально-сировинних та інших природних ресурсів, науково-виробничого та трудового потенціалу, поліпшення умов життєдіяльності та зростання добробуту населення.

План заходів Програми та їх фінансове забезпечення

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
1. Розробка нормативно-правових документів, що регламентують відносини між суб'єктами науково-технічної та інноваційної діяльності на території Донецької області і забезпечують сприятливе правове середовище для її розвитку.	280.0	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність		175		2002	2004	Донецька обласна державна адміністрація (ДОДА), НАН України
1.1. Підготовка нормативних актів: Положення про науково-технічну й інноваційну діяльність в області, що включає: <ul style="list-style-type: none"> - порядок організації і проведення тендера на виконання науково-дослідних розробок в інтересах економіки області; - діяльність інноваційно-технологічних центрів на території області; - порядок надання підприємствам пільг з прискореної амортизації витрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи; - акредитацію наукових установ і малих інноваційних фірм на території області; підтримку інвестицій, спрямованих на фінансування наукоємних проектів і високих технологій. 	140			100				Донецька обласна державна адміністрація, НАН України

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
		Обласний	Державний	Фонди				Кошти організацій
1.2. Розробка нормативно-правових документів, спрямованих на стабілізацію розвитку регіональної системи вищої професійної освіти: Пакету правових документів з формування регіонального замовлення по підготовці кваліфікованих кадрів для потреб економіки області.	145	45		100		2003	2004	Донецька обласна державна адміністрація, НАН України
2. Інтеграція науки і промисловості регіону.	475					2003	2020	ДОДА, НАН України
2.1. Створення системи моніторингу за процесами, що відбуваються у науково-технічній сфері.	120		40	80		2003	2005	Донецька обласна державна адміністрація (ДОДА), НАН України
2.2. Розробка і створення механізму вивчення попиту на науково-технічні розробки з боку економіки області і визначення конкурентоздатних технологій науково-дослідних і конструкторських організацій регіону.	180			80	100	2003	2005	Донецька обласна державна адміністрація, НАН України
2.3. Організація окремого розділу виставки "Наука та інновації" у рамках постійно діючої виставки досягнень області.	60	20			40	2003	2020	Донецька обласна державна адміністрація,

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
2.4. Підготовка і проведення тендера на підтримку науково-технічних проектів, спрямованих на підйом виробництва і випуск нової високотехнологічної продукції.	80	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність		80		2003	2020	Донецька обласна державна адміністрація
2.5. Підготовка і проведення тематичних семінарів з питань інтеграції діяльності науково-дослідних організацій і промислових підприємств області	35		15	20		2003	2020	Донецька обласна державна адміністрація НАН України
3. Формування і розвиток інфраструктури підтримки інноваційної діяльності і підприємництва в науково-технічній сфері	1200	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність				2003	2020	ДОДА, НАН України
3.1. Створення і розвиток обласного інноваційно-технологічного центру (технопарку)	800	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність		280	400	2003	2020	
3.2. Підтримка процесу формування в складі ВУЗів області системи взаємодіючих технологічних парків і інноваційних центрів, що сприятимуть створенню об'єктів інтелектуальної власності та їх маркетинговим просуванням.	220	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність		20	200	2003	2020	
3.3. Пророблення механізму венчурного фінансування високих технологій.	80				80	2003	2005	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
4. Розробка комплексу заходів і методичних рекомендацій з формування обласного ринку інтелектуальної власності.	700	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність				2003	2006	ДОДА, НАН України
4.1. Інвентаризація об'єктів інтелектуальної власності наукових і освітніх установ.	180	20	80			2003	2006	
4.2. Оцінка науково-технічного рівня, конкурентоздатності, комерційної значимості і вартості об'єктів інтелектуальної власності.	150		100	50		2003	2006	
4.3. Організація регіональних освітньо-консультаційних курсів по підготовці фахівців в області створення, планування, охорони, захисту і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.	120	20	60	60		2003	2020	
4.4. Створення і відновлення відкритого інформаційного банку нормативно-методичних документів з інтелектуальної власності.	200		100	30	70	2004	2005	
4.5. Розробка механізму матеріального стимулювання впровадження об'єктів інтелектуальної власності на промислових підприємствах (Проведення грантного впровадження).	50		50			2004	2005	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
5. Організація регіональної підтримки процесу адаптації науково-технічного потенціалу області до сучасних потреб її економіки й економіки України в цілому.	1030	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність				2003	2020	ДОДА, НАН України, галузеві НДІ
5.1. Формування переліку критичних технологій, розробка і використання яких може забезпечити значний внесок у сфері економічного і соціального розвитку області	280	50	80	150		2003	2005	
5.2. Підтримка інноваційних проектів	580			100	480	2003	2020	
5.3. Відпрацювання механізму передачі в лізинг науково-технічного устаткування	150	50	60	40		2004	2007	
5.4. Надання інформаційної та організаційно-методичної допомоги підприємствам області, спрямованої на їх включення у науково-технічні програми	600		80		520			
6. Підготовка фахівців для потреб науково-технічного комплексу та економіки регіону	820	110	180	150	380			ДОДА, НАН України, галузеві НДІ, ВУЗи області
6.1. Створення системи моніторингу оцінки і перспективного планування потреби регіону у фахівцях-випускниках вищої школи.	У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність							ДОДА

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
6.1.1. Визначення спектра нових спеціальностей відповідно до потреб секторів економіки, що розвиваються.	80		80			2004	2006	
6.1.2. Створення банку даних по номенклатурі спеціальностей і числу випускників по кожній з них.	160	60	50		50	2004	2005	
6.2. Розвиток основ регіональної системи додаткової освіти і перепідготовки по нових дефіцитних спеціальностях для осіб, що вивільняються в ході реструктуризації науково-технічного комплексу і промисловості регіону.	280	50		100	130	2004	2010	
6.2.1. Аналіз потреби в додатковому перенавчанні і перепідготовці фахівців	80	50		30		2003	2020	
6.2.2. Розробка освітніх програм додаткової освіти, перепідготовки фахівців з вищою і середньою фаховою освітою.	120		50	70		2004	2008	
6.2.3. Організація регіонального центра екологічної освіти з підготовки фахівців у сфері чистих технологій у промисловості і сільському господарстві.	280			80	200	2004	2020	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій			
6.3. Формування і реалізація замовлення на підготовку і перепідготовку кадрів у ВУЗах області для потреб регіону.	100	50	50		2004	2020	
6.4. Підтримка і розвиток Регіонального учбово-наукового центру підготовки кадрів наукоємного підприємництва.	200		50	150	2004	2020	
6.5. Розробка і здійснення в рамках програми підготовки управлінських кадрів для організацій господарського комплексу України локального освітнього проекту з підготовки менеджерів у сфері трансферу технологій і виробництва наукоємної продукції.		У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність			2004	2020	
7. Підтримка талановитої студентської і наукової молоді.		У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність			2003	2020	
7.1. Підтримка і розвиток системи обласних стипендій для талановитої студентської і наукової молоді.					2003	2020	
7.2. Проведення щорічних сесій аспірантів і молодого вчених по природничо-наукових і гуманітарних дисциплінах.					2003	2020	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.					Терміни робіт		Відповідальні за виконання
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
7.3. Створення і підтримка об'єднань і організацій науково-технічної творчості учнів, студентів, аспірантів і молодого вчених. Підтримка видання праць, тез конференцій молодих учених області.						2003	2020	
7.4. Організація і проведення обласних студентських олімпіад і конкурсів.						2003	2020	
8. Міжрегіональне і міжнародне співробітництво в сфері сучасної науки і техніки.	520	50	20	40	410	2003	2020	ДОДА, НАН України, галузеві НДІ, ВУЗи області
8.1. Підтримка організації і діяльності "Міжнародного центру фонду перспективних досліджень у Донецькому регіоні".	50	50				2003	2020	
8.2. Цільова підтримка проведення наукових конференцій, симпозіумів та з'їздів.	50			50		2004	2020	
8.3. Підтримка участі вчених області в міжнародних наукових конференціях.	140	20			120	2003	2020	
8.4. Підтримка участі наукових установ і інноваційних організацій у міжнародних виставках і ярмарках у складі національних і регіональних експозицій.	60			60		2004	2020	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
		Обласний	Державний	Фонди				Кошти організацій
8.5. Розширення виставочної діяльності установ науки в рамках "Донецького інноваційного ярмарку".	150	50			100	2004	2015	
8.6. Розвиток Регіонального центру з міжнародного і технологічного співробітництва "Консалтинг - бюро" для надання інформаційних послуг з питань, пов'язаних з участю наукових організацій, підприємств і установ вищого професійного утворення в Європейських програмах наукового і технологічного розвитку.	180	40			140	2004	2015	
8.7. Підтримка діяльності міжвузівського виставкового центру.	80		60	20		2004	2020	
8.8. Розширення міжрегіонального співробітництва в сфері науки, техніки і вищої професійної освіти в рамках угод між областю і регіонами України.	60	40			20	2004	2020	
8.9. Розширення довгострокових науково-технічних зв'язків наукових і інноваційних організацій, розташованих на території області з закордонними партнерами при розробці і комерціалізації вітчизняної і наукоємної продукції.	50			50		2003	2020	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання	
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій				
9. Розширення інформаційного середовища для науки, інноваційної діяльності та освіти.		У межах бюджетних асигнувань на основну діяльність				2002	2020	ДОДА, НАН України, галузеві НДІ, ВУЗи області
9.1. Видання і поширення інформаційно-аналітичних матеріалів.	60			60				Донецька обласна державна адміністрація (ДОДА),
9.2. Створення телекомунікаційного вузла на базі Донецького інноваційно-технологічного центра.	180			40	140	2005	2007	Донецька обласна державна адміністрація
9.3. Підтримка діяльності регіональної некомерційної телекомунікаційної мережі освітніх і наукових установ	160	40	20	100		2004	2020	Донецька обласна державна адміністрація (ДОДА), НАН України
9.3.1. Організація серійного номера для доступу до мережі.	80			40	40	2004	2005	
9.3.2. Організація 2 опорних вузлів зв'язку в різних районах міста і виділених каналів для доступу до мережі установ науки.	200	60		100	40	2006	2008	
9.3.3. Розширення каналу зв'язку мережі.	120			20	100			
9.4. Створення тематичних розділів Web-серверів для інформаційної підтримки науки та освіти.	280			80	200	2006	2007	

Найменування заходу	Фінансові витрати, тис. грн.				Терміни робіт		Відповідальні за виконання
	Обласний	Державний	Фонди	Кошти організацій			
9.5. Створення в мережі Інтернет постійно-діючої віртуальної електронної виставки конкурентоздатної науково-технічної продукції області та розміщення її на серверах у Києві, Москві, Німеччині	250		250		2006	2020	Донецька обласна державна адміністрація (ДОДА), НАН України

Першочергові заходи для реалізації Програми науково-технічного розвитку Донецької області

1. Проект «Донецький технополіс»

До числа першочергових заходів для реалізації Програми і системи підтримки інноваційної активності відносяться:

а) створення при облдержадміністрації Регіональної ради з науково-технічної та інноваційної політики щодо розвитку інноваційного потенціалу регіону, його комерціалізації і включення в ринки продуктивного капіталу; наділення цієї ради повноваженнями щодо розгляду і прийняття інвестиційних проектів у сфері виробництва нематеріальної продукції (режим СРІД);

б) поширення стимулюючих умов спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області на сферу виробництва нематеріального продукту й інтелектуальної діяльності. Проведення необхідного для цього коректування «Класифікації видів економічної діяльності» (КВЕД) і «Переліку пріоритетних видів діяльності, на які поширюється спеціальний режим інвестування» із включенням у цей «Перелік» інноваційних процесів, як виду діяльності;

в) розробка процедур акредитації і ліцензування експертних і консалтингових фірм з оцінки інноваційного потенціалу регіону та супроводу процесів його комерціалізації; добір таких фірм і наділення їх відповідними повноваженнями;

г) створення і ведення «Каталогу» підприємств і організацій, що діють у сфері виробництва нематеріальної продукції, а також розроблювальної інтелектуальної продукції, що можуть становити потенційний інтерес з погляду комерціалізації і залучень інвестицій;

д) організація компанії з створення в регіоні підприємницьких фірм - виробників інтелектуальної продукції та забезпечення всебічної підтримки цим процесам;

е) розробка нормативно-методичних матеріалів щодо оцінки інноваційного потенціалу підприємств та оцінки нематеріальних активів створюваних підприємницьких структур;

ж) розробка організаційно-фінансової системи підтримки інноваційної активності індустріальних підприємств регіону;

з) підготовка при участі облдержадміністрації інформаційних матеріалів, що містять нормативно-правову базу з регулювання інноваційної діяльності, створення та використання інтелектуальної власності й поширення цих матеріалів у зацікавлених колах;

и) розробка проекту створення та діяльності регіональної Фондової площадки для операцій з акціями фірм-виробників інтелектуальної продукції;

к) розробка проекту створення на базі діючої інноваційної інфраструктури Центру регіонального розвитку.

2. Організаційно-економічні механізми щодо реалізації проекту "Донецький технополіс"

2.1. Основні цілі "Донецького технополіса ":

- економічний розвиток регіону за рахунок збільшення інвестицій, обсягу продажів і експорту інтелектуальної продукції і науково-технічних послуг;
- збереження і розвиток інтелектуального потенціалу регіону;
- підвищення рівня менеджменту і маркетингу в сфері високих технологій;

- формування цільового замовлення для ВУЗів, підвищення якості вищої освіти;
- позитивний вплив на супутні сфери економіки регіону (високотехнологічні індустріальні галузі, де можуть використовуватися створені розробки і продукти, телекомунікації, банківська сфера і т.д.).

2.2. Основні задачі "Донецького технополіса"

Інтегральною задачею "Донецького технополіса" є забезпечення привабливості Донецького регіону для іноземних інвесторів і фірм-замовників науково-технічної продукції та послуг, просування інтелектуальної продукції регіону на міжнародні ринки.

Відповідно до цього, структура задач **Донецького технополіса** представлена в такий спосіб:

а) У нормативно-правовій сфері:

- підготовка та затвердження в Кабінеті Міністрів України переліку пріоритетних видів діяльності спеціального режиму інвестиційної діяльності (СПІД) Донецької області з максимально повним включенням усіх кодів КВЕД, що відносяться до виробництва інтелектуальної продукції;

- створення в рамках Закону «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території Донецької області» особливого режиму розгляду інвестиційних проектів в інтелектуальному секторі виробництва;

- гармонізація можливостей Законів "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності", "Про спеціальний режим інвестиційної й інноваційної діяльності технологічних парків», а також загального економічного законодавства і відповідних підзаконних актів - з метою створення на регіональному рівні єдиного правового середовища, максимально сприятливого для участі іноземних компаній у високотехнологічному бізнесі і сприятливої припливу інвестицій в інтелектуальну сферу регіону.

Розробка і прийняття спеціального Закону України «Про організаційно-економічний експеримент щодо посилення державного сприяння науково-технічної й інноваційної діяльності в Донецькій області»

б) В організаційно-правовій сфері:

- відпрацювання механізмів створення фірм (переважно у формі ТОВ чи АТ) на базі науково-технічних колективів і відповідних об'єктів інтелектуальної власності, а також холдингових структур навколо акціонованих НДІ й інших суб'єктів, покликаних залучити інтелектуальні ресурси регіону в ринкове середовище;

- оцінка нематеріальних активів (капіталізація інтелектуального ресурсу), розробка відповідних методик і рекомендацій, акредитація компаній, зайнятих такою оцінкою;

- відпрацювання і встановлення майнових правових відносин "держава - АТ НДІ – ТОВ - колектив розроблювачів" стосовно об'єктів інтелектуальної власності, створених за участю бюджетного фінансування, з використанням устаткування науково-дослідної організації і т.д.;

- відпрацювання системи реєстрації об'єктів інтелектуальної власності і захисту авторських прав у рамках діючого законодавства.

в) У регуляторно-адміністративній сфері:

- у рамках діючого законодавства - максимальне спрощення всіх процедур реєстрації і початку діяльності закордонних компаній у Донецькому регіоні;

- демонстративно дружнє відношення владних структур до іноземних підприємців і компаній, що розвивають бізнес у регіоні;

- відкритість і доступність перших осіб регіону для іноземних підприємців і компаній, що починають бізнес у регіоні, створення при облдержадміністрації дорадчих спостережних органів, що стежать за дотриманням прав іноземних інвесторів і підприємців і рекомендують заходи для подальшого поліпшення ділового клімату.

г) У сфері розвитку інфраструктури бізнесу:

- створення бізнес центрів, що сприяють наданню офісів, найманню персоналу, інформують про можливості і ресурси регіону;

- розвиток системи професійного консалтингу по залученню в регіон інвесторів і високотехнологічних фірм і супроводу початкових етапів їх діяльності, включаючи вхідження в спеціальний економічний режим;

- створення спеціалізованої ради по інноваційній діяльності (при інвестиційній Раді по СРІД), що ініціює і регулює реалізацію проектів у рамках Спеціального режиму інвестиційної діяльності на території області;

- створення "фондової High-Tech-площадки", спеціалізованої організації, що сприяє залученню капіталу в інноваційну сферу і задовольняючої потенційний інтерес іноземного капіталу (венчурного, стратегічних інвесторів, публічного, спекулятивного) до інтелектуальних ресурсів регіону.

д) в інформаційно - рекламній сфері:

- каталогізація інтелектуальних ресурсів (наукових шкіл, дослідницьких колективів, фахівців-розроблювачів, лабораторій, інжинірингових і програмістських фірм, тощо) і інтелектуальної продукції регіону (технологій, розробок, ноу-хау, знань, і ін.);

- випуск рекламно-інформаційних видань (збірники, проспекти, електронні каталоги);

- запуск рекламної Інтернет-компанії (створення і підтримка професійного сайту "Донецького технополіса" з багатими й обновлюваними інформаційними ресурсами, пряме розсилання великим високотехнологічним компаніям);

- створення регіонального маркетингового центру для вивчення потенційних ринків інтелектуальної продукції і ресурсів регіону;

- промоушн програма.

е) у сфері підготовки кадрів:

- підготовка фахівців із зовнішньоекономічної діяльності, охороні інтелектуальної власності, комерціалізації результатів НДДКР і менеджерів для високотехнологічного бізнесу;

- вивчення і задоволення кадрових потреб іноземних компаній, що починають діяльність у регіоні;

- аналіз можливостей комерціалізації й інвестування сфери утворення, маркетинг замовлень на фахівців.